toate casele au nevoie de un balcon

Rina Frank

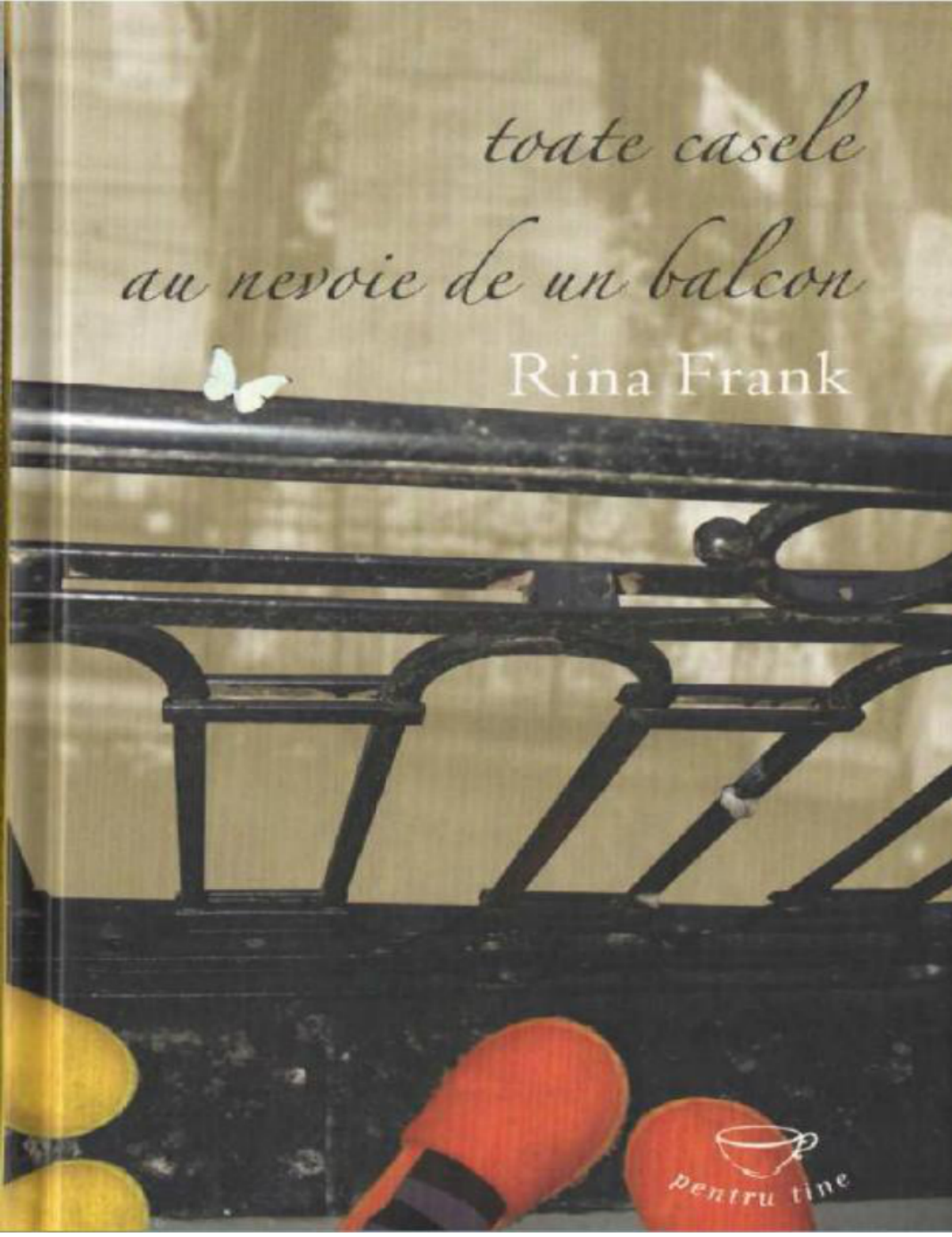

pentru tine

În inima celui mai sărac cartier din Haifa, Wasi Saib, înconjurată de o familie iubitoare originară din România, creşte o fetiţă veselă, dar cu privire tristă. Ea se dovedeşte a fi foarte norocoasă, pentru că îl va întâlni pe Făt-Frumos, întrupat într-un tânăr de familie bună din Spania. Odată cu trecerea timpului, basmul se va transforma însă în realitate crudă, visul spulberându-se în vânt.

Toate casele au nevoie de un balcon este un roman bulversant, care redă cu candoare şi detaşare viaţa de zi cu zi a unei familii de evrei emigranţi, dar şi procesul dificil al naşterii unei ţări.

Acest roman, în mare parte autobiografic, a devenit, în scurt timp, un mare fenomen literar în Israel. Cartea a înregistrat un adevărat record pentru o ţară cu doar 6 milioane de locuitori: s-a vândut în peste 100.000 de exemplare. De asemenea, a fost tradusă, numai până în prezent, în 8 limbi străine.

Descrierea CIF a BibliotecIi Naţionale a României
FRANK, RINA
Toate casele au nevoie de un balcon / Rina Frank;
trad.: Cerasela Barbone. Bucureşti; RAO International Publishing Company. 2009 ISBN 97K-973-103-9S4-1

I. Barbone, Cerasela (trad.)

821,131.1-31 = 135.1

RAO International Publishing Company (grupul Editorial RAO Str. Turda 117-119, Bucureşti, România www.raobooks.com www.rao.ro

RINA FRANK Every House Needs a Balcony © Rina Frank 2005

Publicat iniţial în 2005 de MISKAL-YEDIOTH AHRONOTH BOOKS AND CHEMED BOOKS, TEL AVIV *Kol bayitş şarik mirpeset*

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba italiană CERASELA BARBONE

© RAO International Publishing Company, 2008 pentru versiunea în limba româna

mai 2009

ISBN 978-973-103-954-1

Pentru Sefi,

mi te închipui cum râzi sau plângi citind cartea,
însă tu nu mai eşti cu noi.

Pentru Michael şi Noa,
vă mulţumesc că aţi acceptat sa fiţi copiii mei,
sunteţi exact aşa cum îmi doream.

Glosar

AFIQOMAN: bucăţică de pâine nedospită, care se mănâncă la sfârşitul *Pesah*-ului,

HAGGADAH PESAH; povestea eliberării din sclavia în Egipt, care se citeşte, de obicei, în seara de *seder*.

BERIT MILAH: literal, pactul circumciziei. Ceremonie de circumcizie.

BUREKAS: triunghiuri de plăcintă de foi, umplute cu brânză, spanac şi ou.

CHALLAH: pâine împletită care se mănâncă de *shabbat* şi în timpul sărbătorilor.

FINJAN: ulcica de metal pentru cafea.

GEFILTE FISH: chiftele din peşte, în general crap, servite cu sos de ridichi.

HAMSIN: vânt cald provenit din sud-est.

KASHER: conform cu regulile ebraice despre alimentaţie.

LEBENIOT: literal, recipiente pentru lapte, termen folosit în text pentru a desemna coşurile de fabrică, în formă de sticle de lapte.

LEHAYYIM: formulă de urare care, literal, înseamnă „Pentru viaţă“.

MAPAINIKIM: activişti ai partidului Mapai.

MUFLETA: fel de mâncare marocan asemănător cu clătitele.

PESAH: Paştele evreiesc care celebrează eliberarea din sclavia în Egipt.

PURIM: sărbătoare care are loc în ziua a paisprezecea a lunii lui Ader, în care se celebrează povestea Estherei. Tradiţia e ca toţi copiii să se deghizeze.

ROSH HA-SHANA: Anul Nou evreiesc.

SCHINKEN: şuncă.

SEDER PESAH: în text se face referire la cina din prima seară a sărbătorii Paştelui.

SEKINAH; prezenţa lui Dumnezeu care veghează peste poporul lui Israel. În particular, în text se face referire la prezenţa lui *sekinah* în timpul *shabbat-ului.*

SHABBAT: sâmbăta la evrei.

SHAHID: martor, martir pentru credinţă.

TAREF: mâncare non-kasher.

TISHA-BE-AV: a noua zi din luna lui Av, zi de doliu în care se aminteşte distrugerea primului şi celui de-al doilea Templu.

TU BI-SHEVAT: a cincisprezecea zi de Shevat (lună din calendarul evreiesc, care începe la jumătatea lui ianuarie), anul nou pentru copaci, reprezintă noul an al încasării impozitelor. Se obişnuieşte să se mănânce fructe şi să se planteze copaci.

ULPAN: şcoală de limbă ebraică pentru imigranţii nou-veniţi.

Când sora mea l-a văzut pe Dumnezeu

M-am născut a doua zi de *Rosh ha-Shana* şi când am descoperit că şi Roha, al treilea copil al vecinilor noştri sirieni, era născută de *Tu bi-Shevat,* am stabilit că toţi copiii se nasc în zile de sărbătoare. Ca şi cum ar fi un dar de la Dumnezeu făcut cu acea ocazie. Când mi-am dat seama că sora mea, mai mare decât mine cu un an şi opt luni, era născută în ianuarie şi eu n-am dibuit nici o aniversare în apropiere, am fost foarte îngrijorată şi m-am temut că se întâmplase ceva rău şi că sora mea nu era normală. I-am împărtăşit surorii mele profunda mea nelinişte. Ea a izbucnit în râs si, cu înţelepeiunea unui copil de şapte ani şi jumătate, mi-a explicat că, într-adevăr, copiii se nasc numai în timpul sărbătorilor, dar, pe când se afla încă în burta mamei noastre, a decis că ar fi vrut sa fie specială, diferită de toţi ceilalţi, aşa că l-a convins pe Dumnezeu să se nască pur si simplu intr-o zi obişnuită. Şi Dumnezeu a fost de acord.

Pentru că sora mea Yosefa îl cunoştea cu adevărat pe Dumnezeu, în apartamentul de trei camere şi o mică bucătărie locuiau două familii şi tanti Maria. Era apartamentul mătuşii Lucia, sora mai mare a tatei.

Ei au avut noroc; veniţi din România în 1948, imediat după Războiul de Independenţă, erau consideraţi „veterani" pentru că reuşiseră să intre în posesia unor apartamente părăsite de arabi pe strada Stanton, devenind, dintr-odată, proprietari de imobile. Fiul lor, Poju poliţistul, emigrat în Israel la vârsta de 14 ani, ţinuse deoparte pentru părinţii lui apartamentul numărul 40 de pe strada Stanton. Când poliţiştii au fost repartizaţi în cea mai frumoasă clădire de pe strada Stanton, Poju a ocupat imediat primul etaj, şi alţi trei poliţişti s-au instalat în celelalte, păzind câteva luni, cu rândul, apartamentele goale pentru a-i împiedica pe intruşii evrei nedoriţi să pună mâna pe ele, până când părinţii lor şi toate rudele s-au mutat în Israel.

Şi Vida, cealaltă soră a tatălui meu, şi soţul ei Ilari au năvălit imediat în Wadi Salib în căutarea unui apartament unde să stea. În strada Stanton, nr. 47, găsiseră o clădire cu două etaje abandonată de proprietarii arabi. Nu le plăcea mobilierul de la primul etaj, în schimb, la etajul al doilea nu doar că mobilierul era aproape nou, dar era chiar şi o baie în apartament, nu în curte, aşa cum se întâmpla de obicei în casele arabe. Evident că a fost ales apartamentul de la al doilea etaj. Hari, care avea nişte mâini de aur şi era un tip ingenios, a instalat pe acoperiş un rezervor de tablă pentru apă şi un panou solar, aşa încât aveau aproape tot anul apă caldă gratuită.

Părinţii mei, care rămăseseră încă doi ani în România aşteptând să o facă pentru prima oară în viata lor, aducând-o astfel pe lume pe Yosefa, singura mea soră, nu fuseseră la fel de norocoşi. Familia Franku tata Musku, mama Bianca şi surioara mea de opt luni obţinuse

mica bucătărie a mătuşii Lucia. Era o cameră fără ferestre şi fără acces la faimosul balcon care dădea spre strada Stanton.

Musku şi Bianca o făcuseră a doua oara în viaţa lor în mica bucătărie a lui tanti Lucia, din cauza depresiei provocate chiar de acea încăpere fără ferestre şi pentru că tata îşi dorea foarte mult un băiat. Când m-am născut eu, la un an după emigrarea lor din România în Israel, tatăl meu era atât de dezamăgit de faptul că „asta nu ştie să facă băieţi", încât sora lui, Lucia, foarte ataşată de fratele mai mic, ne-a dat a treia cameră cu elegantul balcon care unea toate încăperile. Camera îi era destinată poliţistului Poju datorită căruia obţinuseră şi casa aceea. Însă Poju se căsătorise cu Dura, Franţuzoaica, şi ea refuzase categoric să locuiască cu soacra Lucia şi, astfel, camera, cu balconul elegant devenise, de fapt, a noastră.

Din balcon te puteai bucura de priveliştea întregului port Haifa şi de flota acestuia, până la furnalele *lebeniot ale* rafinăriei şi, închizând un ochi, puteai să aşezi şi Akka pe palma de la o mână. Nici o navă sau ambarcaţiune nu putea să se furişeze prin port, în mica noastră ţară, fără să observăm din balcon şi nici măcar nu aveam nevoie de un binoclu pentru asta. Poate doar de un submarin.

Casele de pe strada Stanton erau făcute din piatra rezistentă folosită de arabi: nu obişnuita tencuială jupuita şi gri, ci blocuri de piatră care dădeau caselor aspectul lor minunat, atât de caracteristic. Erau balcoane la toate clădirile, unul lângă altul fără vreo deosebire între interior şi exterior,

Zidurile din piatră erau bune doar pentru a apăra de frig şi de cald, nu pentru a separa de alte persoane, de cartier şi de familiile care locuiau acolo. Nu erau perdele la ferestre şi se priveau unii pe alţii ca într-o linie de asamblare. Toată viaţa ta se depăna pe balcon, printre rufele care, zi după zi, se adunau, pe balustradă, la aerisit. Toţi vecinii ştiau cu ce frecvenţă, dacă exista vreuna, o familie îşi schimba aşternuturile. Şi de parcă nu erau deja toţi expuşi de-ajuns privirii tuturor, mai erau şi rufele spălate întinse pe sârme cât toată lungimea balconului, pentru a trăda hainele cârpite, lenjeria şi cămăşile de noapte uzate din cauza spălatului repetat, toate hainele tale atârnate zilnic şi devenite de domeniu public.

În lungile nopţi de vara, lumea stătea pe balcon. La noi acasă, tata aducea o lampă şi o măsuţă pe balcon, şi părinţii mei petreceau acolo toata seara jucând rummy. Jocul nu împiedica pălavragitul cu cei de peste drum, dar, chiar şi fără sa se povestească nimic, se ştia deja totul, pentru că în ţipetele provenite din fiecare casă distingeai orice cuvânt, mai ales dacă stăteai pe balcon. Strada noastră Stanton era foarte zgomotoasă, ca şi cum toţi ştiau că mama mea nu auzea bine şi nu voiau să o excludă, iar vorbitul de la un balcon la altul era un obicei foarte răspândit. Să stai pe balcon era ca şi cum ai fi stat în

fotoliu să te uiţi la televizor. Balconul era televiziunea noastră în direct şi, mai mult decât atât, cu actori reali, vii.

Reality TV a fost inventată pe strada Stanton.

Joia nu se scoteau rufele la aerisit, în locul lor, pe balustradă, se întindeau covoarele. După ce absorbeau câteva ore aerul curat al *hamsin*-ului, covoarele erau bătute cu o cruzime adecvată, astfel încât să fie curate pentru *shabbat*. Ca la un semnal convenit şi în acelaşi ritm, care semăna cu o bătaie în tobe africane, femeile din Wadi Salib loveau covoarele atârnate peste balustradele balcoanelor.

Toate femeile, plus tatăl meu.

Erau toate afara, aplecate peste balustrade ca să ajungă până la marginea covorului, potenţiale *shahid* ale curăţării covoarelor, până când îl vedeau pe tata. Când ieşea el cu bătătorul pe balcon, toate femeile de pe stradă începeau să cocheteze.

— Hei, Musku... când vrei să vii la mine să batem împreună covorul...

— Hei, Musku, striga vecina de peste drum, ce e, Bianca e istovită după seara de ieri, de trebuie să baţi tu covoarele în locul ei?

Când femeile glumeau cu el, tata zâmbea amabil spunând că mureau de dorinţa de schimba bărbaţii cu el, iar ele n-au negat asta niciodată.

Camera principală din casa Luciei, de pe strada Stanton în Wadi Salib, era, bineînţeles, a lui tanti Lucia şi a soţului ei, Lazăr. Lazăr era frizer pentru bărbaţi. Avea o frizerie în oraşul de jos, lângă eleganta şi, de altfel, singura cafenea din zonă. În realitate, frizeria era o încăpere cu două scaune şi o oglindă ordinară. Pentru că purta halatul tipic de frizer, bărbaţii intrau să se tundă chiar dacă el n-avea nici un talent pentru tuns.

Pe noi, fetele, Lazăr ne tundea acasă. Refuzam să mergem la frizeria lui pentru că nu era pentru femei. Lazăr ne punea pe cap un fel de castronaş pentru a însemna marginile, apoi tăia pe frunte desenând un cerc perfect. Până la opt ani. când am îndrăznit să ne revoltăm interzicându-i să se mai atingă de noi, părea că eu şi sora mea aveam pe cap două antene parabolice cu breton.

În general, unchiului Lazăr îi plăcea să ne atingă. Mă punea să mă aşez pe genunchii lui şi îmi spunea că, în calitate de unchi ataşat de nepoţelele lui, trebuia să controleze creşterea noastră. Ca să fie sigur că toate erau la locul lor. Controlul se concentra mai ales pe dezvoltarea glandelor sânilor mei şi nu pe măsurarea înălţimii cu metrul de croitorie sau cu semne pe perete.

Sora mea, în schimb, nu se lăsa păcălită de ademenirile lui Lazăr şi îi spunea să se duca să controleze creşterea copiilor lui, pentru că pe a

noastră puteau să o controleze doar tata, mama, infirmierele de la grădiniţă, şi cele de la şcoală.

Era clar că Yosefa, cu părul ei scurt şi ochii căprui oblici, era fetiţa cea mai deşteaptă din cartier, în timp ce eu eram numai o fetiţă frumoasă. Referitor la sora mea, menită să facă lucruri mari, se discuta în casă despre ce era mai bun pentru ea, un viitor ca medic sau cariera de avocat. Cât despre mine, se rugau pur şi simplu ca unul bogat să ma la de nevastă.

Într-o zi, în timp ce mă jucam Şapte pietre jos, sora mea mi-a strigat din balcon să urc pentru că bunica Vavica murise.

„Şi ce?“ am ţipat la ea de jos, deşi aveam deja şase ani şi o singură bunică. Am aruncat mingea şi am reuşit să dărâm toate pietrele.

Când am văzut ambulanţa parcată în faţa casei, am întrerupt pentru o clipă aruncatul mingii şi am rămas să mă uit la cei doi infirmieri cu cămăşi albe care coborau din maşină cu o targa de lemn. După ce au dispărut în clădire, ducând targa pe verticala ca pe o scară, mi-am pierdut interesul şi m-am întors la joc.

Numai după ce i-am bătut, ca de obicei, pe toţi, am urcat în casă.

Sora mea m-a întâmpinat foarte agitată şi mi-a spus că am pierdut ceva cu adevărat important.

— Ce am pierdut aici în casă, unde toţi sunt trişti, când eu jos am dărâmat şapre pietre de una singură? am întrebat dispreţuitoare.

— L-ai pierdut pe Dumnezeu, mi-a răspuns.

Yosefa era mândră pentru că ştia că fusese singura care, stând pe balcon, îl văzuse pe Dumnezeu, în timp ce toţi ceilalţi erau în casa, lângă bunica moarta, iar eu, în prostia mea, mă jucam Şapte pietre jos. Şi se ştie că Dumnezeu apare pe balcon.

Sora mea mi-a povestit că se afla chiar pe balcon când, dintr-odată, a coborât o scară din cer, lungă cât scara lui Iacob, şi doi îngeri îmbrăcaţi în alb s-au apropiat de bunica, au luat-o fiecare de câte o parte şi toţi trei au urcat pe scara care ducea până în cer, fără să uite să o salute cu mâna pe singura fetiţă care stătea pe balcon să-i privească pe îngeri.

Când au ajuns sus, în vârful cerului, mi-a povestit sora mea mai mare decât mine cu doi ani fără patru luni, cerurile s-au deschis şi a apărut chipul bun al lui Dumnezeu.

— Cum e? am întrebat-o pe sora mea, necăjită că ea îl văzuse pe Dumnezeu şi eu nu.

— Frumos foc, răspunse sora mea care observase tot, are părul negru şi ochii verzi. Seamănă puţin cu tata.

De atunci, am trăit cu conştiinţa că i-am pierdut pe Dumnezeu si pe îngerii lui păzitori pe care numai sora mea a avut privilegiul să-i vadă. Şi când mă gândesc ca ea chiar mă chemase în casă, iar eu n-am vrut s-o ascult...

Nu fusese dragoste la prima vedere, deşi el era înalt, chiar un bărbat frumos, şi ea fusese mereu atrasă de bărbaţii frumoşi, înalţi.

— Credeam că în Spania toţi bărbaţii sunt scunzi, îl provocă ea în engleză, la două săptămâni după ce începuse să lucreze pentru inginerul Ackertein la Ierusalim, în bucătăria atelierului.

Încă de la început nu avusese deloc încredere în tipul ăsta de un metru nouăzeci. I se părea o înălţime inabordabilă, care lăsa impresia de european cult. În perioada celor două săptămâni, când privirile lor se intersectaseră, îi fusese de ajuns un semn discret din cap ca să excludă orice posibilitate.

— Chiar aşa, îi răspunse în engleză, strângându-i cu putere mâna.

Ea nu ştia că existau asemenea strângeri de mână. Era obişnuită cu strângeri moi, involuntare. S-a întrebat dacă e evreu şi a încercat să-şi amintească, cercetând ascunzişurile memoriei sale, dacă în Spania au rămas evrei după prigonirea lor din urmă cu cinci secole. Părea a-şi aminti că nu rămăseseră.

— Eu sunt evreu născut la Barcelona, îi spuse bărbatul ca şi cum îi citise gândurile.

— E prima oară când vii în Israel? il întrebă cu o amabilitate neobişnuită pentru ea.

— A şaptea oară în ultimii trei ani, răspunse.

Un om de lume, se gândi. La 22 de ani, ea nici măcar nu avea paşaport: Sinai era în Israel şi acela era locul cel mai îndepărtat în care ajunsese vreodată,

— Ce îţi place aşa de mult în Israel? îl întrebă invidioasă.

El călătorise cu avionul de atâtea ori, iar ea nici măcar nu văzuse vreodată interiorul unui avion, nici măcar al unuia oprit pe pistă.

— Femeile, sunt toate atât de frumoase şi de înalte, îi răspunse bărbatul acela, uitându-se în jos la ea de la înălţimea lui de un metru nouăzeci până la înălţimea ei de un metru şaizeci. Şi n-am văzut încă Haifa. Am auzit că acolo sunt şi mai frumoase.

— Cine ţi-a spus ştie despre ce vorbeşte, îi zise, aşteptându-se ca el să o întrebe daca e din Haifa, dar n-a focut-o.

— Atunci ce îţi place aşa de mult în Israel, încât ai ajuns să zbori aici o dată la două zile? îl întrebă, şi îi răspunse:

— Faptul că aici sunt evrei. E foarte emoţionant să vezi că oricine de pe stradă e evreu, înţelegi, o ţară în care toţi sunt evrei, continuă aprins, e un miracol pentru mine. Până şi măturătorii sunt evrei.

— E mai probabil ca aceia sa fie arabi, îl informă, încercând sa-i tempereze entuziasmul.

— Oricum, spuse, toţi vorbesc ebraică, şi asta mă face foarte mândru. Şoferul autobuzului e evreu, proprietăreasa băcăniei unde merg este evreică, toţi cei care lucrează în acest birou sunt evrei. Tu eşti evreică.

Ea îl privi uimită. Acelea erau zilele de euforie după marea victorie a Războiului de Şase Zile, înainte ca acest curaj să fie înjosit de acela al Kippur-ului, şi iată, avea în faţă un evreu, un frumos băiat sionist cu aer european şi care vorbea o engleză impecabilă. I se păru evident să fie inaccesibil pentru ea.

Apoi, în bucătărie, secretara Maya îi povesti că era student la Inginerie edilitară. Că pe timpul vacanţei de vară lucra în Israel, pentru a putea emigra la sfârşitul studiilor, şi că locuia la Ierusalim, în casa surorii lui, şi ea studentă.

Întoarsă în camera ei, închiriată în apartamentul pe care îl împărţea cu două studente care se distrau umilind-o pentru că ea muncea şi nu studia, o întrebă pe una dintre ele dacă nu are cumva să-

i dea să citească ceva despre Barcelona.

— Eu ma ocup de China, îi răspunse tipa cu un aer vag dispreţuitor.

— E departe? o întrebă atunci pe îngâmfata studentă care nici măcar nu catadicsi să răspundă.

A doua zi dimineaţă, stătu destul în cumpănă în faţa dulapului până când alese o fustă mini roşie şi o bluză din bumbac mulată.

Când intră veselă în birou, inginerul Ackerstein o chemă în biroul lui şi îi atrase atenţia că nu putea să vină la serviciu cu o fustă mini roşie. În legătură cu bluza, nu părea să aibă ceva de obiectat, chiar dacă îi privea formele generoase ale sânilor în timp ce-i spunea cu o voce amabilă: „Trebuie să fiţi mai sobră în felul cum vă îmbrăcaţi". Ea ignoră acea privire obraznică şi ieşi din birou.

— Ce-i trece prin minte ca să-mi spună să fiu mai sobră în felul cum mă îmbrac! se înfurie apoi în bucătărie în faţa secretarei Maya, asta e o ţară democrată şi eu mă îmbrac aşa cum cred de cuviinţă.

— S-a întâmplat ceva? întrebă bărbatul acela intrând în bucătărie ca să-şi facă o cafea.

— Războaiele iudaice, iată ce se întâmplă, îi explică roşie de nervi bărbatului pentru care se îmbrăcase aşa. N-ar fi vrut ca el să o vadă în starea aia, vineţie la faţă şi cu ochii din care ţâşneau scântei. Mi s-a cerut să nu vin să muncesc în fustă mini.

— Cu picioare ca ale tale ar fi o nedreptate, spuse el imediat. De ce? întrebă oricum.

— Pentru ca ar putea să-i duca în ispită pe ortodocşi[1], spuse ea încercând în zadar să-i explice ce e „ispita", folosind un amestec de engleză şi spaniolă.

— Ştii spaniola, fu el fericit să constate.

— Am învăţat-o de la tatăl meu, minţi ea, el vorbeşte ladină. Insă doar

câteva cuvinte, adaugă în engleză, înainte ca el să creadă într-adevăr că ea vorbeşte spaniolă.

— Ce vrei, are clienţi ortodocşi şi încearcă doar să le respecte sensibilitatea. Nu poţi să-i arăţi unui client ortodox proiectul casei sale stând pe scaun în faţa lui cu fusta ta mini, îi explică secretara Maya, cu logica uneia de 40 de ani.

— Să se uite în schiţe şi nu la picioarele mele, replică ea, cu încăpăţânarea uneia de 22 de ani.

— Ştii că ăsta e biroul lui şi el e cel care stabileşte regulile, îi explică Maya fără să-şi fi pierdut încă răbdarea. Dacă nu-ţi convine, poţi oricând să pleci, îi spuse pe un ton care lăsa să se înţeleagă că şi şeful ar fi putut să-i spună acelaşi lucru.

Ea prinse subînţelesul şi o asigură pe Maya că îşi va pune fusta mini când va avea chef, după orele de program.

— Vrei o ocazie pentru a o purta? o întrebă bărbatul acela. Atunci vino cu mine la film în seara asta. Am auzit că *Un Trecător în ploaie* e un film bun.

Seara, la cinema, i se păruse că o cunoaşte pe actriţa Marlene Jobert deşi nu-şi amintea în ce film o văzuse.

— Iţi seamănă mult, îi spuse bărbatul în pauză, în faţa bufetului.

— Cine? îl întrebă ofensată când îşi dădu seama că el o privea pe fata de alături cu o cutie de coca-cola în mână, cu părul lung unduindu-i-se pe spate şi o fusta neagră foarte scurtă combinată cu o bluză de muselină cu un decolteu foarte adânc.

Fata părea atât de sigură, încât trezi în ea o lehamite instantanee. Ea, în schimb, în ciuda promisiunii sau poate chiar datorită ei, îşi pusese nişte blugi, o bluză albastră cu nasturi şi pantofi cu toc pentru

a reduce puţin diferenţa de înălţime şi pentru ca el să nu creadă că încearcă sa-l ispitească prin îmbrăcămintea ei provocatoare. Ea, în general, făcea mereu lucrurile „cum trebuie". Acasă îi spuneau „fetiţa cum trebuie".

— Actriţa, punctă bărbatul. Semănaţi mult. Amândouă aveţi farmec, părul scurt şi ochii verzi zâmbitori cu o privire tristă.

— Mulţumesc, îi răspunse măgulită şi se gândi în sinea ei că poate nu era un tip atât de inaccesibil pentru ea dacă ştia să vadă o privire tristă.

După film merseră la restaurant şi ea se cufundă în lista cu băuturi şi dulciuri.

— Aici şniţelul e foarte bun, îi spuse tipul, am mai mâncat la restaurantul acesta de câteva ori.

El, străinul, mâncase deja aici de câteva ori, iar ea, care trăia în acel oraş de opt luni, ştia doar chioşcul cu falafel al lui Rahamim. Când avea ceva bani, prefera să-şi cumpere o fustă sau o pereche de blugi noi, care să fie doar ai ei şi nu ai altcuiva, sau o haină pentru mama ei, ori chiloţi şi ciorapi pentru tatăl ei. Surorii ei nu-i cumpăra niciodată nimic pentru că ea avea un prieten care se ocupa mereu de tot ce avea nevoie . I se părea o greşeală teribilă să irosească bani pentru a mânca la restaurant.

Oricum, când el pomenise de şniţel, ea îşi aminti că nu mâncase nimic toată ziua din cauza emoţiei.

— Nu, mulţumesc, nu mi-e foame, spuse. Aş vrea doar o ceaşcă de cafea.

— De ce? se miră el. Şniţelul e într-adevăr fantastic, cu o umplutură de brânză şi *schinken* pentru cine îl comandă fără prea multe comentarii. Să nu-mi spui că mănânci doar mâncare *kasher*? se îngrijoră el pentru o clipă.

— Nu, nu. Nu-ţi face griji din pricina ritualului meu. Nici eu nu-mi fac.

El zâmbi şi ea simţi cum îi plouă în gură. Şniţelul nu făcea parte din meniul cu mâncare românească al mamei sale, de aceea, şniţelul vienez, în opinia ei, era o mâncare pentru gurmanzi, asta şi pentru că îi era foarte foame.

— Serios, nu mi-e foame, spuse.

— Comandă şi tu, nu se face să mă laşi să mănânc singur, încercă sa o convingă. La Viena, ştii, e un restaurant foarte renumit unde se prepară doar *schnitzel,* iar cel de aici e la fel de bun.

Însă ea se simţea stânjenită, pentru că mama ei îi spunea mereu că, adesea, persoanele fac o propunere din politeţe şi poate că nu au suficienţi bani, şi el probabil era doar manierat, aşa că se încăpăţâna să insiste că nu-i e foame deoarece mâncase la prânz. Poate că adevăratul motiv al refuzului era că nu se simţea în apele ei gândindu-se la John, iubitul ei, care îi pregătea şniţel la sfârşit de săptămâna, iar ea nu voia să trădeze şniţelul lui John cu acela dintr-un minunat restaurant din Ierusalim.

Până la urmă, bărbatul comandă un şniţel vienez cu piure, iar ea rămase în faţa lui cu o ceaşcă de cafea şi un ştrudel cu mere şi frişcă pe care el le comandase din proprie iniţiativă.

Făcu obişnuitul ei joc al indiciilor. Dacă el ar fi mâncat o bucată de şniţel cu piure, ar fi fost un semn că era un tip interesant şi poate ar fi ieşit ceva. Dacă, în schimb, ar fi mîncat şniţelul separat şi piureul la sfârşit sau invers, dar oricum separat, însemna că e un tip plictisitor şi era o pierdere de vreme, iar dacă ar fi tăiat o bucată de şniţel şi ar fi pus deasupra piure, atunci era sigur, dar chiar sigur că nu ar fi ieşit nimic cu nesătulul ăsta.

El apucă abil cuţitul cu degetele sale lungi, tăie o bucată de şniţel şi îl duse la gură, apoi mâncă piure. Tăie o altă bucată şi îi propuse: „Poate ai totuşi chef sa guşti. Mai putem comanda dacă ţi-e foame".

Ea se uită invidioasă la farfuria lui şi îşi aminti de sendvişurile pe care le avea când mergea la universitate, la institutul Leo Baeck. Mulţi dintre colegii ei cumpărau de la băcanul Manasse chifle cu brânză galbenă şi i se strângea inima privindu-i. Nu-i cerea niciodată bani tatălui ei. El voia mereu să-i dea chiar dacă nu avea niciodată, dar ea se încăpăţâna şi spunea că nu are nevoie. Numai pentru Carmelit[2] lua bani, ca să poată merge la şcoala de pe strada Hillel, fără să se caţere pe costişele din Haifa. La întoarcere, alerga în jos pe scări, în galop, cu rucsacul în spinare. Încă îşi mai amintea dorinţa ei de a cumpăra o chiflă din băcănia lui Manasse şi abia mai târziu înţelesese că ceilalţi erau cei care îi priveau cu invidie sendvişurile. Cele pe care tatăl ei le pregătea cu atâta drag erau cu brânză bulgărească şi felii subţiri de roşii, ca să absoarbă puţin gustul puternic al brânzei şi să adauge prospeţime sau cu cel mai bun caşcaval, care le place atât de mult românilor, şi nu doar sendvişuri seci numai cu brânză galbenă.

După mulţi ani, când erau deja căsătoriţi, ea i-ar fi povestit acelui bărbat despre chiflele cu brânză galbenă de care îşi amintise cu

nostalgie la prima lor întâlnire, şi el ar fi vrut să o ducă la băcănia lui Manasse şi să-i cumpere toate sendvişurile cu brânză galbenă din lume ca să-i demonstreze că nu pierduse nimic, dar Manasse se dusese de pe această lume şi în locul băcăniei lui era un atelier de tapiţerie. Pentru că, de când institutul Leo Baeck se mutase în Carmelul francez, nu mai era nevoie de Manasse şi de băcănia lui.

— Cum au ajuns evreii la Barcelona? se interesă ea la acea primă întâlnire,

El îi povesti că fugiseră toţi din Europa în flăcări în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Părinţii lui, aşa îi povestiseră, trăiau în Franţa şi, la izbucnirea războiului, tatăl lui trecuse clandestin graniţa în Spania, unde rămăsese timp de trei ani până când a ajuns acolo şi soţia lui.

— Mama şi sora ei geamănă, preciză, păreau nişte ariene cu părul lor blond şi ochii albaştri. Astfel că au rămas în Franţa cu părinţii lor, până când mama a traversat singură graniţa cu Spania pentru a ajunge la tatăl meu şi la fratele lui.

— Deci toată familia ta trăieşte la Barcelona? întrebă.

— Sora mea a emigrat în urmă cu trei ani aici, la 20 de ani, şi acum părinţii mei i-au cumpărat un apartament la Beit Kerem şi mă ocup eu de renovare. Tu ai fost vreodată la Barcelona? întreba el.

— N-am fost niciodată în străinătate, răspunse ea.

— Nu mă miră, spuse el, nu înţeleg cum reuşiţi să ajungeţi la sfârşitul lunii cu salariile voastre. Viaţa la Barcelona e mult mai ieftină şi salariile sunt mult mai mari. Ştii că un apartament de 80 de mp la Beit Kerem costă mai mult decât apartamentul de 250 de mp pe care l-am cumpărat la Barcelona?

— Ai o iubită? îl întrebă ea pe neaşteptate.

Răspunsul la această întrebare o interesa mai mult decât să discute despre preţurile apartamentelor din Israel. Şi, oricum, nu avea nici o

speranţă să-şi cumpere un apartament numai al ei nici dacă punea deoparte tot salariul pe 20 de ani.

— Da, răspunse el.

Puţin a lipsit să nu se înece. Noroc că nu avea o bucată de şniţel în gură. Povestea se dusese naibii chiar dacă el era un tip interesant.

— De mult? întrebă dezamăgită.

— De cinci ani, îi răspunse. Suntem logodiţi.

— Când te căsătoreşti? era furioasă pentru că el nici măcar nu se sinchisise să-i povestească ceva despre el.

Apoi îşi aminti că ea era cea care nu-l întrebase nimic până în acel moment.

— În opt luni după întoarcerea mea la Barcelona, răspunse fără să-i mai dea alte detalii ca si cum nu erau importante.

Ea privi tristă în farfuria lui care se golea sub ochii ei.

— Şi când, mai exact, te întorci la Barcelona? îl întrebă pentru ca lucrurile să fie clare.

— Peste două luni, când va fi gata renovarea apartamentului. Dar ce importanţă are? Acum tu şi eu suntem aici, vreau sa mă bucur de ochii tăi surâzători şi aş vrea să ştiu de ce sunt învăluiţi în tristele.

„Poate din cauza chiflelor lui Manasse", se gândi, dar el n-avea de unde să ştie cine naiba fusese Manasse şi se întrebă de ce el nu vrea să ştie dacă ea are pe cineva.

Când îi luase mâna, a simţit un fior în tot corpul. O femeie care se aprinde repede, se stinge la fel de repede, îşi zise.

— Mă gândesc din nou, continua bărbatul acesta privind-o în ochii tot mai trişti, la picioarele tale frumoase, când purtai fusta mini, şi la chipul tău furios pentru că îti cereau să nu o porţi, la râsul tău, la cât m-ai făcut pe mine să râd.

— Mă bucur că te-am facut să râzi, răspunse fără să-şi retragă mâna dintr-a lui.

— Ascultă puţin, îi spuse şi deodată

începu să imite din gură sunetul trompetei din *Love Story*.

Ea îl privi uimită şi izbucni în râs. Imita melodia aceea atât de bine, ca şi cum ar fi cântat într-adevăr la trompetă, umflându-şi obrajii ca un adevărat trompetist.

Când termină, îi luă mâinile într-ale lui şi i le strânse la piept.

— Ce alte restaurante speciale din lume cunoşti? îl întrebă pentru a-i învinge stânjeneala, dorindu-şi ca momentul în care mâinile ei erau sprijinite pe pieptul lui să nu se termine niciodată.

— La Zurich şi la Paris, fireşte, pronunţând acel „fireşte“ de parcă trebuia să fie firesc pentru ea, e un restaurant care prepară numai antricoate. Nu exista nici meniu. Singura chestie pe care vor s-o ştie e dacă vrei friptura *medium* sau *medium-rare*.

— Şi *well done* nu e? îl întrebă.

— Nu există, îi răspunse cu o mutră dezgustată numai de acest gând.

Când o însoţi în apartamentul cu cele două colege nesuferite, îi dădu un sărut pe obraz şi o salută cu un „ne vedem mâine“.

— Unde? îl întrebă ea ameţită.

— La birou. Mâine-dimineată, spuse, amintindu-i că lucrează în acelaşi loc că aşa se cunoscuseră.

Când mama l-a cunoscut pe tata

Mama nu stia ebraică. Când au emigrat în Israel din România, numai tata a mers la un *ulpan* să studieze ebraica, iar mama s-a angajat ca menajeră în casele altora. Pentru asta nu era nevoie de ebraică. La Wadi Salih nu trebuia să ştii ebraică pentru a te face înţeles de ceilalţi. În babilonia cu limbile din anii ’50, între dialectul marocan, română, idiş, ladină, arabă şi poloneză, toţi îi înţelegeau pe toţi.

Însă mama nu doar că nu ştia ebraică, dar era şi puţin surdă, aşa că nu reuşise nici măcar să înveţe după ureche.

În România, i s-a propus să remedieze acel uşor defect al auzului. „Operaţia e foarte simplă, îi spuseră când avea 30 de ani, o oră de anestezie: nu veţi simţi, nimic şi veţi putea auzi din nou bine“. Dar

mama nici n-a vrut să audă. Ştia numai că nu trebuia să ai încrcdere în medicii români.

La 20 de ani, mama avusese o criză de apendicită şi o duseseră de urgenţă la operaţie în Bucureşti, nu înainte ca medicii să le fi explicat părinţilor ei îngrijoraţi că era vorba despre o operaţie foarte simplă, că nu va simţi nimic datorită anesteziei şi că va fi ca nouă. După două ore, medicii ieşiseră cu chipurile serioase şi le spuseseră bunicilor mei, pe care nu i-am cunoscut, că ceva nu fusese în regula cu anestezia şi că şansele ca Bianca să se refacă erau reduse.

Bunicul Yosef rămăsese lângă patul Biancăi, iar mama ei se dusese să plângă acasă, unde cealaltă fată de zece ani rămăsese singură. Pe drumul de întoarcere, s-a prăbuşit în mijlocul străzii şi o maşină a trecut şi a călcat-o.

Aşa încât cadavrul bunicii se întorsese în acelaşi spital unde era internată Bianca, fiica iubită care, între timp, se trezise după operaţia de apendicită cu complicaţii şi trebuise să se refacă rapid pentru că, din acel moment, îi revenea ei sarcina să aibă grijă de tatăl văduv, de fratele Marcu de 17 ani şi de sora Eureka de 10 ani.

Eureka fusese crescută de Bianca de parcă ar fi fost fiica ei, cu o dragoste şi un devotament fără margini şi cu multe, foarte multe sentimente de vinovăţie.

Mama avea 28 de ani când a intrat în atelierul fotografic al lui David pentru a-i cere să meargă la cimitir să fotografieze piatra funerară de la mormântul mamei ei. Părinţii lui David muriseră şi îi lăsaseră atelierul lui şi fratelui mai mic, Jacko. David o observase pe acea femeie foarte slabă care purta, cu mare eleganţă, o haină lunga maro şi o pălărie roşie îndrăzneţ aşezată într-o parte. Mama avea păr castaniu foarte cârlionţat, ochi căprui pătrunzători deasupra pometţilor proeminenţi ai chipului blând. Pe vremea aceea, femeile aveau mare grijă să nu-şi bronzeze faţa pentru că frumoasă era femeia absolut palidă. Când ajunseră la cimitir şi David a văzut că bunica murise la 50 de ani, o întrebase pe Bianca din ce cauză murise, şi ea, simţindu-se vinovată, răspunsese: „Din cauza unei operaţii de apendicită cu complicaţii“.

David spusese:

— Medicii ăştia, nu te poţi baza niciodată pe ei.

— Pe fotografi te poţi baza?

Cu siguranţă, îi răspunsese, până diseară fotografiile vor fi developate. Ţi le voi aduce chiar eu, spusese David, care imediat fusese invitat la cină împreună cu fratele mai mic; pentru că în acel moment mama decisese că David va deveni soţul ei.

În plus, înainte să-l cunoască pe fratele mai mic al lui David, Bianca programase deja două nunţi, a ei cu David şi a fratelui cu sora ei,

Eureka.

Seara, David adusese fotografiile şi toţi fusesem uimiţi de limpezimea imaginii şi de numele bunicii care se reliefa în piatră.

Mama servise mâncarea gustoasă pe care o pregătise cu grijă, pentru că se ştie că nu e mijloc mai bun de a ajunge la inima unui barbat decât invitându-l la masă.

Îi povestise lui David şi fratelui său mai mic că voia să trimită fotografiile celor doi fraţi mai mari care locuiau în Palestina. Vorbise cu mândrie de fratele Nicu şi de sora Laika. Aceştia trăiau la Hadera, unde asanau bălţile.

David era foarte interesat de situaţia din Palestina, de viaţa locuitorilor ei şi ceruse chiar şi permisiunea de a le scrie lui Nicu şi Laikăi. Fusese educat de mic în spiritul valorilor sioniste şi acum, că părinţii lui nu mai erau, îşi dorea să continue pe acelaşi drum şi să pună în practică marea lor iubire pentru pământul Israelului.

Mama şi-a atins scopul. După cina în familie, David îi ceruse o a doua întâlnire şi la a patra îi ceruse mâna. Mama acceptase cu bucurie, dar cu condiţia să amâne nunta până când Eureka va împlini vârsta la care se putea căsători cu Jacko, fratele mai mic. David acceptase acest compromis logic.

În 1941, David i-a spus mamei că se hotărâse sa părăsească Europa nazistă şi să emigreze în Palestina, unde ar fi deschis un atelier şi un laborator foto. Fratele ei, Nicu, îi scrisese că Hadera fusese asanată şi că în Palestina era mare nevoie de oameni care să exercite profesiunile liberale, după cum auzise el. Mama ştia că Nicu voia ca toţi să emigreze în Palestina şi că viitorul nu ar fi fost atât de roz acolo.

Au hotărât că David şi fratele lui vor emigra primii şi, odată aranjaţi, mama urma să meargă după ei cu familia. În felul ăsta, mama s-a salvat.

David şi fratele lui s-au îmbarcat în portul Constanţa, pe nava Struma, împreună cu aproape opt sute de evrei care voiau să meargă în Palestina. În Marea Neagră, aproape de coasta Istanbulului, în februarie 1942, nava a fost scufundată de un submarin german sau rus şi toti pasagerii s-au înecat.

Chiar şi după trei ani, când s-a căsătorit cu tata, mama a refuzat să rămână însărcinată, lucru mai degrabă neobişnuit pentru acele vremuri, înainte ca Eureka să-şi fi găsit un soţ în locul celui care se înecase.

Surorile tatei, care era îndrăgostit nebuneşte de o româncă ne-evreica, au făcut presiuni până când el s-a căsătorit cu Bianca, pentru că ea era nemăritată şi cu zestre şi, oricum, mama lui, bunica Vavica, aceea care a murit când eu aveam şase ani şi sora mea care i-a văzut pe Dumnezeu şi pe îngerii lui păzitori, nu i-ar fi permis niciodată să o ia în căsătorie pe păgâna lui.

În momentul în care tata a descoperit că mama nu avea zestre, iar mama că tata nu ştia deloc să facă fotografii, era deja prea târziu: erau deja căsătoriţi.

Când s-a născut Yosefa, în 1950, la Bucureşti, în România, tata o blestemase pe mama spunând: „Asta nici măcar nu e în stare să nască un băiat". În orice caz, după ce s-a uitat la nou-născută, care avea părul închis ca al lui şi ochii oblici, micuţa i-a cucerit inima şi tata a decis că familia lui va fi crescută în ţara evreilor. Mama era în mod categoric împotrivă, nu credea că într-o ţară mică încercuită de arabi putea să se întâmple ceva bun şi, pe deasupra, navele erau scufundate în timpul traversării, însă tata s-a încăpăţânat, îşi dorea ca toţi copiii lui să crească în statut evreu fără să fie nevoiţi să sufere din cauza antisemitismului. Tatăl meu, poate singurul evreu din întreaga Românie care nu a suferit din cauza antisemitismului, nu voia cu nici un chip ca fiii lui să cunoască dezonoarea antisemită.

Toată viaţa, tata a fost iubit de toţi, mai puţin de mama. De altfel, o merita, având în vedere faptul că tata îi iubea pe toţi, mai puţin pe mama.

Tata, mama şi micuţa Yosefa de opt luni au obţinut pe strada Stanton, în Wadi Salib, mica bucătărie fară ferestre, fară aer şi fără privelişte.

Mama s-a supărat pe tata, în fond ce se putea aştepta de la familia lui şi, ca să tacă, au făcut-o a doua oară în viaţa lor.

Când m-am născut eu, iar tata s-a enervat, „Asta chiar nu ştie să facă băieţi", am obţinut camera care dădea spre balcon.

Camera de 14 mp avea toate avantajele unei garsoniere. Avea o intrare independentă din curte care dădea direct în mica bucătărie. Chicineta avea un blat de marmură cu o pânză lungă până la podea prinsă în jurul lui cu o sârmă pentru a ascunde, lângă chiuvetă, cada pentru rufe în care se fierb scutecele.

Lângă mica bucătărie era un mic răcitor care, atunci când erau suficienţi bani pentru a cumpăra un bloc de gheaţă, reuşea chiar să răcească un pepene verde, ce stătea acolo singur, singurel, ocupând tot spaţiul.

Nu era nevoie să păstrăm mâncarea; făina, zahărul, mălaiul şi cafeaua stăteau pe blatul de marmură, iar ce era gătit, ciorbă sau mămăligă, se mânca în aceeaşi zi. Joia, ziua marii curăţenii, mâncam supă de pui. Mama o pregătea cu aripioare şi tacâmuri de pui cărora tata le tăia ghearele cu satârul,

Sefi şi cu mine mâncam aripioarele cu supa, mama mânca tacâmurile, iar tata mânca afară. Mama păstra bucăţile cele mai bune, pieptul şi pulpele, pentru sfârşitul de săptămână.

Pragul, care după doi paşi indica terminarea chicinetei, ducea în

salon, camera noastră. Fiind mobilat cu excesivă densitate, nu ramânea nici măcar o bucăţică de perete liberă. Erau patru paturi, unul matrimonial pentru fete şi altele doua separate, sprijinite de perete de teamă că nu vor reuşi să stea pe propriile picioare. Tata nu fusese de acord să doarmă cu mama în patul matrimonial pentru că ea sforăia. În faţa celui de-al treilea perete era sprijinit un dulap maro care conţinea haine şi diverse obiecte, în mijlocul cărora era ascunsă bine o cutie de carton uzată şi plină cu *rahat lukum,* pe care mama îl păstra pentru oaspeţii de seamă. Pe lângă *rahat lukum* erau împrăştiate bile de naftalină cu un miros atât de înţepător, că nici măcar noi, copile crescute fără dulciuri, nu puteam să ne înşelăm. Şi, într-adevăr, nu aveam nici o îndoială că acelea nu erau caramele, chiar dacă erau albe şi de mărime potrivită pentru o gura poftitoare la dulciuri.

În mijlocul camerei era o masă din lemn maro, acoperită cu un blat de sticlă, ca şi cum sticla ar fi fost cea care apăra lemnul să nu crape sau să se strice. Masa era sufletul camerei şi răspundea tuturor nevoilor casei. Începând cu hrana şi până la partidele periodice de rummy şi la pictarea pieselor de rummy o dată la trei luni, avea rol de masa de desenat pentru Sefi şi pentru insignele atelierului de grafică al tatei, de blat pentru cernut orezul sau făina, pentru decojit mazărea sau pentru rupt vârfurile păstăilor de fasole verde: toate astea se întâmplau deasupra blatului de sticlă, dedesubtul căruia se afla albumul nostru de fotografii.

De sub blatul de sticlă de pe masă se iveau chipul tatei şi al mamei în ziua nunţii, frumoşi şi eleganţi. Mama în diferite poze în România, mereu purtând eleganta haină grea şi pălăria îndrăzneţ aşezata într-o parte. Într-o fotografie purta o rochie albă de vară care dezvăluia un corp bine făcut şi foarte slab, nu neapărat considerat frumos pe atunci, dar mama, călcând pe urmele tatei, se emancipase şi era slabă într-o epocă în care supleţea însemna sărăcie. În fotografiile din România apărea marea familie a mamei cu cei cinci fraţi ai ei, iar noi, fetele, am fost bine instruite în legătură cu cei trei fraţi rămaşi în România, pentru că nu reuşiseră să obţină de la comunişti permisele pentru a emigra în Israel, şi în legătură cu cei doi fraţi mai mari care emigraseră în Palestina, în anii ‘30, şi asanaseră Hadera. Cu timpul, fotografiilor româneşti li s-au adăugat cele făcute în Israel, în special ale noastre cu costumcle făcute pentru *Purim.* Într-un colţ al camerei era maşina de cusut a mamei, pe care erau aşezate aşternuturi şi pături după ce tocmai fuseseră aerisite pe balcon, perfect împăturite într-un teanc înalt. Seara, când mergeam la culcare, maşina de cusut se elibera, de jugul aşternuturilor şi mama se putea apuca de cârpit sau de întărit petice şi diverse cusături.

Ferestrele peretelui de vest dădeau spre mare: erau ferestre boltite, înalte până la tavan, specifice pentru o casă arabă moderna, iar uşa

din sticlă dădea spre balcon arătând tot ce se petrecea jos sau peste drum, surprinzând fiecare mişcare sau discuţie a vecinilor care locuiau pe aceeaşi stradă.

A treia oară când părinţii mei au facut-o, a fost ziua în care a murit bunica Vavica. Nişte zgomote m-au trezit în miez de noapte şi l-am vazut pe tata, cu fundul gol în aer, întins peste mama.

În dimineaţa următoare l-am întrebat furioasă pe tata dacă o bătuse pe mama, ca Nissim, vecinul sirian de la etajul de deasupra, care-şi bătea în fiecare zi nevasta.

Tata mi-a zis că trebuise să-i facă mamei un masaj pentru că o durea spatele din cauza curăţeniei pe care o făcea în toate casele alea şi, dat fiind că noi eram nişte copile egoiste care n-aveau grijă de mama în timpul zilei, el era nevoit, după ce se întorcea de la muncă în toiul nopţii, să-i facă un masaj cu spirt la spate pentru că o durea.

I-am spus tatei că nu era adevărat că el se întorcea târziu de la muncă şi că mama era cea care venea după el, apoi m-am dus să mă joc de-a v-aţi ascunselea jos.

Tata şi mama se certau zilnic. Nu trecea nici o zi fără să fie măcar o discuţie. Certurile erau zgomotoase şi zbieretele lor se puteau auzi pe toată strada Stanton. Dar lovituri, nu. Nu era ca în alte familii unde nu erau certuri, dar se bateau. Şi dat fiind ca la noi nu se folosea bătaia, eu şi sora mea credeam că mama şt tata sunt foarte fericiţi.

Timp de două luni, ea şi bărbatul acela se întâlneau în timpul zilei la serviciu şi îşi petreceau serile, unul în braţele celuilalt, în apartamentul surorii lui, care în acea perioadă se afla încă la Barcelona. La sfârşit de săptămână, ea se ducea la Haifa, la John si la familia ei şi nu se sinchisea să-l invite, deşi el se arătase oarecum interesat să rămână împreună.

În cămăruţa ei modestă din apartamentul împărţit cu colegele arogante nu voia să-l ducă. Camera ei era de fapt un salon cu deschidere spre bucătărie, cu un paravan din placaj cu o grosime de doi centimetri pe care i-l construise, cu pricepere, John.

Barbarul îi imita sunetul trompetei la ureche sau îi cânta în engleză şi ea plângea în tăcere, numărând zilele care mai rămâneau până în momentul când ar fi trebuit să se despartă. Nici un alt bărbat, înaintea lui, nu-i imitase la ureche sunetul trompetei. Ceilalţi cântaseră cântece evreieşti şi îi recitaseră versuri în spaniola boliviană, însă niciodată nu-i imitaseră trompeta în engleză.

La sfârşitul de săptămână dinaintea întoarcerii lui în Spania, ea îi promise că se va întoarce din Haifa sâmbătă seară, ca să petreacă împreună ultima noapte dinaintea plecării lui, dar John vru cu orice

preţ să o duca la Ierusalim cu maşina lui, ca să n-o lase să meargă cu autobuzul. Promisiunea făcută o chinui pe drum, împreună cu certitudinea că nu va reuşi să-şi la rămas-bun înainte ca el să se întoarcă în Barcelona la logodnica lui.

— Vrei să mă stabilesc la Ierusalim şi să căutăm un apartament pentru amândoi? o întrebă John ştiind că ca le ura pe cele două colege.

— Nu sunt sigură, îi răspunse, supărată pe el pentru că insistase să o ducă înapoi cu maşina.

— Nu eşti sigură că vrei să locuim împreună sau ca eu să mă stabilesc la Ierusalim? zise John, ofensat de tonul ei tăios.

— Ambele chestii, îi răspunse, cred că m-am cam săturat de Ierusalim. Sora mea mi-a propus să mă duc să stau cu ei la Tel Aviv şi mă gândeam că aş putea să-i accept oferta.

— Şi mi-o spui aşa, după ce eu am anunţat la birou că mă voi transfera de la Haifa la Ierusalim? întrebă John, năucit.

— Ce vrei, nu programasem asta.

Era rea cu el numai pentru că o împiedicase să-şi ia rămas-bun de la băiatul din Barcelona.

— Si când intenţionai sa-mi spui? o întrebă.

— Abia acum mi-am dat seama că poate mă voi muta la Tel Aviv, spuse privind în fugă chipul lui furios. Eşti supărat pe mine?

— Sunt furios: nici măcar nu te-ai gândit să-mi împărtăşeşti planurile tale, îi răspunse John, care intenţiona să se mute la Ierusalim după ce ea îi ceruse asta.

— Vrei să cobor? îl întrebă.

— De ce nu?! îi răspunse şi, spre marea ei uimire, opri brusc maşina pe drumul în pantă din Kastel.

Ea coborî, jignită pentru că o lăsa să plece fără să lupte şi, mai ales,

pentru că o părăsea în toiul nopţii pe drumul acela, cu toţi teroriştii şi violatorii care se plimbau pe-acolo în voie. Coborî şi o porni la drum fără să se întoarcă. Văzu cu coada ochiului maşini dispărând. Încercă să facă autostopul si chiar a doua maşină opri.

Şoferul o întrebă dacă nu îi era frică să facă autostopul noaptea şi ea îl întrebă la rândul ei dacă avea de gând s-o violeze.

— Nu, răspunse amabil şoferul.

— Atunci nu mi-e frică, conchise ea şi după douăzeci de minute şoferul opri în faţa casei ei.

John o aştepta în coridorul întunecat şi când îl văzu, avu o tresărire:

— M-ai speriat, îi reproşă.

— Scuze, nu voiam. Nu credeam că vei coborî din maşină, spuse.

— Nu te credeam în stare să mă laşi în toiul nopţii pe drumul acela, răspunse ea,

— Te iubesc.

— Ştiu. Vrei să intri? Se gândi să se culce cu el, să facă sex cu el de milă, pentru ultima oară.

Scoase telefonul din priză, în caz că bărbatul din Barcelona s-ar gândi să-şi ia rămas-bun de la ea. Intrară în camera ei cu paravanul din placaj, se dezbrăcată în linişte, iar totul se petrecu fără nici un cuvânt şi fără nici un geamăt.

Când termină, o întrebă dacă s-a culcat cu el de milă, iar ea îi zise că a cunoscut un alt bărbat şi că era confuză.

John se îmbracă în linişte şi ieşi fără să o salute. Ar fi vrut să-i ceară să rămână să doarmă acolo, ca să nu facă tot drumul înapoi până la Haifa, dar nu spuse nimic.

A doua zi, bărbatul o sună la birou de la aeroport, dezamăgit că nu reuşise să-i vorbească, deşi încercase toată seara, iar ea minţi povestindu-i că fusese nevoită sa rămână la Haifa şi că apoi s-a dus direct la serviciu.

Ea rămase la Ierusalim şi, după două luni de la întoarcerea lui la Barcelona cu promisiunea că îi va scrie, izbucni Războiul de Yom Kippur. El îi scria şi chiar o şi suna din când în când, dar ea nu avea răbdare să-i răspundă. El era acolo, în siguranţă, în braţele logodnicei lui, în timp ce pentru ea potenţialul bazin matrimonial stătea să sece şi în fiecare zi îi mureau prieteni.

O data îi telefona până şi lui John la Haifa, dar i se spuse că nu mai locuia acolo. Nu îndrăznea să sune la mama lui să-i ceară numărul. Îi era ruşine şi îşi închipuia că mama lui John era supărată pe ea, şi pe

bună dreptate.

Ca să nu fie nevoită să înfrunte singură acea tensiune, se ducea în fiecare zi să-i viziteze pe părinţii lui Kushi, care locuiau la Nahalot. Aveau doi fii în război: pe Kushi, care era la paraşutişti şi era cel mai bun prieten al ei încă din vremea când învăţa la Academia Militară din Haifa, şi pe fratele lui, care îi căra pe răniţi la elicopter.

După zece zile, fratele lui Kushi veni acasă într-o permisie de 12 ore.

Povesti de acel război îngrozitor, despre soldaţii care cădeau ca muştele, iar ea se întrebă cum trebuia să se simtă o mamă al cărei fiu trebuie să se întoarcă să lupte, în dimineaţa următoare, şi care nu ştie dacă va ieşi viu sau pe o targa, ca răniţii şi morţii pe care el însuşi îi căra în fiecare zi. Hotărî că trebuie să facă ceva pentru a contribui la efortul de război şi pentru acea familie yemenită la care ţinea aşa de mult şi din care făcea deja parte. În timp ce-l privea şi asculta înspăimântătoarele poveşti de război, a stabilit că el se va întoarce să lupte pentru patrie ducând cu sine un cadou din partea ei. Se hotărâse să se culce cu el în noaptea aia pentru ca el să se întoarcă la războiul ăla stupid măcar cu un gust bun în gură. Sau în minte.

În clipa în care luă decizia aceea ştiu că Kushi, care lupta într-un sat din Sinai, n-ar fi fost încântat de ideea ei de a se culca cu fratele lui mai mic, dar fratele mai mic ar fi fost fericit şi ar fi privit această aventură ca pe o binecuvântare pentru drum. Intr-adevar, răspunsese la primul ei semn.

— Îţi fac o cafea cum îmi place mie? îl întrebă.

— Cum îţi place? o întrebă.

— Tare. Atât de tare că-ţi intră în oase, răspunse.

— Sigur spuse.

Nu intenţiona să-şi irosească ultima noapte dormind.

Când părinţii se duseră la culcate, ei luară ceştile cu cafea tare şi se duseră în camera lui, cum făceau de obicei.

El era foarte senzual, iar ea simţi că propria contribuţie la efortul de război îi provoca o plăcere intensa.

După câteva zile, primi o scrisoare pe un ton îngrijorat de la bărbatul din Barcelona care nu mai primise veşti de la ea şi voia să ştie ce se întâmpla în Israel, iar ea îi răspunse că fiecare făcea ce putea mai bine şi continuă explicându-i detaliat ce făcuse ea, fără să lase să se înţeleagă plăcerea provocată de propria contribuţie la efortul de război. În următoarea zi după ce primise scrisoarea de la ea, el o sună

şi o anunţă că tocmai aterizase în Israel. Ea se ducea la spital să doneze sânge pentru mama unei prietene, care trebuia să facă o operaţie. Îi spuse că de la aeroport va veni direct la spital, la ea.

Timp de mai bine de o oră, infirmiera încercă să-i găsească o venă în braţ, fără să reuşească. Apoi bărbatul sosi, învăluit într-un nor de parfum spaniol, liber de angoasa războiului care se înstăpânise peste tot în spital, şi spuse că el are foarte multe vene, oferindu-se voluntar să doneze sânge în locul ei.

În zilele următoare se întâlnită zilnic în camera cu paravanul subţire pe care i-l construire John, fără să fie atenţi să nu facă zgomot, şi în fiecare seară cele două colege ale sale, care acum, făceau pe afectatele, îi invitau sa mănânce în bucătărie, însă ei le refuzau în spaniolă şi se închideau în camera ei.

După zece zile, bărbatul se întoarse la Barcelona şi rupse logodna. Şi el voia să contribuie la efortul de război susţinându-i ei moralul. Fiecare contribuia la acest efort făcând ce putea mai bine.

Abia după nuntă îi povesti că de mult timp era surprins de logodna cu acea fată bogată care se lua mult prea în serios, exclusiv interesată de înfăţişarea ei, de hainele la modă şi de bârfitul cu prietenele într-un bar. Dar, până în ultima clipă, nu avusese curajul sa o anuleze, deşi se îndrăgostise de ea în lunile de vară petrecute împreună. Numai când ea îi scrisese despre efortul de război şi când ajunsese în iubita lui tară care, dintr-odată, era în pericol, şi percepuse teribila tensiune a războiului numai atunci găsise curajul să-i înfrunte familia informând-o că nu voia să se căsătorească cu logodnica lui.

În realitate, părinţii lui răsuflaseră uşuraţi. Reieşise că nici ei nu o îndrăgeau în mod deosebit, însă nu îndrăzniseră niciodată să-i spună.

Dar înainte ca el sa-i propună să se căsătorească, şi încă şi mai înainte ca ea să se ducă la el, în Barcelona, pentru trei luni, el o sună la apartamentul surorii ei, la Tel Aviv, unde se mutase deoarece cumnatul ei fusese chemat din nou în armată. Îi spuse că avea să sosească împreună cu părinţii pentru a sărbători *Pesah*-ul în noul apartament al surorii, la Beit Karem, şi se autoînvită pentru seara de *seder* în casa părinţilor ei, ca să-1 cunoască.

— Nu vrei să stai cu ai tăi în seara de *sederi* îl întrebă, dar el o linişti spunându-i că stătea mereu cu ei şi că era mai important să-i cunoască familia.

După o serie de discuţii cu sora ei, deciseră că, pentru a nu-l speria prea repede pe viitorul soţ, ar fi fost mat bine sa-l invite în apartamentul părinţilor la Haifa, dar sa organizeze *seder*-ul în casa mătuşii care locuia la Bat Yam, cu scuza că Bat Yam era mai aproape de Ierusalim decât Haifa.

Doar cu câteva luni înainte, John îi povestise că, prima oară când intrase în casa părinţilor ei, rămăsese şocat, de imaginea apartamentului lor sărac, ca să nu mai vorbim de mizeria de pe strada ha-Poel din Haifa. Era vorba tot de apartamentul acela pe care părinţii ei îl cumpăraseră cu mari eforturi după ce îşi ipotecaseră propria viaţă pentru a se putea muta din oraşul de jos în Hadar ha-Karmel[3].

Sora îi explicase tatălui că, dacă nu s-ar fi mutat, ea, cea mai mică, ar fi devenit fată bătrână, fără nici o posibilitate să-şi găsească un soţ bogat. Părinţii, terorizaţi, s-au pus imediat pe căutat un apartament potrivit pentru buzunarele lor şi, cu un mare efort şi împrumuturi uriaşe, reuşiseră să găsească unul într-o clădire îngrozitor de urâtă pe strada ha-Poel. Tocmai despre acel apartament, care în ochii celor două surori reprezentase o avansare considerabilă pe scara socială, delicatul John, după şase luni de când se întâlneau, spusese că l-a şocat când intrase prima oară, atât era de mizerabil. John, mama şi sora lui emigraseră în Israel direct dintr-o superbă casă din Bolivia, părăsită după ce tatăl lui îşi abandonase familia pentru tânăra lui secretară, iar John Haraghis o convinsese pe mama lui să emigreze în Israel pentru că cine schimbă locul, schimbă norocul.

De data aceea, surorile hotărâseră să nu rişte şi organizaseră *seder*-ul cu importantul musafir la mătuşa Eureka în Bat Yam.

Părinţii ei se instalară la Eureka, sora mamei, cu aproximativ o săptămână înainte de *seder,* pentru a îndepărta orice fărâmă de aluat dospit[4].

Yosefa cusu rochii pentru amândouă. Rochia ei nu-i plăcea, aşa că, deşi nu voia să o jignească pe sora ei, se duse sa-şi cumpere de la o tarabă de pe strada Dizengoff, la preţuirile pieţei din Carmel, o rochie gri-verde ca ochii ei, care îi sublinia feminitatea, chiar dacă era lungă până peste genunchi. Sora ei fu suficient de înţeleaptă cât să nu se supere şi împreună reuşiră să o convingă pe Bianca să-şi facă o rochie nouă şi chiar să meargă la coafor.

— Dar părul meu e subţire...

Bianca încercă să le explice că o coafură care ar fi rezistat cel mult trei zile, cu părul ei subţire, era o cheltuială inutilă, dar ele nu se lăsară convinse şi aşteptară în faţa uşii de la coaforul din Bat Yam până când mama ieşi de acolo cu părul strălucind de la fixativ. Toţi, inclusiv unchii ei, cheltuiră tot salariul pe o lună pentru a face impresie bună bărbatului aceluia înalt din Barcelona şi aşteptară, îmbrăcaţi de sărbătoare şi dichisiţi, lângă masa pe care o pregătiseră cum au putut mai bine. La 19.30, în loc să sune la uşa, sună telefonul şi el îi anunţă că îi părea nespus de rău, dar sora lui se înfuriase din cauză că nu rămânea la ea pentru *seder* şi că părinţii lui veniseră special în Israel ca să fie împreună, iar ea muncise toată ziua ca sa poată sta împreună în jurul mesei, la Ierusalim.

— Nu le-ai spus că vii la mine? încercă ea sa înţeleagă.

— Nu credeam că sora mea se va supăra atât de tare, admise el, sincer.

Îi spuse că nu contează şi privi superbul coc al mamei ei. Cumnatul îi zâmbi şi comentă că, după cum părea, în Spania părinţii erau ascultaţi şi că, mai devreme sau mai târziu, el va deveni bărbat, însă ea era prea supărată pentru ca ei munciseră atât pentru a-i face o impresie bună.

— Poţi să-i spui surorii tale că părinţii mei au venit special de la Haifa ca să te cunoască, încercă în continuare să-l convingă, enervată din cauza zecilor de telefoane în care el insistase să-i cunoască părinţii.

Îl auzi vorbind în franceză cu sora lui care îi răspunse iritată în aceeaşi limbă.

— Spune că părinţii mei au venit special din Barcelona ca să fim toţi împreună, îi explică în engleză, iar ea fu nevoită sa le explice în română părinţilor ei de ce „viitorul soţ" îşi anulase participarea la seara lor de *seder*.

— Pot veni după aceea, la o cafea, îi propuse, dar ea refuză.

Se gândea că nu avea sens să aştepte toţi încordaţi până pe la ora 21.00, cu speranţa ca el să vină, dacă mai venea.

— Ne vedem mâine, îi spuse, lăsând deoparte dezamăgirea provocată familiei sale.

A doua zi, bărbatul se prezentă în casa surorii cu un buchet enorm de flori şi toţi patru se duseră sa faca o plimbare cu maşina surorii şi a cumnatului ei. Bineînţeles că avură o pană de cauciuc şi când bărbatul se oferi să intre sub maşină ca să schimbe roata, nimeni nu se opuse. Simţeau că merita o răsplată pentru dezamăgirea din ziua precedentă şi nu le fu milă de el că rămase cu mâinile negre şi pline de funingine toată excursia. Ea şi bărbatul stăteau înghesuiţi pe scaunele din spate, dar când el vru să o îmbrăţişeze, ea îl avertiză că avea mâinile murdare, iar ea purta o bluză albă.

Timp de zece zile o curtă cu o ardoare cât se poate de europeană,

care o măguli. Îi deschidea portiera ca să urce în maşina surorii, ţinea uşa de la intrare, iar pe stradă mergea în dreapta ei pentru că — Doamne fereşte! — dacă ar fi căzut vreo clădire, el ar fi fost primul care să primească lovitura. Merseră într-un minunat restaurant pescăresc, el comandă o portie de peşte, tăie carnea pe mijloc cu cuţitul potrivit, scoase şira spinării şi o învăţă cum să cureţe peştele pe laturi ca să scoată oasele. Apoi o îndemnă să mănânce din farfuria lui, sau măcar să guste.

Intr-o zi, îi comandă raci, pentru că ea nu mai mâncase niciodată până atunci. Îi arătă cum să extragă capul şi să îndepărteze carapacea de jur împrejur, iar când îi aduseră apă şi lămâie într-un bol şi ea îl întreba cum se putea bea dintr-un bol, o lămuri că apa şi lamâia serveau pentru spălatul degetelor. Îi turnă vin şi când ea comandă o coca-cola, o deschise pentru ea, turnându-i în pahar, în timp ce ea îl privea electrizată. Era un om de lume, cunoştea bine eticheta. Noaptea, după ce o devora fără să-i cruţe nici măcar oasele, îi cânta cântece de leagăn şi ea adormea fericită în braţele lui puternice. Se simţea protejată şi iubită şi îl iubea pentru asta.

După două săptămâni de raci, sex şi cântece de leagăn, se întoarse la Barcelona cu părinţii lui, nu înainte să obţină de la ea promisiunea că data următoare îl va vizita. Ea, în schimb, era prea obosită ca să fie nostalgică. Cele două slujbe pe care şi le luase pentru a strânge, câte puţin, banii necesari pentru căsătorie şi pentru cumpărarea de lentile de contact o lăsau fara vlagă. În toată acea perioadă locuia la Tel Aviv, în casa surorii şi a cumnatului care munceau serios pentru a pune bani deoparte ca să poată merge la facultate în New York, şi când ajungeau toţi seara acasă, obosiţi şi înfometaţi, de obicei în frigider era nişte brânză cu 9% grăsime. Numai, când mama lor venea în vizita şi le umplea frigiderul înţelegeau până la ce punct economisiseră fiecare bănuţ pentru a merge în străinătate. Ea pentru logodnicul său, iar ei pentru studii.

Cu salariul pe o lună îşi cumpără o pereche de lentile de contact şi fu bucuroasă că, în sfârşit, i se vedeau ochii. Îi spuse bărbatului, la telefon, că n-o va recunoaşte fară ochelarii de vedere pe care îi purta de când avea 14 ani. În seara de dinaintea plecării era atât de emoţionată şi de încordată, că, atunci când puse lentilele în cutia lor de plastic, închise capacul peste una din ele spărgând-o în două. Tot zborul, primul ei zbor, plânse cu amărăciune din cauza lentilelor distruse. Îşi dorea atât de mult să facă o impresie bună bărbatului care o aştepta şi familiei lui. O lună întreagă de munca grea se dusese pe apa sâmbetei, iar acum ajungea la Barcelona urâtă şi ochelaristă şi, mai mult, după ce îi jurase că nu o va recunoaşte.

El o recunoscu în schimb cu foarte mare uşurinţă, după ochelarii ei urâţi şi ochii înlăcrimaţi.

— Hai, mergem sa-ţi cumpăr nişte ochelari noi, îi spuse. Dar promite-mi că pe urmă îmi zâmbeşti.

Când alese o ramă care nu i se părea prea scumpa, el îi propuse una neagră cu mici briliante pe margini şi o rugă să încerce ochelarii.

Îi veneau bine.

— Îi luăm pe aceştia, îi spuse vânzătoarei, iar fata observă ca erau de trei ori mai scumpi decât cei pe care îi alesese ea.

Atunci îi zâmbi, simţindu-se din nou frumoasă.

— Ai din nou ochii zâmbitori aşa cum mi-i aminteam, îi spuse el îmbrăţişând-o.

— Unde mergem? îl întrebă în timp ce se urcau în mica lui maşină Seat.

— În apartamentul unde vei sta, numai ca să lăsăm bagajele şi apoi acasă la mine. Părinţii mei ne aşteaptă.

— Nu vom sta împreună? îl întrebă surprinsă, ştiind că fusese invitată pentru trei luni la Barcelona ca să se poată cunoaşte.

— Speram că da, însă când le-am spus alor mei că voiam să vin să stau cu tine, s-au opus cu tărie, susţinând că aici nu prea se obişnuieşte ca un băiat să plece de acasă înainte de nuntă. Tata s-a înfuriat atât de tare, îi povesti mai departe cu candoare, încât m-am gândit că, în fond, nu s-ar fi schimbat multe dacă seara tu te-ai fi dus să dormi în camera ta. Oricum, vom sta împreună toată ziua.

„Bărbatul acesta are intenţii serioase", se gândi ea, încercând să se consoleze.

— Ţi-am găsit o cameră în apartamentul secretarei care lucrează cu mine, căuta o colegă, spuse. E foarte simpatică. O cheamă Mercedes, şi pe prietenul

ei Jorge, chiar şi cartierul e drăguţ, nu e departe de locul unde lucrez.

— De ce Mercedes şi Jorge trăiesc împreună? îl întrebă oricum.

— Păi, ei nu sunt evrei. Pentru noi e mai complicat.

Ea nu înţelegea de ce un băiat de 23 de ani, care fusese logodit timp de cinci ani şi se întreţinea singur, nu putea, foarte simplu, să le comunice părinţilor lui că voia să locuiască cu logodnica israeliană care plecase din ţara ei pentru a sta doar cu el.

— Sora ta a plecat de acasă la 20 de ani, insistă, încercând să-l înţeleagă pe bărbatul de care era îndrăgostită.

— Ea a emigrat în Israel ca să studieze. Dacă şi eu aş fi plecat din Barcelona, n-ar fi fost probleme. Dar părinţii mei nu vor să plec de acasă ca să stau undeva cu chirie împreună cu tine. Aici nu se obişnuieşte. E o ţară foarte catolică şi conservatoare, adăugă.

Dar tu eşti evreu, îi spuse şoptit, însă el nu o auzi. Sau poate că da.

Când tata a cunoscut-o pe mama

Tata nu avea un loc de muncă stabil. Îşi schimba mereu meseria. Dar de ce spun meserie - locul de munca! Nu avea o meserie, asta era problema.

Când şi-a deschis o agenţie imobiliară împreună cu un asociat, el se înhăma la toată munca; ştia toate casele din Wadi Salib şi din oraşul de jos, avea o extraordinară capacitate de a convinge şi a vinde, străbatea oraşul în lung şi-n lat dar, în cele din urmă, asociatul i-a întins o capcana şi la exclus din agenţia pe care tata o pusese pe picioare de unul singur.

Apoi tata a deschis un restaurant, dar din nou s-au descotorosit de el. A deschis un garaj cu pneuri Alliance şi mama s-a înfuriat pentru că nimeni, în împrejurimi, nu avea maşină.

A deschis o cafenea cu un asociat marocan, unde toţi vecinii se adunau să joace table. Tata prepara o cafea românească aşa cum

numai el ştia să facă, punea suflet în *finjan* şi multe linguriţe de cafea, însă nu era o activitate rentabilă, aşa că a fost nevoit să o închidă.

Între o slujbă şi alta, tata era graficianul cartierului. Pe un carton subţire bristol cu linii, ca să iasă drept, scria cu litere colorate şi dezordonate tot ce i se cerea: Coafor, Cizmar, Cafenea, Agenţie imobiliara. Tata nu cerea bani în schimb, ci tot felul de mici favoruri, precum bilete la cinematograf sau o îngheţată gratis pentru fete.

Visul nostru era ca tata să găsească stabilitatea. Cuvântul „stabilitate" suna ca o promisiune de bani; noi îl iubeam mult pe tata, dar înţelegeam că fără stabilitate ar fi fost dificil să ai vreo garanţie de la el; era un om atins de o generozitate excesivă şi, cu excepţia fetelor lui, era dispus să dea tot ce avea pentru a-şi ajuta aproapele. Era fermecător şi, mai ales, foarte amuzant. De asta, tuturor le plăcea atât de mult să stea în preajma lui.

Tata era „chipeş la statură şi foarte frumos la faţa"[5], cu părul negru şi ochii verzi puţin oblici, ca înclinaţi într-un fel de tristeţe încurcată. Nu degeaba sora mea credea că seamănă cu Dumnezeu. Culoarea ochilor lui am mostenit-o eu. Forma lor oblică a moştenit-o Yosefa, căreia eu îi spuneam Fila. Tristeţea, amândouă.

În România, aveau un cinematograf - Nisa - lângă parcul Cişmigiu. Tata şi mama erau persoane importante în România, în special pentru că vedeau toate filmele şi îi cunoşteau pe toţi actorii. Acasă vorbeau de Greta Garbo, Judy Garland şi Frank Sinatra ca şi cum ar fi fost la şcoală împreună. Simţeau că au un drept de proprietate asupra strălucitoarelor stele hollywoodiene, pentru că, fără cinematograful lor, publicul român nu ar fi putut să cunoască starurile mondiale.

In anii ‘30 ai acestui secol, înainte de războiul care se terminase, din fericire, când tata avea 20 de ani, el şi cumnatul lui, Hari, făceau reparaţii prin Bucureşti.

Mergeau din casă în casă şi găseau mereu de reparat un gard de lemn sau o tencuială, un perete cu varul căzut sau o masă şubredă. Tatei, cu elocinţa lui, nu-i trebuia prea mult să o convingă pe stăpâna casei să-i facă o surpriză soţului care, când se va întoarce de la muncă, va găsi totul aranjat şi renovat pentru frumuseţea statului român, şi toate astea în schimbul câtorva lei şi a unui prânz pentru amândoi. Doamnele cedau în faţa discursului convingător şi a farmecului tatei şi, de asemenea, a mâinilor pricepute ale lui Hari, iar tata şi Hari şi-au făcut un renume ca restauratori profesionişti şi de încredere.

Intr-o zi, când au intrat într-una dintre cele mai somptuoase case din Bucureşti, le-a deschis uşa o femeie foarte frumoasă.

— Ne ocupăm de reparaţii, spuse tata, privind-o pe doamna Dorman cu ochii lui verzi pătrunzători.

— În casa mea, în afară de soţul meu, nu e nimic defect, îi răspunse doamna Dorman.

— Vom fi bucuroşi să-l reparăm pe soţul dumneavoastră, spuse tata zâmbind şi, astfel, o cuceri.

Intră în casă urmat de cumnatul lui, Hari, iar ea îi conduse într-o cameră întunecoasa unde şedea, cu capul înclinat, soţul bolnav de scleroză.

— Pentru că acum sunteţi aici, ajutaţi-mă sa-l duc în baie. Mi-e greu de una singură, îi spuse doamna Dorman tatei, adresându-i un zâmbet obraznic.

Timp de două luni, tata o ajută să-l ducă pe soţul bolnav în baie, când trecea seara pe la ea după ce termina treaba.

După două luni, tata o convinse pe doamna Dorman sa-l facă asociat la cinematograful ei. Numai el ar fi putut să salveze cinematograful de la faliment, din moment ce, de când soţul ei se îmbolnăvise, ea fusese nevoită să rămână acasă pentru a avea grijă de el.

Doamna Dorman era o femeie foarte frumoasă, care aparţinea aristocraţiei româneşti, şi, bineînţeles, catolică. Familia ei era bine integrată în elita socială şi era foarte apropiată de autorităţi. Doamna Dorman îl luă pe tata ca asociat şi ca amant. Într-adevăr, tata îi salvă afacerea. Inventă strategii moderne de marketing şi cinematograful lor era plin de lume. Campania lui publicitară agresivă, „Ieşi din bârlog şi vino la film", oferea două filme şi un spectacol de cabaret la preţul unui singur bilet. În lungul interval dintre un film şi altul, toţi mâncau ce pregătea sora Vida care obţinuse concesionarea bufetului. Toate tinerele talente, actori de cabaret, dansatori şi dansatoare, cântăreţi, dădeau spectacol în cinematograful tatei în intervalul dintre primul şi al doilea film.

Tata avea prieteni în Garda de Fier, pe care îi folosea ca oameni de ordine la cinematograf. Îi plătea foarte bine, de parcă ştia deja că întro zi va avea nevoie de ei. Ei erau cei care menţineau o linişte exemplară, scăpând lumea de beţivi şi de alţi scandalagii.

Când izbucni al Doilea Război Mondial, toţi bărbaţii fură trimişi la muncă forţată, mai puţin tata. Prietenii lui din Garda de Fier făcură rost de permise pentru ca munca tatei la cinematograf să fie declarată utilă efortului de război şi la menţinerea moralului ridicat al poporului roman. Asta nu îi împiedică să-i persecute pe evrei sau să-i încredinţeze nemţilor, în timp ce-şi justificau raporturile cordiale cu tata spunând: „Păi, tu eşti un evreu diferit de ceilalţi".

Vida şi Lucia, surorile tatei, munceau dimineaţa într-o societate italiană, unde controlau ca peliculele sa nu aibă zgârieturi sau rupturi, şi, când găseau aşa ceva, tăiau şi lipeau cu grijă şi pricepere. Şi această muncă era considerată de prietenii tatei utilă efortului de război. Seara, în schimb, lucrau la cinematograf.

În România, Vida şi Lucia erau sioniste foarte angajate şi, pe toată durata războiului, ascunseră activişti sionişti pe care Garda de Fier îi căuta ca să-i încredinţeze nemţilor. Sub nasul prietenilor lor din Garda de Fier şi cu totala aprobare a tatei, îi ascundeau pe activiştii sionişti şi, prin urmare, şi pe băieţii fugiţi din lagărele de concentrare, în trecere prin România spre Israel. Acasă la Lucia arămas ascuns, pentru câteva luni, Yitzhak Artzi, tatăl lui Shlomo Artzi[6], înainte să reuşească sa emigreze în Israel.

Acasă la Vida poposiră, pentru multe luni, patru băieţi evrei fugiţi din Polonia şi Rusia. Ziua stăteau închişi în casă, iar noaptea ieşeau să ia aer pe bicicleta micuţei Lori.

Lori avea opt ani şi căuta cu orice chip să fie acceptată. Când o invitară la ziua micii regine din clasă, la momentul de apogeu al celui de-al Doilea Război Mondial, îmbrăcă rochia cea mai frumoasă şi duse un cadou deosebit de scump. În timpul petrecerii, în mijlocul Bucureştiului şi în plin război, un magician adevărat făcuse diverse trucuri şi, când copiii bătură din palme entuziasmaţi, Lori rămase în picioare, în centrul camerei, şi spuse că ştia şi ea să facă magii.

— Ce ştii sa faci? o întrebară.

— Ştiu să înghit nasturi mijlocii şi chiar şi ace de păr şi nu mi se întâmplă nimic, răspunse fetiţa, apoi înghiţi toţi nasturii şi toate agrafele pe care i le-au dat. Seara, avea 41 de grade.

Mama ei, Vida, era terorizată de ideea de a o trimite pe Lori la spital, ştia că nici n-ar fi ajuns bine acolo şi copila aceea evreică ar fi fost ucisă, iar nu salvată.

Tata işi linişti sora şi îi spuse să nu se îngrijoreze pentru că şi acolo avea un prieten doctor. O duse pe Lori direct la medic, iar prietenii lui din Garda de Fier îi deschiseră drumul către spital, cu un rând de motociclete cu sirene, desfăşurate de parcă trecea escorta regelui. Când ajunseră la spital, îşi luară ramas-bun de la tara, urându-i ca Lori să se facă bine. Tata îi explică prietenului său medic că Lori era nepoţica lui iubită şi că trebuia să o opereze imediat ca să-i scoată nasturii din stomac şi, oricum, îl asigură: „Vei avea beneficiile tale".

Lori fu dusă de urgenţă în sala de operaţii în acea noapte, îi fură extraşi toţi nasturii şi toate acele de păr pe care le înghiţise pentru a fi

acceptată. Mai târziu, tot în noaptea aceea, tânăra cântareaţă care apărea în cabaretul tatei putea fi văzută, în braţele medicului care făcuse operaţia.

După trei zile, o externară pe Lori, însă imediat ce ajunse acasă, pământul se cutremură. Un cutremur de 9 grade pe scara Richter. Jumatate din Bucureşti fu ras de pe faţa pământului, iar când Lori urcă scările să găsească adăpost, i se deschise toată cusătura rănii. Tata o duse din nou la spital, unde fu din nou condusă de urgenţă în sala de operaţii ca să i se coasă rana la loc.

A doua zi fu un alt cutremur, dar de data asta Lori ramase în picioare în mijlocul încăperii, încremenită ca o statuie, fară sa mişte nici un deget. Teama să n-o păţească din nou fusese mai mare decât teama de cutremur.

Lazăr, soţul Luciei şi cumnatul tatei, fusese trimis într-un lagăr de muncă forţată pentru a deszăpezi căile ferate la ieşirea din Bucureşti. Se îmbolnăvise de pneumonie şi ar fi murit dacă nu ar fi fost acolo fratele mai mic al mamei, Marcu, dentist şi „paznic" în acelaşi lagăr. Marcu avu grijă de Lazăr cu dăruire şi îi dădu antibiotice din stocul pe care-1 avea ca dentist. Astfel, Lazăr, care era mai mult pe lumea cealaltă decât pe asta, a fost salvat.

Pentru că îi salvase viata lui Lazăr, Marcu, fratele mai mic al mamei mele, vru, în schimb, să aranjeze pentru sora lui o căsătorie evreiască, aşa cum se cădea. Maria avea deja 32 de ani şi nu era căsătorită încă, iar Lazăr spuse că avea un cumnat, un tip puţin cam şleampăt, dar necăsătorit, care avea 34 de ani şi un cinematograf numai al lui. Bineînţeles că nu se sinchisi să povestească de doamna Dorman, amanta tatei, care, oricum, era creştină.

Marcu îi vorbi în treacăt lui Lazăr de o zestre respectabilă şi tata fu de acord să o întâlnească pe noua candidata la casatorie. În perioada aceea, era supărat pe doamna Dorman că nu voia să-şi părăsească soţul bolnav pentru el, chiar dacă ştia bine că mama lui, surorile lui şi soţii lor s-ar fi opus cu tărie căsătoriei lui cu o păgână.

Mama era o femeie slabă, dar cu forme armonioase, se îmbrăca elegant, era cultă şi era contabilă. Făcu o impresie bună familiei tatei, chiar dacă nu se putea zice că se îndrăgostise de ea.

— E, o snoabă aşkenazită, îi spuseră tatei, nu e o femeie caldă ca noi, sefarzii, dar nu e nici o îndoială că e inteligentă şi cultă şi, după hainele ei, se vede că are posibilităţi.

Tata acceptă să intre sub baldachinul nupţial cu Bianca.

Se căsătoriseră fără mare pasiune şi mama începuse imediat să se

ocupe de contabilitatea cinematografului, sa pună în ordine finanţele. Puse totul la punct şi avu grijă ca nici unul dinrte numeroşii prieteni săraci ai tatei să nu mai intre fără să cumpere un bilet la preţ întreg. „Aici nu se fac reduceri", susţinea.

Tata angajase toată familia şi pe toţi prietenii lui la cinematograf. Era obişnuit să facă bine oamenilor. Intr-adevăr, când ajunse în Israel, continuă să aibă grijă şi să se ocupe de toată lumea, uitând că nu mai deţine un cinematograf.

În Israel, tata îşi câştiga existenţa vânzând cafea.

Mergea prin oraşul de jos cu o tavă conică pe trei etaje şi vindea o cafea românească tare, cu o aromă care se simţea peste tot în Wadi Salib. Cumpăra cafea numai de la fraţii arabi Nisnes care, în timp ce o măcinau, se îndopau cu baclava sau fistic până când ambalau cafeaua în punguţe de hârtie maro.

Procesul de preparare al cafelei româneşti urmărea un ritual punctual şi precis. În micul *finjan* se doza apa şi se puneau două linguri cu vârf de zahăr. Peste apă se turna exact o lingură de cafea pentru fiecare ceaşcă şi se aprindea fitilul. Trebuia amestecat cu grijă şi după câteva secunde, pulberea se cufunda şi era absorbită în lichidul închis la culoare.

Mama, care ura risipa lingurilor cu vârf puse de tata, gândindu-se fie la gust, fie la buzunarele noastre, îl supraveghea pe tata şi, cum ieşea puţin din bucătărie, lua iute *finjan*-ul şi reuşea să salveze câteva linguri de cafea şi să-l pună din nou în punguţele de hârtie maro înainte să se dizolve în apa care fierbea. Nu-i ieşea mereu pentru că, atunci când ochiul ager al tatei observa scăderea nivelului de cafea, el mai adăuga o lingură plină, în plus faţă de ce pusese ea în pungă, ca sa o enerveze şi poate chiar ca să o pedepsească.

Mama îi striga că asta va dăuna zestrei noastre, dar noi am ştiut mereu că din cauza tatălui nostru, nu vom avea niciodată una. Şi nu ne păsa. Întâi de toate, habar n-aveam ce era o zestre şi, astfel, nici ce pierdeam mai exact şi, pe lângă asta, tata reuşea mereu să ne atragă de partea lui în toate confruntările cu mama. Dar, în fond, ce voia tata? Să se bucure de viaţă aici şi acum, în timp ce mama se gândea mereu la viitorul fetelor. Povestea tatălui meu e cea a unei persoane fericite, povestea mamei mele e cea a unei persoane meditative.

Sâmbăta seara mergeam la film. În fiecare sâmbătă, toată familia mergea la film.

Era singurul lucru pe care tata şi mama îl aveau în comun. Marea dragoste pentru film. Şi ne luau mereu cu ei, pentru ca şi noi să ne facem o cultură cinematografică.

Când a apărut în Israel filmul *Cele zece porunci,* mama a crezut că poate să dea lovitura anului. S-a dus să cumpere 20 de bilete cu o săptămână înainte de proiecţie şi, când a sosit ziua atât de aşteptată şi

s-a format o coadă lungă până la casa cinematografului cu biletele epuizare, mama le-a vândur pe ale sale la un preţ mai mare. Pe scurt, în Israel, fără sa cunoască limba, în loc să fie proprietara unui cinematograf, mama s-a transformat într-un speculant de bilete la cinematograf. Am fost atât de mândre de ea... până şi tata era! Bineînţeles că ne-a părut rău că nu am cumpărat şi vândut 50 de bilete, pentru că o mulţime de oameni s-au adunat în faţa cinematografului fără să poată intra.

Am văzut *Oklahoma* de trei ori. Dar prima oară nu l-am savurat deloc. A fost proiectat la cinematograful Tamar, în partea de sus a cartierului Hadar ha-Karmel, în spatele muntelui Carmel şi foarte departe de strada Stanton câre se întindea la poalele oraşului jos Haifa. Când, după ce ne-am căţărat pe costişa, tata, Fila şi eu ajungând palizi şi gâfâind la cinematograful Tamar, tata şi-a dat seama că are bani doar pentru două bilete, pentru că filmul dura trei ore şi în consecinţă, şi preţul biletului era dublu. N-au folosit la nimic rugăminţile tatei care să-i explice casierului că veneam de departe, că nu mai avea alţi bani şi că nu se puteau trimite două fetiţe singure la film. Casierul cu inima de piatră n-a cedat, şi sora mea şi eu am intrat singure, lăsându-l pe tata să ne aştepte afară. În pauză, am alergat la el şi, printre lacrimi şi implorări, am încercat să-l convingem pe casier să-l lase pe tata să intre, din moment ce fusese pedepsit suficient: pierduse prima jumătate din film şi ne aşteptase acolo, afară, o oră şi jumătate. Casierul n-a cedat. Sigur era un nazist. Tata ne-a aşteptat încă o oră şi jumătate, şi noi ne consumam din cauza lui şi nu ne-am bucurat deloc de film. Când am ieşit, i-am urat casierului să fie îngropat în mormântul monstrului ăluia de Hitler. I-am spus-o cu voce tare, să audă!

Joia, mama ne lăsa în apa din cadă două ore întregi. Ca şi cum, cu cât stă cineva mai mult la înmuiat în apă, cu atât murdăria se curăţă mai bine.

— Măine vom avea un oaspete important, ne explică mama când am aţipit, ca de obicei, în apă. Ionescu, faimosul dramaturg ne face o vizită.

— Ce e un faimos dramaturg? am întrebat-o pe mama.

Nici chiar Yosefa cea deşteaptă nu ştia să răspundă la întrebarea mea.

— E cineva care scrie piese de teatru, îmi explică mama.

Şi eu n-am înţeles cum se puteau scrie piese de teatru. Comediile se

privesc ca filmele. Nu sunt precum cărţile care se pot citi.

— De ce vine Ionescu la noi? o întrebă sora mea pe mama; sora mea cea pragmatică.

— Pentru că e un prieten al lui tanti Maria şi vine să o viziteze.

— Şi va locui aici cu noi? continuă sora mea, cu spiritul ei practic şi cu teama ei, ştiind cât de înghesuiţi eram în casa lui tanti Lucia.

— Nu. E turist. Nu a imigrat în Israel. Vine doar în vizită, ne răspunse mama, lăsându-ne prea mult timp la înmuiat.

A doua zi, oaspetele important a venit. Era atât de important, că tanti Lucia a deschis camera ei roşie cu toate scaunele şi i-a invitat la masă pe toţi prietenii.

Tanti Maria era mătuşa tatei, a Luciei şi a Videi. Când a imigrat în Israel ca să-şi sfârşească zilele aproape de nepoţi, s-a instalat în mica bucătărie, iar când Dori, fiul cel mai mic al Luciei, s-a înrolat în marină, ea a trecut în încăperea elegantă care dădea spre balcon. Dat fiind că era bătrână şi cultă, trebuia să aibă o cameră numai a ei.

Înainte de al Doilea Război Mondial, tanti Maria era profesoară de franceză la Paris, unde îl cunoscuse pe soţul creştin care, apoi, a devenit consulul francez în Tunisia. Avuseseră o fetiţa pe nume Odette şi tanti Maria continuase să predea franceză în Tunisia copiilor din colonie. Aşa că s-a îndrăgostit nebuneşte de un ofiţer tunisian şi petrecea singură cu el mai mult timp decât se cădea pentru soţia consulului. Când soţul a descoperit adulterul, a divorţat şi s-a întors la Paris cu fetiţa Odette. Tanti Maria s-a întors în România îndurerată, fără copila care îi fusese luată brutal, şi a obţinut un post onorabil de directoare la Bucureşti, la o şcoală franceză pentru romăncele aristocrate. Şi-a reluatc numele de fată, Franku şi, prin urmare, când a izbucnit al Doilea Război Mondial, a folosit numele Franku (pronunţând cu emfază litera „k“), un nume care suna creştin şi care i-a permis să conducă în conţinuare şcoala pentru fete creştine, în ciuda războiului. Acolo l-a cunoscut pe Eugen Ionescu. El preda literatură. Când a ieşit la pensie, ea migrat în Israel pentru a sta cu singura familie care-i rămăsese, nepoţii Musku, Lucia şi Vida. Aici şi-a asumat sarcina de a învăţa familia Franku, adică pe Yosefa şi pe mine, franceza aristocrată, în opinia ei, singura limba internaţională pe care orice persoană cultivată ar trebui să o vorbească pentru a-şi găsi locul în randul elitei. A decis să investească în noi sub forma cunoştinţelor

şi a inteligenţei, pentru că noi eram ultimele din renumita dinastie Franku. Tanti Maria ne-a spus că semnificaţia numelui Franku în spaniolă era „generozitate“, „liberrate". Ne-a mai povestit şi că familia noastră era printre cele mai bogate din Spania si că, odată cu izgonirea, s-a îndreptat către Turcia şi, de acolo, cu trecerea timpului, ajunsese şi în Bulgaria, iar o parte în România.

Când am înţeles că tata era ultimul din familia Franku, din cauza faptului că mama nu ştia sa facă băieţi, eu şi sora mea ne-am frământat, cu teribile sentimente de vinovăţie, pentru că întrerupseserăm nobila descendenţă şi numai pentru acest motiv am fost de acord să învăţ franceza. Yosefa, în schimb, a acceptat pentru că ea voia să studieze orice.

Mama ne interzicea sa ne îmbrăcăm ca nişte ţigănei şi, dat fiind că luam lecţii private de franceză, trebuia să ne îmbrăcăm într-o manieră adecvată.

Atunci noi ne îmbrăcam adecvat, corespunzător cu hainele pe care le aveam, ne spălăm chiar şi pe faţă şi traversam holul care ducea din camera noastră în a lui tanti Maria.

Bonjour, comment ca va şi *Frere Jâcques* au fost pâinea noastră cea de toate zilele pentru vreo zece lecţii, până când eu m-am revoltat şi am refuzat să continui. Să renunţ la o oră de joacă din cele trei pe care le aveam la dispoziţie de la 16.00 la 19.00 şi, în plus, să respir mirosul supărător de bătrână al lui tanti Maria pentru nişte lecţii care nu făceau parte dintre cele obligatorii era într-adevăr prea mult pentru mine. Pe lângă asta, i-am spus surorii mele că în toate filmele pe care le vedeam se vorbea mereu engleză, nu franceză, semn că franceza nu era o limbă atât de importantă cum susţinea tanti Maria şi lecţiile au încetat. Nu ştiu de ce tanti Maria nu a continuat să-i predea doar surorii mele care voia să înveţe tot. Desigur, doar cu Yosefa ar fi avut senzaţia că era vorba chiar de o lecţie privată, în timp ce cu două, putea crede că se găseşte în faţa unei clase de care lui tanti Maria îi era dor.

Sora mea nu m-a iertat niciodată că nu ştie franceza din cauza mea; din cauza sărăciei n-a învăţat să cânte la pian şi din cauza costişelor din Haifa nu ştia să meargă pe bicicletă.

Ionescu a venit în Israel ca sa-şi găsească inspiraţia în ţara noastră mică. În măsura în care era un faimos dramaturg, era sigur că ţara evreilor după Shoah ar fi fost locul perfect, unde să găseşti inspiraţia pentru o nouă piesă, că noile peisaje l-ar fi condus la opere diferite de temele cunoscute în Europa.

Într-adevăr, tata i-a arătat lui Ionescu toată Haifa, treptat, în cinci zile de mers pe jos. Ionescu a privit peisajul care se întindea din vârful muntelui Carmel şi cobora până în mare, cupola de aur a templului Bahai, mândria oraşului. A coborât cu el toate treptele şi pantele care

duc de pe Carmel în oraşul de jos, în timp ce un miros puternic de cafea (cu siguranţă al celei făcute de tata) se ridica în aer. A mers cu el printre muncitorii din oraşul de jos, un amalgam de culori, limbi şi personaje. Araba, româna, limba idiş, poloneza, turca domneau necontestat pe străzi. Şi dialectul marocan, foarte mult dialect marocan.

Erau toţi prieteni, toţi ajunseseră în acelaşi loc chiar dacă nu proveneau din acelaşi loc şi lucrul cel mai important, erau toţi evrei. Mă rog, în afară de arabi care însă noua ni se păreau evrei.

Ionescu era foarte interesat de modul în care un popor ce pierduse şase milioane din fiii lui reuşise sa fondeze un stat, desigur, înconjurat de duşmani, dar oricum o patrie. Tata i-a povestii că nu-i părea rău şi că nici măcar o secundă nu regreta că a lăsat căldarea cu carne[7] în România, cinematograful pe care comuniştii i-l confiscaseră, numai pentru ca fetele lui să poată creşte evreice demne în Israel şi nu avea importanţă dacă pentru moment el trebuia să vândă cafea ca să se întreţină.

După cinci zile, Ionescu i-a spus tatei că avea suficient material ca să scrie zece piese dacă ar fi vrut.

Din tot ce văzuse, absorbise, mirosise şi simţise în Israel, Ionescu a scos piesa *Scaunele,* inspirată de camera matuşii Lucia şi a soţului, frizerul Lazăr. Camera e descrisă în detaliu, cu patul matrimonial în fundal, masa închisă la culoare, lungă de vreo trei metri, cu interiorul plin de scaune, atâtea câte puteau să încapă la o masă atât de mare. Şi ca şi cum nu erau de ajuns, pe peretele de vest era aranjat de asemenea un rând de scaune. Erau scaune grele, cu incizii şi intarsii sculptate, evident, manual şi, cel mai important, acoperite cu o catifea roşie în care te scufundai, cu moliciunea primitoare a unui scaun prietenos. Drepte ca nişte soldaţi stăteau scaunele lui tanti Lucia şi ale soţului ei Lazăr şi despre asta a scris Ionescu în operă. Piesa lui povesteşte despre un cuplu de bătrâni care visează cu ochii deschişi că mulţi oaspeţi vor veni în vizită şi aşteaptă numai acel moment. Aşteaptă şi au viziuni, şi, între timp, aranjează rândurile de scaune ca pe nişte soldaţi în aşteptarea iluştrilor oaspeţi.

Scaunele înseamnă strada Stanton numărul 40 sau, cel puţin, asta e povestea care circula, cu mândrie, în familia noastră.

Iar tata, care timp de cinci zile îşi rupsese picioarele ca sa-l ajute pe Ionescu să-şi găsească inspiraţia, a aşteptat mult până când opera a fost publicată, pentru ca apoi să descopere că nici măcar nu era trecut la mulţumiri.

Mercedes le deschise, foarte zâmbitoare, uşa, le spuse *Hola* şi o pupă pe obrazul drept, pe cel stâng şi apoi, din nou, pe cel drept. Ea se retrase, tresări, neînţelegând de când şi până când trebuia să te pupi

cu străinii, iar bărbatul îi povesti că în Spania te salutai cu trei pupături pe obraz. I se părea foarte ciudat, iar el îi spuse că în Franţa erau două pupături, unul pentru fiecare obraz. În Spania, trei.

Seara, când îl cunoscu pe Jorge, care se apropie de ea şi îi dădu trei pupături, îl întrebă pe bărbat dacă ar fi trebuit să-i pupe pe toţi băieţii din Barcelona, iar el îi zise că aşa era obiceiul şi că i se părea o atitudine mult mai frumoasă decât strângerea aia moale de mână din Israel, de parcă ţi se făcea o favoare. Fu de acord, amintindu-şi cât o impresionase strângerea lui fermă de mâna când se cunoscuseră.

— Atunci, de ce nu mi-ai dat trei pupături când ne-am cunoscut? îl întrebă râzând.

— Aş fi vrut, crede-mă.

— De ce n-ai facut-o? se încăpăţâna ea glumind.

— Pentru că m-aş fi ales imediat cu o palmă.

După pupături, ea şi Mercedes nu reuşiră să schimbe nici un cuvânt. Mercedes, ca orice spaniol obişnuit, nu vorbea nici o altă limba străină pe lângă spaniolă şi catalană, iar John nu o învăţase îndeajuns de multă spaniolă încât să poată rosti o frază întreagă. Amabila Mercedes era o fată frumoasa. Îi plăcea cum era îmbrăcată, o pereche de blugi, o cămaşă albastră cu nasturi şt nişte pantofi cu toc .

Bărbatul îi lăsă bagajele într-o încăpere foarte mică. Salonul era drăguţ, iar camera lui Mercedes era mult mai mare. Apartamentul era foarte curat şi numai după ce învăţă câteva fraze întregi în spaniolă şi după ce rămase să mănânce cu ei, avea s-o vadă pe eficienta Mercedes întorcându-se de la serviciu pentru prânz, cu sacoşele pline, punând un pui în cuptor, spălând pe jos şi turnându-i prietenului ei un pahar de whisky direct la fotoliul lui, unde stătea să se uite la sport, la televizor. După prânz, Mercedes spăla rapid vasele şi aranja în bucătărie, iar daca Jorge era excitat, se ducea cu el în cameră, de unde se auzeau gemete, apoi se grăbea din nou spre serviciu şi ţinea biroul deschis de la 16.30 pana la 20.30. N-a înţeles niciodată de unde găsea acea fată simpatică energia să facă totul singură şi să-i mai şi zâmbească prietenului ei, în timp ce el se uita la sport, la televizor. Uneori, tânarul golea jumătate de sticlă de whisky numai în pauza de prânz şi când, apoi, o împingea pe Mercedes în cameră, se auzeau gemete, dar nu de plăcere.

Ar fi vrut să desfacă bagajul pe care-l adusese, cu cele necesare pentru trei luni, dar bărbatul îi spuse că părinţii lui erau nerăbdători să o cunoască şi că îi aşteptau. Ea se simţi vinovată că întârziaseră ca să cumpere ochelarii.

Îi era foarte foame. O foame de trei luni de economii la mâncare

pentru călătoria atât de dorită în ţara viitorului ei soţ.

Ajunseră în fata unei clădiri splendide, iar el intră în parcarea subterană şi opri maşina lângă una nouă, marca BMW.

— Acesta e locul meu, îi explică, şi aceea e maşina tatălui meu.

Când coborâră şi se urcară în lift direct din parcare, ea crezu că e într-un film.

Bărbatul deschise uşa de la etajul zece, strigă *Mamie* şi anunţă, în franceză, că au sosit. Ea înţelese pentru că acele cuvinte semănau cu româna. Intrară într-un hol pătrat care, de o parte, avea oglinzi pe tot peretele cu coloane de marmură verde, iar de cealaltă parte, uşi de lemn preţios şi strălucitor cu motive florale. Un scaun capitonat cu catifea roşie era aşezat la intrare şi bărbatul îşi aşeză servieta pe el. Holul era mare cât salonul din casa părinţilor ei.

O femeie frumoasă, puţin plinuţă, cu ochi albaştri, inocenţi, îi zâmbi, se apropie şi o pupă de trei ori; imediat după ea, apăru şi un bărbat foarte atrăgător, cu ochi albaştri pătrunzători şi o gropiţa în bărbie, ca a lui Kirk Douglas, şi îi strânse mâna. El îi prezentă pe părinţii lui, Luna şi Alberto, şi ei rămaseră în picioare, uşor stânjeniţi, în holul elegant. Tatăl vorbea ebraică fluent şi i-a explicat că o învăţase de mic în Bulgaria, în mişcarea ha-Shomer ha-Tzair . Cu mama, ea se străduia să vorbească într-o engleză pe care n-o ştia bine, dar tatăl şi bărbatul furnizau o traducere simultană.

Când intră în camera de zi, i se tăie respiraţia. Era foarte mare, cu două colţuri distincte pentru odihnă, unul cu televizorul, unde stăteau de obicei, şi celălalt pentru musafiri, cu o canapea de catifea roşie care se întindea pe tot peretele. Sufrageria, lipită de camera de zi, cuprindea o masă lungă unde ar fi putut sta foarte comod 16 persoane. Îi veni în minte faptul că acasă la părinţii ei, când primeau toate rudele în seara de *seder,* trebuiau să treacă în apartamentul vecinilor ca să aibă loc 16 persoane. Masa era aranjată ca pentru un prânz festiv. O faţă de masă fină cu flori delicate de culoarea cerului şi şervete identice, pe care erau aşezate tacâmurile. O farfurie mare şi, deasupra, una mai mică şi două feluri de pahare, unul pentru apă şi altul pentru vin. Un castron din oţel cu felii de baghetă tăiate, aşezat pe un şervet alb, şi mici castronaşe în care erau legume crude — ardei roşu, castraveţi, ceapă, roşii — şi alte castronaşe cu crutoane.

Se uită la candelabrul de cristal care atârna în sufragerie, la tablourile frumoase de pe pereţii din camera de zi, la statuia mare din ceramică aşezată pe parchet într-un colţ şi la obiectele care decorau bufetul şi se întrebă dacă nu cumva cadoul ei ar părea sărăcăcios lângă atâta splendoare. Scoase, oricum, din geanta pe care o ţinuse strânsă la piept tot zborul, o statuetă din ceramică albastră, cea pe care o cumpărase împreună cu sora ei: de pe strada Dizengoff.

Amândouă aleseseră acelaşi lucru imediat ce îl văzuseră. Reprezenta o femeie din profil, cu capul privind în sus şi o mână ridicată într-un gest pe jumătate de refuz, pe jumătate de rugăminte. Avea un corp delicat şi toată mişcarea ei spunea: „Sunt aici, fie că vă place sau nu". Femeia delicată emana forţă, în realitate, şi în privirea ei încântătoare de ceramică domnea compasiunea.

Statueta le plăcu, mama lui o puse intr-un loc de onoare, pe bufetul din sufragerie. Ea se simţi acceptată şi se aşezară cu toţii la masa. Mama în capul mesei, la locul ei obişnuit, tatăl în stânga ei, fiul la dreapta şi ea lângă el.

Laura, femeia care servea la masă, aduse o mare supieră din oţel pe care o lăsă lângă Luna. Luna servi supa mai întîi musafirei, apoi îşi puse ei, fiului şi soţului.

Se miră că fusese servită prima; acasă la ea era normal ca bărbaţii să fie serviţi primii şi numai după aceea venea rândul femeilor. Se gândi că făcuse aşa pentru că ea era oaspetele lor, dar seara, când veniră rudele pentru cină, observă că mama serveşte mâncarea în acelaşi fel: mai intâi femeile şi apoi bărbaţii, un obicei care i se păru corect.

Primul fel era *gazpacho*, tipic spaniol, care, după explicaţia detaliată a Lunei, era o supă rece făcută din legume pasate, din toate cele de pe masă, cu apă şi gheaţă. Numai văzând supa portocalie i se păru deosebit de apetisantă şi, în plus, mai erau legume şi crutoane. Se uita la bărbat ca să vadă ce face şi proceda şi ea la fel. Acelea erau indicaţiile pe care i le dăduse sora ei când o condusese la aeroport. Ca să nu facă impresie proastă, trebuia să-i studieze pe ceilalţi şi să-i imite. Îşi puse şervetul pe picioare, luă o lingură nici prea goală ca să nu-i jignească, nici prea plină ca să nu pară lacomă, controlă ce tacâm foloseau pentru fiecare fel şi, bineînţeles, nu confundă paharul de vin cu cel de apă. Supa era foarte bună şi când mama lui o întrebă dacă mai vrea, i se facu ruşine şi refuză. Apoi fu bucuroasă că nu mai ceruse pentru că după al doilea fel, o salată boeuf cu legume fierte, maioneză şi castravete murat tăiat foarte mare, era deja sătula, Laura strânse farfuriile pentru supă şi îi duse castronul cu salată boeuf stăpânei casei, care o servi pe musafiră prima, apoi pe ea însăşi, iar la sfârşit pe fiu şi pe soţ.

Salata aceea era mai gustoasă decât cea pe care o făcea mama ci, cu resturile de legume de la supa de pui. Aici legumele fuseseră fierte special pentru salată.

— E o salata spaniolă? o întrebă puţin mirată pe mama lui, şi Luna îi spuse că gătea după reţete adunate de-a lungul anilor.

— Am învăţat să fac salata asta de la

Ruth, o prietenă de-a mea, spuse, şi maioneza am făcut-o eu.

Nu înţelegea cum se putea face maioneza în casă în loc să o cumperi, la kilogram, de la magazin.

Şi acea salată cu maioneză mâncată cu bagheta tăiată felii i se păru foarte bună şi-i trecu supărarea că nu-i permiseseră bărbatului să locuiască împreună într-un apartament numai al lor.

Tatăl, fără să o întrebe, îi turnă ei şi celorlalţi vin şi ciocniră cu un *Lchayyim.* Bărbatul întrebă dacă îi place vinul, iar ea spuse ca îi plăcea mult, chiar dacă nu avea nici cea mai vagă idee despre cum să recunoască un vin bun.

Laura strânse din nou farfuriile murdare şi ea nu ştia dacă să se ridice să o ajute sau dacă, în schimb, ridicarea de la masă era considerată o dovadă de proastă creştere. Dar din moment ce bărbatul nu se ridica, n-o făcu nici ea. Apoi se gândi că poate ar fi trebuit să se ridice şi, la cină, se ridică, în ciuda insistenţelor femeii care servea, făcând o bună impresie părinţilor lui.

Din orice fel servit, Luna oprea puţin pentru Laura ca sa mănânce apoi în bucătărie.

Laura aduse o tavă cu carne de viţel, pe care tatăl o tăie şi mama o servi, şi două castronaşe cu mazăre şi cartofi cu ceapă. Bărbatul îi umplu farfuria cu de toate, pentru că se temea că i-ar fi fost ruşine să ia singură, iar carnea acea de viţel era cea mai fragedă pe care o mâncase vreodată în viaţa ei.

Mestecă totul cu grijă, aşa cum o instruise sora ei şi, lucru şi mai important, într-adevăr foarte important, nu uită să mănânce cu gura închisă. După fiecare îmbucătură, trebuia să-şi amintească să închidă gura. O trudă enormă să mesteci cu gura închisă! Nu spunea nici un cuvânt de teamă că, dacă ar fi deschis gura, ar fi uitat să o închidă la loc. Dar, mai ales, îi era ruşine să vorbească şi, astfel, stătea tăcută, ascultând persoane mai înţelepte decât ea. Şi asta era una dintre indicaţiile pe care i le dăduse sora mai mare, ca să nu facă impresie proastă în afara Israelului, într-o familie burgheză de evrei, stâlpul comunităţii din Barcelona.

— Vrei să pui usturoi? întrebă mama, întrerupându-i exerciţiile cu gura închisă.

— Nu, de ce? reuşi să rostească cu greu.

— Pentru că eu gătesc fără usturoi. Lui Alberto nu-i place, dar eu ştiu că românii mănâncă mult usturoi.

— Şi bulgarii, spuse tatăl, numai eu urăsc usturoiul.

— Da. Cu mult usturoi, îi spuse. Mama începe ziua cu trei căţei. Din cauza tensiunii.

— Usturoiul face bine, spuse Luna, şi e foarte bun pentru tensiune. Şi mie îmi place.

Apoi, pe ascuns, cu trecerea anilor, avea s-o înveţe să pună puţin usturoi fără ca soţul ei să-şi dea seama, pentru că oricum e imposibil să mănânci o carne foarte bună fără usturoi.

— Alberto e diabetic, aşa că în casa noastră toată mâncarea e fără zahăr, adăugă mama, introducând-o în secretele de familie.

Imediat ce terminară de mâncat felul principal, începură să discute despre căderea preţului aurului şi despre faptul că nu era momentul să-şi vândă lingourile. Ea tăcea ascultând cu atenţie franceza, traducerea tatălui în ebraică şi pe aceea a bărbatului în engleză: fiecare frază spusă era imediat tradusă special pentru ea. După ce Laura strânse şi duse farfuriile, puţin i-a lipsit să nu dărâme totul ridicându-se: erau aşezaţi la masă de peste 40 de minute şi mâncasera trei feluri, însă Laura se întoarse de data asta cu un castron de lăptuci şi o farfurie curată pentru fiecare. Se gândi că femeia uitase să aducă lăptucile la carne şi o adusese la masă când şi-a amintit. Dar fu imediat limpede că o profesionistă ca Laura nu putea să uite sa aducă ceva la momentul potrivit. Luna văzu uimirea ei şi îi zise că la Paris, lăptucile se mănâncă după felul principal pentru o buna digestie. Gustă din ea; bineînţeles că era foarte gustoasă, dar îi fu jenă să întrebe ce mirodenii pusese Luna ca să o facă atât de gustoasă. Când era sigură că terminaseră de mâncat şi Laura duse castronul cu salată, femeia se întoarse cu o tavă de lemn pe care erau brânzeturi uscate de tot felul. Diferite tipuri de brânză galbenă, camembert, brânzeturi de capră. Atunci simţi că nu mai poate şi nu mai mâncă altceva fiindcă se săturase pentru următorii doi ani şi asta înainte să ştie că va mai fi şi ultimul fel, respectiv cafeaua, care era servita cu o prăjitură, şi că şi seara va fi aceeaşi poveste: o cină care dura mai mult de o oră şi, daca erau musafiri, aproape două ore, cu două rânduri de aperitive, felul principal, lăptuci, brânzeturi, fructe şi cafea cu desert. În viaţa ei, adică în viaţa ei de până atunci, nu mâncase niciodată atâtea feluri la o singură masă şi toate atât de bune. Ba mai mult, de doua ori pe zi.

Nu era de mirare că mama lui era plinuţă.

Mai trecură alte zece minute înainte să fie dat semnalul, când bărbatul se scula de la masa şi spuse în franceză: „Mulţumesc mult“. Atunci se grăbi şi ea să se ridice înainte să fie adus ultimul fel, care

era foarte bun pentru digestie, şi să spună în spaniolă: „Mulţumesc mult pentru masă“. Nu o spuse ca să-l imite, ci pentru că aşa o educaseră, de data asta părinţii ei, să mulţumească mereu pentru mâncarea pregatită când se ridică de la masă.

Făcu un tur al casei împreuna cu ea, arătându-i camerele mari; până şi cea a Laurei, de lângă bucătărie, era mai mare decât toate camerele pe care le văzuse în viaţa ei,

— Nu aveţi balcon? îl întrebă.

— Sigur că da, se grăbi să-i răspundă şi o duse afară pe o terasă lungă de cel puţin 15 metri, care începea din colţul sufrageriei şi se termina în dreptul camerei cu canapea de catifea roşie.

Pe toată lungimea, terasa era decorată cu muşcate multicolore.

Peste drum, era o clădire de birouri înaltă şi elegantă, fără balcoane. Când privi în jos de la etajul al zecelea, văzu cafenelele şi barurile pline de lume şi oameni aliniaţi pe trotuar ca să intre în baruri.

— Nu staţi pe balcon? se miră ea, cunoscută drept amatoare de stat pe balcon.

— Nu chiar, răspunse el.

— Păcat, spuse, pierdeţi contactul cu exteriorul.

De pe terasă o duse să vadă camera lui mare si când îi arătă baia alăturată, o baie numai a lui, unde făcea duş în fiecare dimineaţă, ea se gândi la baia săptămânală pe cate o făcea împreună cu sora ei.

Joia de curăţenie

Mama ne-a strigat din balcon, în română, să mergem la masă. Ne striga mereu să mergem la masă, chiar dacă eram în toiul jocului sau ascunse într-un loc unde numai noi ne-am fi putut găsi. Chiar dacă tocmai în acel moment sosise camionul cu kerosen şi noi inspiram mirosul fără să ne fie vreodată de ajuns. Chiar dacă şoferul maşinii cu gheată spărsese blocul de gheaţă pe jumătate sau în patru si îl vindea oricui voia să cumpere. Chiar dacă ne urcaserăm în căruţă şi ne aşezaserăm în spate cu intenţia să rămânem acolo până când ne descoperea cineva şi ne lovea cu biciul său.

Mama ne striga şi, ca să o facem sa nu mai zbiere în română, alergam acasă chiar dacă ştiam că era joi.

Ne era jenă să vorbim în română, ne era jenă că se ştia că noi ştiam română si, încă şi mai mult, ne era jenă că suntem romance. Precizam

mereu, oricui voia să ştie, că tata era sefard şi când se încăpăţânau să afle din ce ţară, răspundeam iute: din România, dar el e român sefard. Acasă vorbeşte ladina[8].

Şi ţineam bine ascunsă vina mamei: românca din ramura aşkenaziţilor.

— Off, cât urăsc ziua de joi, i-am spus surorii mele în timp ce urcam treptele.

— Nu-ţi place sa fii curată? mă întrebă.

— Nu, am răspuns imediat. Oricum, mâine voi fi din nou murdară şi atunci ce sens are?

— Eu aş vrea să fiu mereu curată, răspunse sora mea. Dacă aş putea, m-aş spăla în fiecare zi.

— Ai înnebunit? i-am răspuns îngrijorată. Nimeni nu se spală în fiecare zi. Nici măcar cei bogaţi.

— Sunt sigură că în America se spală în fiecare zi, comentă ea. Şi îşi schimbă şi chiloţii în fiecare zi.

— Nu cred asta, i-am spus surorii mele care ştia mereu totul şi credea că erau persoane care se spală în fiecare zi şi care, cu aceeaşi ocazie, îşi schimbă şi chiloţii.

Am dat năvală în casă trecând prin mica bucătărie. Mama amesteca de zor mămăliga şi ne-a făcut semn, nervoasă, să trecem la masă. Am intrat şi l-am văzut pe tata care trăgea cu ochiul prin cealaltă uşă care ducea spre camerele lui tanti Lucia. Când ne-a văzut, ne-a făcut semn cu degetul să facem linişte şi s-a strecurat înăuntru închizând uşa în urma lui, aşa încât mama să nu audă. Avea un prosop mare pe spate şi părul ud.

M-am apropiat de tata şi l-am mirosit ca un câine care-şi adulmecă, bucuros, stăpânul întors acasă.

— Ai fost la băile turceşti, îi spusese şoptit Yosefa, şi eu i-am spus că mirosea a trandafiri.

— Nu-i spuneţi, ne rugă tata în timp ce ascundea prosopul în spatele stivei de aşternuturi de pe maşina de cusut. Ştiţi că nu-i place să

cheltuiesc bani, iar noi aprobam din cap înţelegătoare, gata sâ-l apărăm cu preţul vieţii.

Tata ne-a rugat să aşezăm masa şi a întrebat-o pe mama, ţipând ca să-l audă, ce trebuia să facă.

— Să nu mai iroseşti zestrea fetelor, îi răspunse tare mama din bucătărie, fără măcar să scoată capul. Simt mirosul tău de trandafiri de aici. Uiţi că surzii au simţul mirosului mai dezvoltat?

Am adus patru farfurii şi le-am pus pe masă, iar sora mea le-a luat şi s-a dus la bucătărie să ia o faţă de masă portocalie cu desene vesele. A întins-o pe masă şi tata a întrebat-o cu ce ocazie a pus faţa de masă, iar sora mea i-a zâmbit şi i-a răspuns că faţa de masă proteja fotografiile de familie care stăteau sub blatul de sticlă. Nu înţelegeam cum o faţă de masa putea să protejeze fotografiile. Pentru asta era blatul de sticlă, dar n-am spus nimic. Tata a zâmbit şi a mângâiat-o pe cap cu afecţiune şi eu am invidiat-o pe sora mea mai mare că reuşea mereu să-i facă pe plac tatei, în timp ce eu îi provocam numai necazuri.

Sora mea a aranjat farfuriile, a adus vasul cu anemone, pe care le culesesem sâmbătă, şi la pus pe masă.

Mama a ieşit de la bucătărie cu o oala de mămăligă în mâini şi a întrebat-o pe sora mea: „Cu ce ocazie ai pus florile?“ ca şi cum ştia deja ca nu puteam fi eu cea care sa pună vasul pe masă. Sora mea i-a explicat că văzuse asta în filmul de sâmbătă.

Tata a mângâiat-o din nou pe cap, bucuros că are o fată cu vise americane ca ale lui.

— Mănâncă cu gura închisă şi nu face zgomot când mesteci. Nu e politicos, îmi spuse sora mea care se bucura mereu de toate atenţiile.

— Eu nu mestec mămăliga. O înghit. Dar asta e foarte fierbinte, am bombănit.

Mă învăţa mereu cum să mă port. Stai dreaptă. Ţine capul sus. Nu vorbi urât şi nu scuipa. Nu fi obraznică şi nu-i privi în ochi pe cei mari. Lor nu le place. Aprobă din cap cu smerenie ca şi cum ai fi de acord cu ei, şi apoi fă ce crezi.

— Ce altceva ai mai văzut în film? o întrebă mama pe sora mea, împărţind generos mămăliga galbena care fierbea în oală.

A pus o lingură, şi apoi încă una, până când s-a umplut farfuria, şi peste amestecul galben şi fierbinte a turnat smântână care s-a topic imediat pe muntele de mămăligă şi s-a scurs dispărând înăuntru. A servit-o mai întâi pe Yosefa si apoi pe mine, dându-mi aceeaşi cantitate.

— Şi pe domnul, îl întrebă mama pe tata, cu ce pot să-l servesc? Margarină sau brânză sărată?

— Nu mai e smântână? întrebă tata, încercând marea cu degetul.

— Ce a rămas e pentru mâine, să aibă fetele. Dacă tu nu ai cheltui banii la baia ta turcească, de parcă noi n-am avea baie, poate am putea să cumpărăm un borcan de smântână în fiecare zi.

— Spală-te tu cu apă rece, îi spuse tata. Mie îmi place să mă spăl cu apă caldă.

— Ştim ce-ţi place, îl mustră mama. Dacă ai avea o slujbă stabilă, am putea să punem un boiler.

— Păi sigur, că dacă am avea un boiler, tu m-ai lăsa să irosesc curent electric ca să-l aprind. Dacă nici apa nu ne laşi s-o irosim, bombăni tata şi ne privi ca să obţină de la noi, fetele, aprobarea pentru abluţiunile risipitoare la baia turcească.

M-am uitat la borcanul cu smântână plin pe jumătate şi m-am gândit că, atunci când voi fi mare, o să-i cumpăr tatei toate borcanele cu smântână din lume. Numai pentru el.

Frumosul borcan de sticlă părea o femeie goală. Ca rafinăria care se vedea în depărtare, din balconul nostru. I se spunea *lebeniot* din Haifa şi eu m-am mirat că au denumit-o aşa în loc de *shamanot*[9]. Şi sticlele grele de lapte aveau forma unei femei. Sticlele aveau un capac de hârtie argintie groasă, pe care mama îl desfăcea cu grijă ca să nu irosească nici o picătură din caimacul care se forma în vârf, un strat gros şi dens care mirosea a paradis. La început, eu şi sora mea ne certam ca să decidem al cui e rândul sa lipăie caimacul. Apoi acceptasem compromisul rezonabil propus de sora mea: eu în zilele pare, ea în cele impare. Rezonabil în măsura în care era imposibil să le încurci. Doar ca eu nu-mi dădusem seama că într-o săptămână zilele

pare sunt mereu trei, iar cele impare, patru.

— Eu privesc totul în filme. Hainele, machiajul, maşinile şi, mai ales, casele lor minunate, îi răspunse sora mea mamei.

I-am şoptit pe ascuns că îi jignea pe tata şi pe mama pentru că noi nu aveam o casă minunată, neavând bani, şi, în afară de asta, casele alea erau doar în America.

Sora mea a încercat să acopere ofensa povestind că învăţătoarea Hanna îi scrisese în caiet că era o fetiţă foarte silitoare, responsabilă şi ordonată şi că i-a cerut să citească tema în faţa clasei.

— Care era subiectul? o întrebă tata şi sora mea răspunse:

— Ce vreau să fac atunci când voi fi mare.

Tata a mai întrebat-o dacă ar fi vrut să devină scriitoare şi sora mea a răspuns că da: „O scriitoare bogată şi cunoscută". Tata i-a explicat că, de obicei, cine visează reuşeşte să-şi realizeze visul şi, mai ales, că ei nu-i lipsea, în mod sigur, imaginaţia.

— O fetiţă foarte silitoare. Se comportă ireproşabil şi e un exemplu pentru clasă, citi tata în caiet şi o mângâie, din nou, pe cap.

A cincea oara în jumătate de oră, am numărat în sinea mea numărul de mângâieri pe care sora mea cea silitoare le primise de la tata.

— Învăţătoarea n-a scris şi ca eşti responsabilă şi ordonată, i-am spus surorii mele. Ai spus-o numai ca să faci impresie bună.

— Nu, nu ca sa fac impresie bună, răspunse sora mea. Asta mi-a spus-o, nu a scris-o.

Mama, care era mulţumită de comentariul învăţătoarei, îi spuse că nu trebuia să termine toata mămăliga. Am prins momentul potrivit şi am adăugat: „Atunci nici eu“.

— Azi, la prânz, nu ne-au dat crochetele de cartofi. Nu e corect, am spus, încercând un subiect mai interesant decât excelenta observaţie a profesoarei, din caietul surorii mele.

— De ce? colaboră tata. Azi nu era bucătăreasa Dina?

— Nu, ne-au spus că mama ei a murit. Voi când o să muriţi? am întrebat şi tata mi-a răspuns că vor muri când vor fi destul de bătrâni şi chiar şi noi vom fi bătrâne, dar nu la fel ca ei.

Atunci mama ne-a spus să mergem în baie şi noi ne-am dus şi ne-am dezbrăcat. Două fetiţe tunse castron şi cu breton, păr negru , şi păr roşu de vrăjitoare, ochi căprui trişti şi ochi verzi veseli. Mi-am aruncat hainele pe jos, iar sora mea Yosefa le-a împăturit frumos şi le-a pus pe scaunul de lemn, într-un colţ al băii, chiar dacă erau murdare. Ca să-mi demonstreze că era responsabilă şi ordonată, şi nu doar că se lăuda.

Uram ziua de joi - ziua de curăţenie - pentru că ştiam că de murdărie nu scăpai nicăieri, cum îi spunea mama mereu Fortunei, vecina siriană de la etajul de deasupra. Fortuna, mama Lisei, a Rohăi şi a Lindei, spăla pe jos în casă în fiecare zi; după ce turna apă multă, ştergea cu o cârpă fiecare colţ plin de praf, apoi o storcea până nu mai curgea nici o picătură de apă şi se punea în genunchi să şteargă podeaua. Vinerea, Fortuna spăla podeaua de două ori, o dată dimineaţa şi a doua oară după-amiaza, ca să fie curat şi în ziua de odihnă.

Mama îi spusese de mai multe ori Fortunei că era prea meticuloasă cu spălatul pe jos. De ce naiba trebuia să stea în genunchi să şteargă podeaua cu o cârpa uscată?

— Doar nu mâncaţi pe jos, îi spunea mama Fortunei.

Iar Fortuna îi răspundea că ea aşa făcea curat şi în Siria. Mama n-a înţeles niciodată logica sau, mai bine zis, lipsa ei în curăţenia zilnică.

Fortuna protesta spunându-i mamei că şi ea făcea curat în alte case în fiecare zi, şi mama îi răspundea că pentru ea acela era un mijloc de trai, nu de petrecere a timpului liber.

Între timp, noi aşteptam dezbrăcate şi mama a intrat cu o oală mare cu apă clocotită, încălzită pe cuptorul Stove, a turnat apa în cadă şi a adăugat apă rece. Sora mea a verificat temperatura apei cu degeţelul ei, iar mama a băgat toată mâna, apoi a închis robinetul de apă rece. Am intrat în apă şi ne-am scufundat imitând şuieratul unei nave, şi tata ne-a pus înăuntru bărcuţele de hârtie, pe care le făcuse pentru noi, apoi a ieşit ca să ridice pe paturi tot ce era pe podea.

Punea scaunele pe masă şi tot ce era prin casă pe paturile noastre: încălţămintea, vasul cu flori, covorul pe care de dimineaţă îl bătuse şi îl lăsase pe balcon pe balustradă. Pentru că joia era ziua marii curăţenii a fetelor, a mamei, a rufelor şi a podelelor.

Sora mea mi-a amintit ca în ziua aia trebuia să ne spălăm bine şi în

spatele urechilor, pentru că a doua zi Fima urma să ne controleze, iar eu am curăţat până şi murdăria de sub unghii.

Când a scos capul de sub apă, am întrebat-o, îngrijorată dacă tata şi mama nu erau deja destul de bătrâni. Fila mi-a explicat că bunica Vavica era destul de bătrână, avea 70 de ani, iar tata şi mama aveau numai 45.

— Atunci, câţi ani mai au de trăit? am întrebat-o şi sora mea m-a întrebat cât face 70 minus 45.

— Nu ştiu, sunt abia în clasa întâi, m-am supărat pe sora mea: cum de nu reuşea să înţeleagă că în clasa întâi nu te învaţă cât face 70 minus 45?

— Şi, pe lângă asta, ţi-am explicat deja că tata şi mama nu sunt părinţii noştri, îmi spuse sora mea care-l văzuse pe Dumnezeu şi care sigur ştia să facă socoteala.

— Şi atunci cine sunt? am întrebat-o.

Sora mea mi-a explicat, a suta oară, că Bianca nu putea să rămână însărcinată, aşa cum dovedea faptul că ne povestise că ne-a născut la o vârstă relativ târzie, şi eu am întrebat-o ce înseamnă „relativ ". Fila, căreia îi spuneam aşa pentru că nu reuşeam să pronunţ un cuvânt lung ca Yosefa, mi-a spus că toată tărăşenia avea de-a face cu un om pe nume Einstein, iar eu nu am înţeles ce legătură avea el cu faptul că Bianca nu putea să rămână însărcinată, dar n-am mai întrebat nimic ca să nu par proastă. Fila mi-a mai spus că, după cum părea, dat fiind că Bianca nu putea să rămână însărcinată, Musku, care voia să o facă fericită pe mama şi să-i dăruiască copii, ne răpise de la adevăraţii noştri părinti.

— Atunci cine sunt adevăraţii noştri părinţi? am întrebat-o din nou pe sora mea şi ea mi-a spus că sigur tatăl nostru era căpitanul unui vas şi că ne căuta prin toată lumea.

— Şi mama noastră? am întrebat.

— Mama noastră adevărată stă lângă fereastra castelului nostru înconjurat de pajişti, cine ştie pe unde în Anglia cenuşie, plângând după iubitele ei fete răpite şi aşteaptă ca soţul ei, căpitanul, să i le ducă înapoi, îmi răspunse sora

mea. ;

I-am spus că era de-a dreptul idiot ca mama noastră adevărată să stea lângă fereastră să plângă şi să nu facă nimic ca să ne caute. În realitate, în filmul *Omul care ştia prea multe,* mama, Doris Day, îl caută, împreună cu soţul ei, pe fiul răpit până îl găsesc.

Fredonam muzica din film şi cuvintele *Que sera, sera*, *What ever will be*, *will be, The future is not ours to see, Que* sera, *sera* şi încet, încet adormeam în apă.

Apoi mama a intrat în baie, ne-a scos capul afară din apă şi noi am ieşit pline de picături, stropind totul în jur. Ne-a şters, ne-a dat chiloţi curaţi pentru toată săptămâna, ne-a îmbrăcat cu multă dragoste şi ne-a trimis la culcare în patul nostru matrimonial,

— Deci, cât face? am trezit-o pe sora mea.

— Cât face ce? mă întrebă în somn.

— 70 minus 45, i-am răspuns.

— Cred că 35, îmi răspunse sora mea, care era deja în clasa a doua.

Mama s-a dezbrăcat şi a intrat în cadă după noi. Bineînţeles, în aceeaşi apă.

Când termina baia ei plină de noroi, punea înăuntru teancul de rufe adunat toată săptămâna şi îl înmuia bine în apă. Bineînţeles, în aceeaşi apă. Şi după ce rufele murdare erau spălate în apă şi mai murdară şi stoarse bine de mâinile experte ale mamei, apa era la acelaşi nivel de când începuserăm sa ne spălam cu două ore în urmă. Mama îi dădea tatei rufele stoarse ca sa le întindă pe balconul elegant care dădea spre port, umplea găleţile cu apa din cada spălatului comun al meu, al surorii mele, al ei şi al rufelor, o apă al cărei miros era deja infect, aproape toxic, şi spăla podeaua din camera noastră. Tata întindea rufele şi noi dormeam.

Când tata termina, mama ieşea pe balcon.

Spăla numai partea noastră. Nu si pe cea a Luciei şi a lui Dori, fiul Luciei.

După ce făcură turul casei, se aşezară în camera de zi în faţa televizorului să se uite la telejurnalul în spaniolă, iar Laura aduse cafeaua cu prăjitura preparată personal de mamă. Tatăl moţăia în faţa televizorului şi mama sorbea din cafea înmuind de fiecare dată în ea un cub de zahăr. Când îşi dădu seama că ea o privea, Luna o lămuri că era un obicei polonez pe care ea îl căpătase de copil, acela de a înmuia cuburi de zahăr în cafeaua amară.

Bărbatul îi povesti că aveau un lanţ de spălătorii şi curăţătorii la Barcelona, pe care le gestionau împreună cu sora geamană a mamei cu soţul ei francez,]ean, şi că, dupa-amiaza, mama lui si sora ei munceau

în două locuri diferite.

Luna, care voia ca ea să se simtă din familie, îi spuse că deschiseseră spălătoriile cu 30 de ani în urmă, imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, când nimeni nu avea maşină de spălat în casă şi făcuseră o afacere bună,

— Astăzi e mai dificil, oftă, toţi spală acasă, dar mai duc hainele şi la curăţătorie.

— Unde l-aţi cunoscut pe soţul dumneavoastră? îi puse ea una dintre întrebările care le interesează cel mai mult pe femei.

— La Paris, la facultate, îi spuse cealaltă, complice. El venise din Bulgaria să studieze, ne-am îndrăgostit şi ne-am căsătorit în mai puţin de un an, apoi a izbucnit războiul şi am fugit aici, îi spuse, legitimând, astfel, posibilitatea ca tânăra să se căsătorească cu fiul ei la sfârşitul acelui an în care se întâlniseră.

— M-am îndrăgostit de el la prima vedere, adăugă privindu-şi cu o dragoste infinită soţul care moţaiă în faţa televizorului.

— Vă înţeleg, îi spuse, chiar este un bărbat frumos.

— Aşa e, iar ochii albaştri ai mamei s-au luminat, îi plăcea francheţea ei.

— Înseamnă că sunteţi franţuzoaică, nu poloneză? întrebă.

— M-am născut în Polonia, dar, când aveam un an, părinţii mei ne-au luat pe toţi patru copiii şi s-au mutat la Berlin; după zece ani ne-am dus cu toţii la Paris. Copiii mei, în schimb, s-au născut în Spania. O familie de evrei tipic nomadă. Şi bunicii socrului meu au ajuns în Bulgaria din Italia. Datorită lor, noi toţi avem paşaport italian, dar avem şi o italiancă adevărata în familie, cumnata mea, Paola, care s-a căsătorit cu fratele lui Alberto, care e din Milano.

Se gândi ca avea nevoie de un an ca să înveţe toate numele acelea străine ale acestei familii pline de ramificaţii.

Între timp, tatăl lui se trezi, îi zâmbi, o întrebă ce credea despre viaţa din Barcelona şi ea îi răspunse cu un zâmbet timid.

Apoi părinţii se ridicară să se ducă la serviciu, spunându-i că seara va veni toată familia, care voia să o cunoască. Bărbatul o duse în Piaţa de Catalunya, unde porumbeii ciuguliră din mâna ei, iar ea se simţi în al nouălea cer. Apoi se duseseră la Corte Ingles, un lanţ de mari magazine unde ea probă trei bluze de vară şi două perechi de pantaloni pescăreşti, la reduceri.

— În Israel, la preţul ăsta aş fi cumpărat numai o bluză, îi spuse bărbatului, bucuroasă de preţurile accesibile. Cum e posibil ca la voi reducerile să fie în plin sezon? îl întrebă uimită, şi el îi zâmbi, bucuros că e mulţumită şi merseră la casă să plătească.

Trecură prin Passeig de Gracia, iar el îi vorbi despre arhitectura lui Gaudi. Se aşezară într-o cafenea şi mâncară *tapas* şi ea îi spuse că

surorii ei, care studia arhitectura, i-ar fi plăcut să admire construcţiile lui Gaudi.

— Nu-ţi face griji, le va vedea, îi spuse, şi ea îi zâmbi fericită.

— Cum de sora ta a lăsat un oraş atât de frumos pentru Ierusalim? vru ea să ştie.

— Sora mea e geniul familiei, îi răspunse în timp ce ea gândea *welcome to the club*. A avut mereu cele mai bune note la şcoala, în fiecare an a primit mereu recunoaşterea pentru cel mai bun elev la toate materiile, continuă mândru. Diploma ei de bacalaureat avea numai 10, de sus până jos. De aceea, nimeni nu m-a luat în seamă când mi-au dat doar opt, deşi eu sunt primul născut. Şi când s-a înscris la facultate, la Ierusalim, şi a obţinut bursă de studii, a decis să se ducă acolo. În afară de asta, ţi-am spus că familia noastră e foarte religioasă şi era clar că mai devreme sau mai târziu, cineva dintre noi s-ar fi dus în Israel. Părinţii mei sunt fericiţi că, în Israel ea a găsit un băiat evreu. Aici nu sunt multe posibilităţi să găseşti un soţ evreu.

— Va veni aici? îl întrebă puţin, intimidată de această soră extraordinară pe care nu o ştia şi pe care doar o auzise urlând la telefon, în franceză, la fratele ei în scara de *seder*.

— Va veni luna viitoare cu prietenul ei şi atunci vom face împreună o excursie în sudul Spaniei.

Îi organizase viaţa pentru următoarele două luni.

— Sora ta s-ar înţelege de minune cu a mea, îi spuse, iar el îi răspunse că sigur şi cu ea.

— Toată lumea o place, adăuga.

Seara se înfaţişara sora geamănă a mamei, toţi ceilalţi unchi, mătuşi, nepoate şi nepotul Robert ca să o cunoască. Era o familie numeroasă şi caldă care vorbea de la spaniolă, franceză şi italiană până la bulgară, poloneză şi germană. Toţi o pupară de trei ori pe obraz, iar ea se îndrăgosti de ei la prima vedere. În ciuda tuturor pupăturilor cu care îi era greu să se obişnuiască. Când era mică şi ai săi îi spuneau să pupe vreo rudă, ea refuza. Numai cu unchii ei se arăta cooperantă. Sora ei încercase să o convingă că nu era prea politicos să nu pupi membrii familiei şi ea îi răspunsese că nu o interesa deloc; ura atingerea umedă a buzelor.

— Şi în afară de asta, nu-mi place mirosul, îi spusese.

— Care miros?

— De bătrân.

Seara, când bărbatul o conduse înapoi la apartamentul pe care îl împărţea cu colega ei spaniolă, făcură dragoste şi când ea îl întrebă dacă rămâne să doarmă, el îi răspunse că s-ar fi simţit jenat faţă de ai lui şi că trebuia să se întoarcă acasă.

— Vin să te iau mâine-dimineaţă pentru o excursie. Mi-am luat o săptămână de concediu ca să pot sta cu tine.

Ea dormi fericită toată noaptea. Avea senzaţia că i se întâmplă ceva minunat, aceeaşi senzaţie pe care o încercase la opt ani, când îi cumpăraseră pentru prima oară o pereche de pantofi noi pentru *Pesah* - numai ai ei - şi dormise cu bucuria în inimă, amestecată cu teama de a descoperi că era vorba doar de un vis. Numai după ce se trezise şi văzuse pantofiorii noi şi lucioşi sub pat, îi luase şi îi pusese lângă pernă. Voia să-i atingă şi să le simtă mirosul lângă ea. Nimic nu se compară cu mirosul de nou.

Se trezi la 7.30 cu radioul care transmitea muzică spaniolă şi îşi aminti de visul pe care-l trăia. Se gândi cât de mult s-ar fi bucurat de această fericire părinţii şi sora ei.

Mercedes îi prepară repede o ceaşcă de cafea, pe care i-o servi cu un croasant şi o făcu să înţeleagă, prin gesturi, că se dusese dimineaţă devreme să i-l cumpere, proaspăt scos din cuptor. Mercedes făcu ordine; prietenul ei lăsase în camera de zi pahare de whisky, o sticlă mare goală şi farfurioare cu alune, iar la 8.00 plecă la serviciu.

Nu ştia numărul de la el de acasă, aşa că aşteptă până la 11.00 când telefonul sună, iar el se scuză că a dormit pană târziu. Nimeni nu-l trezise. În maşină îi povesti că avea probleme cu sculatul de dimineaţa şi că deşteptătoarele sau telefoanele nu foloseau la nimic.

Trebuia sa fie cineva să-l scuture.

— Te pricepi să scuturi din somn pe cineva? o întrebă apoi.

— Nu ştiu, îi răspunse, gândindu-se de ce ar fi nevoie să scuturi pe cineva ca să-l trezeşti. Ce era mai plăcut decât să te trezeşti la o noua dimineaţă?

Se gândi la tatăl ei care, după ce se mutase ani de zile de la un serviciu la altul, găsise de lucru ca portar la Autocars, prima şi ultima fabrică de automobile israeliană, şi era atât de mulţumit că, în sfârşit, obţinuse stabilitatea, încât era cel care trezea găinile la 4.30 dimineaţa, iar după o oră, era deja acolo să păzească intrarea întreprinderii de orice posibil intrus. Iarna îl auzea îmbracându-se în timp ce ploua cu găleata şi frigul îi intra în oase pe balconul închis unde dormea, iar când el se ducea să vadă daca e bine învelită, deşi avea deja 16 ani, ea se prefăcea că doarme ca să nu se întristeze că tatăl ei ieşea în frig. Exact ca atunci când mergea cu autobuzul şi vedea că un băiat sau o fata care, fără nici un respect, nu oferea locul unei persoane mai în vârstă. I se strângea inima la gândul că mama ei, putea să stea în picioare în autobuz cu plasele de la cumpărături, fără ca nimeni să-i cedeze locul.

Bărbatul o duse în Parc Guel şi la Sagrada Familia şi apoi, la 14.30, se grăbiră spre casă pentru prânzul sacru. Laura deschise uşa şi mama le oferi suc de portocale proaspăt stoarse. Prânzul fu, şi de data aceea, foarte gustos şi avu, din nou, două rânduri de aperitive, felul principal, lăptuci, brânză şi un ultim fel, şi iar o serviră prima ca pe un oaspete important. Se uită la statueta feminina albastră de pe bufetul lor, care fusese acceptată la fel cum fusese şi ea. Părinţii se interesară cum se simţea în apartamentul pe care fiul lor îl găsise pentru ea şi le spuse că se simţea foarte bine, Din nou, după prânz, băură cafeaua în colţul cu canapeaua, în faţa televizorului, ea se uită la telejurnal fără să înţeleagă nimic, iar tatăl lui aţipi pe canapea în timp ce mama se pregătea pentru munca de după-amiază.

Apoi merseră la Tibidabo, ea mancă *churros* pudraţi cu zahăr şi seara, la ora 21.00, se întoarseră acasă la ei pentru cină. I se părea ciudat că la 21.00 era încă lumină şi, de aceea, se lua cina la 21.00 sau 21.30 şi abia pe la ora 22.00 se însera. Îi spuse că trebuia să fie plăcut pentru ei să se poată bucura de lumina zilei până târziu acolo, la Barcelona. În Israel, în schimb, la ora 19.00 era deja întuneric, iar autorităţile religioase nu voiau să adopte ora legală.

În acea seară, la cină, erau invitaţi şi Ruth şi Nahum Lilienblum care, aşa cum i se explică în cursul serii, erau cei mai buni prieteni ai părinţilor şi, de asemenea, proprietarii Băncii Catalane, cea mai

importantă instituţie de credit din Barcelona. Ruth era o femeie foarte frumoasă, cu păr alb şi un trup sculptural, care o făcea să arate deosebit de tânără. Nahum, în schimb, părea mai bătrân, era puţin adus de spate şi avea ochi inteligenţi. O privea pe soţia lui cu admiraţie şi, deşi era în mijlocul celorlalţi, părea că vorbeşte numai cu ea.

Nahum îi spuse tinerei musafire că era o fată frumoasă, iar ea îi mulţumi pentru *firgun,* adică pentru compliment. El o întrebă dacă vorbeşte idiş şi păru dezamăgit când îi răspunse că nu.

— Cum e posibil? întrebă Nahum. Părinţii tai sunt aşkenaziti, nu?

— Da, dar eu sunt românca de origine mixtă, îi explică lui Nahum care îi făcuse un *firgun* spunându-i că era frumoasă. Tatăl meu e de origine turcă, chiar dacă născut în România, familia lui vorbea ladină nu idiş, ca familia mamei mele.

— Nu există evreu care să nu ştie să vorbească idiş, decretă Nahum.

— Eu sunt israeliancă, replică ea, orgolioasă.

Când ajunseră la cafea, în camera de zi, Nahum îi povesti că, în tinereţe, fusese prizonier într-un lagăr de concentrare şi că se salvase datorită priceperii lui de a face socoteli, preciziei cu care număra obiectele despărţite în grămezi, pe care le strângeau din camerele de gazare. Grămada verighetelor, grămada lănţişoarelor, grămada dinţilor, grămada ceasurilor, grămada ochelarilor.

Povesti aceste lucruri aşa, *en passant,* cum ai spune „eu sunt aici în ciuda şi împotriva lor, şi nu numai că sunt aici, sunt şi proprietarul celei mai mari bănci din Barcelona ".

— Dumnezeu ne-a creat perfecţi, spuse Nahum care credea în Dumnezeu în ciuda Shoah-ului, privindu-şi soţia şi mângâindu-i mâna în timp ce ea îl privea pierdută. Ia, de exemplu, corpul uman, perfect cu excepţia unui lucru, adresându-se ei acum.

— Ce lucru? îl întrebă ea fără să ştie unde vrea să ajungă.

— Îi lipseşte un ochi pe degetul de la mână. Pentru a putea găsi imediat sub pat ceva ce am pierdut, le

explică teoria lui, arătând cum un ochi pe deget putea să permită localizarea oricărui lucru pierdut în cer sau pe pământ.

Când se pregăteau să plece, îi spuseră că, în mod sigur, se vor revedea la Haifa, unde se duceau de cel puţin trei ori pe an, întrucât cei trei fii ai lor se mutaseră acolo. Nu o pupară cum făceau ceilalţi, învăţaseră de la fiii lor că israelienii nu se dădeau în vânt să se pupe cu toţi cunoscuţii.

În timpul săptămânii, bărbatul o însoţi peste tot arătându-i minunăţiile oraşului şi ea admise că Barcelona era un oraş mult mai frumos decât oraşul e. Pentru prânz erau mereu atenţi să ajungă la timp, la 14.30, respectând tradiţia familiei, când îi aştepta sucul de portocale proaspăt stoarse şi pentru cină, la ora 21.00. De două ori, după cină, el o condusese acasă devreme, rămânând să discute cu Mercedes şi cu Jorge, dar nu rămăsese să doarmă.

I se părea greu să se prezinte, pentru mese, de două ori pe zi în casa părinţilor lui, însă mâncarea era mereu atât de bună, că nici măcar nu considera că se poate plânge. Îşi exprimă dorinţa să înveţe spaniolă şi el o înscrise la facultate la un curs intensiv de o lună pentru străini.

Şi, după o lună, ea putea deja să pronunţe fraze întregi în spaniolă, vorbind cu Mercedes, foarte mândră de ea, care îi spunea că nu mai întâlnise pe nimeni care să înveţe sa vorbească spaniolă atât de repede.

Ea credea că învăţase cu uşurinţă pentru că ştia româna, iar cele două limbi erau foarte asemănătoare. Dar ce-i plăcea mai mult decât orice era să stea de vorbă cu Paola, mătuşa italiancă a bărbatului, pentru că şi ea era străina - era la Barcelona numai de zece ani - şi, de aceea, putea să înţeleagă dorul de casă care o cuprindea uneori. Mai ales dorul de sora ei.

Între timp, sora lui ajunsese împreună cu prietenul ei francez, pe care îl cunoscuse la facultate la Ierusalim, şi toţi patru au luat maşina tatălui pentru o excursie de doua săptămâni în lung şi în lat, în sudul Spaniei. În sfârşit, putea să vorbească în ebraică toată ziua. Sora lui era foarte simpatică şi nu-şi dădea aere, ceea ce nu corespundea cu imaginea uneia care urla la telefon în franceză. Şi lor le plăcea să călătorească împreună cu ea, care era entuziasmată de fiecare oraş sau sat, pentru că era prima oară când călătorea, în timp ce bărbatul, sora lui şi prietenul ei erau oameni de lume. Se simţea ca o copilă care descoperă marea şi minunata lume şi îi contamina pe toţi cu entuziasmul ei sincer.

Când intră pentru prima oară într-o biserică, i se tăie respiraţia. În fiecare piaţă faceau fotografii, iar ea se poza mereu în picioare,lângă

fiecare statuie a Madonei sau a unuia dintre cei 5000 de sfinţi pe care-i aveau în Spania, cu o mutră caraghioasă pentru a-i face să râdă pe părinţii ei când vor vedea fotografiile. La Toledo, când vizită sinagoga rămasă întreagă în toată splendoarea ei, se emoţionă şi plânse de parcă fusese deja în acel loc.

După două săptămâni de voiaj ca în poveşti, se reîntoarseră la Barcelona, sosind chiar la timp pentru cina de *Rosh ha-Shana.* Ea şi sora lui o ajutară puţin pe Luna în bucătărie şi la aranjatul mesei. Primiră instrucţiuni foarte precise despre cum să aşeze faţa de masă, tacâmurile de argint şi, bineînţeles, serviciul de farfurii Rosenthal care era scos din bufet pentru sărbătorile religioase.

Fusese cea mai spectaculoasă cină la care luase parte vreodată şi preparatele fuseseră, bineînţeles, cele evreieşti tradiţionale. Supă de pui cu nişte paste speciale sau crutoane, pe care mama lui le cumpăra mereu din Israel pentru că acest tip de paste sunt o invenţie israeliană. Al doilea fel era un excelent *gefilte fish* pe care Luna îl pregătise cu hrean cumpărat din Perpignan. Mergeau la Perpignan o dată la patru luni ca să-şi refacă stocul de alimente franţuzeşti precum cărnaţi, diferite tipuri de muştar, brânzeturi, evident, şi unt. Deşi trăiau, deja, de 30 de ani la Barcelona, părinţilor lui le lipseau alimentele franţuzeşti. De aceea, de trei ori pe an se duceau la graniţa cu Franţa şi de acolo făceau un salt în Andorra ca să-şi cumpere unele aparate electrice scutite de taxe, iar de două ori pe an se duceau la Paris, la fratele Lunei şi la soţia lui zâmbitoare.

În ziua de Kippur se duseră la sinagogă. Pentru că el ţinea post, ea nu a vrut să-l lase singur. El o lamuri că ţinea post ca să trăiască din plin ziua de Kippur. Altfel, pentru evreii din diaspora era imposibil să simtă ziua ispăşirii; viaţa continua ca în orice altă zi liberă, ca şi cum nu trebuia să fie ispăşite păcatele. Ea îl iubea pentru asta.

În sinagogă fu prezentată întregii comunităţi şi toţi se arătară foarte interesaţi de o adevărată israeliană. Deodată, îşi dădu seama că o fată frumoasă o privea cu un interes mai evident decât ceilalţi. Paola îi şopti că aceea era fosta logodnică a bărbatului. Ar fi vrut să se apropie şi să-şi ceara scuze că îi furase inima, dar în momentul în care făcu un pas în direcţia ei, fata îi întoarse spatele. În sinea ei, se gândi că, oricum, n-ar fi ştiut să-şi explice starea sufletească în spaniola ei bâlbâită şi, ca să fim sinceri, nu-i parea deloc rău că îi furase inima. Dimpotrivă, era fericită.

Însă, când sărbătorile se terminară, sora lui se întoarse în Israel, iar ea îşi dădu seama că el nu vorbea de un viitor împreună. Ea, în fond, făcuse ce avea de făcut învăţând spaniolă şi, la prânz, deja înţelegea puţin din telejurnal. Atunci îi spuse că se întorcea în Israel să înceapă din nou să muncească pentru că, după o şedere de trei luni, terminase

banii, iar ei îi spuse doar că o va suna, subînţelegându-se *mai dă-mi puţi timp înainte să-ţi propun să ne căsătorim,* pentru ca apoi să o şi facă.

Se întoarse în Israel puţin frustrată şi când părinţii ei o întrebară ea le arătă fotografiile în care zâmbea, făcute prin Spania. Ei zâmbiră şi o întrebară din nou „şi?...“, iar ea le arată ochelarii noi cu ramă neagră şi briliantele de pe margini şi toate hainele europene care îi veneau atât de bine. Mama ei îi spuse atunci că se aştepta să vadă un briliant pe degetul ei. Ea nu răspunse şi îşi găsi foarte repede de lucru la un faimos arhitect din Haifa.

Haine reciclate

În acea vineri după-amiază, ne-am îmbrăcat de sărbătoare şi am început să urcăm pe costişele şi scăriţele care duceau de la casa noastră din strada Stanton spre zona de nord din Hadar, pe strada Hess. Sora mea şi eu ţopăiam innebunite, simţind bucuria în suflet, dar şi puţină nelinişte. Ce haine om primi de data asta? Tata şi mama ne urmau cu lipsa de entuziasm tipică persoanelor care nu mai aşteaptă nimic.

Mama avea nişte veri, pe Sami şi Fima, care aveau doi copii. Erau consideraţi burghezi şi locuiau în Hadar ha-Karmel. Sami şi Fima nu doar ca aveau un loc de muncă stabil, ea ca infirmieră la şcoală şi el ca administrator al portului, dar aveau şi rude în America. Şi se ştie că cine are rude în America, e norocos.

Nu era nimic mai special decât acea adresă necunoscută din America de unde primeai pachete cu haine sau cutii de conserve care, în perioadele de austeritate, potoleau foamea copiilor. După ce alegeau pentru ei hainele mai bune, ne lăsau să luăm tot ce voiam. Mai puţin mâncarea care, bineînţeles, era toată pentru ei.

Fima ne-a controlat, mie şi surorii mele, urechile, unghiile şi, evident, părul în căutare de păduchi, pentru că doar nu degeaba era infirmieră la şcoală. După ce ne-a găsit curate, conform criteriilor ei severe, Fima a adus ultimul pachet sosit atunci din America. Ne-am aruncat asupra teancului de haine, eu extrăgând cu pricepere o bluză maro care mi se părea foarte bună, spunându-i surorii mele că o luasem eu prima. Sora mea mi-a răspuns că nu voia bluza aceea si a scos o alta de sub grămadă, cea mai frumoasă bluză pe care o văzusem în viaţa mea. Era lucioasă, de un albastru inchis, se mula pe corp ca o mănuşă şi se închidea la spate cu o elegantă butonieră de culoare roşie. N-am înţeles niciodată cum privirea ascuţită a surorii mele reuşea mereu să identifice lucrul cel mai frumos dintr-un întreg teanc de haine purtate. Ea, care şi-a dat seama de invidia mea pe bluza albastră, a tras pentru mine, din teancul care stătea să cadă, un maiou roşu, spunându-mi că dacă l-aş fi îmbrăcat pe sub bluza maro pe care

o luasem, împreună cu fusta scurtă pe care o purtam deja, aş fi fost ridicolă. Am întrebat-o de ce ar fi trebuit să mă îmbrac ridicol. Dacă îmi puneam o haină ridicolă, oamenii ar fi crezut că o făceam intenţionat, ca să fiu amuzantă, mi-a explicat. Şi era mai bine decât să par săracă.

Ne-am uitat la mama, aflată în picioare în mijlocul camerei, probând un taior bej oribil care, mai mare cu câteva numere, îi atârna din toate părţile, în timp ce Fima îi spunea că era foarte frumos, că-i venea de minune. Mama a spus că l-ar fi modificat pe margini şi că ar fi mers foarte bine, încercând sa-1convingă pe tata şi pe ea însăşi că îi venea bine. Tata s-a strâmbat fără să spună nimic, iar Fima a repetat: „A fost trimis nou din America şi a ajuns în dimineaţa asta". Adevărul e că ar fi vrut taiorul pentru ea, dar îi era prea mare; Fima era într-adevăr foarte scundă şi foarte slabă. Chiar mai mult decât mama. M-am gândit că, după cum părea, în America nu lipsea mâncarea bună şi că toţi trebuiau să fie graşi acolo, aşa că hainele americane nu se potriveau cu talia israelienilor.

Tata a probat un pulover groaznic şi Sami i-a făcut din mână semnul de „aşa şi aşa", iar eu m-am întrebat de ce bărbaţii erau mereu mai sinceri decât femeile şi aveau curajul să spună adevărul sau să facă aluzie la el, cel puţin până când nu vedea soţia. Aşa că tata şi-a scos puloverul şi l-a pus la loc în teancul de haine.

Fima i-a spus tatei că putea să folosească puloverul acela măcar la serviciu şi tata i-a răspuns că el nu se ducea la serviciu cu un asemenea pulover. O persoana trebuie să se îmbrace în mod demn pentru activitatea lui.

Mama i-a spus tatei că pentru a distribui cafea pe tăvi cu trei etaje în oraşul de jos nu era nevoie să fii bine îmbrăcat, iar tata i-a răspuns că nimeni nu-l va vedea vreodată îmbrăcat cu un pulover de mâna a treia.

Sami i-a sugerat tatei să vorbească cu Nicu, cumnatul din Hadera, care se bucura de o poziţie importanta în Histadrut[10]. Însă tata nu înţelegea cum putea Nicu din Hadera să-i facă rost de un loc de muncă la Haifa. Sami a explicat că organizaţia Histadrut avea contacte în toată tara. Mama l-a întrebat atunci pe Sami dacă n-ar putea să-i găsească tatei o slujbă în port, un loc de muncă fix, aşa cum visase mereu, şi Sami i-a spus că ar fi putut să găsească uşor, dar numai ca hamal.

Fima a întrebat-o pe mama dacă făcuse aşa cum îi spusese data trecută în legătură cu păduchii, iar mama a admis că i-a urmat instrucţiunile întocmai Găsise cumva lindine?

Fima a vrut oricum să controleze cât îşi mai aminteşte mama despre distrugerea păduchilor cât sunt încă lindine şi mama i-a răspuns în cunoştinţă de cauza: o ceaşcă şi jumătate de petrol,

jumătate de ceaşcă de oţet şi puţină sare şi piper de întins pe cap cu o perie, pieptănat părul ca să se acopere bine, înfăşurat bine capul într-o cârpă şi lăsat să acţioneze două ore. Fima i-a spus mamei că putea să râdă cât putea, dar nu exista alt mod de a-i omorî când erau mici.

Mama a întrebat-o pe Fima dacă nu credea că petrolul şi oţetul puteau să se înfiltreze în creier şi să provoace daune grave. Ei se bazau pe Yosefa care avea sa devină medic sau avocat. Infirmiera Fima a desfiinţat întrebarea mamei cu un gest al mâinii. Iar noi am intrat în camera copiilor ca să ne jucăm cu păpuşile. Nu numai că aveau o cameră numai a lor, dar aveau şi păpuşi.

Le-am întrebat când ne va chema mama la masă. Muream de foame. Şi pe lângă asta, ea făcea omleta cea mai bună din lume. Sora mea a spus că orice mâncare care să nu fie obişnuita mămăligă ar fi părut gustoasă.

În sfârşit, Fima ne-a chemat la masă şi eu am sărit prima, dar nu am văzut nici o omletă în farfurie. M-am uitat, plină de speranţă, la Fima care ieşea din bucătărie cu o oală aburindă, poate va aduce minunatele ei omlete, dar Fima ne-a spus că ne făcea mereu omlete, aşa că, în acea zi, se hotărâse să varieze şi să ne facă o surpriză pregătindu-ne mămăligă caldă.

Ne-a întrebat dacă ne place mămăliga. Eu n-am răspuns, m-am uitat la sora mea aşteptând să-i spună Fimei că noi mâncam mămăligă în fiecare zi. Ea ştia că tata şi mama n-ar fi zis niciodată aşa ceva, pentru că sunt lucruri pe care numai copiii le spun, pentru că nu e politicos să te arăţi nemulţumit când primeşti mâncare gratis, dar Yosefa a spus doar că sigur, ne plăcea mămăliga, numai că în acea zi nu ne era foarte foame.

Apoi, ieşiţi din casa lui Sami şi a Fimei, am început sa coborâm spre Haifa până în strada Stanton, numărul 40. Mama, Yosefa şi eu duceam sacoşele, numai tata avea mâinile libere. Nu se lăsase convins şi a refuzat să ia acel pulover oribil.

Tata, furios, i-a atras atenţia mamei că vărul ei îi oferise un post de hamal, „Să se facă el hamal!" Şi mama i-a răspuns că nu i se părea că familia lui îi găsise ceva mai bun.

— Ce e, eu nu sunt femeie de serviciu? Nu crezi că e ca şi cum ai fi hamal? Şi pentru cine muncesc eu? Pentru ca tu să te duci să-ţi cumperi un pulover nou ca să-ţi păstrezi respectabilitatea? Trebuie să fii chiar inteligent să cheltuieşti banii fetelor, vei vedea ce se va alege de ele, îi spuse.

— Nu-ţi face griji pentru ele, vor reuşi

în viaţă. Sunt sigur de asta, răspunse tata.

Ne-a luat în braţe, una pe fiecare parte, şi a început să alerge cu noi în jos, pe pantă. Tatei îi părea rău că nu mâncaserăm omleta pe care o aşteptaserăm atâta şi eu am bombănit că numai pentru că ne învăţase să nu-i jignim pe oameni nu voisem să o jignim pe Fima spunându-i că nu voiam mămăligă.

Iată! Ziua marilor cumpăraturi se încheiase. Cu bucuria în suflet, care apare în asttel de zile, ne-am întors acasă fericite pentru hainele de mâna a treia pe care le căpătaserăm, haine care aveau să fie spălate în apa de după baia din joia de curăţenie. Toate astea înainte să aflăm că există gaura în ozon şi că e bine să reciclezi orice lucru. Pentru că noi, care ne reciclam pe noi înşine, hainele noastre şi chiar şi apa noastră, am fi putut să ne îmbogăţim numai din asta.

Muncea la arhitect între 8.00 şi 16.00, şi la ora 17.00 se ducea la brutăria lui Duhovni să vândă pâinişoare speciale cu chimen celor care nu se mulţumeau cu pâinea obişnuită.

Nu muncea la Duhovni pentru că avea nevoie de un venit suplimentar, care oricum nu strica niciodată, ci pentru că Duhovni o sunase cerându-i insistent să se întoarcă să lucreze la el, pentru că nu reuşea sa găsească un vânzător care să nu fure din casă.

Duhovni era un bătrân singuratic, fără copii, cu o afacere prosperă de panificaţie, pe care nu avea cui sa o lase. Ea se simţea datoare faţă de el din cauza banilor pe care-i sustrăsese din casă, chiar dacă ea ştia că el ştia, aşa că nu trebuia să se simtă atât de datoare. Şi totuşi se simţea. Sau poate că pur şi simplu ţinea la el şi voia sa-l ajute.

Începuse să lucreze la Duhovni la 17 ani, în ultima clasă de liceu. El îi fusese aproape în fiecare moment greu din viaţă, până când se mutase la Ierusalim. Ţinea la ea atât de mult, încât acordul dintre ei era acesta: de fiecare dată când dorea sau avea puţin timp liber, să se ducă să vândă pâine la el, însă nu mai puţin de două ori la rând. Când ea era acolo, el putea să urce să se odihnească după munca pe care o începea la ora 4.00. Nu avea încredere în nimeni altcineva în afară de ea, deşi ea nu se îndoia că el ştia de banii pe care-i lua din casă pentru a merge să vadă un film. De două ori, în ziua următoare chiar o întrebase cum fusese filmul sau, în alte dăţi, ea fusese cea care îi vorbise ca şi cum voia să-l facă să afle că lipseau din casă nişte bani. Lua exact, dar exact suma pentru două bilete la cinema, şi nu luase niciodată un ban în plus, nici măcar pentru floricele. Lua banii numai pentru că fusese educată să iubească filmele şi pentru ca ea şi prietena ei săracă lipită pământului, care studia la institutul ha-Reali, să poată absorbi puţină cultură. Dar dacă ar fi luat şi pentru floricele, atunci chiar că ar fi fost o adevărată hoaţă.

Duhovni era foarte fericit că ea se întorsese la el chiar dacă numai pentru două ore pe zi, după ce îl părăsise la sfârşitul studiilor ca să meargă la Ierusalim, apoi la Tel Aviv şi, în cele din urmă, la Barcelona şi sigur nu-i paruse rău că nu primise cererea în căsătorie care pentru el ar fi însemnat abandonul definitiv. Fiecare îşi vede de propriile interese.

Când ea apăru din nou, după ce nu se văzuseră doi ani, îi povesti că avusese un vânzător care îi fura din casă mulţi bani în fiecare zi, ca şi cum puţinii bani pe care îi lua ea nu însemnau nimic. După ce îi vorbi, se duse sa se odihnească, simţind că brutăria lui era pe mâini bune. Acum că lucra dimineaţa ca grafician şi putea liniştită să-şi plătească biletele la cinema din buzunarul ei, nu îi mai fura nici măcar un bănuţ. Duhovni era atât de emoţionat că banii lui rămâneau toţi în casă că, atunci când ea s-a căsătorit, după şase luni, i-a dăruit o primă de 3000 de lire, suma pe care ar fi acumulat-o furând 10 lire pe zi şi ceva în plus. Îi spunea mereu că dacă nu ar fi uvut părinţi - Doamne fereşte! - el ar fi adoptat-o, iar ea răspundea că nu existau părinţi ca ai ei.

Când începuse să lucreze la Duhovni, la 17 ani, avea un prieten pe nume Israel, un neghiob care venea uneori să o ia de la serviciu şi pe care Duhovni nu-l privea cu ochi buni. Ea îşi dăduse seama că Duhovni îl detesta, ca şi părinţii şi sora ei, de altfel, care nu credeau că putea să iasă ceva bun dintr-un asemenea tip. Şi chiar şi după ce se întorsese la brutărie, cu coada între picioare, când Israel o lăsase intenţionat însărcinată ca să nu se înroleze, Duhovni nu îi spusese: „Ţi-am zis eu", cum făcuseră părinţii ei. Sora ei nu făcuse nici un alt comentariu, se limitase să respire uşurată când povestea dintre ea şi Israel se terminase în sfârşit.

Când unele cliente plictisitoare se plânseseră de ea la proprietar pentru că le grăbea atunci când trebuiau să se decidă dacă să cumpere pâine cu seminţe de chimen sau trei pâinişoare cu ceapă şi rămâneau nehotărâte mult timp ocupând preţiosul spaţiu al magazinului, fără să fie vorba de o decizie fatalâ, el dăduse din cap explicând că era numai un copil şi, după ce ele ieşiseră, el o mângâiase pe cap spunându-i: „Nu-ţi face griji. Trebuie să aibă o viaţă grea daca nu reuşesc să se hotărască ce pâine să cumpere". Dar, într-o zi, intrase o doamnă deosebit de nervoasă, care abia ieşise de la coafor etalându-şi o pieptănătură în formă de turn susţinută de o tonă de fixativ, şi ţipase în idiş că pâinea pe care i-o dăduse, după cum părea, nu era proaspătă. Ea îi explicase că nu înţelegea idiş şi doamna aruncase pâinea pe tejghea cerându-i, cel puţin aşa i se păruse, să i-o schimbe. Ea îi dăduse alta, înfăşurase pâinea în hârtia maro şi, când doamna se înclinase să bage pâinea în sacoşă, ea adunase toate firimiturile care erau pe tejghea şi le aruncase pe turnul plin de fixativ al doamnei

nevrotice, pentru că şi capacitatea ei de a suporta viaţa grea a altcuiva avea totuşi o limită. Şi viaţa ei era grea, pentru că prietenul ei era la Barcelona, iar ea vindea pâine la Haifa.

O suna de cel puţin doua ori pe săptămână şi îi vorbea de dorul lui, iar ea tăcea neînţelegând de ce se limita doar să sune dacă îi era aşa de dor. Şi ei îi era foarte dor de el, deşi avea o mică aventură nimic copleşitor, dar suficient cât să-i aline dorul cu şeful ei, arhitectul.

— Am un prieten şi-l iubesc, îi spusese şefului ei când descoperise în el un interes care depăşea mediul comun de lucru.

— Unde e? o întrebă el.

— La Barcelona, răspunse ea.

— Barcelona e departe, îi replică. În timp ce ea se gândea că „ochii care nu se văd se uită“ şi, în definitiv, nu plecase din Barcelona cu vreo promisiune nici măcar cu vreo discuţie în acest sens, aşa că nu simţea că-l înşală cu şeful ei care îşi înşela soţia cu ea.

— Cum îţi poţi înşela soţia? întrebă ea, cu inocenţa celor 23 de ani ai ei.

— Când vei fi în locul meu, vei face şi tu la fel, spuse el, cu siguranţa celor 40 de ani ai lui.

— Aş prefera să divorţez decât să-mi înşel soţul, îi replică, şi el îi povesti că se însurase de foarte tânăr şi la 25 de ani avea deja trei copii, că viaţa macină şi rutina distruge tot ce e bun şi că ei s-au întâlnit în lumea asta etc, etc.

Atunci hotărî că trebuia să facă ce credea că e mai bine pentru ea, fără să o intereseze morala şefilor ei. Oricum, dacă nu era ea, el şi-ar fi înşelat soţia cu alta. Dar pentru ea, deocamdată, era bine aşa. Era acolo, disponibil, nu o obliga cu nimic şi făcea aşteptarea mai plăcută. Deşi avea câţiva curtezani de vârsta ei, era cu adevărat îndrăgostită de bărbatul din Barcelona şi inima ei n-ar fi permis să fie curtată. Domnul însurat nu era chiar un curtezan, voia de la ea un singur lucru şi, fiind un bărbat frumos, era potrivit pentru ea. Dar când îi povesti, într-o zi, că primise o menţiune de onoare în amintirea Războiului de Şase Zile, ea, văzându-l cum plânge ca un copil, de parcă îl pierduse pe cel mai

bun soldat, cedând dorului după locuri îndepărtate, se emoţionă. Atunci îi mărturisi că trăia în Orient, dar că inima ei era în Occident şi că durerea îi unea.

După trei luni, bărbatul o sună din Barcelona şi îi ceru să organizeze nunta în Israel, în luna martie. Ea îl întrebă dacă era o cerere în căsătorie, iar el îi confirmă. Se duse sa-i dea vestea şefului ei, convinsă că se va bucura pentru ea. În schimb, bărbatul i s-a părut cam întristat.

— Vei găsi foarte uşor o altă aventură, încercă sa-l consoleze ea, dar el o privi suferind şi o întrebă dacă fusese doar atât pentru ea, o aventură.

— Da, pentru tine nu?

— Cine ştie cum s-ar fi terminat, adăugă el şi ea îl privi, uimită.

— Cum trebuia să se termine? îl întrebă. Eu mă căsătoresc peste trei luni cu logodnicul meu.

— M-am ataşat de tine, n-ai înţeles asta? îi spuse el şi ea, care nu înţelesese, plecă din biroul acela fară să înţeleagă.

Bătrânul Duhovni fu fericit să o primească să lucreze opt ore pe zi, cu acelaşi salariu pe care îl lua în biroul de arhitectură. Ea nu voia să muncească mai mult de opt ore, pentru a avea timp să pregătească nunta.

Deoarece sora ei locuia la Tel Aviv, ea se baza pe Batya, o rudă care se căsătorise cu doi ani în urmă şi avea o oarecare experienţă legată de nunţi. Batya avea o fată care merse cu ele să vadă toate saloanele de petrecere din Haifa, până când l-au ales pe cel care, după ea, era cel mai potrivit.

Când îi povesti la telefon bărbatului că găsise o sală frumoasă, el îi răspunse că el şi părinţii lui voiau numai şi numai la Karmel Hall.

— Dar e scumpă, protestă ea.

— Şi? răspunse el, Te căsătoreşti numai o dată în viaţă.

Hotărâră la telefon că invitaţii vor fi în număr de 250. 100 partea ei şi 150 din partea lui, care avea multe rude şi în Israel, iar ei i se păruse un lucru destul de corect, având în vedere că părinţii lui ar fi plătit, aproape sigur, nunta aceea în cel mai luxos salon pentru petreceri din Haifa, exact aşa cum, cu doi ani în urmă, tatăl soţului surorii ei plătise nunta după ce invitaseră 100 de rude în cel mai bun restaurant din Tel Aviv. Sora ei şi soţul nu voiseră un salon pentru

recepţie şi avuseseră grijă ca numai rudele cele mai apropiate să participe la eveniment.

Cu două săptămâni înainte de nuntă, când părinţii viitorului soţ veniră în vizită la părinţii ei, tatăl ei spuse că va plăti pentru invitaţii lui. O făcu din politeţe şi din mândrie personală. În inima lui, poate spera că vor refuza în mod hotărât oferta, din moment ce nu propusese el sala cea mai scumpă din Haifa. Ei, în schimb, nu refuzară şi părinţii ei se grăbiră să facă un alt împrumut, pe lângă cel pe care îl aveau deja pentru apartament, ca să plătească nunta fetei celei mici în sala cea mai scumpă din Haifa. Noroc că din partea lor invitaseră numai 100 de persoane. Când ea propusese să contribuie cu mica sumă de bani pe care o economisise din munca pe şase luni, ei refuzară categoric. Mai bine să rămână în contul ei, pentru orice eventualitate.

Apoi se duseră toţi cu trenul Carmelit la Karmel Hall ca să aleagă meniul şi când părinţii lui au ales un bufet suedez, ceea ce ar fi făcut şi mai scumpă nunta, părinţii ei o priviră cu maximă disperare, jenându-se să spună că nu aveau posibilitatea să plătească suma aceea. Fericirea e un lucru scump, se gândi ea. Tristeţea, în schimb, e mai economică, ca să nu mai vorbim de lacrimi, care sunt producţie personală.

Familia soţului, cu soţ cu tot, se duse la Ierusalim, iar viitoarea soţie rămase la Haifa, cu părinţii ei, să-şi roadă unghiile.

Renunţase, din cauza preţului, la rochia pe care şi-ar fi dorit s-o cumpere şi rugă pe cineva de la firma unde lucra tatăl ei, Autocars, să o ducă la Tel Aviv, la verişoara Yael care era căsătorită de sase luni. Cu două luni în urmă, Yael îi oferise cu generozitate rochia ei de mireasă, însă ea îi mulţumise spunându-i că îşi dorea o rochie a ei. Numai a ei, nu la comun.

Luă rochia lui Yael, care era mai mare cu două măsuri, se întoarse la Haifa şi se duse direct la croitoreasă s-o ajusteze.

La întoarcerea de la croitoreasă, îi găsi acasă pe Fima şi pe Sami, care erau acolo pentru a afla cum a decurs prima întâlnire cu cuscrii şi ca să povestească, emoţionaţi, că în ziua precedentă, în trenul de la Tel Aviv la Haifa, la întoarcerea din vizita săptămânală făcută nepoţilor şi fiicei, începură să discute în idiş cu o pereche de turişti foarte drăguţi şi, cum lumea e mică, reieşise că veneau de la Barcelona. „Poate îl cunoaşteţi", le spuseseră lui Ruth şi lui Nahum Lilienblum, care răspunseră că nu numai că îl cunoşteau pe mire, fiul prietenilor lor, dar că veniseră în Israel special pentru nuntă.

— Frumoasă foc fata, mireasa, îi spusese Nahum lui Sami care, la rîndul lui, îi explicase că fusese mereu foarte frumoasă, de când

era mică.

— Şi puţin cam neascultătoare, adăugase Sami.

— Ce vreţi să spuneţi? îl întrebase Ruth. Mie mi s-a părut o fată exact aşa cum trebuie.

— Este fascinantă şi generoasă, dar este rebelă, explicase Fima, face numai după capul ei.

— Dar ăsta e farmecul ei, încheiase Nahum, polonezul din Barcelona, căruia viitoarea mireasă îi plăcuse chiar din prima clipă. Pare o femeie puternică şi sunt sigur că va fi o excelentă *balebusta,* o excelentă femeie de casă.

— El o iubeşte, asta e ceea ce contează, adăugase Ruth.

Acele cuvinte fură relatate de Fima şi de Sami, care adăugară că, atunci când au coborât din tren, tulburaţi de acea întâlnire întâmplătoare, fură toţi de acord că povestea aceea de dragoste era o versiune modernă a Cenuşăresei.

Când bărbatul o sună seara, de la Ierusalim, şi o întrebă de rochie, ea nu îi spuse că, până la urmă, se căsătorea într-o rochie la mâna a doua, împrumutată în ultimul moment de la verişoara Yael. Îi povesti doar că îi venea de minune, perfectă pentru măsura ei.

Apoi se descărcă discutând cu sora ei despre costul prea mare al băuturilor răcoritoare pe care părinţii ei erau constrânşi sa-l suporte şi îi spuse că aproape îi venise cheful să anuleze nunta aia care devenise prea scumpă şi să se căsătorească aşa cum făcuse ea, cu o petrecere numai pentru rudele apropiate.

— Prea târziu. Spune-i adevărul, o sfătui sora, dar ea îi mărturisi că dacă ar fi văsut, cum trăiau ei la Barcelona, ar fii înţeles că nu putea să-i spună adevărul.

Ziua atât de mult aşteptată sosi, iar el se prezentă la bordul maşinii Volkswagen a surorii lui, îmbrăcat cu un costum din catifea verde-închis şi papion albastru, tot de catifea. Era mirele cel mai frumos pe care-1 văzuse vreodată, era mândră.

Când intrară în salon, părinţii lui, elegant îmbrăcaţi de ceremonie, zâmbiră, în timp ce ai ei, care se făcuseră mici pe lângă primii, se pierdeau puţin în sala luxoasă.

Mama lui îi spuse că avea o rochie foarte frumoasă, iar tatăl, cu privirea furioasă, o întrebă cine hotărâse să schimbe ce aleseseră împreună, trecând de la bufet la serviciul la mese. Ea ar fi vrut să răspundă că nu deciseseră împreuna şi că fusese mai mult alegerea lor, dar, neînţelegând despre ce vorbea, se uită imediat la mama ei.

Mama ei îl lămuri că ea făcuse schimbarea, gândindu-se că oamenii erau timizi din fire şi, de aceea, nu s-ar fi apropiat de bufet să-şi ia singuri mâncarea.

— Îmi pare rău că am hotărât să schimb modalitatea de servire. Dar voi nu cunoaşteţi mentalitatea oamenilor din Israel. Sunt obişnuiţi să stea la masă şi nu în picioare, la rând, să-şi ia mâncare.

— Dar cum ai putut să fii atât de nepăsătoare şi să schimbi lucrurile fără să-mi spui măcar mie? o întrebă apoi în română pe mama ei, luând-o deoparte.

— Am facut curăţenie în destule case ca să ajung până aici şi nimeni n-o să-mi ia clipa asta. Ştii că am dreptate şi e mult mai elegant să fie ospătari care sa aducă mâncarea la mese.

Părinţii lui erau furioşi, iar tatăl soţului nu schimbă nici măcar un cuvânt cu mireasa pe toata durata ceremoniei, în afară de felicitările după ritualul de sub baldachinul nupţial. Mama soţului fu, în schimb, mai indulgentă, Mireasa, când toţi se duseră să o pupe şi sa o felicite, uită de incidentul neplăcut.

După momentul baldachinului nupţial, mirii fură ridicaţi pe scaune şi îşi strânseră mâinile privindu-se drăgăstos din înaltul salonului lor de nuntă, iar ea se gândi în sinea ei „La bine şi la rău". Mâncarea i se păru excelentă, chiar dacă era servită, direct la mese, de ospătari foarte amabili, însă mirii nu se atinseră de nimic pentru că erau prea emoţionaţi. Când toţi deveniră veseli datorita vinului care curgea în valuri, tatăl mirelui împărţi trabucuri bărbaţilor prezenţi. O plăcută îndeletnicire în afara ofertei: invitaţii începură, să se învârtă prin salon cu trabucul în gură, simţindu-se oameni de lume. Ea se uita la părinţii ei care o aduseseră pe lume la 40 de ani ca să vină acel moment în care să se simtă mândri de ea şi de uluitorul ei soţ, în mare parte pentru că la nunta fiicei lor celei mari nu se putuseră lăuda cu absolut nimic. Nici urmă de baldachin, de ritual nupţial, de dans şi nici un invitat dintre amicii lor de la partidele de cărţi. Când mai

fuseseră ei la o nuntă unde bărbaţilor li se împărţeau trabucuri?

Când rabinul se apropie, pentru că văzuse că mirele nu vorbea ebraică, şi o întrebă cui să ceară banii pentru onorariul său, tatălui mirelui, sau celui al miresei, ea îi răspunse:

— Cui îi are, îi răspunse indicându-1 pe tatăl proaspătului soţ din Barcelona.

La 1.00 noaptea, ultimii oaspeţi plecară, şi ei se duseră la hotelul din apropiere, Dan, iar mirele o luă în braţe, după cum e tradiţia, ca să o treacă pragul superbului apartament. Împrăştiară cecurile pe care le primiseră pe pat şi pe jos, îşi aprinseră o ţigara şi se amuzară o vreme chemându-se „soţul meu" şi „soţia mea". Ea ar fi vrut ca el să rămână îmbrăcat cu acel costum de catifea verde, pentru că era atât de frumos.

Dar când el vru sa facă dragoste, ea îi spuse că nu putea.

— De ce, eşti la ciclu? întrebă el dezamăgit.

— Nu. Dar nu suport actele sexuale programate, când mergi la culcare, înainte să adormi. Sper că sexul, pentru noi, va fi mereu ceva surprinzător. Şi nu la sfârşitul zilei, în pat, înainte de a adormi.

Ea îl puse în dificultate cu acel răspuns. Poate dacă ar fi ştiut mai demult părerea ei, nu ar fi luat-o de nevastă.

— De exemplu, daca eu stau şi prăjesc şniţel şi tu vii la mine, mă îmbrăţişezi şi îmi scoţi chiloţii... Înţelegi, surprinzător. În timp ce prăjesc şniţelul.

— La noi, Laura e cea care prăjeşte şniţelul. Vrei să mă duc la ea aşa, pe neaşteptate?

Ea izbucni intr-un râs greu de stăpânit, îl luă de mână şi îl împinse pe covor pe muntele de cecuri şi, în timp ce ea îi dădea jos costumul de catifea verde, el îi scotea rochia de mireasă a verişoarei.

A doua zi, se duse la bătrânul Duhovni să-şi ia rămas bun. Pe stradă, se întâlni cu Batya şi cu fiica acesteia, care îi promise că o vor vizita la Barcelona. Soţul ei era marinar şi ele ar fi putut să vină după el, călătorind cu vaporul.

E o prietenă de-a ta? o întrebă soţul ei, şi ea îl lămuri că, de fapt, nu ştia ce fel de legătură de rudenie era între ele, dar că Batya făcea parte din copilăria ei.

În noaptea aceea, eu şi sora mea am avut acelasi vis.

În vis găseam un bănuţ pe jos. Ne aplecam bucuroase să îl luăm şi sub el era încă unul. Îl luam şi pe acela, şi sub el era încă unul. Asta înseamnă „să ai bani din belşug" cum se spune. Ne ridicam şi ne îndepărtam şi apoi, dintr-odată, ne opream, ne întorceam la locul comorii ascunse şi începeam să săpăm. Săpam până când găseam un alt bănuţ, apoi monede de 25 şi de 50, un fişic întreg. Ca acela care câştigă la cazinou şi ia tot muntele de monede şi strigă de bucurie că a câştigat, aşa ne simţeam noi în somn, doar că noi trebuia să săpăm în pământ ca să le găsim.

Două surori şi acelaşi vis.

Aşa ne plimbam pe strada Stanton, jucându-ne, inventând poveşti, pierzând vremea şi ducând o viaţă suspendată între imaginaţie şi realitate, în care totul se amesteca. Fantezia are o funcţie importantă când eşti sărac. Diminuează puţin nevoia şi, după părerea mea, părinţii mei ştiau asta, de aceea nu încercau, în vreun fel, să ne readucă la realitate. De exemplu, când ne chemau la masă şi noi nu dădeam semne că am înţeles, tata şi mama ştiau că era momentul închipuirilor. Aşa cum, astăzi, e momentul poveştii. Îmi plăcea povestea tatei despre cei doi pescari care stăteau pe dig să pescuiască.

> Unul îmbrăcat foarte elegant, celălalt îmbrăcat foarte simplu. Pescarul elegant îl întreba pe cel simplu ce făcea. Cel simplu îi răspundea: ce faci şi tu, pescuiesc. Îi spunea cel elegant: din moment ce eşti deja aici, sa-ti pierzi timpul cu o undiţă, să aştepţi cu răbdare ca peştele să se prindă în undiţa ta, de ce nu faci ca mine şi nu arunci două undiţe deodată ca astfel, să pescuieşti de două ori mai mulţi peşti?
>
> Pescarul simplu îl întreba: şi eu ce câştig?
>
> Pescarul elegant îi răspundea: vei avea mai mulţi peşti de vânzare şi vei avea mai mulţi bani.
>
> Cel simplu îi spunea: şi eu ce câştig?
>
> Cel elegant îi răspundea: vei pescui mai mulţi peşti şi, cu banii care-ţi rămân, vei putea cumpăra o mică barcă cu pânze, să ieşi în larg, să arunci o plasă mai mare şi să pescuieşti şi mai mulţi peşti.
>
> Cel simplul îl întreba: şi eu ce câştig?
>
> Cel elegant răspundea: vei avea şi mai mulţi peşti şi atunci îţi vei putea permite să cumperi o barcă mare pentru pescuit şi să angajezi 100 de muncitori care să muncească în locul tău.
>
> Şi atunci ce voi face toata ziua? îl întreba pescarul simplu pe cel elegant.
>
> Ştiu eu, îi răspundea cel elegant, vei putea să te odihneşti şi

să pescuieşti de plăcere.

Îi răspundea cel simplu: şi acum ce crezi că fac?

Tata era cel care ne spunea mereu poveşti până a venit Rosie şi l-a înlocuit. Rosie era o povestitoare extraordinară. Ţinea minte fiecare detaliu şi nu uita nimic, despre prinţesa vrăjită care era închisă de mama vitregă în cămăruţa ei strâmtă fără ferestre, cu o minusculă deschizătură, unde numai ciocul unui vultur putea să pătrundă.

Familia Rosenberg era formată din mama Rosie, frumosul Johnny şi Batya, fetiţa lor cea slabă. Rosie şi Johnny erau nişte rude îndepărtate ale tatei şi, când au ajuns la Haifa, după ce au colindat în lung şi-n lat în căutarea unui loc de muncă, tata găsise pentru Johnny un post de hamal în port şi o convinsese şi pe sora Lucia să închirieze familiei Rosenberg mica bucătărie a lui tanti Maria. Printr-un discurs despre bătrâneţe, i-a explicat tata surorii lui, tanti Maria ar fi trecut în eleganta cameră care dădea spre balcon. Camera pe care Dori o lasase liberă după ce s-a înrolat în marină, Batya, Sefi şi eu ne înghesuiam pe patul îngust al familiei Rosenberg, pentru că în bucătarioara fără ferestre nu era spaţiu pentru doua paturi, şi, cu toate magiile lui Rosie, zburam pe coada măturii.

Survolam ţari îndepărtate şi reci, cu regi şi conţi, prinţi şi broaşte, şi învăţam că numai iubirea putea să salveze lumea de rău.

Adormeam toate trei laolaltă, în micul pat, surâzând de mulţumire, visând fericite şi sigure că a doua zi viaţa va fi mai frumoasă.

Într-o dimineaţă, am fost trezite de ţipetele lui Rosie. Johnny se întorsese acasă beat mort, puţind a alcool, şi euforic. Ca să încheie frumos, îşi luase la bătaie nevasta, după ce ea îndrăznise să-l întrebe unde fusese toată noaptea.

Batya, o copila urâţită din cauză că era atât de slabă, a încercat cu pumnişorii ei să-şi îndepărteze mama, povestitoarea, de pumnii criminali ai lui Johnny, însă Johhny a zgâlţâit-o, cum fac de obicei cei din serviciile secrete, şi a început s-o lovească şi pe ea, lăsând-o pe una ca s-o bată pe cealaltă. Noi am rămas deoparte să-i privim, tremurând de frică şi, mai ales, de indignare. Eram jignite până în străfundul sufletului de atâta cruzime. Ne duseserăm la culcare cu speranţa în inimă şi ne treziserăm cu oroarea.

Fila şi eu am încercat sa o smulgem pe Rosie dintre pumnii lui Johnny, dar n-am reuşit nici măcar să-l gâdilăm, iar el ne-a alungat cu uşurinţa unui luptător de sumo care îndepărtează un fulg.

Tata a alergat spre noi când ne-a auzit ţipând şi a ajuns şi el sub pumnii lui Johhny, care era beat.

Nu aveam telefon ca sa chemăm poliţia şi, atunci, eu şi sora mea am fugit pe balcon şi am început sa urlăm, la şase dimineaţa: „Ajutor! Ajutor! Îl omoară pe tata! "

Era o dimineaţă caldă şi toate ferestrele de pe strada Stanton erau deschise. Din fiecare casă au apărut, simultan, mai multe capete.

Vecinul nostru sirian, Nissim, care locuia la etajul de deasupra, a sosit primul şi, ca mare expert în lovituri - dat fiind că nu trecea o zi fără ca el să-şi bată copiii cu cureaua - a reuşit, cu destulă uşurinţă, să-l elibereze pe micul şi iubitul nostru tată de pumnii îngrozitori ai lui Johnny.

Tata i-a spus lui Johhny sa-şi ia soţia şi fiica şi să plece cât mai departe.

Rosie a îngenuncheat şi l-a rugat pe tata să-l ierte pe Johnny, pentru că nu avea, cu adevărat, intenţia să facă vreun rău. Din întâmplare, băuse puţin mai mult şi îşi pierduse minţile.

— Nu se va mai întâmpla, îţi promit, îi jură Rosie.

Însă tata a refuzat să o asculte şi i-a spus că trebuia să termine cu povestea că în fiecare casă cineva bătea pe altcineva.

Nu admitea ca un bărbat să-şi bată soţia şi copiii.

Johnny s-a întins pe pat şi a bâzâit ca un copil care fusese certat. Şi-a cerut scuze şi a spus că nu va mai ridica nici un deget asupra nimănui şi că nu avea unde să se ducă.

— Din cauza asta înseamnă că ai umblat prin toată ţara. Te-au alungat mereu după ce ai împărţit pumni în stânga şi în dreapta, înţelese tata, în acel moment, motivul hoinărelii lui Johnny şi a familiei lui.

— Îmi bat soţia şi fata numai ca să-mi descarc nervii, se justifică Johnny.

Rosie, maltratată şi rănită, l-a privit cu ochii trişti şi umezi de lacrimi pe eroicul nostru tată şi i-a şoptit că, dacă îi alungă din casă, într-o zi Johnny o va omorî pe ea şi pe fetiţa ei cea slabă.

Atunci, tata i-a spus lui Johnny că puteau să rămână, însă, dacă le va mai bate vreodată pe Rosie şi pe Batya, îl va trimite direct la închisoare.

— În celulă nu vei avea pe cine să loveşti. Şi nici nimic de băut.

Apoi tata ne-a dus pe noi, fetele lui adorate, în camera noastră, ne-a îmbrăţişat cu putere şi noi am adormit în braţele lui, la adăpost de orice rău.

În seara zilei următoare, Rosie a venit la noi cu Batya cea slabă şi ne-a povestit, în patul nostru, minunatele ei poveşti.

Când am adormit, a luat-o pe fiica ei şi s-au întors în bucătarioara fără ferestre.

Noaptea, ne-a trezit sunetul sinuos al sirenelor.

Fila a izbucnit în plâns pentru că Johnny probabil o omora din nou în bătaie pe Batya, dar tata i-a spus că nu era Johnny. Era sirena alarmei: eram în război.

Războiul din Sinai începuse.

O maşină a poliţiei a trecut pe stradă şi portavocea le-a ordonat locuitorilor să coboare în adăposturi. Haifa era bombardată.

Johnny s-a repezit imediat în camera noastră cu fiica lui în braţe, ne-a luat pe mine şi pe sora mea de mână şi ne-a ajutat să coborâm în adăpost. Tata a luat-o pe bunica Vavica - pe atunci trăia însă avea să moară după un an - în timp ce pragmatica noastră mamă a luat nişte pături.

În adăpost, mi-am dat seama că, în fugă, îmi căzuse un papuc şi am început să ţip disperată: „Vreau papucul meu! Mă duc sus sa îl caut“. M-am răsucit în braţele lui Johnny, care continua să ne ţină strâns pe noi, cele trei copile, ca şi cum ne-ar fi apărat de bombe.

N-au folosit la nimic rugăminţile celor mari care mi-au explicat că egiptenii ne bombardau şi că n-aş mai avea ce să fac cu un papuc vechi dacă aş muri pe drum.

Johnny ne-a zis ca se duce el sus şi îmi va aduce papucul, iar mama i-a spus că, dacă vrea într-adevăr să urce, putea să-i aducă puţin *rahat lokum* care se găsea în dulap, pe al doilea raft din stânga, unde fusese pus în vederea unor astfel de momente. Măcar vom muri mâncând ceva dulce, i-a spus mama lui Johnny şi el a urcat.

După o oră, care a durat o eternitate, Johnny s-a întors cu papucul şi cutia de *rahat lokum*.

— De ce ţi-a luat atât de mult? se plânse mama.

— Ai ascuns atât de bine rahatul ăla, că nici nu mai ţineai minte unde îl puseseşi, o apostrofă Johnny. Am răsturnat tot dulapul până când am găsit cutia pe ultimul raft din stânga.

Am devorat cu toţii rahatul şi eu m-am plâns că mi-e sete.

Johnny s-a dus sus şi s-a întors cu două sifoane.

După ce am băut, noi, copiii, am izbucnit în plâns, pentru că, în acel moment, trebuia să facem pipi.

Johnny s-a dus sus şi s-a întors cu o oală de noapte şi ne-a aşezat pe toţi la rând să facem pipi. Când cei mici au terminat, s-au aşezat la rând cei mari.

În seara următoare, când a fost din nou o alarmă, tata ne-a spus că era mai bine să rămânem comod în pat, decât sa alergăm toata noaptea după o oală de noapte. Spre norocul nostru, războiul s-a

terminat după câteva zile şi noi am început, din nou, să ascultăm poveştile lui Rosie, înainte de culcare, până când beţivanul de Johnny a început să câştige suficient din munca lui de hamal şi le-a dus pe soţia şi fiica lui într-un alt apartament, ca să continue să le bată fară ca tata să-l deranjeze.

În luna de miere petrecută în Grecia, ea ar fi vrut să o sune pe sora ei şi să-i împărtăşească ce trăia.

— Am stat într-un hotel care se afla pe o colină deasupra mării, unde toate semnăturile din cartea de oaspeţi erau ale unor actori faimoşi. Am văzut semnătura lui Paul Newman şi a Glendei Jackson, îi povesti surorii ei la telefon, entuziasmată nevoie mare, la întoarcere. Adevărul e că mi se strânge puţin inima când mă gândesc că o noapte în acel hotel costă cât salariul pe o lună al tatei.

— Şi de ce ţi se strânge inima? o întrebă sora ei.

— Pentru că am stat acolo şase nopţi şi nu pot sa suport gândul că mama şi tata ar fi putut face atâtea cu suma aia.

— Te vei obişnui, o anunţă sora ei, deşi nu era o mare cunoscătoare a vieţii celor care trăiesc în bunăstare.

— Ştii cât a costat fotografia „Proaspăt căsătoriţi în luna de miere" făcută de fotograful hotelului?

— Cât? întrebă sora ei, o studentă care făcea eforturi să se întreţină.

— Cât rochia ta de mireasă.

— Vorbeşti serios? E măcar în culori?

— In alb şi negru. Dar e mare. Am pus-o într-o ramă de argint în camera de zi.

— Şi cât a costat rama? o întrebă sora ei.

— La fel cât a costat şi nunta ta, îi

răspunse.

— Grozav, îi răspunse sora, ai să vezi că te vei obişnui.

— Cu ce trebuie să mă obişnuiesc ?

— Cu o viaţă frumoasă. Dar încearcă, mai ales, să te comporţi bine şi să nu faci impresie proastă, adăugă.

După ce se întoarseră la Barcelona din luna de miere, se duseră direct în apartamentul enorm de la etajul patru, care avea parchet în toate camerele. Unchiul lui, cu soţia italiană, Paola, şi cei doi copii locuiau deasupra lor, la etajul cinci. Apartamentul era gol pentru ca însurăţeii să-l poată mobila împreună, iar el îi arătă mândru cum proiectase să aranjeze camera de zi, sufrageria, dormitorul, biroul lui şi alte două camere destinate oaspeţilor din Israel, şi, poate, cândva, şi copiilor.

Când văzu camera care ar fi trebuit să fie dormitorul, o încăpere enormă unde puteai să te plimbi cu patinele cu rotile, spuse că, după părerea ei, era prea mare, îi lipsea intimitatea. Camera de alături, care trebuia să fie biroul, ar fi fost perfectă pentru dormitor.

Şi nici ce proiectase el pentru enormul salon, împărţit în două zone de mărimi diferite, nu-i plăcea. Credea că zona mai mică era mai potrivită pentru canapele şi televizor, în timp ce aceea mai mare era mai indicată pentru luat masa, pentru că avea de gând să-şi invite familia şi prietenii.

El nu era de acord şi, ca să-i demonstreze că se înşela, urcară la etajul cinci ca să-i arate că si la unchiul lui camera de zi corespundea zonei celei mari, camera cea mai mare era dormitorul, iar cea mică era a băiatului lor, Roberto, si aceea şi mai mică a fetei lor.

— Şi? îi spuse ea. Ei au copii.

Paola, în bucătărie, încercă sa o convingă că aranjarea pe care o proiectase el se adapta mai bine structurii caselor din Barcelona. Dar când văzu că ea rămânea la idea ei, rezumă situaţia într-o singură frază: „Când eşti căsătorită, aşa e“.

— Nu trebuie să fie neapărat aşa. Am şi eu părerea mea, se încăpăţână ea.

— Dar e vorba de meseria lui. A studiat cinci ani pentru asta, încercă iar Paola să o convingă.

— Si ce, eu sunt femeie şi ştiu ce-mi place şi ce nu, răspunse ea. Dacă şi Paola se gândise că era o arogantă pentru că fusese dusă într-un

apartament minunat şi nu accepta părerea majorităţii despre care cameră trebuia să fie dormitorul şi care salonul, ea chiar nu putea să cedeze. Chiar dacă sora ei o rugase sa se comporte cum trebuie.

Discutară o săptămână despre asta, până când ea îl convinse spunându-i că s-ar fi simţit pierdută în acele spaţii mari, că ar fi vrut să se regăsească măcar în dormitorul lor. Îi zise că nu era obişnuită cu un dormitor de 30 de mp. Camera ei era formată dintr-un balcon de un metru pe doi, iar salonul era un sfert din camera asta; ea era obişnuită cu căldura spaţiilor încărcate de lucruri. În acel moment, el cedă.

Când ieşea din lift şi portarul în uniformă se ridica şi se grăbea la uşă ca să i-o poată deschide, ea se simţea îngrozitor de jenata şi îi spunea, în spaniolă, că putea să deschidă singură uşa, fără nici o problemă, însă el îi zâmbea politicos şi continua sa o ţină deschisă. Când intra în clădire cu pungile de la cumpărăturile făcute la Corte Ingles şi portarul i le lua şi se ducea rapid la lift pentru că ea nu trebuia - Doamne fereşte! - să aştepte liftul, ea se gândea, în sinea ei, la ce ar fi spus părinţii ei vazându-l pe portarul acela atât de amabil, care o trata pe fiica lor ca pe o prinţesă.

Dar când, în timpul unei cine acasă la ei, le povesti părinţilor lui de jena ei în faţa portarului care îi deschidea uşa ca şi cum era servitorul ei, tatăl îi spuse că aceea era meseria lui şi că ea trebuia să se adapteze vieţii din Barcelona şi să se comporte ca o adevărată doamnă şi să nu-1 pună într-o situaţie stânjenitoare pe portar împiedicându-l sa facă lucrul pentru care era plătit.

Dar greşi din nou. Când mama lui i-o dădu pe Laura o zi pe săptămână pentru a-i face curat în casă şi pentru a face de mâncare, ea nu fu de acord ca femeia să gătească pentru ea. Era deja suficient că-i făcea curat în casă. La prânz, când o invita pe Laura să stea cu ei la masă, pe care ea însăşi o pregătise, îşi dădu seama că fata nu putea sa înghită nimic. O pusese într-o situaţie stânjenitoare şi pe ea.

Într-o seară, părinţii lui îi vorbiră despre intenţia de a sărbători nunta şi la Barcelona, într-un salon minunat, cu toţi prietenii lor evrei din comunitate. Ea întrebă daca nu era ciudat să sărbătorească de două ori şi ei îi explicară că toată comunitatea se aşteptă să sărbătorească, ca să poată face darurile de nuntă.

După cum era obiceiul, pregătiră şi ei o listă intr-un magazin foarte scump din Barcelona, unde puteai găsi tot ce era necesar pentru casă, aşa că invitaţii puteau să-şi aleagă de pe listă, făcută după placul tinerei perechi, cadoul personal care corespundea buzunarelor şi gustului lor. În această organizare logică, toţi erau mulţumiţi la final.

În loc să oferi un cec cu o sumă care nu se ştia niciodată dacă era suficientă sau mai mică, şi care s-ar fi amestecat în mulţimea de cecuri de la ceilalţi, puteai să alegi un cadou atât după bunul plac, cât şi al mirilor, şi, astfel, ei ar fi primit un dar de la fiecare invitat. Din toată lista foarte lungă şi minunată de nuntă, din magazinul cel mai bun din Barcelona, din care cumpăraseră produse cu care îşi mobilaseră toată casa, începând de la frigider şi fotolii şi până la prăjitorul de pâine, ea alesese un cântar de persoane. Şi când bărbatul, care acum era unul proaspăt însurat, îi spusese că acela era un cadou ieftin şi cine naiba ar fi ales un cântar, ea izbucnise în râs şi îi spusese că de asta avea nevoie ca să-şi echilibreze viaţa.

— Adevărul e că mă voi simţi bogată cu acest cântar în casă, îi răspunse cu sinceritate. Ca femeile care se cântăresc de fiecare dată când vor.

Exact acel cântar ieftin din magazinul scump era emblema noii sale condiţii: să ai ceva de care nu ai nevoie, dar pe care îţi face plăcere, oricum, să-l ai.

Cântarul din magazin a rămas orfan până când, cu două zile înainte de a doua nuntă, pe neaşteptate, sosi Kushi, care făcuse escală la jumătatea drumului spre Statele Unite ca să o viziteze, şi alese cântarul de persoane. Când l-a întrebat pe Kushi de ce alesese tocmai acel obiect, el îi răspunse:

— Draga mea, pentru cineva crescut la Wadi Salib şi care se căsătoreşte cu un băiat din Barcelona, cântarul e un lux. Luxul suprem. Mi se părea drăguţ să-ţi poţi spune dimineaţa: „Hei, am un cântar numai al meu. Nu mai am nevoie de nimic de la nimeni ".

— Cum reuşeşti să mă înţelegi mereu atât de bine? îi spuse. Atunci, nu mai eşti supărat pe mine? îl întrebă, făcând aluzie la momentul când făcuse dragoste cu fratele lui, în timpul Războiului de Kippur.

— N-am fost niciodată, îi răspunse el, ştiind foarte bine la ce se referea. Pur şi simplu n-am înţeles şi n-am să înţeleg niciodată de ce ai făcut-o, îi spuse, încheind astfel subiectul.

Şi sora ei împreună cu soţul făcură escală înainte să se ducă la New

York ca să-şi urmeze studiile şi, în bucătăria din minunata ei casă, ea îi mărturisi surorii ei că începea să se simtă pierdută.

— E din cauză că nu te-ai obişnuit să fii căsătorită, îi explică sora ei, lăsând-o cu noua familie la Barcelona.

Îşi scriau şi, în fiecare scrisoare, sora ei nu uita să o înveţe bunele maniere şi să-i amintească sa mănânce cu gura închisă, să mestece înainte să înghită, să ţină cuţitul cu dreapta şi furculiţa cu stânga şi să nu încurce tacâmurile pentru peşte cu cele pentru carne.

„Crezi că puiul fript din farfuria mea s-ar simţi jignit dacă l-aş tăia cu cuţitul pentru peşte? " îi scrise surorii ei.

„Puiul fript nu, dar socrii tăi da“, îi răspunse sora cea mai înţeleaptă din lume.

Într-o scrisoare, o anunţă pe sora ei despre interviul pe care îl avusese cu arhitectul Coudrec. „E arhitectul cel mai cunoscut din Barcelona, îi scrisese. Fiul lui mi-a explicat că pentru a obţine postul trebuie să ştiu să menţin ordinea şi curăţenia. Înţelegi, nu m-a întrebat dacă ştiam să desenez şi câţi ani de experienţă aveam. Era interesat sa ştie numai dacă eram în stare să ţin ordinea şi curăţenia. Dar cine sunt eu, femeia lor de serviciu sau proiectanta lor? Mi-a explicat că, la sfârşitul zilei, tot ce desenez trebuie să şterg cu două tipuri de gumă şi apoi să curăţ bine cu vată îmbibată în benzină, să ţin proiectul sul până ziua următoare şi apoi să-l întind din nou pe masă."

Îi veni în minte delicatul John, studentul bolivian care ştia să deseneze mai bine decât toţi din clasă. Avea un talent înnăscut pentru profesia pe care ea o învăţase împotriva voinţei ei. Îl cunoscuse la institutul de inginerie edilitară, când ea studia arhitectură, iar el vorbea cu mare greutate ebraica. Atunci, ea adunase acasă câţiva studenţi din America de Sud, plus un anume Moshe dm Istanbul, şi citea pentru ei materia, într-o ebraică simplificată, înainte de examene.

John locuia la Haifa, într-un apartament închiriat cu o colegă columbiană care imigrase în Israel după ce fratele mai mic fusese răpit de regimul care nici măcar nu-i dăduse înapoi corpul băiatului. Îi plăcea să meargă în acel apartament, pe care John îl aranjase cu bun gust şi, în timp ce el pregătea o supă de roşii la conservă, ea îl învăţa cuvinte în ebraică, iar el în spaniolă. Nu ştia că, într-o zi, va vorbi acea limbă cu un alt bărbat.

O dată la două săptămâni, îl însoţea în vizita pe care le-o făcea mamei şi surorii mai mici la Tei Aviv. Îi plăcea să vadă compasiunea din ochii lui când îşi privea mama care fusese părăsită de soţ pentru tânăra secretară. John era la fel de plin de furie împotriva tatălui său, pe cât era de plin de afecţiune pentru mama şi sora lui.

Apoi, când ea se hotărâse să studieze arhitectură la Ierusalim, chiar dacă nu fusese admisă, simţise, de asemenea, şi exigenţa unei schimbări, iar John o ajutase să-şi găsească un loc. Preţurile erau imense. Şi reuşiseră să găsească apartamentul din Beit Kerem, unde cele două viitoare colege de apartament închiriau camera de zi, deschisă şi fără uşi, la un preţ convenabil, luând în consideraţie lipsa totală de intimitate. Ea semnase contractul şi John cumpărase placaj şi îi construise un paravan cu o uşă şi, astfel, ea făcuse rost de o cameră mai frumoasă decât un apartament la preţ mai mic. Când cele două colege văzuseră camera spaţioasa pe care o obţinuse, invocaseră dreptul de a folosi încăperea, dar ea le trimisese undeva, fluturându-le contractul prin faţa ochilor.

Era de acord cu John că, dacă s-ar fi hotărât să rămână la Ierusalim, el s-ar fi mutat la ea după o vreme. Între timp, începuse să lucreze în atelierul lui Ackerstein şi vinerea se ducea la Haifa, la John şi la părinţii ei. Apoi, când el se hotărâse să se ducă după ea la Ierusalim, era prea târziu: ea îl cunoscuse deja pe bărbatul din Barcelona, care îi cânta melodii romantice imitând sunetul trompetei.

Se gândi că, dacă John ar fi ştiut să imite sunetul trompetei, poare nu l-ar fi părăsit, dar apoi recunoscu, în sinea ei, că o deranja faptul că era slab şi înalt aproape cât ea, iar când o strângea în braţe îi părea un copil, şi nu un bărbat aşa cum ar fi vrut. O fetiţă proastă de 22 de ani nu putea să ştie că un bărbat înalt care vorbea spaniola din Spania nu era neapărat mai bărbat decât micul John care vorbea spaniola din Bolivia.

„Te-a angajat, până la urmă, Coudrec? se interesă sora ei în scrisoarea New York-Barcelona."

„Da, o anunţă, nu înainte să-l întreb dacă trebuia să muncesc cu masca verde pe faţă, cum fac chirurgii. Şi se pare că îndrăzneala mea israeliana ia plăcut, pentru că a început să râdă."

„Atunci e totul în regulă, îi răspunse sora ei. Ce vei face cu banii ăia? "

„Pun deoparte pentru zile negre şi trimit o parte acasă, pentru mama şi tata. "

„De ce le trimiţi? întrebă sora ei. Ştii că nu se vor atinge niciodată de banii tăi.“

Intrară în ritmul vieţii din Barcelona. Dimineaţa munceau, la ora 14.00 el trecea să o ia ca să meargă la prânz, la părinţii lui. Asta până când ea se revoltă şi căzură de acord că se vor duce să mănânce la ei acasă numai de două ori pe săptămână. După-amiaza, el era foarte ocupat cu proiectul de diplomă, care se prelungea de luni de zile, şi ea nu putea să nu facă o comparaţie cu sora ei, care îşi terminase lucrarea, în Technion, în două luni.

De fiecare dată când ea avea un program pentru după-amiază, el susţinea că nu poate sa-şi permită să neglijeze lucrarea. O ruga ca nici măcar să nu-1 ispitească. Uneori, ea ieşea cu Mercedes, colega ei de apartament de la un moment dat, la care ţinea foarte mult. Alteori, cu unii colegi, dar îşi petrecea cea mai mare parte a timpului cu Paola şi copiii ei sau cu părinţii lui, când el îşi acorda ieşirea săptămânala cu prietenii.

Mama lui o învăţase să gătească tot ce ştia, încredinţându-i trucuri şi secrete. Cu timpul, învăţase să gătească atât de bine, că deseori îi invita la prânz pe părinţii lui şi pe toţi unchii şi primea complimente pentru pregătirile ei.Când îi invită pe Ruth şi pe soţul ei şi prepară vinete cu mult usturoi şi foi de viţă umplute cu carne şi orez, cu iaurt servit separat, el i-a spus că ar fi fost o extraordinara *balebusta,* cum zisese dintotdeauna.

— Cum de ştiai asta? îl întrebă ea măgulită.

— Ochii tăi spun totul, îi răspunse, dar mai ales, eu am un ochi pe deget şi mă plimb cu el în cer şi pe pământ, şi izbucni în râs, iar ea îi zise că nu exista româncă să nu ştie să gătească, era un talent înnăscut.

Rummy

La naiba! Vinerea viitoare va fi rândul nostru să mergem să jucăm rummy la familia Markovich.

Eu urăsc să mergem la ei. Locuiesc atât de departe, iar, dacă tata pierde, nu va avea chef să mă ia în braţe, iar eu nu mai pot. Nu mai pot să mă târăsc pe stradă, la două noaptea, din cauza rotaţiilor acestora idioate ca să joace ei cărţi.

De ce nu se poate juca, în toate zilele de vineri, numai la noi acasă?

Numai pentru că Filei îi e teamă sa rămână singură acasă, trebuie să merg cu ei? Mie nu-mi e frică de hoţi. Ce e de furat din casa noastră în afară, poate, de piesele de la jocul nostru de rummy, care sunt mai şlefuite şi mai lucioase decât ale tuturor celorlalţi?

I-am spus surorii mele că nu voi merge săptămâna viitoare să joc rummy la familia Markovich. Nu după ce ni se întâmplase cu fiica lor, Pnina. Am rugat-o pe sora mea să rămână acasă cu mine. Ea mi-a promis că era pentru ultima oară şi pe urmă gata, iar tata i-a promis că sâmbătă vom picta piesele de la joc.

Pnina, fiica familiei Markovich, la 12 ani era deja înaltă de un metru şaptezeci, lucru care i-a produs serioase complexe de

inferioritate. Şi coşurile de pe faţă îşi aduseseră contribuţia. Pentru a-şi ascunde coşurile, nu ieşeam bine din casă şi Pnina se machia pe coridorul scării, pentru ca părinţii ei să n-o vadă şi astfel, aşa înaltă şi machiată, arăta de 16 ani.

Pnina se chinuia foarte mult să le placă băieţilor, din cauza complexelor ei de inferioritate, dar şi pentru că părinţii ei nu o iubeau cum se iubeşte o fiică unică.

Prima oară când ne-am dus la ei, sora mea i-a spus tatălui meu că nu voia să coboare să se joace de-a v-ati ascunselea cu Pnina, pentru că ea nu se juca, de fapt, cu noi. Mama o convinsese să coboare oricum în stradă, altfel „micuţa", adică eu, s-ar fi plictisit groaznic să stea să se uite în timp ce ei jucau rummy, şi chiar şi Pnina se alăturase imediat corului care făcea presiuni asupra surorii mele, pentru că ştia că părinţii ei nu i-ar fi permis să coboare singură şi că îşi dorea teribil să fie acceptată măcar puţin. Sora mea a fost de acord, împotriva voinţei ei, şi s-a supărat pe mine pentru că era numai vina mea dacă trebuia să mergem afara.

— De fapt, e numai vina ta că suntem aici, i-am răspuns imediat, închizându-i gura.

Ieşiserăm din casă şi Pnina stătuse în hol o oră întreagă ca să se machieze pentru a-şi ascunde coşurile, în timp ce eu trebuia să aprind lumina de fiecare data când se stingea.

Abia ieşite în stradă, s-au îngrămădit în jurul nostru, sau mai bine zis în jurul Pninei, patru neisprăviţi mai mari, de vreo 16 ani.

Eu propusesem să ne jucam de-a prinselea şi nu înţelesesem de ce m-au privit cu dispreţ şi mi-au spus că era un joc de copii de cinci ani.

— Eu am opt ani şi jumătate şi-mi place de mor jocul ăsta, am protestat. Însă ei voiau să se joace numai de-a v-aţi ascunselea şi Pnina zisese că aveau dreptate. Prinselea era un joc pentru pici. Renunţasem cu condiţia să fiu eu cea care se pune la zid.

Mă sprijinisem de zid şi numărasem, unu, doi, trei până la cincizeci şi cine nu e gata îl iau cu lopata.

Deschisesem ochii şi începusem să caut. După o secundă, o găsisem pe sora mea, pentru că ei îi era mereu frică de locuri întunecoase sau să se îndepărteze.

Începuserăm sa o căutăm amândouă pe Pnina, fara să o găsim. Ne apropiaserăm de parcarea abandonată pe unde, de obicei, nu îndrăzneam să ne învârtim nici măcar ziua, auziserăm şoapte şi îi văzuserăm, într-un colţ, pe cei patru băieţi care, în cerc, în jurul

Pninei, îi pipăiau sânii.

Rămăseserăm deoparte ca să nu ne vadă. Ne ascundeam noi, acum. În prima clipă, am crezut că se distra şi ne-am gândit să ne întoarcem acasă fără ea.

Când ne-am întors ca să plecăm, am auzit-o plângând şi spunând: „Lăsaţi-mă în pace".

O duseseră într-un camion din parcare şi unul dintre ei rămăsese afară să ţină de şase. Fila îmi spusese că trebuie să mergem imediat acasă să-i chemăm pe părinţii ei şi eu i-am spus că părinţii ei sigur ar fi bătut-o fiindcă se înhăitase cu neghiobii ăia.

— Vino, să mergem să vorbim cu ei, i-am spus surorii mele mai mari, trăgând-o cu forţa după mine.

Ne-am apropiat de cel care păzea şi, spre marea noastră bucurie, am văzut că era Yaaqov, fiul familiei Abbas care stătea pe strada noastră.

L-am rugat să le spună imediat prietenilor lui să o lase pe Pnina să plece, şi el m-a întrebat: ,,De ce?“

— Pentru că, dacă n-o faci, îi povestesc tatălui tău că ai furat gumele din magazinul lui Avraham şi ratăl tău o să te omoare în bătaie cu cureaua. Mai rău ca de obicei.

Yaaqov părea destui de convins, pentru că toţi ştiau că tatăl lui era foarte mândru şi n-ar fi permis niciodată ca fiii lui să fure.

— Şi, oricum, mergem şi la poliţie acum, adăugă sora mea, prinzând dintr-odată curaj.

Yaaqov, care deja se speriase la gândul bătăii din partea tatălui, s-a speriat şi mai mult la ameninţarea cu poliţia, aşa că a intrat în camion şi a ieşit cu Pnina care plângea.

— Ai tot rimelul întins pe faţă, i-am spus ca să o fac să radă, dar ea nu se oprea din plâns.

Nu era nevoie să ne zică să nu le povestim nimic părinţilor ei. Era limpede că n-am fi trădat-o. Sora mea i-a povestit numai tatei, după ce l-a făcut să jure că nu le va spune părinţilor Pnine. Iar el n-a spus într-adevăr nimic, pentru că ştia că biata de ea ar fi încasat-o, şi tata detesta ca părinţii să-şi bata copiii.

Când Pnina a terminat şcoala obligatorie, mama ei a trimis-o să se angajeze ca funcţionară. Mama încercase sa o convingă de necesitatea de a o lăsa să-şi continue studiile la un liceu sau măcar să o ajute sa meargă la un curs profesional, însa mama Pninei i-a răspuns că era mai mult decât suficient că şi-a întreţinut fata pana la 14 ani. Venise

momentul ca Pnina să se întreţină singură, să-şi găsească un soţ, să plece de acasă. Şi, pe lângă asta, liceul costa o avere, adică nu numai că n-ar fi intrat alţi bani în casă, dar ar fi trebuit sa strângă cureaua alţi patru ani pentru ca acea prostănacă să-şi găsească un soţ mai cultivat. Şi cine spunea că ar fi găsit un soţ mai bun, existau cumva garanţii în viaţă? „Uită-te la tine, eşti contabilă, şi ce s-a ales de cunoştinţele tale? îi zise mama Pninei mamei mele. Aici, în Israel, munceşti ca femeie de serviciu ca să-ţi întreţii familia. Ce viaţă e asta?“

Mama o lămuri că nu-i păsa. Ea sigur avea s-o trimită la liceu pe Yosefa, în ce mă privea, nu era sigură, „dar fie vorba între noi, ea e frumoasă, va şti sa se aranjeze îi şopti mamei Pninei. Dar tu ştii că Pnina ta... şi mama dădu din mână ca şi cum ar fi spus «aşa şi aşa». Pnina trebuie să aibă măcar o meserie. "

În acea vineri, era rândul nostru pentru jocul de rummy. Îmi plăcea la nebunie când era rândul nostru. Toată casa fierbea şi, cu emoţia adevăraţilor jucători de noroc, aranjam cele trei mese pentru oaspeţi. Întindeam pânzele verzi de joc, pe care tata le adusese din România, şi luam scaunele roşii de la mătuşa Lucia. Apoi o ajutam pe mama să pregătească bufetul. Diferite sendvişuri cu caşcaval şi măsline negre deasupra, vinete româneşti cu mult usturoi, icre, specialitatea tatei, cu ceapă tăiată foarte subţire, şi bucăţi de *challah* obişnuit pentru *shabbat.* Brânză bulgărească cu felii de roşii deasupra ca să diminueze gustul sărat. Uneori şi *burekas* cu ou tare, fructe, pepene roşu şi, bineînţeles, minunatul cozonac al mamei.

Când era rândul nostru, renunţam până şi la joacă pentru a putea s-o ajut pe mama cu cozonacul.

Mama separa gălbenuşul de albuş cu grijă, ca să nu intre nici măcar o picătură de galben în albuş. Ar fi putut să strice spuma, ce cădea în sarcina tatei, care curăţa cu degetul coaja de ou până nu mai rămânea nimic pe ea. Ca să nu rămână Doamne fereşte! nici o picătură de albuş pe coajă. Şi atunci când făceam, pur şi simplu, ouă ochiuri sau jumări, curăţam bine coaja cu degetul.

Aluatul cu drojdie creştea pe timpul nopţii, înfăşurat în două straturi de prosoape, ca un copil care nu poate ieşi din casă cu părul ud după ce a fost spălat. Pachetul era aşezat solemn în locul cel mai cald din casă, lângă cuptorul cu kerosen. Când aluatul creştea de trei ori faţă de dimensiunea iniţială, îl întindeam împreună şi adăugam umplutura delicioasă, pe care mama o pregătise cu cacao, zahăr, scorţişoară şi nucă măcinată. Încercam să evităm stafidele pentru că nu ne plăceau.

După ce rulam aluatul cu umplutura, îl aşezam cu grijă într-o tavă rotundă cu o gaură la mijloc, unind extremităţile. Mama acoperea tava cu capacul, pentru că orice oală are un capac, şi aşteptam alte ore

bune ca aluatul să mai crească. Numai după aceea, mama îl punea la copt şi noi ne învârteam pe acolo, controlând la fiecare cinci minute să vedem cât crescuse cozonacul, ca să putem mirosi parfumul lui magic.

Când soseau oaspeţii, mama le punea imediat în mână (bine că nu în gură) farfurioara cu dulceaţă, ca să stârnească apetitul. Ca şi cum existau multe persoane cărora trebuia sa le stârneşti apetitul, lăsând deoparte anorexicii. Dulceaţă cu un pahar de apa rece, în frumoase farfurioare de cristal aduse din România, mama punea dulceata ei, pe care o pregătea cu câteva zile în urmă, şi un pahar cu apă rece, ca să clătească stomacul.

Nu e casă românească respectabilă care să nu te onoreze cu dulceaţă, pe care eu, de regulă, o refuzam. Nu voiam nici măcar să o gust.

— Dar măcar încearcă, altfel cum ştii că nu-ţi place? încerca tata sa mă convingă.

— Ştiu după culoare: e maro, îi răspudeam, refuzând să mă ating de ea.

Când se aşezau pentru joc, noi stăteam pe margine ca să vedem cărţile tuturor. Îmi plăcea să stau lângă tata şi să învăţ să joc de la el. Tatei îi plăcea să rişte, aşa că, lângă el, erai mereu în tensiune. La sfârşitul întâlnirii, tata şi mama numărau banii pe care îi câştigaseră. De obicei, erau la egalitate, între jocul precaut al mamei şi norocul tatei dar, mai frecvent, câştigau mai des decât pierdeau, lucru care ne făcea foarte fericite pe mine şi pe sora mea.

Spre ora 22.00 erau servite dulciurile şi răcoritoarele. Eu şi sora mea aşteptam acel moment timp de şase săptămâni — cât trecea între rotaţii şi când tata şi mama se ridicau pentru ultimele pregătiri ale bufetului, noi îi înlocuiam la joc. Jucam în locul lor, cu bani adevăraţi, şi ce câştigam era al nostru. Ceea ce pierdeam, în schimb, revenea părinţilor noştri. Până şi la jocul de cărţi, tata şi mama aveau încredere în noi: n-am fi pierdut.

Trecea cam o jumătate de oră până când erau servite dulciurile şi răcoritoarele la mese şi noi profitam de acel timp până la capăt. Când câştigam, oaspeţii susţineau că ne înţeleseserăm prin alfabetul mut. Bineînţeles că nu era adevărat, dar ne obişnuiiserăm sa-i auzim pe cei mari spunând minciuni ca să-şi salveze onoarea. Aşa că nu ne supăram, important era să câştigăm.

După ce se terminau dulciurile şi răcoritoarele şi după ce se strângea masa, mai rămâneau câteva minute pentru joc, timp în care tata prepara cafeaua tare pe care numai el ştia să o facă. Numai când se aşeza şi ibricul era pe foc, mama alerga ca să salveze măcar două

linguri de cafea din care tata pusese din plin, înainte ca pulberea să fie înghiţită de lichidul care fierbea.

După cafea, tata se întorcea să joace şi când câştiga, eu eram fericită, pentru că era vesel.

Sâmbătă dimineaţă, sora mea i-a amintit tatei că era dispusă să rămână cu mine acasă vinerea următoare, dacă putea să coloreze piesele roşii şi galbene de la jocul de rummy.

— Ea va colora numai piesele negre, şi tu pe cele verzi.

Sora mea încerca să câştige cât mai mult din negocierea cu tata.

— De ce ea două culori şi eu doar una? am început imediat sa mă vait. Atunci eu vreau să colorez măcar numerele mari.

— Nu depinde de numere, proasto. Depinde de culori, mă întrerupse sora mea. Şi sunt doar patru culori.

Tata m-a luat deoparte şi m-a întrebat dacă voiam să merg cu ei la familia Markovich vinerea următoare.

— Ştii că nu vreau, m-am enervat.

— Păi, de data asta trebuie să cedezi tu, şi data viitoare vei colora tu mai mult decât ea, mă convinse tata.

Lucru care, la sfârşitul târgului, s-a dovedit neadevărat. Şi data următoare sora mea a avut tot două culori şi eu doar una.

— Atunci eu voi colora verdele, şi tu negrul, am negociat cu tata.

Nu-mi plăcea negrul. Şi în afară de asta, nu voiam să colorez negrul numai pentru că aşa zisese sora mea. Nu voiam să i se urce la cap numai pentru că era mai mare decât mine cu un an şi opt luni.

— De ce nu-ţi place negrul? mă întrebă tata.

— Pentru că persoanele îmbrăcate în negru sunt mereu triste, am inventat pe moment, cum eraţi voi trişti când a murit bunica.

Ca să nu ne facă să ne certăm, tata ne dădea piesele noastre de rummy chiar dacă, în realitate, era suficient să le refaci culoarea o dată la şase luni. Pentru că jocul de rummy românesc nu e numai cu cărţi, ca acela al polonezilor, ci are şi piesele de pe care numărul se decolorează. Noi aveam două seturi, piese româneşti de cea mai bună calitate, nu marfă proastă cumpărată în Israel. Piesele noastre erau mai grele, ca şi cum erau făcute din piatră, de o mie de ori mai bune.

Tata ţinea piesele în apă caldă cu săpun toată noaptea. Dimineaţa, când ne sculam, piesele parcă erau istovite, palide, ascultătoare faţă de tratamentul care le aştepta. Le uscam bine, luam o pensulă subţire şi, cu multă prudenţă, deschideam cele patru sticluţe cu culori: roşu, verde, galben şi negru. Inmuiam pensula puţin, ca să nu picure, şi treceam cu ea peste numerele piesei, fiecare cu o culoare, ca să redăm pieselor de rummy o tonalitate vie. Când culoarea se usca, răzuiam delicat, cu un cuţit, culoarea care rămăsese în plus peste margini şi dădeam cu puţină benzină ca să aibă, din nou, o strălucire naturală.

Numai la noi acasă se puteau vedea piese de rummy atât de lucioase şi noi, pentru că eu şi sora mea ne întreceam mereu cine să coloreze mai multe numere.

Când soţul ei îşi îngăduia câteva ore de pauză de la lucrarea de diplomă, ca să se relaxeze puţin, mergeau mereu la prietenii lui, pe care ea îi găsea plicticoşi. Mai ales pe Jacob, un evreu de familie bună care se ocupa şi de nenumărate afaceri rentabile. Era mereu îmbrăcat după ultima modă, nu avea niciodată nici o scamă pe costumul lui închis la culoare, întotdeauna cu cravată asortată. Şi când se duceau la el acasă purta mereu costum, iar soţia, care semăna leit ca Jacqueline Onassis, se îmbrăca în armonie cu el, aşa cum era de aşteptat de la femeia care se căsătorise cu unul ca Jacob. Mobilele din casa lor erau toate din piele albă, care se murdărea doar privind-o. Copiii, evident, nu aveau voie să stea în camera de zi. Le era permis să se joace numai în camerele lor şi, oricum, de la 17.00 la 18.00. Apoi duş şi cină, luată în bucătărie cu bona, pentru că nu aveau voie să stea în sufragerie, care era lipită de salonul cu mobilă din piele. Ea se gândea la cât de nefericiţi trebuiau să fie acei copii bogaţi care creşteau în casa aceea albă, unde nu puteau sa atingă nimic şi unde domnea un regim de academie militară.

După un an la Barcelona, bărbatul îi spuse că pentru *Pesah* aveau să meargă în Israel.

Ea fu fericită şi îl anunţă că intenţiona să petreacă seara de *seder* cu părinţii ei.

— Dar noi vrem să stăm cu sora mea, îi replică el.

— Iar eu vreau să stau cu ai mei, îl informă, şi pentru mine nu e problemă dacă tu te duci la Ierusalim, eu mă duc la Haifa.

El o privi uimit, nu înţelegea cum putea sa-i facă o astfel de propunere pentru seara de *seder*.

— Tu eşti soţia mea şi vreau să stai cu mine, insistă.

—

Eu sunt fiica părinţilor mei înainte să fiu soţia ta, se încăpăţână ea, chiar dacă, până la urmă, acceptă să petreacă seara de *seder* la Ierusalim şi să mute pe a doua zi vizita la părinţi.

Se gândise că, altfel, părinţii ei s-ar fi simţit stânjeniţi în faţa soţului ei bogat si s-ar fi străduit să-l impresioneze.

Primul lucru despre care îi întrebă pe părinţi fu cum se simţea Batya.

— Cum să se simtă? îi răspunse mama ei, fără să o privească în ochi.

— I-am scris deja trei scrisori, dar nu mi-a răspuns niciodată şi nu pot să o sun pentru că am pierdut numărul ei.

Apropiindu-se de telefon, îi ceru tatălui ei numărul Batyei.

El o privi jenat şi îi mărturisi că Batya murise cu zece luni în urmă.

— La scurtă vreme după nunta ta, au găsit-o bolnavă de hepatită virală într-o lună, s-a dus pe lumea cealaltă.

— De ce nu mi-aţi spus? îi întrebă, iar ei răspunseră că nu voiseră să o îndurereze şi că ştiau că urma să vină curând în Israel. Nu era nevoie să trimită mesaje cu veşti atât de triste până la Barcelona.

— Cum se poate muri de la hepatită? îl întrebă mâhnită pe tatăl ei, în timp ce soţul îi strângea mâna cu putere.

— Nu se ştie bine cum s-a dus. S-a întâmplat totul atât de repede, îi povesti tatăl ei.

— A fost sigur vina loviturilor cumplite pe care le-a încasat toată viaţa de la tatăl ei. Cum a reacţionat Johnny când a aflat? întrebă.

Tata se uită la mama, iar ea îi povesti că Johhny se împuşcase pe mormântul fiicei lui.

— În ciuda a tot ce a fost, ţinea la ea, adăugă el.

— Şi Rosie?

— Continuă să-şi spună poveştile celor care vor să o asculte, dar şi celor care nu vor. E puţin rătăcită. Mergem să o vedem în fiecare săptămână şi îi ducem de mâncare, altfel ar muri de foame.

Prânzul fu trist şi ea ieşi din casă spunând că are nevoie de puţin aer. Se gândi că poate, trecând din nou prin acelaşi loc în care o întâlnise pe Batya cu un an înainte, a doua zi după nuntă, ar fi văzut-o. Poate nu murise. N-o întâlni pe Batya, dar văzu o fata care studia cu ea la şcoala pentru ingineri constructori. Fata îi povesti că John se căsătorise şi că avea gemeni, că locuia la Londra şi că avusese succes ca arhitect.

— Ştii, viaţa continuă, îi spuse cu o nuanţă de satisfacţie crudă.

— Sigur că da, îi răspunse, fericită că viaţa lui John continuase, după cum părea, mult mai bine fără ea.

Se întoarse în grabă acasă, unde o aştepta, îngrijorat, soţul ei şi îi ceru să imite sunetul trompetei. După două săptămâni, fu fericită să se întoarcă la Barcelona.

Vara, merseră în excursie la Lloret, pe Costa Brava, cu Mercedes şi Jorge, care erau încântaţi să-şi petreacă vacanţa cu ei, în casa unchilor şi a părinţilor lui. Ea mâncă paella, bău sangria, desfăcu raci, devoră calamari şi orice tip de moluscă de parcă erau alune. Soţul ei lăsă baltă lucrarea de diplomă şi rămase cu ea toată vacanţa făcând-o să-şi amintească de ce se îndrăgostise de el. Îi aducea flori la pat aşa, fară vreun motiv anume, o ducea în cârcă pe scările abrupte ale casei care fusese construită pe povârnişul muntelui. În mare, se scufunda sub ea şi o ridica pe spate făcând-o să zboare înapoi. Se dezlănţuiau şi râdeau ca doi copii îndrăgostiţi şi numai când părinţii lui soseau acolo, la sfârşit de săptămână, el redevenea, pe neaşteptate, serios, un bărbat european rezervat.

De *Rosh ha-Shana,* ziua în care împlinea *25* de ani, soţul ei îi făcu o surpriză şi o duse în aeroport fără să-i spună nimic altceva. Ea credea că pierduseră avionul spre Roma sau Paris. Apoi îi văzu însă pe părinţii ei care, ca niciodată, i s-au părut mici, mici, venind spre ea cu bagajele.

Mama ei luă imediat în posesie bucătăria ei din Spania şi prepară mâncărurile tipice româneşti pe care şi părinţii soţului le apreciară,

după ce ea o avertizase să pună mai puţin usturoi.

Fu fericită să le arate alor ei minunăţiile din Barcelona şi să se bucure şi mai mult de bucuria lor, chiar dacă mama ei scuipa moluştele, neînţelegând cum putea ea să suporte să mănânce acea mâncare *taref*. Îi plăcu, în schimb, carnea de porc, iar tatăl se bucură din plin de libertatea de a discuta în ladină cu portarul clădirii.

După o lună, părinţii ei luară un avion spre Paris, pentru că soţul ei nu numai că voise să-i facă o surpriză de ziua ei, dar îşi dorea într-adevăr ca părinţii ei să se bucure puţin vizitând lumea. Astfel că se instalară pentru o săptămână în casa unchiului din Paris, care îi însoţi în lung şi-n lat prin oraş. Când se întoarseră în Israel, ca după un vis minunat, ea îşi iubi si mai mult soţul.

Când veniră în vizită prietenii ei, Jingi, Amiram şi Moshe, soţul ei îi duse la coridă, iar ea în parcul de distracţii şi pe Ramblas.

Însă când veni iarna şi toţi se întoarseră în Israel, iar soţul ei începu din nou să lucreze la proiectul de diplomă, se simţi din nou singură într-o ţară străină.

Într-o seara, fură invitaţi la cină de Jacob şi de soţia lui. Mâncarea nu era cine ştie ce, dar era servită în farfurii splendide. La un moment dat, spera ca fata în casă să aducă ultimul fel, însă aceasta, care la ei era cu adevărat o servitoare, intră aducând patru portocale necurăţate şi puse câte una în farfuria fiecăruia de parcă ar fi servit caviar rusesc. Ea se uită la portocală şi îl văzu pe Jacob că ia cuţitul şi furculiţa şi o curăţă, cu o uimitoare abilitate, fără să-şi folosească degetele. Când portocala fu decojită, tăie feliile tot cu cuţitul şi le mâncâ apoi cu furculiţa. Soţul ei facu la fel, de asemenea şi soţia lui Jacob.

— Nu-ţi plac portocalele? o întrebară.

— Sigur ca da, am crescut cu portocale, spuse.

Luă portocala, o decoji şi o mâncă, felie cu felie, cu mâinile, fără să se atingă de cuţit şi de furculiţă.

Când cei trei au rămas tăcuţi privind-o, ea adăugă:

— Noi mâncăm portocalele cu mâinile. Aşa cum mâncăm şi puiul Numai cu mâinile. Apropo, ce fac Mark şi Gabi? întrebă ea deodată, mirându-se că nici măcar nu îi zărise pe copii.

— Mark e în camera lui, pedepsit pentru două săptămâni, îi răspunse Jacob.

— De ce, ce a făcut ?

— A intrat în camera noastră şi a demontat toate sertarele dulapului,

spuse Jacob.

Ea se gândi că, în sfârşit, copilul avusese o criză, dar nu spuse nimic. Jură, în sinea ei, că ea îşi va creşte copiii numai şi numai în Israel.

Pe stradă, în drum spre casă, îi spuse soţului ei:

— Bieţii copii, nu-i aşa?

El nu era de acord cu ca şi îi spuse că toţi copiii au nevoie de reguli.

— Copiii au nevoie de dragoste, replică ea.

El încuviinţă că poate Jacob era puţin cam rigid cu educaţia copiilor lui, dar sigur îi iubea foarte mult. Ea nu era convinsă şi îşi spuse că ar fi fost interesant să afle dacă cei mici îşi iubeau tatăl. Îi păru rău că nu o întrebase niciodată pe Batya dacă îşi iubea tatăl, în ciuda bătăilor.

— Vreau să mă întorc în Israel, spuse ea dintr-odată.

— Nu te simţi bine aici?

— Nu-i asta. Vreau pur şi simplu să locuiesc într-un apartament la Tel Aviv, cu patru copii care mănâncă portocalele cu mâinile, spuse în loc să răspundă la întrebare.

Surorii ei îi mărturisi la telefon că simte ca se sufocă.

— Ce te sufocă? o întrebă ea, ştiind că dacă o suna în loc să-i scrie, însemna că situaţia era serioasă.

— Regulile. Aici sunt prea multe reguli. Prea multe formalităţi. Toată ziua trebuie să stau să mă gândesc la ce pot face şi ce nu pot face. Ce îi este îngăduit unei doamne şi ce nu. Nu pot să glumesc cu proprietarii de la magazin, cu atât mai puţin cu portarul, pentru că eu sunt o doamnă şi, aici, unei doamne nu-i este îngăduit să glumească cu oamenii de rând. Mă enervează tacâmurile dacă trebuie să le folosesc ca să mănânc o portocală. O portocală, înţelegi! Toată portocala! Iar aici copiii sunt de compătimit.

— Nu exagerezi puţin?

— Nu exagerez. Încep să fiu nefericită.

— Poate că eşti pur şi simplu plictisită, fu sugestia din cealaltă parte.

— Poate, îi răspunse ea.

— Ia-ţi un câine, cum am făcut eu, îi propuse sora cea deşteaptă.

Ea se duse să-şi ia un frumos pui de cocker spaniel căruia îi spuse Medi, prescurtare de la *meidaleh*[11]**.** Astfel, avea acum un motiv să se plimbe cu căţeluşa ei pe străzi după-amiaza. Numai părinţii soţului o întrebară ce facea cu o astfel de povară.

— Îmi plac câinii. Şi, în afară de asta, sunt însărcinată, interveni ea, pe când erau toţi în jurul mesei şi Laura adusese deja salata.

Soţul ei o privi, de asemenea şi socrii ei, şi se aşternu tăcerea.

— Ce minune, spuse el apoi.

Se apropie de ea, o îmbrăţişa şi o sărută.

— Nu e puţin cam devreme? o întrebă Luna în timp ce tatăl lui rămânea tăcut.

— Devreme pentru ce?

— Ştii, Luna ezita, sunteţi tineri şi abia la începutul carierei voastre... Nu v-aţi aranjat încă, adăugă.

— O vom face cu timpul, răspunse ea, căutând ochii muţi ai socrului. Muncim amândoi, câştigăm bine, adăuga încet.

Soţul ei o ţinea strâns, fără să spună nimic. În cele din urmă, tatăl spuse că erau căsătoriţi doar de un an şi jumătate şi că, de aceea, era oportun să evalueze chestiunea cu seriozitate.

— Ai deja un câine, adăugă de parcă ar fi zis „ce mai ai nevoie şi de un copil ". Ai un câine dacă ai chef să te distrezi.

— Copiilor le plac câinii, spuse ea, adăugând că era obosită şi că voia să meargă să se culce.

Seara, primi un telefon de la sora ei, apoi de la părinţii ei, care strigară de bucurie când aflară vestea. Chiar şi Paola coborî, spunându-i emoţionată că Luna îi dăduse vestea şi „felicitări, mă

bucur pentru tine, copiii sunt o bucurie", apoi începu să o înveţe ce să facă pentru a evita stările de greaţă.

Pe urmă, Luna o sună şi se scuză pentru reacţia lor rece de la prânz. Decizia, bineînţeles, îi aparţinea numai ei.

Ea întări că se hotărâse deja şi că nu s-ar răzgândi pentru nimic în lume.

Noaptea îi spuse soţului ei că avea şase luni ca să-şi termine lucrarea de diplomă dacă voia să rămână cu ea. Pentru că ea se întorcea în Israel, cu sarcina şi cu Medi, şi spera că şi cu el.

— Vreau să nasc în Israel, cu părinţii şi sora mea lângă mine.

Ziua orgoliului nostru naţional

Eram pe balcon uitându-mă la tatăl lui Yaaqov care îşi bătea fiul cu cureaua şi sufeream tare mult pentru el. În mod sigur cineva îi povestise tatălui că furase din magazin. Sora mea veni după mine pe balcon, cu un pahar de lapte, şi îmi spuse că trebuia să beau şi eu laptele.

I-am răspuns că nu voiam, dar ea a insistat că eram obligată, altfel nu voi creşte.

— Şi? am adăugat, continuând să-l privesc mâhnită pe Yaaqov, pe care-1 bătea tatăl lui atât de tare.

Sora mea m-a avertizat că, daca nu-mi beau laptele, mi-1 varsă pe-al ei în cap.

— Vai de tine dacă încerci, i-am răspuns, iar ea a încercat, vărsându-şi tot laptele pe mine.

Seara aveam febră mare şi mama i-a spus surorii mele că mă simţeam aşa din cauză că vărsase pe mine laptele, chiar dacă apoi, mergând la spital în dimineaţa următoare, mi-a explicat că sigur e una dintre crizele mele de gât şi că dăduse vina pe sora mea pentru că se enervase văzând un pahar de lapte irosit.

La spital era o coadă foarte lungă şi, noi am luat numărul 18, deşi ajunseserăm devreme. Mama a încercat să trişeze, spunând că avea nouă, însă altcineva avea nouă şi lumea a început să o apostrofeze pentru că încercase să-i păcălească. Am simţit că mor de ruşine. După ce am ieşit de acolo, am întâlnit un poliţist care m-a întrebat de ce plângeam. I-am spus că eram bolnavă şi că mi-era teamă că nu mă voi însănătoşi la timp pentru ziua Independenţei. El m-a asigurat că mă voi face bine pentru că mai era o săptămână până la ziua Independenţei.

Pentru că eram bolnavă, tata mi-a făcut cadou o tablă neagră şi

nişte cretă colorată. Sora mea le-a chemat imediat pe Lisa, Roha şi Linda şi ne-a spus că ea era profesoară şi că ne va învăţa să ne scriem numele în engleză.

E uşor să scrii în engleză. E de ajuns să mâzgăleşti în sus şi în jos, din când în când să faci câte un cerc; cele mai importante sunt picioruşele între litere şi distanţa cuvenită pentru a separa cuvintele şi, iată engleza. Foarte uşor. Nu ca ebraica.

Sora mea şi-a scris numele şi ne-a rugat ca de atunci încolo să-i spunem Josephine, pentru că se hotărâse sa-şi schimbe numele cu cel al eroinei din *Fiicele doctorului March***.** Ne-a explicat că Josephine era la fel ca numele Yosefa, pe care ea îl scurtase în Sefi, numai că ele nu erau evreice, făcându-ne până şi să pronunţăm cântat litera „j", în mod ridicol, cum auziserăm că se pronunţă în filmele americane.

Atunci, tata i-a explicat surorii mele că numele nu se schimbă şi că pe ea o chema aşa după numele bunicului ei, Yosef, că nu era vina lor că se născuse fată şi nu băiat şi că amintirea bunicului se cuvenea să fie onorată. Şi oricum, a adăugat, numele trebuie să fie luate din Tora, nu pot fi altele. Sora mea s-a plâns că da, era adevărat, ea voia mereu să fie specială şi diferită de celelalte, dar tot n-ar fi trebuit să-i dea un nume de băiat, pentru ca ea va trebui să poarte numele ăsta toată viata, nu părinţii ei.

Lisa ar fi vrut să fie şi ea profesoară, însă sora mea nu i-a îngăduit, pentru că tabla era a mea.

— Atunci vreau să fiu eu profesoară, am spus imediat, dar sora mea mi-a spus că aveam gâtul inflamat şi că mi-era interzis să vorbesc.

Seara, după ce m-au pus să înghit supa de pui, mama s-a aplecat peste mine şi a spus rugăciunea ei de vrăjitoare, în idiş, a scuipat spre mine de trei ori, *ptiu, priu, ptiu,* şi m-a pus să repet cuvintele după ea, cuvinte în idiş pe care nu le înţelegeam, şi la final, toţi, şi tata şi Sefi, trebuia să spunem amin, amin pentru toată casa lui Israel. După patru zile, febra mi-a scăzut şi am putut să merg să sărbătorim ziua Independenţei, sărbătoarea noastră cea mai importantă.

În ajunul acelei zile, am urcat în Hadar, pe strada Hezel, ca să-i vedem pe băieţii din mişcările de tineret dansând hora, cu un mare orgoliu în suflet că am obţinut o ţară numai pentru noi, în ciuda adversarilor noştri ostili şi a tuturor duşmanilor care ne înconjurau.

Ne-am dus la culcare devreme, ca să ne trezim uşor a doua zi dimineaţă la ora 5.00.

Anul acela, orgoliul nostru naţional — parada militară — avea loc la Haifa.

Într-un an — la Ierusalim, în altul — la Tel Aviv, şi în al treilea la Haifa.

Ne-am trezit la timp. Mama şi tata pregătiseră deja sendvişurile şi ne-am grăbit să obţinem un loc bun în mijlocul străzii Independenţei, pe unde parada ar fi trecut la 10.00 dimineaţa. Noi trebuia să fim în primul rând, pentru ca nimeni să nu ne împiedice să vedem parada militară. Am aplaudat când au trecut tancurile, am strigat de bucurie când au apărut soldaţii noştri, atât de mândri şi de frumoşi, văzând până unde am ajuns în ciuda lui Hitler, fie-ca-numele-lui-şi-amintirea-lui-să-poată-fi-şterse-pentru-totdeauna, *ptiu, ptiu, ptiu,* am scuipat de trei ori şi ne-am tras de păr aşteptând prima pasăre care să ne scape de blestem, ca să nu ni se mai întâmple a doua oară, Doamne fereşte!

Până şi un copil ştie că, atunci când este blestemat cineva, pentru ca blestemul să aibă efect şi să nu se întoarcă înapoi — Doamne fereşte! — trebuie să scuipi de trei ori, să te tragi de păr şi să aştepţi până când apare prima pasăre.

Sora mea, cu obişnuitul ei spirit practic, mi-a explicat că trebuia sa încerc să nu blestem pe nimeni înainte să controlez dacă sunt păsari pe cer, altfel mi-aş fi smuls părul o zi întreagă şi aş fi ţinut şi blestemul cu mine. Aceeaşi procedură era valabilă şi pentru pisica neagră.

Deodată, a început să plouă torenţial şi chiar dacă tata voia sa rămânem până la sfârşit, ca să vedem parada orgoliului nostru, mama nu ne-a lăsat, pentru că febra îmi trecuse doar de câteva zile.

Vineri, la opt seara, în apartamentul lor din Rishon le-Tzion, i se rupse apa. Soţul ei era foarte agitat şi scăpa totul din mână în timp ce încerca să-i pregătească bagajul, în grabă şi furios, pentru cele trei zile cât trebuia să stea în spital după naştere.

— Dar eşti abia la începutul lunii a noua, spuse el, încercând să-şi ascundă teama.

Ea îl rugă să-i pregătească o ceaşcă de cafea şi, cu calm, aranjă toate lucrurile de care credea că va avea nevoie în spital, pentru trei zile: papuci, chiloţi, sutien curat, capot şi pijama, pentru că ea le ura pe acelea cu picăţele verzui din spital. Măcar dacă i-ar da pijamaua albastră de barbati, dar îşi imagină că în maternitatea spitalului ar fi fost chiar greu să găsească una. Pregăti lucrurile, fericită. Fericită că urma să nască şi încă şi mai fericită că era cruţată timp de trei săptămâni şi jumătate de sarcina grea şi incomodă.

Puse în bagaj şi trusa de machiaj, nu înainte să traseze, în grabă, o linie neagră pe pleoape ca să sublinieze verdele ochilor şi să-şi dea pe buze cu un strat de ruj care îi plăcea lui. Soţului ei îi trebui tot acel timp, aproape zece minute, doar ca să-i prepare o cafea americană, nu ca aceea a tatălui ei, adevărata cafea turcească, şi i-o turnă într-o ceaşcă, dar cine naiba bea cafeaua turcească în ceaşcă? Îi tremurau

mâinile. În acel moment simţi prima contracţie. Nu era chiar aşa de slabă cum o asiguraseră alte mămici. Dimpotrivă, era violentă şi o făcu să sară din patul unde stătea lângă bagajul făcut. Cafeaua se vărsă, transformând aşternutul alb într-o pânză moale, caldă şi negricioasă. Ea rămase în picioare, lângă pat, în gheara durerilor, în timp ce bărbatul scoase aşternutul alb. Pe plapumă rămăsese o pată închisă.

„Nu e un semn bun", îşi spuse speriată. Dacă măcar s-ar fi spart ceaşca, ar fi adus noroc. Dar o ceaşca nu se sparge atât de uşor şi cafeaua se vărsase pătând plapuma pe care mama ei i-o dăruise ca zestre.

Ea gemea şi râdea în acelaşi timp, la gândul că el adusese ca zestre apartamentul, maşina, mobilele, televizorul, maşina de spălat, uscătorul, maşina de spălat vase, ustensilele pentru bucătărie, diversele electrocasnice, filtrul de cafea, iar mama ei îi dăduse numai acea plapumă albă, cumpărata cu sudoarea frunţii, făcând curăţenie în casele din Carmel.

Ajunseră la spital la ora 21.00. În ciuda contracţiilor puternice, era fericită că naşte vinerea, fericită că viaţa cu Noa, acesta era numele pe care-1 aleseseră pentru fetiţa lor, începea ca şi cum ar fi fost regina *shabbat*-ului, cu *sekinah*-ul care veghea asupra lor. Îi spuseseră să se plimbe înainte şi înapoi ca să intensifice contracţiile, dar nu se dilata. Cu doi centimetri de dilatare doctorii te trimit acasă.

Se plimba înainte şi înapoi pe coridoarele lungi, iar bărbatul, cu picioarele sale lungi, nu reuşea să ţină pasul cu ca. Era obsedata de ideea de a o naşte pe Noa înainte de *sekinah* şi era obişnuită cu acele plimbări, într-un ritm susţinut, facute cu Medi, cockerul ei spaniel.

— Unde e Medi? îl întrebă pe soţul ei, amintindu-şi că în confuzia cu cafeaua vărsată şi contracţiile anticipate, nu o salutase pe căţeluşa ei draga.

— Acasă, răspunse el,

— Acasă? Dar eu pot rămâne aici şi 24 de ore.

Nu-şi imagina că un travaliu putea sa dureze mai mult.

— Atunci mă duc repede să o aduc aici, încercă sa o consoleze bărbatul ei.

— Şi mă laşi singură? spuse ea terorizată. Unde e sora mea când am nevoie de ea? mormăi mai mult pentru ea.

— La New York. Vrei să o chem pe

mama ta? o întrebă cu speranţa ca ea să răspundă nu.

— Nu, răspunse ea, într-adevăr. N-am nevoie sa stea aici să mă încurajeze în română.

— *Voy a dar la luz,* îi repeta, în spaniolă, fraza care-i plăcuse atât de mult când descoperise că e însărcinată. Să aduci la lumină, ce expresie frumoasă pentru descrierea naşterii. Adaugi litera *yod* şi vei da copilului tău lumină şi aer[12], spunea ea gâfâind, în timp ce se plinmba cu paşi repezi.

— Unde alergi? o urma el, cu picioarele sale lungi. Când sora ei făcuse invitaţia pentru nunta lor, desenase două picioare lungi şi trena rochiei. Vino, aşază-te un moment. Sunt trei ore de când te plimbi. Bea-ţi cafeaua, îi spuse, ţinând un pahar de cafea de la dozator în mână.

— Cât e ceasul? întrebă ea.

— 12 şi 5. E sâmbătă.

Ea acceptă să se aşeze şi să bea cu el cafeaua de sâmbătă pe care o luase de la dozator. Îi plăcea cafeaua cu lapte de la dozator. Era singurul lucru care se putea înghiţi în spital.

— Ştii cum se zice în ebraică atunci când un dozator nu funcţionează? o întrebă soţul, încercând sa îi distragă atenţia de la o altă contracţie dureroasă care o lăsase fără respiraţie.

— Contracţii, contracţii şi nici o dilatare, spuse cu dezamăgire. Nenorocit de mâncător de bani.

— Cine e mâncătorul de bani? zise el, concentrat asupra contracţiilor.

— Dozatorul. M-ai întrebat cum i se spune unui dozator care nu funcţionează. Eu sper să funcţionez la naşterea asta.

Deodată, gândindu-se din nou la ceaşca de cafea neagră vărsată pe

plapuma albă, pe care mama i-o dăduse ca zestre, o cuprinse o panică neagră.

Lângă ei stătea un cuplu de evrei ortodocşi şi femeia le povesti, cu bucurie în glas, că era a patra naştere, însă prima de *shabbat*.

La ora 2.00 noaptea, o duseră, în sala de naşteri. Tânăra ortodoxă intrase deja de jumătate de oră şi nu avea nici un dubiu că va naşte prima, ştiind deja cum se face.

În sala de naşteri, îl văzură pe soţul doamnei ortodoxe, în separeul de lângă al lor. Şi pe soţie care îi striga: „Ce mi-ai făcut, fiu de căţea?“, iar ea se miră că o ortodoxă vorbeşte în felul acela. Cum naiba ştia astfel de cuvinte? Soţul era foarte stânjenit, aşa că îi explică şi celuilalt bărbat care avea să devină tată că era obişnuit deja ca soţia lui să se ia la harţă cu el în timpul travaliului. Numai în timpul naşterii spune înjurături, o apără el.

„În dureri vei naşte şi blestemând pe cel cu care ai făcut dragoste", la asta se gândea în timp ce se întrecea cu cealaltă care să ţipe mai tare.

— Ar trebui să fiu tot timpul însărcinată dacă pot să insult pe toată lumea şi pe soţul meu numai când nasc, spuse ea celor doi bărbaţi care stăteau în picioare, acolo, în apropiere. Dar văzând că doare atât de tare, sper să mai am parte cel mult de una. Doare prea tare, adaugă, încercând să glumească.

El îi strânse mâna, îi suflă aer peste chipul suferind, îi şterse sudoarea de pe frunte şi o mângâie pe mână.

— Îţi fac masaj la picioare? o întrebă apoi, dar ea refuză spunându-i că picioarele n-o dureau.

„E un om bun, se gândi ea. Dacă n-aş fi deja căsătorită cu el, l-aş lua de bărbat.“

Noa se născu la cinci dimineaţa. La cinci minute după, veni pe lume şi fetiţa ortodoxei. Parcă făcuseră o întrecere şi Noa o învinsese pe ortodoxă în ziua reginei *shabbat*.

— E fată, îi spuse bărbatul cu lacrimi în ochi.

— De ce plângi? îl întrebă ea. Eşti dezamăgit?

— Dacă ai fi văzut foarfecele cu care medicul te-a tăiat de parcă ai fi

fost un pui, ai fi plâns şi tu, răspunse el.

— Au, au, ce e durerea asta acum? Fetiţa a ieşit, nu? privi spre el speriată.

Poate fetiţa nu ieşise încă?

— E placenta, împingeţi cu putere, îi spuse medicul care stătea în faţa picioarelor ei desfăcute.

Ea a împins tare, urlând ca o posedată.

— Placenta a ieşit. Acum tai. Să nu vă mişcaţi, îi spuse doctorul, acum cos.

— Doare? întreba neliniştită, obosită să mai simtă durere.

— Chiar dacă ar durea, nu v-aţi da seama de nimic, o linişti medicul în timp ce o cosea.

— Mama mea nu coase de *shabba,* îi şopti bărbatului ei care îi strângea mâna, ca şi cum ar fi vrut să se ghemuiască în ea, să se identifice cu durerea ei.

— Te coase cum coşi tu puiul umplut cu orez, îi spuse el.

— Şi cu seminţe de pin şi stafide, spuse ea.

— Puiul umplut pe care-l faci tu e cel mai bun din lume.

Uneori vorbea şi el aceeaşi ebraică pe care o vorbea ea. Învăţase nuanţa săracă a limbii ei.

— Tie îţi place puiul meu umplut, repetă satisfăcută.

— Pe tine te plac, îi răspunse şi o sărută lung pe buze.

Când buzele lor se dezlipiră, ea îi spuse că, atunci când Noa va face primii paşi în viaţă, primul lucru pe care il va arăta va fi cum se găteşte puiul umplut.

— Am o reţetă românească transmisă din generaţie în generaţie, îi explică, şi el îi acoperi buzele cu două degete.

— Nu vorbi, odihneşte-te, îi spuse femeii care tocmai îi dăruise o fetiţă.

— Mă coase încă? întrebă fara să simtă nimic, mai puţin degetele lui pe buzele ei.

— Am terminat deja, îi răspunse medicul, acum puteţi sa închideţi ochii si să vă odihniţi.

— Cum e fetiţa mea? îşi aminti să-şi întrebe soţul, cu ochii deja inchişi.

— Perfectă. Frumoasă ca tine, veni şi răspunsul.

Adormi fericită.

Pantofiori noi

În toiul nopţii, m-am trezit fericită, ştiind că se întâmplase ceva frumos. Am încercat să mă gândesc din nou care era acest lucru frumos până când mi-am amintit, m-am uitat sub pat şi am văzut pantofii mei noi, strălucitori chiar şi pe întuneric. I-am mângâiat şi i-am mirosit, apoi i-am aşezat pe podea, cu grijă, ca să nu îi murdăresc. Am adormit din nou, fericită.

Cu o zi înainte, toată familia coborâse în Wadi Salib, lângă cinema, ca să ne cumpere, mie şi surorii mele, pantofi: era prima oară în viaţa noastră.

Eu voiam pantofi negri de lac, precum cei ai Hayei, prietena surorii mele, pentru că erau mereu lucioşi, iar sora mea voia o pereche roşii.

Mama a încercat să o convingă să-şi cumpere o pereche de pantofi negii sau albi, pentru că se potriveau bine la orice, dar, pentru sora mea, şi roşul se potrivea cu orice.

Vânzătorul îmi luase măsura piciorului cu o talpă de fier numerotată şi îi spusese mamei că purtam 28.

—

Ce număr îi aduc? întrebase apoi.

Tata spusese 29, mama 31, astfel mi-ar fi venit bine pentru următorii trei ani.

În final, ajunseseră la un compromis şi ceruseră 30. Vânzătorul mi-a adus o pereche de pantofi negri de lac, băgase înăuntru multă vată, ca să nu-mi scape, şi mi i-a dat să-i probez. Surorii mele îi adusese o pereche de pantofi roşii, dar nu de lac.

— Nu am pantofi roşii de lac, s-a scuzat vânzătorul.

— Şi ce dacă ? sora mea a apucat rapid pantofii şi s-a aşezat să-i probeze. Mie nu-mi plac pantofii lucioşi, a adăugat, privindu-mă dispreţuitor.

Am mângîiat pantofii mei negri de lac şi sora mea a făcut la fel cu cei roşii ai ei, pentru ca tata şi mama să vadă cât ne plăceau şi să nu se răzgândească brusc.

Tata îi spusese vânzătorului să nu-şi facă griji, că îi va da banii în şase rate.

— Voi avea banii să plătesc pantofii. În noiembrie sunt alegerile, i-a spus.

Vânzătorul a făcut un semn de aprobare şi ne-a împachetat imediat pantofii, fără teamă.

Acela a fost primul *Pesah* când ne-au cumpărat câte o pereche de pantofi pentru fiecare. Ulterior, au cumpărat numai pentru sora mea, iar la mine ajungeau ai ei.

Acela a fost şi primul *Pesah* când eu şi sora mea am reuşit să obţinem şi o fusta plisată albă, după ce mama făcuse o groaza de tivuri pentru fustele altora, primind ca plată două fuste noi, care trebuiau scurtate pentru fetele ei.

Mama a pus în bagaj fustele plisate albe şi pantofii noi şi am plecat spre unchiul nostru din Hadera, pentru seara de *seder*.

Era fericită că fetiţele ei erau îmbrăcate cu lucruri noi pentru acel *Pesah*. În sfârşit, putea să se laude cu fiicele ei în faţa fratelui Nicu şi a soţiei lui, Ava.

Când am ajuns la gară, lângă casa de bilete era o coadă foarte lungă. Şi vagoanele erau deja pline de lume care mergea la Tel Aviv.

Tata ne-a urcat pe fereastră pe mine, pe sora mea şi valiza şi, în timp ce noi ţineam locurile ocupate, mama şi tata au reuşit să cumpere biletele.

Când trenul a plecat, în sfârşit, am scos capul pe fereastră şi tata a ţipat la mine că un stâlp electric ar fi putut să mi-1 reteze. Dar mie nu-mi păsa, îmi plăcea să simt vântul pe faţă şi să mă uit la case, în timp

ce noi zburam, ca o săgeată, înainte. Uneori, din case, cineva ne saluta ridicând palma, iar eu răspundeam agitându-mi mâna cu entuziasm.

Când am coborât în gara din Hadera, am găsit un autobuz care aştepta: nu reuşeam să înţeleg cum de un autobuz stătea să aştepte patru sau ceva mai multe persoane care coborau dintr-un tren şi cum de ştia ora exacta a sosirii. Mi se părea incredibil că nu trebuia să aşteptăm ore întregi, cum se întâmpla, uneori, la Haifa.

Sora mea mi-a spus că autobuzul ştia pe dinafară când sosea trenul, aşa cum noi ştiam în Haifa când pleca trenul spre Hadera, dar n-am înţeles prea bine explicaţia ei.

Nicu şi soţia lui, Ava, imigraseră în Palestina în anii ‘30. Nicu fusese adjutant în poliţia pionierilor evrei, apoi obţinuse un post important în Histadrut. După ce mlaştinile au fost asanate, Nicu şi Ava s-au stabilit la Hadera şi acolo şi-au construit colţul lor de paradis, unde să-şi crească cei trei copii. Nicu şi Ava credeau că dacă mama şi tata nu puteau să se simtă israelieni aşa dintr-odată, măcar noi, fetele, trebuia să ne îndepărtăm de obiceiurile româneşti, pentru a deveni evreice spinoase[13] cu tot entuziasmul sionist necesar. O certau pe mama pentru că nu învăţase ebraica şi astfel nu putea vorbi cu noi doar în ebraică. Mama, în schimb, a obiectat faţă de Nicu pentru că el, pe de altă parte, nu îi învăţase pe copiii lui nici o altă limbă, dacă nu română, măcar idiş, pentru că în viaţă e mereu nevoie să ştii altă limbă, ebraica nu e de ajuns.

Dar Nicu se încăpăţâna: numai ebraică! Atunci mama, care nu fusese niciodată într-o şcoala şi nici nu auzea prea bine, vorbea cu copiii lui Nicu puţin în ebraică, puţin în idiş şi puţin prin gesturi. Şi toţi o înţelegeau.

Rivkele, Itzik şi Yossi supseseră dragostea pentru Sion udată cu laptele, de mici, şi erau nişte israelieni exemplari. Noi, orăşence din Haifa, ba mai mult, din Wadi Salib, îi invidiam. Mai întâi, pentru că aveau o casă numai a lor, o grădină mare, cu flori şi iarbă dar, mai ales cu pomi fructiferi: portocali, lămâi, moşmoni şi pruni. Aveau şi o presă în magazia din curte cu care storceau portocalele atât de pline de vitamine. În fine, nouă ni se părea că e paradisul, puteai să culegi şi să mănânci tot ce voiai, atâta timp cât voiai sau până când, seara, te zvârcoleai de durere de la ghiftuiala cu prune. Şi, în al doilea rând, îi invidiam pentru că la ei acasă se vorbea numai ebraică.

Noaptea am dormit în camera lui Yossi. Părinţii au desfăcut patul lui de metal şi au tras afară ce era dedesubt, şi apoi le-au unit. Sefi a ocupat imediat locul cel bun, de la perete. Yossi dormea de partea cealaltă, în locul celui care se trezeşte devreme: fiind un copil hiperactiv, la 5.30 dimineaţa era deja treaz. Şi eu am rămas cu gaura, între cele doua paturi era, într-adevăr, o gaură de câţiva centimetri, pentru că diferenţa de înălţime era considerabilă, iar eu am nimerit la

mijloc. N-am închis un ochi, întâi de toate pentru că mi-era îngrozitor de ruşine să dorm cu un băiat chiar dacă era vărul meu şi, în afară de asta, mi-era teamă ca în timpul nopţii să nu-mi scape un vânt şi nu reuşesc sa-l trag în linişte. Am rămas întinsă toată noaptea ca o statuie, fără să respir şi fară să mă întorc. Ca aricii când fac dragoste: cu multă, multă grijă.

Dimineaţa, când ne-am dus la magazinul lui Rahamim ca să cumpărăm ce mai trebuia pentru seara de *seder*, l-am văzut pe Yossi care-şi băga în buzunar caramele şi un baton de ciocolată. Rahamim 1-a întrebat pe Yossi ce trebuia sa treacă în cont şi Yossi i-a zis că numai lucrurile pentru care fuseserăm trimişi la magazin. „Sigur e tot? " l-a întrebat Rahamim, şi puşlamaua i-a răspuns că era sigur sută la sută.

I-am mărturisit tatei că Yossi şterpelise lucruri dm magazinul lui Rahamim, dar tata mi-a spus că nu era un hoţ.

— Ba sigur că e, i-am spus tatei, şi-a băgat în buzunar caramele şi ciocolată.

Tata mi-a explicat că, deşi Yossi credea că e un hoţoman, Ava plătea pe urmă tot, pentru că Rahamim trecuse în cont tot ce-şi îndesase băiatul în buzunar, numai că nu voia sa-l pună într-o situaţie stânjenitoare.

Seara, ne-am îmbrăcat cu fustele noastre plisate albe, eu cu pantofii negri de lac şi sora mea cu cei roşii ai ei, dar nu de lac. Ea şi-a pus bluza albastră care se închidea cu o butonieră roşie şi care, bineînţeles, se potrivea cu pantofii. Eu mi-am pus bluza maro, care nu se potrivea cu pantofii, chiar dacă pantofii negri se potrivesc cu orice.

Îmbrăcate de sărbătoare, ne-am aşezat la masa lungă pregătită impecabil, exact cum trebuie să fie pentru o seară de *seder* strict *kasher*. Chiar dacă Nicu şi Ava erau laici necredincioşi (nu ţineau post nici în ziua de Kippur, cum făceau părinţii mei), în seara de *seder* nu încălcau nici o virgulă din *haggadah*. Noi am aşteptat răbdătoare până când Dumnezeu i-a condus pe fiii lui Israel afară din Egipt, cu mâna puternică şi braţul întins, şi apoi am trecut la mâncarea delicioasă.

Eu aşteptam numai *afiqoman*-ul, aşa încât urmăream fiecare mişcare a lui Nicu, să văd unde îl ascunsese. N-am observat nimic suspect şi, când a venit momentul sa căutăm, ne-am împrăştiat toţi prin cameră. Sora mea a căutat în canapea, Itzik a dat la o parte toate pernele, Yossi s-a uitat în toate crăpaturile posibile, iar eu m-am dus direct la teancul de discuri de pe bufet. Am căutat printre discurile ruseşti, pe care Ava le asculta cu multă plăcere pentru că ea venea din Rusia. Când am descoperit un disc în ebraică al lui Yaffa Yarkoni, l-am luat din teanc şi am pipăit umflătura unde era *afiqoman*-ul. Iată-l! Îl găsisem. Puteam să cer ce voiam.

Aş fi vrut o bicicletă, dar mi-era ruşine să o cer pentru că ştiam că e scumpă şi, în afară de asta, în Haifa, cu toate pantele alea, e imposibil să te plimbi cu bicicleta.

Aş fi vrut o minge, dar mi-era ruşine să o cer pentru că eram fată. Mai mult decât orice, aş fi vrut o bluza nouă albastră cu butonieră roşie, dar ştiam că o astfel de bluză se găsea numai în America.

— Ce să cer? i-am şoptit surorii mele.

— O carte, îmi sugeră ea imediat, va face o impresie bună.

Atunci, ca să i-o plătesc surorii mele, care în realitate voia cartea pentru ea, am cerut o carte de colorat.

— Una pentru mine şi una pentru sora mea, am adăugat.

Mama s-a luminat la faţă de bucurie că o iubeam atât pe sora mea, fără să ştie că, de fapt, procedasem aşa ca să nu cer o carte, cum ar fi vrut ea.

Când se trezi, o văzu pe femeia ortodoxă alăptându-şi fetiţa. Îi puseseră numele Rivka.

— V-am adus-o pe Rivka, îi spusese infirmiera tinerei, apropiindu-i de sân nou-născuta care avea un cap mare acoperit de păr negru.

Aşa aflase ce nume îi dăduseră.

După două zile, intrând în camera pe care o împărţea cu alte două lăuze, avea s-o audă pe ortodoxă spunând: „Sărmana femeie. A nascut o fetiţă bolnavă. Mulţumesc lui Dumnezeu că a mea e sănătoasă". Vorbea cu alte două femei ultraortodoxe aşezate lângă patul ei, în timp ce o alăpta pe Rivka. Când ea se întinse pe pat, cu spatele la ele, se făcu linişte.

La început, nu înţelesese de ce nu o băgau în seama, de ce nu i-o aduseseră pe Noa să o alăpteze. Când o văzu pe ortodoxă alaptând-o pe Rivka pentru a doua oara, iar ea încă nu-şi ţinuse în braţe fetiţa, o întrebă pe infirmieră ce avea Noa.

— Noa?

— Da. Noa. Numele ei în Israel va fi Noa.

— E un nume biblic? o întrebă infirmiera-şefă din maternitate, căreia, în mod evident, numele acela nu-i plăcea. Sunteţi evrei, nu? mai întrebă, de parcă suspecta că se infiltraseră nişte păgâni în maternitatea ei.

—

De ce nu mi-o aduceţi pe Noa să o alăptez? se încăpăţâna ea.

Voia să-şi hrănească fetiţa născută de mai mult de 24 de ore, al cărei chip perfect nu-l văzuse încă.

— Nu ştiu, îi răspunse infirmiera, cu răceală, pentru că nu-i plăcea numele nou-născutei, întrebaţil pe doctor, spuse şi ieşi.

— Unde e soţul meu? îi strigă ea din spate.

Infirmiera băgă capul în cameră şi îi spuse că erau lăuze care dormeau, aşadar ar trebui să vorbească mai încet. „Soţul dumneavoastră va aştepta afară până când Rivka — pronunţă numele de parcă acela era potrivit de dat unei fetiţe — a terminat de supt."

Ea căută papucii cu picioarele, pe dibuite, şi ieşi pe hol, purtând numai pijamaua. Nu găsise capotul şi nu-şi amintea unde îi spusese el că îl lăsase. Pe hol era un frig pătrunzător. Tremura din tot corpul, dar poate era de frică.

El o aştepta afară, neştiind de furtuna care izbucnise în sufletul ei.

— Ai văzut-o? îl întrebă imediat.

— N-am reuşit. Mi-au spus că trebuie să discute cu noi.

— Despre ce trebuie să discute cu noi? îi atacă ea.

— N-am idee. Nu e asta procedura?

— Nu. Nu este, răspunse ea, de parcă la prima naştere ar fi putut să ştie care era procedura.

Şi, oricum, nici la şcoală nu-i plăcuseră cei care respectau procedura. Dimpotrivă, tot ce ştia despre procedură, în mod fundamental, o irita.

— Hai să mergem să o vedem, porni ea trăgându-l şi prinzând, în ciuda papucilor, viteza unui participant la maratonul din Tel Aviv.

Ajunseră la *nursery* şi o întrebară pe infirmieră unde era fetiţa lor. După ce îi verificară numele şi prenumele, femeia trecu pe la fiecare pătuţ şi se întoarse la ei să le spună că fetiţa nu era acolo.

— Dar unde e? întrebă în timp ce simţea că va leşina dintr-un moment în altul.

— Când aţi născut? întrebă, amabil, infirmiera.

— Ieri, îi răspunse.

— Şi nu v-au adus fetiţa la alăptat? se interesă, curioasă, infirmiera.

— Probabil ca mi-au adus-o, dar pesemne n-am observat. Unde poate fi? În acel moment, ea ţipa.

Bărbatul îi veni în ajutor şi întrebă, cu fermitate, cine era în măsură să-i spună unde le dispăruse fetiţa.

— Poate e la Neonatologie? Infirmiera păru deodată mai atentă, poate aflase poveşti cu răpiri de nou-născuţi yemeniţi şi înţelese că era ceva care nu mergea. S-a născut, cumva, prematur? Aţi născut înainte de termen?

— Doua kilograme şi patru sute de grame înseamnă prematur? întrebă soţul ei.

— Nu, răspunse infirmiera, poate puţin cam mică, dar sigur nu născută prematur.

— Prematur. Unde naiba e Neonatologia? întrebă ea.

— În capătul coridorului, răspunse infirmiera, conciliantă.

De data aceasta fu el cel care o conduse, în timp ce ea îşi pierdea mereu papucii. Ajunseră la capătul coridorului şi se opriră în faţa unei uşi etanşate perfect, cu hublouri, ca cele ale unei nave. Era închisă. Când îi bătură în geam infirmierei cu halat verde şi faţa acoperită cu o mască de chirurg, aceasta ieşi zâmbind cu căldură. Se prezentă şi femeia îl informă că se va duce imediat să-l cheme pe şeful de secţie; un medic cu părul cărunt si cu un puternic accent sud-amencam. Doctorul Mogilner, cum era scris pe ecusonul de culoare argintie de pe reverul halatului alb, le spuse că fetiţa lor suferă de insuficienţă respiratorie.

— Ce e insuficienţa respiratorie? li se taie dintr-odată respiraţia.

— Nou-născuta e cianotică şi nu reuşim să înţelegem care e motivul, răspunse, invitându-i, amabil, în cabinetul lui.

Apoi întrebă cum fusese sarcina şi dacă totul decursese normal.

— A fost perfectă, răspunse bărbatul,

ca şi cum voia să fie limpede că ea nu crease probleme şi că el era de partea ei.

Ea, în schimb, îl privi şi îi spuse că nu era sigură că sarcina fusese întru totul normală.

— Ce vrei să spui? o întrebă el.

— Că am avut emoţii până am reuşit să te aduc aici, în Israel, şi mi-era teamă că nu vei reuşi să te acomodezi şi că trebuia să renunţi la multe lucruri cu care erai obişnuit, poate n-ai fi găsit de lucru, pe urmă tu ai avut probleme cu spatele şi am vrut să mă ocup singură de mutare, şi apoi a murit mătuşa ta, vărsă ea un şir de cuvinte ca să elimine, cumva, tot ce înghiţise în acele ultime luni.

— Dar acum totul s-a aranjat, o linişti soţul ei, lăsând să se înţeleagă că „nu mai ai nici un motiv de îngrijoare“. Sunt fericit ca m-am mutat în Israel şi fericit că mi s-a născut o adevărată fetiţă evreică.

— Tensiunile emoţionale pot influenţa evoluţia fătului? îl întrebă ea pe doctorul Mogilner.

— Sigur că da. Şi naşterea a fost normală? o întrebă apoi, cu delicateţe, şeful de secţie.

— Am născut aici, în acest spital. Nu e scris în fişele voastre?

Poate se întâmplase ceva în timpul naşterii de care ea nu fusese informată.

Medicul consultă fişa din faţa lui şi spuse că naşterea se desfăşurase fără vreo complicaţie deosebită.

— Vreţi sa o vedeţi? îi întrebă şi amândoi ţâşniră de pe scaune în urma lui.

Ar fi vrut să intre imediat după el, dar cineva îi informă că la neonatologie trebuie, mai întâi, să te speli pe mâini, să îmbraci un halat alb încheiat la spate, să-ţi pui şoşoni verzi şi, evident, să-ţi pui o mască pe faţă ca să nu introduci nici un microb în secţie. Prima oară se chinui cu şireturile înainte şi înapoi, dar, cu timpul, în cursul acelor

lungi trei luni de internare, deveniră experţi şi învăţară să se pregătească în câteva secunde pentru a intra în camera sterilă.

O priviră fermecaţi. Copila lor era întinsă în incubator asemenea celui mai frumos dintre îngerii pe cate îl văzuseră vreodată. Fiecare parte a corpului era la locul ei, nu lipsea nimic. Era dezbrăcată.

— Nu-i e frig? o întrebă pe infirmiera aceea cu ochii albaştri, pe care o plăcuse imediat pentru că se apropiase de incubator şi o întorsese pe Noa spre ei, ca să o poată vedea în toată splendoarea ei.

— Nu. Nu-i e frig, îi zâmbi Zahara.

Văzuse pe ecusonul de pe halatul verde că numele ei era Zahara.

— Incubatorul e cel mai cald loc din spital, le explică ea celor doi părinţi îngrijoraţi.

Ea îşi aminti de vremea când, în clasa a şaptea, îi duceau, o dată pe săptămână, la şcoala de agricultură Kfar Galim, ca să muncească la câmp. În acel an, iarna fusese friguroasă şi ploioasă. Când elevilor le fuseseră prezentate diferitele posibilităţi — în fond erau voluntari sau, mai bine spus, voluntari obligaţi — toţi aleseră recoltarea. Venind de la oraş, voiau să mănânce tot ce puteau din pomii de acolo. Ea, în schimb, îl întrebase pe instructor ce alte opţiuni mai erau.

El îi propusese să muncească în bucătărie sau să aşeze roşiile în grămezi, dar ea nu voia.

— De ce nu vrei să mergi împreună cu toţi colegii tăi la recoltat? începea instructorul să-şi piardă răbdarea

— Îi vad toată săptămâna, răspunsese ea,

— Sau mai e incubatorul pentru puii de găină, o informase instructorul.

— Ce trebuie să fac?

Incubatorul îi trezise imediat interesul. Cuvântul „incubator " suna bine într-o zi rece şi umedă de iarnă.

— Nimic deosebit, îi explicase el, să controlezi ca puilor să nu le fie frig.

El o condusese într-un fel de căsuţă pentru pitici. Trebuia să se încline ca să treacă prin uşiţa coteţului unde stăteau puii de găină, şi nu reuşea să stea decât întinsă sau aşezată pe paiele cu care era acoperit pământul uscat. Era cald şi plăcut. Doar nu degeaba i se

spunea incubator. Puii o gâdilau la picioare, dat fiind că-şi scosese pantofii imediat. Se simţise ca Gulliver în ţara piticilor şi se bucurase de puii care se căţărau pe ea de parcă era din paie. Rămăsese câteva ore să-i privească. La început, i se păruseră toţi galbeni şi-atât, dar puţin câte puţin învăţase să-i deosebească.

Identificase puiul pe care-l iubeau toţi, pe cel îngâmfat, pe cel răsfăţat şi pe cel leneş. Când, pe urmă, îl recunoscuse pe cel slab, pe cel care nu reuşea să-şi facă loc pană la mâncare, în inima ei îl adoptase şi îi dădea de mâncare ceva consistent ca să poată creşte puternic. Săptămâna următoare, adusese o carte şi o citise cu voce tare în coteţ, Era preocupată, în special, de puiul mai slab pe care-l adoptase şi căruia îi dădea să mănânce înaintea celorlalţi care se repezeau unii într-alţii ca nebunii. Legea naturii vrea ca fiinţa slabă să supravieţuiască numai dacă e cineva alături de ea. În şase săptămâni, puiul ei crescuse şi era înconjurat de prietenii lui; între timp, cerul se înseninase şi în incubator se făcuse prea cald pentru ea. Aşa că îi spusese instructorului că voia sa meargă si ea la recoltat şi apoi dusese acasă o grămadă de mere. Toţi fuseseră mulţumiţi de ele. Când îşi aminti toate lucrurile acestca, în timp ce o privea pe frumoasa ei fetiţă întinsă în incubator, îi veni în minte şi că, bineînţeles, instructorul găsise acea ocupaţie special pentru ea, tocmai pentru ca ca să aibă grijă de puiul cel slab.

Noa deschise ochii.

— Sunt albaştri. Ca ochii mamei tale şi ai surorii ei, Anna, îi spuse soţului ei.

— Se pot schimba îi spuse altă infirmieră care trecea pe lângă ei, de parcă lucrul care îi preocupa cel mai mult era dacă se putea schimba culoarea ochilor din albaştri în căprui, verzi sau în culoarea ambrei, şi nu insuficienţa respiratorie ale cărei cauze medicii nu ştiau să le explice.

Nenorociri de august

Într-o luna, surorii mele i s-au întâmplat două lucruri foarte triste, iar ea plângea toată ziua. Tata nu reuşea să o consoleze, chiar dacă îi explicase că nenorocirile se întâmplă în luna august din cauza distrungerii Templului. Tata nu ne lăsa nici măcar să mergem la mare de *Tisha be-Av*, pentru că aceea era ziua în care multe persoane se înecau, chiar dacă scăldatul nu era în ziua de odihnă.

Haya, mica regina a clasei şi cea mai bună prietenă a surorii mele, emigrase în America, după ce rudele ei îi convinseseră pe părinţi că viitorul evreilor va fi mult mai roz la New York şi, pe lângă asta, era mai economic să faci cadou păpuşi fără să le trimiţi, prin poştă, în Israel; Hanna, profesoara preferată a surorii mele, fusese omorâtă într-un accident de circulaţie.

Să le piardă în acelaşi timp pe cele două femei pe care le admira atât de mult fusese o lovitură foarte dură pentru sora mea şi, în plus, Haya îşi luase cu ea toate păpuşile şi pianul cu care surorii mele îi plăcea foarte mult să se joace. Iar Hanna, care preda copiilor din cartier, deşi venea din Carmel, dispăruse, dintr-odata, din viaţa ei. În acele zile, se murea numai în război, nu în accidente de circulaţie.

Ca să o consoleze, tata ne-a plimbat cu noul tren Carmelit, care tocmai fusese inaugurat, ducându-ne prin toate staţiile până la Carmel.

Când am găsit curajul să urcăm scara rulantă, după ce stătuserăm să o privim toţi patru (da, tata fusese de acord să o luăm şi pe mama) şi verificaserăm că celorlalte persoane nu li se întâmpla nimic rău, unul dintre pantofii noi de lac, pe care mi cumpăraseră pentru *Pesah,* îmi rămase prins între trepte, iar eu am stat să îl privesc cum saltă, înainte să fie distrus la sfârşitul celei de-a doua rampe. Am început să urlu ca o posedată să oprească scara şi să mă lase să-mi salvez pantoful, dar nimeni nu mi-a venit în ajutor. Scara continua să se învârtă, strivind pentru totdeauna primul pantofior nou pe care l-am avut vreodată.

Sora mea a izbucnit în râs, în timp ce eu plângeam în hohote, iar tata şi mama au început să radă şi ei imediat, pentru ca ea să râdă mai mult. Erau fericiţi că reuşise, pentru câteva clipe, să uite de dubla ei pierdere.

Ne-am plimbat puţin pe munte şi apoi am coborât pe jos, bineînţeles, iar eu săream într-un picior, ţinând în mână pantoful celalalt, zbârcit şi strivit de scara rulantă a noului Carmelit. Pantoful meu îsi pierduse tot lacul şi strălucirea.

A doua zi, ne-am îmbrăcat cu fustele noastre plisate albe de *Pesah,* deşi era doar o zi obişnuită, şi mama ne-a dus în biroul directorului Carmelit-ului, iar eu ţineam pantoful meu rănit în mână.

Directorul a privit ochii mei trişti şi i-a explicat mamei că nu putea să-mi dea un pantof nou ca despăgubire. Dacă m-aş fi lovit sau aş fi fost strivită, pentru asta aveau o asigurare. Dar nu pentru un pantof stricat, fiindcă nu fusesem în stare să urc în ritmul acelei scări moderne care se mişca singura, fără să fie acţionată de mâna omului.

— Oricum, ca despăgubire, spuse, fetiţa va avea zece călătorii gratis cu Carmelit-ul.

— Zece călătorii gratis pentru toată familia, mărise mama pontul şi, când directorul, foarte surprins, a acceptat, ea se grăbise să adauge: dus şi întors. Ca apoi să nu fim nevoiţi să coborâm pe jos de pe Carmel în Wadi Salib. Directorul a acceptat şi asta şi noi am ieşit mulţumite, hotărâte să ne sărbătorim victoria.

Într-un colţ de stradă, era un băiat arab care vindea smochine de India. Ne-am apropiat şi ne-am aşezat la rând. În faţa noastră era un grăsan care a mâncat o smochină, încă una, şi încă una, şi încă una. De fiecare dată când credeam că terminase şi încercam să ne alegem o smochină frumoasă, mare şi zemoasă, privirea dibace a acelui mâncător de smochine o alegea pe cea pe care-o ochiserăm noi, o arăta şi, băiatul o lua în mâinile lui zgâriate, o tăia,o decojea şi i-o dădea. Înainte ca mama să strige la el să le dea smochine şi fetelor ei, devoratorul ăla mâncase deja vreo 40 de smochine. Băiatul a decojit, în sfârşit, două smochine zemoase şi ni le-a întins. Dar când mama i-a arătat alte smochine ca sa ni le decojească, băiatul arab a zărit un poliţist care se apropia şi, deoarece nu avea permis să vândă smochine la intrarea de la Carmelit, şi-a adunat din zbor marfa şi a dispărut printre străduţele pieţei turceşti. Noi am fost dezamăgite: grăsanul, care mancase toate smochinele alea, nici măcar nu le plătise. Mama susţinea că, în mod sigur, el fusese cel care îl chemase pe poliţist, dar nu înainte să termine toate smochinele.

Poliţistul s-a apropiat de noi şi ne-a întrebat în ce direcţie s-a dus băiatul arab, iar hoţul de smochine i-a arătat drumul pe care fugise. Mama i-a spus poliţistului că domnul acela minţea şi că ea îl văzuse cu ochii ei furând toate smochinele bietului băiat care muncea să se întreţină. Şi, oricum, băiatul fugise în partea cealaltă. Mama a arătat direcţia opusă celei în care se îndreptase băiatul. Poliţistul, sigur că adulţii puteau să mintă fără să-şi facă prea multe probleme, a intrebat-o pe sora mea unde fugise vânzătorul de smochine. După cum se pare, decisese că o fetiţă de nouă ani şi jumătate, cu fusta ei plisată albă nu ar fi spus o minciună.

Sora mea a arătat în aceeaşi direcţie în care arătase şi mama. Opusă celei în care o luase copilul.

Poliţistul a părut că ezită şi atunci eu am fluturat pantoful zdrobit pe care-l ţineam în mână şi l-am întrebat de ce-l credea pe mincinosul ăla care ne mâncase toate smochinele şi care mai era şi gras pe deasupra.

În acel moment, poliţistul a pornit să-l urmărească pe copil în

direcţia pe care i-o arătase mama, în timp ce noi ne-am întors încetişor spre dreapta, l-am găsit din nou pe vânzătorul de smochine, am cumpărat altele, am plătit şi ne-am întors acasă.

Eram foarte mândre de mama care-l pusese la punct pe poliţist, apărându-l pe copilul arab. După ce că acel infam îi spulberase tot câştigul, trebuia să mai ajungă şi la închisoare?

Tata a hotărât însă că acele călătorii cu trenul Carmelit, dus şi întors, nu puteau sa fie o despăgubire pentru o fetiţă care pierduse două femei importante din viaţa ei şi, după două zile, s-a întors acasă cu o ditamai cutia. Ne-am îngrămădit toate în jurul ei, încercând să ghicim ce conţinea.

Sora mea a ghicit imediat şi a spus: „E un radio !"

Mama spera să fie o mică maşină de spălat manuală, din acelea care învârteau lucrurile şi le scoteau curate, luându-i asttel greutatea neplăcutului spălat de rufe din ziua de joi. Eu credeam că e o păpuşă enormă pe care tata hotărâse să o cumpere pentru amândouă, cât timp mai avea bani. Pentru că în scurt timp, în noiembrie, aveau să fie alegerile şi Haya luase cu ea în America toate păpuşile. Dar, până la urmă, era într-adevăr un radio. Un radio maro din lemn neted, cu forma rotunjită şi cadranul verde care se lumina când cuvintele ieşeau odată cu muzica. Radioul era aproape mereu închis, pentru că era scump curentul electric, însă tata şi mama ascultau radiojurnalul în limba română o dată pe zi.

Tata ne-a făcut o altă surpriză la sfârşitul lunii, când ne-a dus la turnarea unui film american. La un film adevărat unde a mai şi câştigat ceva. Pentru un astfel de lucru era nevoie de o pilă şi, într-adevăr, partidul a fost cel care a făcut în aşa fel ca tata şi familia lui să fie aleşi ca figuranţi în film, pentru că atunci, înainte de alegeri, îl cocoloşeau mai mult decât de obicei după ce aflaseră că numai casa noastră nu fusese asaltată cu pietre în timpul revoltelor din Wadi Salib, aşa cum se întâmplase cu celelalte case ale aşkenaziţilor.

Era un film despre o americancă de 30 de ani care descoperea că iubitul ei din tinereţe scăpase în timpui *Shoah*-ului şi trăia în Israel. Astfel, sosea cu vaporul din America pentru a se întâlni cu bărbatul pe care nu-l văzuse de 15 ani. Bineînţeles că ea nu dorise să se căsătorească în America pentru că, în adâncul inimii, crezuse mereu că bărbatul a supravieţuit infernului *Shoah*-ului. Nici el nu se căsătorise în Israel şi urmărise mereu, la radio, rubrica „în căutarea rudelor“ ca să o găsească. Cei doi se întâlneau pe cheiul din port, când ea cobora pe pasarela vaporului, îmbrăcată cu un costum roz pal, cu pălărie roz şi geantă albă. Iubitul o aştepta la capătul pasarelei cu un buchet de flori în mână. Noi, figurantele, ne aşteptam părinţii care veneau în Israel cu vaporul. Actriţa se prindea de balustradă, ca să nu leşine datorită emoţiei întâlnirii cu logodnicul ei. Acelea erau, evident,

indicaţiile pe care le dăduse regizorul şi, de fiecare dată când călătorii coborau de pe scară, noi trebuia să batem din palme. Pentru câteva ore, am văzut-o pe actriţă urcând şi coborând pe pasarelă printre aplauze, până când s-a reunit, printr-un sărut pasional cu iubitul ei care o aştepta jos. S-au sărutat şi răssărutat şi de fiecare dată îi aduceau actorului străin alte flori. Sefi şi eu n-am pierdut nici măcar un cuvânt: în sfârşit puteam auzi vorbindu-se engleză de mâna întâi, de actori americani în carne şi oase. Eram în al nouălea cer şi ne rugam să nu se termine niciodată. Să nu fie nici o limită pentru fericirea noastră. În plus, ştiam că tata câştiga bani numai pentru faptul că noi stăteam acolo, în picioare.

Pentru că era evident ca dacă regizorul ne-ar fi cerut-o, noi am fi rămas acolo, în picioare, pentru câteva zile şi pe gratis. La final, am dus acasă şi toate buchetele de flori.

Rămaseră multă vreme să o privească pe fetiţa lor perfectă când, dintr-odată, Noa se făcu vineţie, agitând pumnişorii în aer ca şi cum ar fi spus „de unde va veni ajutorul meu? "[14] Se zvârcolea, ca şi cum tot corpul s-ar fi luptat împotriva a ceva ce ei nu puteau să vadă. Toate dispozitivele din incubator începură să ţiuie. Infirmiera ar fi vrut să-i scoată din cameră, dar ea refuză să se mişte de acolo. Atunci, infirmiera o îndepărtă cu delicateţe, introduse din nou oxigen în incubator, dar Noa era tot vineţie. Avea 26 de ore de viaţă.

Fetiţa deschise gura ca şi cum ar fi vrut să ţipe, apoi se căi şi începu să plângă încet. Nu era plânsul unui nou-născut de o zi, care cere atenţie pentru că vrea sa mănânce, ci plânsul tăcut al unui nou-născut de o zi, care vrea să trăiască. Un plâns trist. Dispozitivele încetară să mai sune. Încet, încet, copila reîncepu să respire, ţinând guriţa perfectă întredeschisă. Îi privi, şi ea ştiu că fetiţa se liniştise, că se simţea în siguranţă cu părinţii lângă ea, deşi aceea era prima lor întâlnire. Vârî mâna spălată prin hublou şi o mângâie pe căpşorul fin. O iubea atât de mult.

Zahara spuse că a venit momentul să încerce să-i dea să mănânce micuţei.

— Nu a mâncat nimic până acum? întrebă, puţin enervată, pentru că o făcuseră să sufere de foame pe fetiţa ei atât de fragilă.

— I-am făcut perfuzie cu lichide, şi abia când auzi aceste cuvinte ea observă micul tub ataşat la piciorul minuscul. Nu ştim încă de unde provine insuficienţa ei respiratorie. I-am făcut toate tipurile de analize,

dar nu găsim nici o explicaţie. Facem o primă încercare să-i dăm sa mănânce.

— Cu biberonul? întrebă proaspătul tată.

— Cu sonda, îi răspunse Zahara şi încercă să introducă o mica sondă în nara dreaptă a fetiţei.

După câteva încercări, Zahara, cu acelaşi zâmbet fermecător, îl chemă pe doctorul Mogilner şi îi spuse că nu reuşea sa introducă sonda în nas. Doctorul Mogilner rămase în picioare lângă îngerul alb, în timp ce încerca să introducă o altă sondă, de data asta în nara stângă, dar nu reuşi.

Părinţii erau speriaţi de moarte: tocmai fuseseră martorii faptului că, pentru un motiv neclarificat încă, fetiţa lor nu respira bine şi chiar să-i dai sa mănânce era o acţiune disperată. Bărbatul îi strânse mâna cu toată forţa pe care o avea ca şi cum ar fi vrut să ia putere de la ea. Doctorul Mogilner părea foarte emoţionat. Îi ceru infirmierei să ia două sonde noi şi să încerce iar să le introducă în nările fetiţei. Zahara încercă din nou, fără să reuşească.

— Are nările astupate, spuse ea privindu-l disperată pe doctorul Mogilner.

— Iată! doctorul Mogilner se lumină pentru prima oară. Acesta este motivul insuficienţei respiratorii a fetiţei.

— Fetiţa are o ocluzie totală a nărilor şi acesta e motivul cianozei. E, primul meu caz în 20 de ani de când lucrez la Neonatologie, li se adresă.

— E un lucru bun sau rău? întrebă ea imediat.

— E rezolvabil, fu răspunsul doctorului care părea tot mai emoţionat. Acum, cel puţin, putem să o tratăm.

Doctorul Mogilner îi spuse infirmierei să aducă necesarul pentru intubare, apoi introduse, cu grija extremă, un tub cu diametrul potrivit pentru gura fetiţei.

— Acum fetiţa poate respira, le spuse părinţilor îngrijoraţi şi o privi în timp ce respiraţia ei devenea

calmă şi regulată.

Micul tub pe care-l introduseră în gura fetiţei i-o ţinea deschisă, permiţându-i sa respire.

Medicul părea fericit de parca descoperise America.

Părinţii priviră neliniştiţi cum se reglează respiraţia şi chipul extraordinar de frumos se descongestionează.

— E fetiţa cea mai frumoasă pe care am avut-o vreodată aici, la Neonatologie, spuse infirmiera Zahara şi doctorul Mogilner fu de acord cu ea.

— E nou-nascuta cea mai frumoasă, spuse el cu ochii limpezi. Aţi asistat la un miracol, adăugă,

— E un miracol că aţi descoperit insuficienţa? întrebă ea.

— Nu. E un miracol că fetiţa a rămas în viaţă 26 de ore fără o sursă propriu-zisă de aer. În timp ce îi priveau uimiţi, el le-a explicat că nou-nascuţii nu au instinctul de a deschide gura ca să respire. Doar spre sfârşitul primei luni, uneori chiar mai târziu, dezvoltă acest instinct. Acesta e miracolul: nu am o explicaţie medicală despre cum fetiţa voastră, cu nasul complet astupat, a putut sa supravieţuiască tot acest timp, fără aer.

Spiritul lui Dumnezeu, se gândi ea, şi înţelese că i se născuse un mic înger cu ochii mari albaştri şi cu Dumnezeu de partea ei.

După trei zile, o externară pe lăuză, iar Noa trebui să rămână internată pentru un timp nedeterminat.

— Situaţia e gravă, încercă să explice medicul. Am rezolvat problema cianozei, e adevărat, însă ocluzia cavităţilor nazale e numai un simptom al unei alte probleme esenţiale pe care trebuie să o identificam. Din analizele de sânge, bănuim că este o problemă a sistemului imunitar, dar alte lucruri trebuie încă verificate şi Noa trebuie să fie monitorizată 24

de ore din 24.

— Pot veni să o alăptez la doua, trei ore, propuse ea.

— Dumneavoastră trebuie să vă odihniţi acasă. Nu puteţi să o alăptaţi, îi spuse doctorul Mogilner, cu puternicul lui accent sud-american, dar cu delicateţea care, evident, îi caracteriza pe directorii Secţiei de neonatologie.

— De ce? se supără ea. Nu e bun laptele meu?

— Respiră pe gură, i-a amintit soţul ei.

— Nu poate să respire dacă îi daţi să mănânce, adăuga medicul, iar ea îşi dădu seama că gura lui Noa nu putea fi închisă de un sân sau de biberon.

— Singurul mod pentru a-i da să mănânce este sonda. Vă vom da o mică pompă, astfel încât îi vom administra lapte matern printr-o mică sondă. Nimic nu poate înlocui laptele matern când se vrea ca nou-născuţii să se întremeze, adăugă medicul. Toate mamele din această secţie folosesc pompa pentru sân, pentru ca noi să putem să dăm laptele copiilor prematuri.

— Când va fi externată Noa? voia ea cu orice preţ să-i smulgă o previziune.

— N-am idee, îi spuse medicul cu sinceritate extremă. Oricum, nu prea curând.

Ea se întoarse acasă cu bagajul pe care îl pregătise pentru naştere şi, ducându-se spre maşina, văzu cuplul de ortodocşi urcând în maşina lor, cu a patra lor fiică în braţe. Îi priviră cu invidie.

Se întoarseră în casa goală, după ce îşi lăsaseră sufletul la Neonatologie. Pe aşternut, era o pată mare de cafea. El desfăcu patul şi băgă plapuma într-un cearşaf albastru, ca să nu se mai vadă pata. Ştia că îi place albastrul. Îi umplu cada cu apa caldă şi săruri de baie

şi ar fi vrut să o ajute să se dezbrace, dar ea voia să rămână singură ca sa „scape" de spital, o idee care, cu trecerea anilor, va deveni o obişnuinţă pentru ea şi fiica ei când, revenind de la spital după o lungă perioadă de tratament, se spălau frecând cu putere ca să distrugă microbii pe care îi luaseră stând acolo. Când apa o acoperi, se întinse nemişcată şi liniştită, încercând să reziste sub apă fără aer. Fiind fumătoare înrăită, posibilităţile ei de *airtime* fără aer erau foarte limitate. Nu se mira că, de când companiile de telefonie câştigau din *airtime***,** profiturile lor crescuseră foarte mult. O necesitate scumpă, aerul. Îşi scoase capul din apă, dintr-odată, urlând. În acel moment, el intră în baie cu 6 perechi de chiloţi şi o pijama curate pe care le puse pe blatul de marmură. Ştia că nu-i plăcea ca în baie hainele murdare să se amestece cu cele curate, lucru care-i amintea de sărăcie. Dar nu voia s-o lase să iasă dezbrăcată din baia caldă, pentru că erau în februarie, luna cea mai rece, şi în acea casă goală, fără fetiţa lor, frigul pătrundea în suflet. Deşi făcuse o baie caldă, ea tremura toată când se băgă sub plapuma cu cearşaf albastru şi nu reuşea să-şi stăpânească tremuratul. Se consolă spunându-şi că în Secţia de nou-născuţi prematur exista încălzire centrală, iar Noa a ei era în incubator şi nu suferea de frig.

— Cum va respira fiica noastră? îl întrebă pe barbarul ei, în timp ce corpul îi ardea.

— Ca scafandrii, îi răspunse, se va obişnui, e o fetiţă puternică.

— Eu, acum, în baie, n-am reuşit.

— Tu puteai să alegi, îi spuse.

— Ai încercat şi tu ? întrebă ea.

— De trei zile îmi astup nasul cu degetele ca să văd cum e.

Apoi adormi buştean şi se trezi în toiul nopţii tremurând toată şi cu dinţii clănţănind. Ardea. El îi aduse un termometru. Avea 40 de grade.

— Mă tem că ai pneumonie, îi spuse.

— Dar cum trebuie sa fie? întrebă ea.

— Să ai pneumonie? o întrebă el.

— Să ai nările astupare şi să nu respiri, îl întrebă ea.

— Un coşmar, răspunse el.

Rămase la pat nouă zile cu o pneumonie gravă. Ardea din cauza febrei şi era chinuită de sentimente de vinovăţie că nu era lângă incubatorul fetiţei ei. Soţul ei se ducea în fiecare zi şi nu se întorcea cu veşti încurajatoare. Noa vomita toata mâncarea pe care i-o dădeau cu sonda, pierdea în greutate şi medicii nu ştiau încă de ce suferea, în afară de lipsa mamei. Din cauza pneumoniei şi a antibioticelor nu

putu să folosească pompa pentru sân, iar acesta i se usca. Se simţea un instrument gol, inutil.

Mama ei plecă din Haifa pentru câteva zile, încredinţându-şi soţul bolnav supravegherii unei vecine cumsecade, şi veni să aibă grijă de ea, în ciuda problemelor de hipertensiune.

Bianca murmură rugăciunea, cuvinte într-o limbă necunoscută, scuipă de trei ori peste capul care ardea şi amin, amin, amin de trei ori, însă febra nu voia sa scadă.

Bianca era tristă pentru soţul grav bolnav din Haifa, pentru fiica ei care avea pneumonie şi pentru singura ei nepoată, abia născută, internată în condiţii critice. Dar vrăjitoriile ei nu păreau sa slujească la ceva.

Între un delir şi altul, ea ar fi vrut să o facă să râdă pe maică-sa, povestindu-i de tatăl ei, de cum demenţa lui senilă trecuse peste pragul de plâns şi nu se putea să nu râzi de ce făcea. Se dusese să-i viziteze la Haifa, în luna a opta de sarcină, iar mama ei alergase să facă nişte cumpărături la piaţă, pentru ca fiinţa din pântecul ei să poată cunoaşte bucătăria românească. Tatăl ei, care părea în mod ciudat nervos, i se plânsese că Bianca îi aruncase pantofii negri pe care el tocmai îi lustruise. În ultimul său an de viaţă, îi plăcea să lustruiască pantofii. Stătea ore întregi concentrat asupra pantofilor pe care îi freca pe toate părţile cu ceară şi o cârpă, iar apoi îi lustruia cu o perie pentru un retuş final, de parcă sclipirea acelor pantofi vechi îi amintea de viaţa lui.

— Sigur vrea să se răzbune pentru că i-am aruncat roate cârpele, îi explicase tatăl ei cu logica elocventă a unei demenţe senile totale, consecinţa şocurilor avute în ultimul an.

— Nu e posibil ca mama să fi aruncat ceva, încercase să-i explice ea. A aruncat hârtia igienică din pod?

— Pe aia nu, îi răspunsese, dar pantofii negri pe care îi lustruisem, da, se încăpăţânase el.

— Atunci, hai să mergem să aruncăm toată hârtia igienică înainte să se întoarcă de la piaţă, încercase ea să domolească furia paternă.

Încă mai exitau sulurile de hârtie igienică pe care mama le şterpelise din depozitul vămii, pe când făcea acolo curăţenie, cu 15 ani în urmă, şi pe care le pusese în pod, pentru momentele grele.

Şi de data asta, Bianca sosise din Haifa, cărând după ea cu

autobuzul cinci suluri de hârtie igienică pentru că nu voia să o consume pe a lor. Sora ei se enervase şi îi explicase că aveau suficienţi bani pentru hârtie igienică şi pentru ea, dar Bianca îi replicase: „Scuză-mă, dar fundul meu nu are nevoie de hârtia asta roz şi moale. Mi se desface în mâini. Fundul meu " când spunea „fundul meu“ adăuga mereu „pardon " pentru că i se părea un cuvânt vulgar „e obişnuit cu hârtia igienică aspră, de la vamă ". Ea înţelese că era imposibil să schimbi obiceiuri vechi şi o lăsă să-şi pună în toaleta ei sulurile de hârtie pentru uzul personal. Dar imediat ce Bianca plecă, se grăbi să arunce hârtia aia igienica, veche de 30 de ani.

— Ai înnebunit, îi spusese tatăl ei suspicios, mă omoară dacă îi arunc hârtia igienică.

În starea lui confuză, înţelegea că nu era cazul să o supere pe Bianca, dat fiind ca rămăsese numai ea să aibă grijă de el.

Ea şi tatăl ei începuseră sa caute pantofii negri, lustruiţi la perfecţie. Căutaseră sub pat, sub cuvertură, pe maşina de cusut a mamei ei, pe dulap, sub dulap, printre toate albumele, dar nu era, într-adevar, urmă de pantofi. Ea îi arătase pantofii lui maro, poate se referea la aceia, care erau lucioşi şi strălucitori pentru că deja, de ceva vreme, nu mai ieşea din casă. Dar el se enervase şi îi spusese ca vorbea de pantofii negri pe care abia îi lustruise. Îşi amintea perfect de acei pantofi negri şi, ca dovadă, îi adusese o cutie de cremă neagră şi o cârpă: ea trebuise să recunoască că tocmai fuseseră folosite. Mutase toate mobilele din casa alor ei, dar nu găsise nimic. Controlase până şi în coşul de gunoi care era afară, nu în cel din casă, poate tatăl ei avea dreptate, şi mama ei îi aruncase, într-adevăr, pantofii. Se mirase să vadă în coş o pungă cu mâncare aruncată aşa, şi nu în punguliţe de plastic. Era o cutie de *cottage cheese* plină pe jumătate, brânză de oaie Canaan fără sare, cea pe care mama ei o cumpăra mereu din cauza tensiunii mari, şi chiar şi coji de castravete verde în punguţele pe care maică-sa le ţinea mereu în frigider, de pus pe frunte când avea febră. I se păruse ciudat, dar coşul era pentru toţi chiriaşii şi poate altcineva făcuse ordine în frigider. Se întoarse în casă, se duse direct la frigider şi deschise uşa. Frigiderul era complet gol. Nu era nimic în el. Deschise uşa de la congelator: pe raft erau pantofii negri, în strălucirea negrului lor lucitor şi sidefiu.

— De ce ai aruncat mâncarea? îl întrebase pe tatăl ei care, bineînţeles, nu-şi amintea nimic.

— Ca să fac loc pentru pantofi, îi răspunsese.

— Dar de ce în congelator? întrebase, încercând să înţeleagă logica

gândurilor lui.

— În frigider lucrurile ţin mai mult, precum carnea, îi explicase tatăl ei.

Ebraica e o limbă dificilă

Am aluncat ca vântul pe balustrada de marmură a scării, la ieşirea de la şcoală, şi am simţit că mă tăiam în bucăţile de sticlă aflate deasupra. Am ajuns la capătul rampei sângerând. Aveam fundul plin de cioburi şi nu puteam să mi le scot pentru ca erau la spate.

Ştiam că sora mea termina peste o oră, aşa că m-am dus în biroul unde lucra tata. Pe atunci, el era agent imobiliar, dar nici acolo nu câştiga nimic. Tata m-a dus la spital, unde mi-au cusut imediat fundul. N-a fost nevoie să-mi facă antitetanos pentru că făcusem cu trei luni înainte, când am sărit pe balustradă şi am căzut pe bara de fier.

Infirmiera, care mă cunoştea, a ţipat la tatăl meu spunându-i că ar fi trebuit să mă supravegheze, la cât de sălbatică eram, iar tata i-a răspuns că o cicatrice pe fund era cât se poate de sexy la o fetiţă de opt ani şi jumătate.

Ne-am întors acasă, iar sora mea a dat buzna peste tata, întrebându-1 ce făcea mama la şcoală.

— Îi tine locul omului de serviciu care e bolnav, îi explică tata surorii mele furioase.

— De ce tocmai în şcoala mea?

— Pentru că, poate aşa, va avea un loc stabil, îi explică tata, şi sora mea tăcu.

Contabilă, caută de lucru ca menajeră sau orice alta muncă fizică istovitoare, unde să nu fie necesară limba ebraică. Vorbeşte romană, idiş, puţină franceză şi e surdă. Probabil acesta ar fi fost anunţul pe care mama l-ar fi scris dacă ar fi căutat de lucru prin intermediul anunţurilor din ziare. Pentru mama, chestiunea stabilităţii era fundamentală. Ea căuta, în mod constant, un post care să-i dea stabilitate, iar stabilitatea se putea obţine numai ca angajat la Stat.

Visa stabilitatea pentru ca, în sfârşit, să poată lipsi de la muncă fără să i se taie din salariu. Dar lucrul cel mai important dintre toate era pensia. O femeie cu pensie e o doamnă cu prestanţă. Semnificaţia pensiei e siguranţa următorilor 30 de ani. Însemna să poată pune deoparte pentru zestrea fiicelor, pentru că ea îşi aranjase deja bătrâneţea: dacă ar fi avut o pensie, n-ar fi cântărit ca o piatră de moară pe spinarea fetelor, Doamne fereşte!

A doua zi, după ore, sora mea şi prietenele ei, Malka şi Tova, mă aşteptau la poarta şcolii ca să ne întoarcem acasă împreună. Tata o

pusese să promită că se va întoarce mereu împreună cu mine acasă, ca să nu mai cad înca o dată de pe balustradă şi să mi se deschidă cusăturile pe care le aveam pe fund.

Tova a întrebat-o pe sora mea daca mama noastră făcea curăţenie în clase în acel moment.

Surorii mele îi era ruşine să răspundă că da, aşa că i-am răspuns eu Tovei că da, „şi i-au promis şi un post stabil dacă va face curăţenie bine", am adăugat.

A doua zi, când am văzut-o pe mama ajungând la şcoală la sfârşitul orelor, am intrat în prima clasă unde începuse curăţenia şi am ajutat-o să ridice scaunele pe bănci ca să poată spăla podeaua.

Copiii, cărora profesoara le cerea să se gândească la cine va face curăţenie şi să pună ei scaunele pe bănci după lecţie, auzeau doar soneria şi ţâşneau afară, înainte ca profesorii să aibă timp să le mai dea alte teme, Doamne fereşte!

Sora mea s-a prefăcut că nu o vede pe mama că făcea curăţenie şi s-a îndreptat repede spre casă, cu prietenele ei. Eu, în schimb, am intrat să o ajut pe mama, pentru că nu-mi păsa niciodată de nimeni. Sora mea susţinea că numai penrru faptul ca eram frumoasă puteam sa-mi permit să nu-mi pese de nimeni.

Şi în ziua următoare, după ore, am rămas cu mama în clasă să ridic scaunele în timp ce ea spala podeaua cu apă multa, dat fiind că nu ea o plătea. Pe lângă asta, atunci nu stăteam să ne gândim toată ziua la nivelul lacului Tiberiada.

Sora mea, ca de obicei, a ieşit cu prietenele ei, însă după ce le-a salutat în capătul străzii noastre, s-a întors la şcoală, a intrat în linişte în clasă şi m-a ajutat să ridic scaunele şi să mătur.

În a patra zi de muncă a mamei ca femeie de serviciu la şcoala noastră, am rămas amândouă după ore, am ridicat scaunele şi am măturat sălile.

Nici nu se punea problema să spălăm podelele, dat fiind că mama nu ne-a permis să facem asta pană la 17 ani ca să nu ne stricăm mâinile. Dacă nu ne punea să facem asta acasă, ar fi facut-o cu atât mai puţin altundeva.„Mâinile sunt zestrea voastră ", spunea mereu. Şi eu care credeam că zestrea însemna prosoape şi aşternuturi. Din acelaşi motiv, nu era de acord nici sa spălam vasele acasă. Plus că aceea era datoria tatei.

După ce s-a terminat săptămâna aceea, mama a părăsit munca de la şcoală în ciuda promisiunii unui post stabil. Nu voia ca fetele ei să facă ordine după ore. Nu voia şi gata.

Apoi mama a găsit de lucru la vamă şi a fost fericită. La vama putea să spună că e bolnavă numai o zi pe lună, însă putea să şterpelească unele lucruri, după placul ei.

Oriunde lucrase mama, furase mereu câte ceva. Mai puţin când

făcea curăţenie în case particulare, de unde nu fura niciodată nimic pentru că menajera e suspectată mereu şi, în afară de asta, toţi erau mereu foarte amabili cu ea şi îi faceau cadou multe lucruri pentru fetiţele ei atât de drăguţe. Dar un post public e cu totul altceva. Bani sunt şi nu e o tragedie să furi. Aşa că mama şterpelea câteva creioane, Sucrazit[15], cafea, tot ce se folosea şi se consuma la noi în casă.

De la vamă, mama sustrăgea, în mod regulat, hârtie igienică. În fiecare zi se întorcea acasă cu suluri în geantă. După doi ani de muncă la vamă, nu era colţ în casă care să nu geamă de hârtie igienică. Podul exploda de hârtie igienică de parcă toate acele suluri ne-ar fi putut salva de al treilea război mondial.

La vamă, mama muncea de la 6.00 dimineaţa până la prânz şi după ce se întorcea acasă, începea să scurteze fuste plisate albe.

Aceasta era altă ocupaţie a mamei, să facă tivuri la fustele plisate. Fiecare tiv de făcut presupunea o îndemânare specială de croitoreasă şi mama nu era chiar croitoreasă. Ar fi trebuit să descoasă căptuşeala pornind de sus nu de jos, unde erau pliurile. După ce descosea, tăia ce trebuia să taie, refăcea toate pliurile în talie cu căptuşeala şi apoi finisa la maşina ei de cusut.

La cinci după-amiaza, mama fugea la al treilea ei loc de muncă, la cafeneaua din intersecţia străzilor ha-Neviim şi Herzl, unde muncea la bucătărie, pregătind sendvişuri, spălând vase şi decupând vârful baghetelor ca sa poată băga cârnaţii. La ora 21.00, când barul se închidea pentru clienţi, ea punea scaunele pe mese şi spăla podeaua, astfel încât să fie deja curat pentru a doua zi dimineaţa.

La miezul nopţii, mama, care abia se mai ţinea pe picioare, se întorcea acasă cu o pungă mare plină cu bucăţile de pâine tăiate, vârfurile baghetelor pe care le tăiase pentru a lăsa loc cârnaţilor, o delicatesă pe care eu şi sora mea o aşteptam toată ziua. Mâncam atâtea bucăţi de pâine, că mergeam la culcare cu dureri de burtă. Uneori, ca să varieze, mama prăjea bucăţile şi le presăra cu zahăr. „Bucăţi de pâine americana", spunea mama, şi noi, adesea, le invitam pe Lisa, Roha şi Linda, de la etajul de deasupra, ca să le împărţim cu ele.

La şcoală, după ce nu ne-au mai dat gustarea furnizată de stat, când toţi copiii îşi scoteau sendvişurile, eu şi sora mea luam bucăţile noastre de pâine şi toţi ne invidiau.

Oricum, mama ne punea mereu într-o situaţie de care să ne fie ruşine. Ca atunci când îmi aducea în clasă impermeabilul pe care-l uitasem, acasă sau, mai bine spus, pe care nu voisem sa-l iau pentru că era îngrozitor de urât. Atunci, mama bătea la uşa clasei, se scuza, cu accentul ei greoi românesc, şi zicea: „E pentru Rinuca mea, ca sa nu o ude ploaia".

Bineînţeles că aş fi vrut să intru în pământ pe loc şi pentru

totdeauna, ca să nu râdă de mine ceilalţi copii: nu era de ajuns că eram românca, se mai adăuga şi că acasă mă strigau Rinuca!

Ne era ruşine când mama scotea sendvişurile la cinema şi ni le dădea, desfăcând zgomotos hârtia în care erau învelite ca să rămână proaspete, însoţind totul cu strigăte de îndemn în română, astfel că toata sala ştia nu doar că eram români, ci şi că aveam sendvişuri.

Şi, bineînţeles, ne era ruşine în autobuz, când scădea la maxim vârsta noastră pe care o declara şoferului, ca să nu plătească biletul. Şi dacă şoferul se împotrivea, mama ne cerea să facem numărul cu ochii. Noi, antrenate şi, oricum, cu adevărat stânjenite, ne uitam la şofer cu ochii pătrunzători şi trişti şi inima lui miloasă de evreu îi interzicea să ne dea jos din autobuz, mulţumindu-se cu biletul pentru copii pe care mama i-l dădea. În realitate, aveam ochii trişti la gândul că va trebui să ne căţărăm din nou pe jos pe costişele din Haifa, în loc să mergem liniştite cu autobuzul. Cînd nu funcţiona, îi şuieram încet „nazistule“ pentru ca măcar să ştie ce era în ochii noştri şi atunci se supăra.

Când ajungeam la staţia noastră şi coboram din autobuz fară să plătim, dacă mama vedea un cerşetor, îi dădea toţi banii economisiţi pe bilete, apoi ne spunea: „Vedeţi de ce e important sa mergi cu autobuzul pe furiş?“

Apoi, în sfârşit, ne-au primit pe noi, fetele, în tabăra acelor *mapainikim* favorizaţi, lucru care s-a întâmplat numai după ce tata îndeplinise pentru ei o cantitate infinită de misiuni, mai precis „să împrumute" casa noastră pentru reuniunile de partid, implicându-i pe toţi vecinii marocani şi kurzi şi pe toţi cei din Wadi Salib care intrau în apartamentul nostru de o cameră (tata le spunea, pur şi simplu, că era o trataţie apetisantă şi că merita să vină şi că puteau să ia acasă ce rămânea). Aceea a fost perioada în care tata a prosperat, epoca alegerilor, când în cele doua luni care le-au precedat, tata a câştigat cât pentru un an. Însă, lucrul cel mai important, tata a reuşit să scoată maximum de profit de la partid exact cu o săptămână înainte de alegeri. Astfel că am obţinut şederea în tabăra de vara, la bază un colegiu, adică hrană, adăpost si activităţi: macrame, ceramică, un fel de Club Med gratis pentru fetele lui Franku.

Când mama ne-a condus la locul de întâlnire, i-a împins pe toţi, a minţit şi a spus că se duce şi se întoarce într-o clipă şi, între timp, ne-a suit primele în autobuz. Credea că cine urcă primul în autobuz obţine cele mai bune locuri şi cea mai bună hrană. Mama n-a uitat nici să-i spună însoţitorului, într-un idiş impecabil, să aibă grijă să mâncăm tot, pentru că ea cheltuise o grămadă de bani pentru tabăra aceea.

Ne era ruşine de mama la cozile lungi de la casa de ajutor reciproc, când falsifica numărul în mod sistematic, sau spunea cu voce hotărâtă, după ce verificase ce număr urmează, două numere după. Risca, pentru că altcineva putea să aibă numărul respectiv, dar, oricum, tot

putea să spună: „Scuze, am greşit!"şi astfel, fara să-i fie ruşine, când aveam 96, intram cu numărul 43.

Ne era ruşine când mama nu auzea ce-i spuneam, pentru că era surdă, când nu înţelegea ce-i spuneam, pentru că nu ştia ebraica şi când se prefăcea că nu aude şi că nu înţelege când nu-i convenea să înţeleagă.

Când mama dădea din cap energic, ştiam că nu înţelegea nici un cuvânt din ce-i spuneam, astfel că noi trebuia să-i explicăm, cu toate privirile aţintite asupra noastră, bineînţeles cu voce tare şi în română, ceea ce orice copil ar fi înţeles.

Pentru că lucrul de care ne era cel mai mult ruşine era faptul că mama nu ştia ebraică. Ceea ce însemna că eu şi sora mea eram constrânse să vorbim în română.

Şi pentru că în casa noastră erau mai mulţi prieteni sefarzi decât aşkenaziţi, aceştia au învăţat, cu timpul, să vorbească cu mama noastră în română, mai ales despre mâncare, evident. La noi acasă nu se citea Bialik sau Alterman, nu se cunoşteau poveştile lui Shalom Aleichem, se vorbea numai despre Ben Gurion sau despre bucătărie.

Şi când mama ne striga de la fereastră: „Fila, Renuţa, veniţi să mâncaţi", toată strada Stanton repeta ce spunea mama. Şi astăzi, mergând pe strada asta populată numai de arabi, mi se pare că aud vocea mamei chemându-ne, în română, să mergem la masă. Nouă ne era o ruşine de muream, iar pe mama n-o interesa câtuşi de puţin.

Când Yael, verişoara noastră din partea tatei, venea la noi la prânz, căpăta mereu numai o pulpă de pui, şi nouă ne era ruşine de mama şi de pulpa lui Yael. Şi când încercam, cu jocuri de prestidigitaţie, să schimbăm farfuriile, nu servea la nimic şi, ca şi cum ar fi suspectat ceva, mama se aşeza alături de noi până când terminam tot din farfurie. Astfel, noi înghiţeam şi sufeream, tăceam şi juram că, într-o zi, îi vom da lui Yael toate bucăţile de pui de care mama noastră o privase.

Dar când, în schimb, Yossi, verişorul nostru din partea mamei, venea în vizită din Hadera şi primea o bucată identică cu a noastră, uneori chiar mai mare, eram foarte fericite. Yossi nu numai că era o ruda din partea mamei, dar era şi băiatul făcut la bătrâneţe al fratelui mai mare al mamei, Nicu, pe care mama îl trata cu respectul cuvenit unui frate mai mare. Pe lângă asta, mi se părea că mama făcuse, ca de obicei, socotelile ei: ştia că petreceam multe vacanţe la Hadera şi nu voia ca acolo, la Hadera, să ni se dea de mâncare numai o amărâtă de pulpă de pui.

După nouă zile de pneumonie, a douăsprezecea zi de la naşterea lui Noa, el se întoarse de la spital dărâmat. Noa făcuse o infecţie groaznică în sânge, îi făcuseră o transfuzie completă, dar nu reuşiseră

să oprească infecţia. Starea ei era critică.

Seara, sora ei, abia sosită de la New York, se duse la ea şi îi citi pe chip teroarea.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă, bănuind că sora ei fusese la spital şi se speriase aflând de starea critica a lui Noa.

— Parcă, eşti o stafie, îi spuse şi îi ceru scuze că nu putuse să vină mai devreme, să-i fie aproape în momentele acelea dificile.

— E în regulă, a avut mama grijă de mine, o linişti.

Se urcă pe cântarul din baie şi constată că pierduse nouă kilograme în noua zile. Un kilogram pe zi. Ca şi cum ar fi vrut să se identifice cu Noa care nu lua în greutate.

A doua zi dimineaţă, se îndreptară spre spital cu teama că poate nu vor mai avea pe cine să mângâie prin hubloul incubatorului. În acele 25 de minute foarte lungi, pe tot drumul până la spitalul Kaplan, în Rehovot, nu schimbară nici un cuvânt, ca şi cum orice cuvânt ar fi putut să pună în pericol viaţa fetiţei. Ajunseră gâfâind la Neonatologie şi bărbatul ei o ajută să-şi lege cămaşa verde şi să-şi pună masca pe gură, continuând să o sprijine ca să nu cadă, atât era de slăbită.

Doctorul Alkalay îi anunţă că starea fetiţei era disperată. Tubul care îi permitea să respire generase infecţia, atacându-i chipul şi cavitatea bucală. Ficatul se mărise, rinichii nu reacţionau. Nou-născuta era umflată din cauza acumulării de lichide şi dacă nu reuşea să facă pipi în următoarele 24 de ore, nu avea să supravieţuiască. Avea spasme în tot corpul, din cauza lipsei de oxigen, şi era greu de spus dacă nu fusese afectat şi creierul. Le explică apoi că-i făcuseră perfuzie cu trei tipuri de antibiotice şi plasmă.

— Facem tot ce este posibil, restul depinde de ceruri, adăugă medicul.

Rămaseră multă vreme în picioare, lângă uşă, chiar dacă ştiau că Noa nu putea să le simtă prezenta.

— Fiica voastră e pe mâini bune. Nu mai aveţi ce să faceţi astăzi aici, le spuse doctorul Alkalay, cu o delicateţe surprinzătoare pentru un bărbat atât de înalt şi puternic. Şansele ei sunt de unu la sută, probabil. Numai un miracol o poate salva. Sper că voi credeţi în miracole, încheie.

— Sub ce formă trebuie sa apară miracolul? întrebă ea.

— Dacă reuşeşte să facă pipi în următoarele ore, acesta ar fi un miracol, repetă doctorul Alkalay.

Soţul ei ar fi vrut ca ea sa se întoarcă în patul cald, însă, după o scurtă ezitare, hotărâră amândoi să aştepte alături de fetiţa lor, în spital. Se duseră să bea o cafea la cantină, dar cafeaua era slabă şi rece.

Când o sună pe sora ei să o roage să vină să stea cu ei, cumnatul le transmise că ea se dusese la Haifa pentru că starea tatălui lor se agravase şi fusese internat.

Într-un impuls de egoism total, se gândi că acum n-ar fi putut nici măcar să o roage pe mama ei să vină să stea cu ei.

— Poate că e bine că nu avem telefon, îi spuse soţului ei.

— De ce?

— Pentru că nu putem primi veşti proaste. Acasă, la ai mei, nu aveam telefon pentru că nu ni-l puteam permite, îi povesti, în timp ce sorbea cafeaua insipidă, şi singura dată când au sunat-o pe vecina noastră, cerând cu mine, era ca să-mi spună că sora Vardei reuşise, în sfârşit, să se sinucidă.

— Cine e Varda? o întrebă, ca şi cum era o problemă importantă.

— Îţi aminteşti de mama prietenei mele pentru care ai donat sânge când nu reuşeau să-mi găsească nici o venă la spitalul Hadassa din Ierusalim?

— Era Varda.

— Nu. Aceea era mama care se îmbolnăvise foarte grav după ce fiica ei, sora prietenei mele Varda, reuşise să se sinucidă. De un an încerca. Se aruncase în mare de doua ori încercând să se înece, altă dată se aruncase de la etajul al treilea, dar s-a rănit doar şi altă dată s-a oprit pe liniile de tren, dar n-a avut curajul şi, până la urmă, a

înghiţit o cantitate mare de somnifere pe care, de un an, le punea deoparte, pe furiş, de la părinţii ei.

— De ce? o întrebă îngrozit.

— Voia să moară, răspunse ea, şi Varda îmi povestise numai mie, tot anul, de încercările de sinucidere ale surorii. Până la urmă reuşise şi Varda o sunase pe vecina mea ca să-mi spună că sora ei izbutise. Aşa mi-a spus.

— Ai reuşit să mergi la înmormântare?

— Nu. A doua zi aveam examen de bacalaureat la istorie şi nu începusem încă să învăţ. Astfel, după acel telefon, m-am aşezat să învăţ şi nu m-am ridicat decât atunci când a venit vremea să plec. În pauza din timpul examenului, noi, toţi fumătorii, am alergat la toaletă să fumăm. Dar, pe neaşteptate, directorul a intrat în toaleta pentru fete, rugându-ne pe toate să ieşim. În timp ce ieşeam, cu teama că ne va anula examenul pentru că ne-a prins fumând, el mi-a cerut să rămân şi m-a întrebat, după ce au ieşit toate celelalte, cum se simţea Varda, dat fiind că aflase că eu eram cea mai bună prietenă a ei. I-am spus că se simţea bine şi nu mă gândeam decât la cum să ascund rotocoalele de fum care ieşeau din ţigara mea de la spate. Speram că poate, până la urmă, nu observase.

— Eşti sigură? m-a întrebat.

— Poate acum va fi mai uşor pentru toţi, am spus, cu naivitatea unei fete de 18 ani.

— Crezi că pot merge la ei în timpul săptămânii de doliu? Directorul, de

care le era frică tuturor, îmi cerea mie un sfat.

— In alte împrejurări, v-aş fi spus că ar fi fost fericiţi, i-am răspuns.

— Mulţumesc. Poţi continua sa fumezi, mi-a spus directorul şi apoi a ieşit din toaleta pentru fete.

Directorul, de care tuturor le era teribil de frică, se dovedise un om sensibil şi, când m-a întrebat de Varda, mi s-a părut trist. Era clar că era într-adevăr îngrijorat pentru ea şi pentru părinţii ei. Şi ştii care e lucrul cel mai trist din toată povestea asta? Directorul, care era destul de în vârstă, avea un fiu şi tu îţi aminteşti de Jinji, Amiram şi Moshe care au fost la noi, în Barcelona.

— Sigur ca-mi amintesc. Am fost împreună la coridă.

— Eu n-am venit cu voi, îi aminti, dar ei mi-au povestit că băiatul directorului murise de cancer la 18 ani. Singurul copil, spuse încet.

— Hai, să vorbim despre lucruri vesele, îi spuse el.

— Despre ce, de exemplu? îl întrebă,

— De exemplu, despre faptul că părinţii mei sosesc săptămâna viitoare ca să stea puţin cu noi, spuse el.

— Excelent, răspunse ea şi, în inima ei, speră că atunci vor fi mai senini.

Peste noapte, dormiră pe bancheta din sala de aşteptare, lângă Secţia de neonatologie, îmbrăţişaţi unul în durerea celuilalt, până când şeful de secţie, doctorul Mogilner, îi trezi, la 4.00 dimineaţa, scuturându-i delicat. Se întâmplase miracolul: Noa făcuse pipi.

— Şi acum? îl întrebă bărbatul pe doctorul Mogilner.

— Continuaţi să vă rugaţi, îi răspunse, infecţia i-a afectat organismul şi acum e nevoie de tratament. După cum se pare, am reuşit s-o învingem pe cea de sânge dar, din păcate pentru noi, prin plasturii care fixează tubul, infecţia a atacat obrajii şi cavitatea bucală, creându-i o despicătură în regiunea

palatală şi o inflamare urâtă la urechi.

Timp de trei săptămâni, ea se ducea la Secţia de neonatologie la 7.00 dimineaţa, şi venea după ea după-amiaza, după serviciu, şi seara se întorceau împreună, îndureraţi, în casa lor goală. El îi umplea cada, îi masa spatele, dar nu mai imita sunetul trompetei. Cea mai mare parte a timpului erau singuri cu durerea şi teama paralizantă a aşteptării. Sora ei venea să-i vadă în puţinele momente când nu era cu tatăl lor, care avusese un alt atac şi, uneori, şi sora lui, care stătea lângă incubator, la fel de neputincioasă ca ea. Părinţii lui au rămas cu ei zece zile, o priveau pe Noa de dincolo de geam, dădeau din cap şi nu spuneau nimic. Ca şi cum, dacă ar fi spus ceva, se temeau că ar fi înrăutăţit situaţia.

În fiecare zi şi toată ziua, ea îi cânta fetiţei ei *Fetiţa cea mai frumoasă de la grădiniţă, cu ochii cei mai frumoşi, cu cosiţele cele mai frumoase,* şi nu-i păsa că nu avea nici o cosiţă, că părul trebuia încă să-i crească. Noa era fetiţa cea mai frumoasă din secţie, în ciuda bandajelor de pe faţă, şi ea nu contenea să-i cânte cântecelul acela minunat. Nu ştia cuvintele altor cântece pentru că nu-i plăcuse niciodată să cânte în cor, iar când toţi din clasă intonau cântecele frumosului pământ al lui Israel, ea fredona, cu voce joasă, Beatles sau Cliff Richards. Până când apăruse Yehudit Ravitz care o salvase cu cântecul *Fetiţa cea mai frumoasă de la grădiniţă* şi, în sfârşit, ea avusese dovada că, pentru a o face să cânte, era nevoie de cântece ale căror cuvinte ajungeau la suflet.

Medicii şi infirmierele aveau grijă de Noa cu un devotament înduioşător. Îi aspirau puroiul din cavitatea bucală şi din urechi de cinci ori pe zi, uneori trebuiau să o înţepe de mai multe ori înainte să găsească o venă pentru perfuzia cu plasmă sau antibiotice sau, pur şi simplu, pentru recoltarea zilnică de sânge. Nu era uman ca o tânără mamă sa vadă cum o luau pe fragila ei fetiţă, de nici trei kilograme, şi cum îi făceau injecţii în cap. N-ar fi fost uman nici pentru o mama cu experienţă. Cu timpul, învăţă să cunoască, din intensitatea plânsului lui Noa, cine avea mâini de aur şi făcea injecţii mai puţin dureroase, însă se opunea categoric ca un oarecare, fără experienţă, să se apropie de fiica ei.

Când, intr-o zi, Noa deschise larg gura ca pentru a cere insistent să nu i se mai facă rău, ea observă că nu avea omuşor.

— Nu are omuşor, îi spuse Zaharei, infirmiera-şefă.

— Omuşor?

— Da, apendicele din gură, din spate, încerca să-i amintească infirmierei unde se găsea omuşorul.

— Aa, acela. Da, aşa e, observasem. Nu vă faceţi griji, nu are nici o importanţă medicală omuşorul.

Îl întrebă, oricum, pe doctorul Alkalay care era funcţia omuşorului în corpul uman, dar şi el susţinu că nu-i era atribuită nici o însemnătate medicală.

După trei săptămâni, vineri, când intră la 7.00 dimineaţa la Neonatologie, rămase împietrită ca o statuie de sare. Locul incubatorului lui Noa era gol şi ea, în săptămânile petrecute în spital, învăţase că un loc gol însemna că nou-născutul prematur nu supravieţuise peste noapte. Rămase acolo, în picioare, în acel loc gol, nemişcată, îngheţată. Până când, pe neaşteptate, Zahara, infirmiera care îi plăcuse din prima clipă, o văzu. Dădea să mănânce unui băieţel sau unei fetiţe din incubatorul de lângă fereastră. Îi zâmbi, văzând privirea stinsă de pe chipul ei şi îi făcu semn să se apropie.

— Am mutat-o pe Noa aproape de fereastră ca să o vadă puţin lumina soarelui. Veniţi, continuaţi dumneavoastră să-i daţi să mănânce cu sonda.

Ea se apropiase de fereastră, ezitând încă, străduindu-se să-şi revină, şi văzu lumina peste corpul gol al fetitei, într-o nuanţă trandafirie, ca şi cum fusese de ajuns o jumătate de ora de raze de soare ca să prindă culoare. Până şi chipul bandajat căpătase un colorit mai roz.

— Astăzi se simte mult mai bine, aşa că am decis să o aducem la lumină, îi explică Zahara, punându-i fetiţa în braţe.

— Mulţumesc, îi spuse infirmierei dar, de fapt, îi mulţumea lui Dumnezeu.

Privi grădina de la fereastră şi se rugă, o clipă, sa poată dansa cu fetiţa ei acolo, afară, când nu va mai fi legată de toate tuburile acelea.

Seara, se duseră la sora ei pentru masa de *Purim,* unde o găsiră şi pe mama lor, pe care sora ei o adusese de la Tel Aviv ca să ia o gură de aer în afara spitalului. Bianca povesti că în acea dimineaţă se dusese la grota profetului Ilie şi se rugase pentru vindecarea completă a soţului şi a nepoatei.

În drum spre casă, pe stradă, ea îi spuse soţului că ar vrea să doneze Secţiei de neonatologie cei o mie de dolari primiţi ca dar de nuntă de la unchiul lui din Paris pentru naşterea lui Noa. El nu se opuse, deşi ea ştia că ar fi vrut să-şi cumpere o cameră video cu acei

bani.

A doua zi, sâmbătă dimineaţă, la cinci săptămâni după naşterea ei, Noa zâmbi pentru prima dată. Numai lor, părinţilor ei, le zâmbi cu o privire recunoscătoare. În schimb, când se apropiau de ea medicul sau infirmiera, cu halatele lor verzi, Noa începea imediat să plângă, de parca ştia că aveau să-i facă, din nou, rău.

— I se par toţi nişte extratereştri, o făcu soţul ei sa râdă, şi eu aş plânge toata ziua daca nişte fiinţe verzi s-ar învârti pe lângă mine.

Ea îşi mângâie fetiţa, iar când ridică din nou privirea, prin hubloul de la Neonatologie, văzu un clovn care îi făcea cu mâna. Ea îl privi crezând că are o vedenie: clovnul venea din cer? Acela dădu, din nou, din mâini şi făcu o faţă caraghioasă. Îi făcu semn să se apropie şi, când ea ieşi, îi dădu un balon transparent, albastru, pe care scria cu litere roşii: „Te iubesc, mami".

— E pentru dumneavoastră, îi spuse clovnul şi, când ea îl privi uimită, văzu alţi trei clovni care se învârteau pe coridoarele secţiei, împărţind copiilor baloane şi bomboane. Atunci îşi aminti că era sărbătoarea de *Purim.* Se întoarse şi legă balonul de băţul perfuziei lui Noa.

Noa le zâmbi din nou, lor şi balonului albastru.

La miezul nopţii, vecina bătu la uşă spunând că era un telefon urgent şi, când ea se apropie de telefon, apucând receptorul cu mâinile tremurânde, sora ei îi spuse că tatăl lor murise. Începu să plângă şi, când soţul ei o prinse de spate, temându-se că leşina, îi spuse că plângea de uşurare. Uşurare pentru că nu era Noa şi pentru că tatăl ei îşi trăise partea lui de suferinţă.

Circul Medrano

În sfârşit, circul Medrano ajunsese în Haifa. Se ducea mereu mai întâi la Tel Aviv, apoi la Ierusalim şi, la urmă, la Haifa, chiar dacă oraşul nostru era cel mai frumos din Israel.

Precum parada armatei de Ziua Independenţei, care se desfăşura mai întâi la Ierusalim, capitala noastră, apoi la Tel Aviv şi abia la urmă la Haifa.

Ca să mergem la circ, eu şi sora mea am fi vrut să ne îmbrăcăm cu hainele din ultimul pachet de la Fima şi Sami. Tata ne-a spus că îi părea rău, însă măcelarul, care îi promisese două bilete pentru circ în

schimbul unei frumoase firme pentru magazinul său, până la urmă nu i le-a dat. Cumnatul, care muncea la primărie, de asemenea nu reuşise să-i facă rost de bilete.

Sora mea părea dezamăgită, în schimb eu l-am minţit pe tata şi i-am spus ca nu-mi păsa deloc de circul ăla idiot. Nu voiam să sufere dat fiind că nu avea bani ca să le duca la circ pe fetele lui dragi. L-am privit direct în ochi, ca să nu înţeleagă că şi eu eram foarte dezamăgită.

A doua zi după-amiază, în timp ce ne jucam jos, ca de obicei, de-a v-aţi ascunselea, Fila mi-a spus că vom merge singure la circ.

— Dar nu suntem bine îmbrăcate, i-am zis.

— Oricum nu putem intra. Mergem numai aşa, prin preajmă, poate reuşim să vedem elefanţii, îmi spuse ea.

Ne-am tot învârtit în jurul circului şi, deodată, am zărit o mică deschizătură în gard.

Ocazia îl face hoţ pe om: aceea era ocazia noastră.

Ne-am frământat multă vreme ce să facem. Să ne întoarcem sau să ne strecurăm? Deodată, sora mea m-a luat cu putere de mână şi am trecut prin deschizătură.

Eram surprinsă. Fila fusese mereu cea mai fricoasă dintre noi două: cum îndrăznise să se strecoare în circ când era clar că zeci de poliţişti se învârteau prin zonă pentru a-i înşfăca pe copiii care se furişau înăuntru şi a-i duce părinţilor, făcându-le acestora o impresie proastă? Sora mea mi-a făcut semn să merg cu capul în sus, aceeaşi postură cu care mă obişnuise de când mă punea să merg cu cărţile pe cap, ca să nu fiu cocoşată ca vânzătorul Avraham. Ne mişcam ca doi roboţi, cu paşi mici, ca japonezele, prefacându-ne că nu suntem terorizate. Când am ajuns la o cişmea, ne-am spălat pe faţă şi ne-am curăţat mizeria din păr şi de pe haine şi am continuat să mergem drepte şi tremurând de frică, amestecându-ne printre oamenii veseli.

Era pauză, aşa că toţi se plimbau pe acolo, cu vată de zahăr pe băţ, baloane, arahide, mere roşii zaharisite, în ritmul muzicii încântătoare care se aude la circ.

Deodată, ne-am trezit faţă în faţă cu mătuşa Laika şi unchiul Max. Mătuşa Laika era sora mai mare a mamei şi, împreună cu unchiul Max, locuiau la Givaat Olga într-o căsuţă numai a lor, cu o groază de pomi fructiferi în grădină. Sora mea m-a pus să jur că nu le vom spune că intraserăm fără să plătim, ca să nu ne pârască şi, când ne-au întrebat dacă ne plăcuse spectacolul până atunci, sora mea a etalat o extraordinară erudiţie în materie de circuri, în timp ce eu aprobam energic din cap fără să scot un sunet.

Sora mea cea deşteaptă se declarase nerăbdătoare să vadă a doua parte a spectacolului, lucru care era cât se poate de adevărat.

Max a scos din buzunar nişte bani şi ni i-a dat ca să ne cumpărăm vată de zahăr pe băţ sau o acadea.

Nu mai puteam de bucurie. Pentru că vedeam spectacolul, fără sa-l punem pe tata să cheltuiască bani, şi pentru că mâncam vată de zahăr. Un vis devenit realitate.

I-am salutat pe mătuşa Laika şi pe unchiul Max, şi eu am alergat imediat la chioşcul cu vată de zahăr. Dar Fila m-a tras înapoi — oricum, era mai mare decât mine cu un an şi opt luni şi, deci, mai puternică — şi mi-a explicat că nu eram încă în afara pericolului şi că, în orice caz, eram suspecte cu acele haine spălacile, primite de la penultimul pachet de la Sami şi Fima, şi că în orice moment se putea apropia un poliţist să ne prindă în flagrant delict cerându-ne biletele.

— Şi ce facem? am întrebat-o pe sora mea mai mare care făcuse în aşa fel încât să intrăm la circ fără să plătim, iar ea mi-a explicat că de banii de la unchiul Max ar fi trebuit să ne cumpărăm un balon argintiu transparent, care era un balon foarte scump, pe care şi-1 permitea oricine şi, în opinia ei, având acel balon nimeni nu ar fi putut bănui că nu aveam bani şi că ne-am strecurat fără bilete la circ.

Cu o ultimă privire, m-am despărţit tristă de chioşcul cu vată de zahăr şi ne-am dus să cumpărăm un splendid balon argintiu care nu ar fi făcut pe nimeni să bănuiască faptul că eram doua fetiţe furişate la circ. Sora mea a ales imediat un balon roşu, iar eu, deşi îmi plăcea mult mai mult cel albastru, de data aia n-am îndrăznit să comentez. În fond, era meritul ei că ne aflam acolo.

Am intrat în cortul imens, două fetiţe cu haine spălăcite şi un mare balon roşu-argintiu care pe urmă va dispărea în aer, în timp ce stomacul meu va continua să chiorăie şi să vrea nebuneşte vata de zahăr roz şi dulce. Dar, într-adevăr, nimeni nu ne-a bănuit. A doua parte a spectacolului a fost nemaipomenit de frumoasă.

Merse împreună cu mama şi cu sora ei la spital, unde rămaseră să privească trupul fără viaţa al lui Musku. Lângă ele, era întreaga familie care-l asista pe bolnavul din patul de lângă tatăl lor. Un om de vreo 50 de ani din familia aceea se apropie să zică, pe un ton polemic, că, toată ziua de *shabbat,* tatăl lor întrebase de familia lui.

— Cum întreba? întrebă sora. Ne

striga?

— Agita mâinile ca şi cum zicea „de unde îmi va veni ajutorul"? De câteva ori, eu şi soţia mea ne-am apropiat şi i-am dat să bea. I-am dat şi să mănânce fructe coapte. Era singurul lucru care îi făcea bine. Spre sfârşit, plângea chiar, ca şi cum implora să se ducă. A suferit, bietul de el. Toată ziua a suferit. Odihnească-i-se sufletul în pace!

— De ce nu aţi rugat-o pe infirmieră să ne anunţe? întrebă combativă sora ei pe singura persoană care stătuse lângă tatăl lor în ultimele lui ore.

— Am făcut asta. Infirmiera s-a uitat în fişă şi a spus că nu găsea numărul dumneavoastră.

— Dar infirmierele nu aveau grijă de el? Sora ei se supără din nou pe toată lumea, dar mai ales pe ea însăşi.

— Ştiţi cum e în spital de *shabbat.* Şi un câine s-ar simţi mai puţin abandonat decât un om bolnav, îi răspunse cel căruia îi fusese mila de tatăl lor.

— A trăit toată viata pentru noi şi nici măcar n-am catadicsit să fim cu el când avea nevoie, îi spuse suferind surorii, care îi răspunse că nu trebuia să se simtă vinovată. Ea avea grija de fiica ei.

— Eu sunt criminala, adăugă, pradă profundului regret că-şi abandonase tatăl.

În timpul celor şapte zile de doliu, îl întrebă pe rabinul sinagogii sefarde, unde tatăl ei mergea de *Rosh ha-Shana* şi de Kippur, care era funcţia omuşorului în tradiţia ebraică. Ştia că rabinii, spre deosebire de medici, aveau mereu un răspuns pentru orice.

— Omuşorul e pactul încheiat intre Creatorul lumii cu oamenii

excepţionali, îi spuse rabinul când se duse să o încurajeze în perioada de doliu pentru moartea tatălui.

— Omuşorul e bariera între suflet şi vocea care iese din om. E o barieră care îi spune omului: gândeşte-te bine asupra fiecărui cuvânt care iese din gura ta. Pentru că în momentul în care iese din gură, el nu mai e al tău. Aparţine tuturor,

— Cabala spune că Dumnezeu a creat lumea prin intermediul înţelepciunii, pe care unii o mai numesc *sekinah,* şi că înţelepciunea are zece *sefirot*[16]**.** În *Sefer yesirah,* atribuit părintelui nostru Avraam, se spune: „Zece *sefirot* fără determinare: numărul celor zece degete, cinci la cinci, şi pactul unităţii aşezat la mijloc: în circumcizia limbii şi a pielii."[17]

— Care e pactul care e stabilit intre noi şi Dumnezeu ca „circumcizie a pielii" e clar pentru toţi. Dar numai puţini au privilegiul „circumciziei limbii ". Înţelegi, fata mea, numai foarte puţini, numai oamenii excepţionali obţin pactul limbii dintre Dumnezeu şi om. Şi cu acest pact este tăiat omuşorul. De ce mă întrebi? se interesă rabinul

— Pentru că fiica mea s-a născut fără omuşor, îi răspunse ea.

— Atunci ai o fetiţă excepţională, îi răspunse rabinul, iar ea îi mărturisi că ar fi vrut, pur şi simplu, ca ea să fi fost sănătoasă şi se grăbi spre spital, la fiica bolnavă.

La vârsta de două luni, Noa gustă pentru prima oară laptele matern. Zahara susţinea că trebuia sa înveţe sa sugă şi să respire în acelaşi timp şi că nu mai putea continua să-i dea să mănânce cu sonda, direct în stomac. Ea se pregăti cu fetiţa multe ore, cu foarte multă dragoste şi devotament, o dată sugea, o dată respira, sugea şi respira. Cel mult, laptele îi curgea din gură sau din cerul gurii fară

omuşor.

Doctorul Mogilner ar fi vrut ca Noa să fie hrănită cu lapte matern, dar fiindcă mama nu mai avea lapte, i se spusese că femeile ortodoxe aveau un obicei, un fel de *mitzwah,* potrivit căruia laptele matern putea fi vândut, în caz de nevoie. Ea şi soţul ei făcură cercetări în cartierul Bnei Brak[18] însă fără să găsească nimic. Atunci ea îşi aminti de Rivka, fetiţa născută la cinci minute după Noa. Făcu rost, de la spital, de numărul de telefon al părinţilor şi speră ca generozitatea lor să fie mai mare decât cea pe care ar fi putut să o găsească la Ramat Aviv.

O sună pe mama Rivkăi şi când se prezentă, aceasta fu fericită s-o audă şi o întreba imediat cum se simţea Noa. Îi povesti că ea şi soţul ei vorbeau adesea despre ei, întrebându-se cum se simţea fetiţa. Da, slavă Domnului, fiica ei era bine şi avea cinci kilograme şi jumătate. Când află că Noa nu atingea pragul de trei kilograme, o întrebă ce putea să facă pentru ea.

— Aş avea nevoie de laptele dumneavoastră, îi spuse simplu. Bineînţeles, nu eu, fiica mea.

Mama Rivkăi acceptă fără nici o ezitare. Îi spuse că avea chiar prea mult lapte şi că ar fi fost fericită să-i dea din el.

„Oricine salvează un suflet e ca şi cum ar salva lumea toată, adăugă şi îi spuse că era o onoare pentru ea că au apelat la ajutarul ei.

— Nu ştiam la cine să apelăm, îi spuse cu sinceritate.

În fiecare zi, după serviciu, bărbatul se ducea acasă la ei şi aducea la spital două biberoane pline cu lapte matern, iar ea, căreia Zahara îi cedase locul în procesul de alimentaţie, o hrănea pe Noa cu pauze dese ca să o lase sa respire.

După trei luni, odată atinse cele trei kilograme, o lăsară pe Noa să plece acasă, cu obligaţia să se prezinte de trei ori pe săptămână la spital pentru vizită şi tratament.

Acoperiră pereţii camerei lui Noa cu un tapet colorat care să fie o bucurie pentru ochii ei după toate halatele verzi şi suporturile de perfuzie pe care le văzuse din ziua naşterii. O îmbrăcară cu toate hăinuţele pe care le primise din Barcelona, aceleaşi pe care, în fiecare seară, le privise cu nostalgie, rugându-se ca fiica ei să le poată purta. Spera ca acasă la ei, cu părinţii ei care o iubeau, Noa se va restabili şi va începe să crească.

Îi cumpărară suzete şi făcură un orificiu astfel încât Noa să poată şi respira pe gură, dar spre marea lor părere de rău, fetiţei nu-i plăceau suzetele şi îşi sugea numai degetul, astfel că rămânea fără aer. Astuparea totală a nărilor se transformase într-o problemă serioasă odată întorşi acasă, pentru că nu mai putea fi hrănită cu sonda. Foarte

des îi vedea pumnişorii zbătându-se şi cerând aer, dar aerul nu era. Ea stătea lângă fetiţă şi îi deschidea gura, iar Noa o privea recunoscătoare şi parcă îi spunea „mulţumesc pentru aerul pe care mi-1 dai“. Stătea ore întregi lângă fetiţă, ţinându-i gura deschisă ca să poată respira, iar noaptea făceau cu rândul. Uneori se trezea în toiul nopţii cu coşmarul că fiica ei avea nevoie de aer, se ducea la pătuţ şi îl vedea pe soţul ei în picioare, care ţinea deschisă gura lui Noa, ca să poată respira. Nimic nu o interesa în afară de fiica ei. Soţul ei muncea, încerca să se acomudeze în Israel, să înveţe limba şi obiceiurile pe care, deşi le învăţase deja ca turist, erau diferite pentru un cetăţean. Cu toată părerea lui de rău, se lăsaseră convinşi de un prieten al soţului, care emigrase cu doi ani înaintea lor şi care locuia, cu soţia, la Rishon le-Tzion, sa cumpere acolo un apartament. Pentru că aceşti prieteni aveau copii mici, se gândeau că se vor înţelege bine. Toate astea înainte să se nască Noa. După, nu i-au mai văzut pe prietenii aceia ai lor. De parcă o casă unde era un copil bolnav putea fi un mediu contagios.

Îşi dorise apartamentul acela la Rishon le-Tzion în special pentru terasa mare care dădea spre grădini. Însă, pentru a obţine o linie telefonică de la Bezek, lista era lungă şi n-au servit la nimic documentele de la spital care atestau starea fetiţei: la Bezek nu exista linie telefonică pentru ei, aşa că erau rupţi de lume.

Îi părea rău pentru soţul ei care lăsase viaţa comodă din Barcelona: în Israel, totul era atât de dificil pentru el. Salariul lui era mult mai mic faţă de banii cu care era obişnuit, nu avea prieteni, familia lui era departe, soţia lui era tristă şi nervoasă, iar fiica lui, care tocmai se născuse, era foarte bolnavă. Viaţa lui mergea în sens contrar, ca scrierea ebraică, iar când voia să se înseninеze în braţele soţiei lui, ea, care stătuse cu orele încercând să o hrănească pe Noa fără sa vomite totul, nu mai avea destulă putere pentru el.

Îi lăsa maşina pentru orice urgenţă şi se ducea să muncească la Tel Aviv, cu trei autobuze, astfel că, deşi termina la 17.00, ajungea acasă la 19.00 şi îşi găsea soţia palidă, ca şi fetiţa lor. Dar îşi păstrase optimismul şi când a fost clar că Noa suferea de o boală cronică a sângelui, adică măduva ei nu producea globule şi sistemul ei imunitar era slab.

La şase luni fu din nou internată pentru altele trei, apoi externată din nou când cântărea patru kilograme. La nouă luni cântărea cât un nou-născut de o lună. În toata perioada aceea, Noa nu digera nimic, de aceea i se pusese o perfuzie pentru lichide. Se punea din nou problema găsirii unei vene şi o înţepau de mai multe ori pe zi, iar fiecare înţepătură îi sfâşia pe părinţi.

Ea stătea în spital toată ziua, de la 7.00 dimineaţa până la 19.00 seara, apoi ajungea cumnatul care stătea până la 22.00 şi, în sfârşit,

soţul, care petrecca noaptea alături de Noa. Ea şi soţul ei se vedeau acasă pentru mai puţin de o ora, între 21.00 şi 22.00 seara şi ea îi vorbea despre câtă hemoglobină a avut Noa în acea zi, dacă erau necesare alte transfuzii. Numai sâmbăta se vedeau toată ziua, când stăteau amândoi lângă fiica lor. Toată săptămâna era de pază, ca o leoaică, pentru a-şi apăra fetiţa de numeroşii microbi, pentru că Secţia de pediatrie nu era sterilă ca aceea de neonatologie. Se temea că Noa, cu sistemul ei imunitar care nu dădea semne să se îmbunătăţească, ar fi luat toate bolile care erau prin spital. Ea aducea de acasă o cădiţă pentru Noa şi o spăla numai acolo. Infirmierele se simţeau jignite şi îi spuneau că dezinfectau lighenaşul cu produse foarte puternice după fiecare copil, însă ea susţinea că Noa avea cădiţa ei şi nu permitea nimănui să se atingă de ea. Când vreo infirmieră se apropia să schimbe perfuzia, ea nu-şi făcea scrupule să-i ceară să se spele pe mâini înainte şi se asigura că infirmiera şi le spăla într-adevăr, mai ales dacă tocmai se ocupase de un copil cu probleme intestinale. Mai mult decât orice, controla ca perfuzia să fie corect pusă şi să nu fie — Doamne fereşte! — greşeli, lucru care putea să se întâmple pe neaşteptate. Nu lăsa pe nimeni să se apropie. Erau zile când avea nervii atât de distruşi, că nu permitea nimănui din personalul medical să se apropie de Noa. Soţul îi spunea că, în felul acela, se vor revolta toţi, dar ea îi răspundea că era mai bine să se teamă de nebunia ei decât de vreun stagiar care să aibă impresia că poate face vreo experienţă pe fiica lor.

În lungile ore petrecute în spital, ea le privea cu invidie pe infirmierele care schimbau tura la fiecare opt ore şi care, după o zi de muncă, se întorceau la casele lor, la soţii şi copiii lor. În timpul turei de noapte, le auzea pe infirmiere instruindu-şi soţii la telefon cum sa facă baie copilului, să-i pregătească omleta în formă de faţă pentru că o mânca numai aşa, cum să pună două măsline în locul ochilor, şi o felie de castravete ca gură, aşa încât să mănânce şi legume. Invidia teribil persoanele sănătoase şi normale care trăiau în case normale şi mâncau mâncare normală în casă, şi nu sendvişuri luate de la automat, şi se ruga ca, măcar pentru o zi, fiica ei să reuşească să mănânce fără să vomite.

Într-o noapte, în timp ce soţul ei rămăsese să doarmă acasă pentru că era răcit, cumnatul ei stătu toată noaptea lângă pătuţul lui Noa şi, când ajunse ea la ora 6.00 dimineaţa, el o primi foarte bucuros, spunându-i că pe Noa o cântăriseră cu o oră în urmă — la spital viaţa începe la răsăritul soarelui — şi că trecuse de pragul de patru kilograme. Cumnatul ei era atât de fericit, de parcă Noa luase, în sfârşit, în greutate datorită nopţii pe care el o petrecuse alături de ea.

— În afară de asta, cum a fost noaptea? îl întrebă ea.

— Nimic special, o informă.

Trebuisera să-i facă transfuzie şi, dat fiind că nu-i mai găseau nici o vână în afara celor de la gât, el fusese nevoit să-i ţină capul dintr-o parte, cu gâtul drept, fără să o lase să mişte ca să nu iasă perfuzia.

— I-ai ţinut capul mult timp? îl întrebă ea.

— Da, răspunse, şi apoi am leşinat.

Ea susţinea, faţă de medici, că până când Noa nu era operată pentru a-i desfunda nasul, n-avea să reuşească niciodată să ia în greutate şi va continua să vomite. Medicii, dimpotrivă, susţineau că operaţia ar fi fost de folos pentru scurtă vreme şi că, în realitate caile respiratorii ar fi putut să se închidă din nou. Dată fiind starea fizică a fetiţei, teama era că n-ar fi supravieţuit operaţiei. Ce-a fost mai întâi, oul sau găina? Merită spus spre lauda medicilor că, în timp, au învăţat să se consulte cu ea şi să nu schimbe medicamentul sau tratamentul fără să-i ceară părerea. Înţelegeau că intuiţia unei mame ca ea depăşea uneori medicina care, adesea, bâjbâia în întuneric. Pe lângă asta, nenorocitul acela de microb îi făcuse atâta rău, încât nu era secţie din spital în care Noa să nu fie tratată: ORL, Stomatologie, Neurologie, Medicină internă, Oftalmologie şi, bineînţeles, Hematologie. Îi trimiteau de la o secţie la alta, de la radiografie la plămâni la aspirarea puroiului din urechi. Îi cunoştea pe toţi medicii din diversele secţii şi nu-i plăceau. Cu excepţia pediatrilor, aroganţa celorlalţi o dezgusta. Cei mai răi erau cei de la ORL, din păcate, cei de care avea cel mai mult nevoie.

Noa avea probleme grave la urechi, care cereau un drenaj conţinuu al puroiului. Fiind o femeie tânăra şi atrăgătoare, se întâmpla ca medicul să se frece de piciorul ei, chipurile din întâmplare, în timp ce ea era aşezată în faţa lui cu Noa pe genunchi ca să-i scoată puroiul din urechi. În ciuda acestui gest, ea îi zâmbea, ca să-i cureţe bine urechile fiicei ei, în loc să-i dea un şut între picioare aşa cum voia. Îşi aminti o zi din urmă cu cinci ani. Se afla la benzinărie, la ieşirea din Ierusalim spre Tel Aviv şi făcea autostopul, deoarece, ca de obicei, nu avea bani. Era oprită în curba de la ieşirea din benzinărie care dădea în stradă: se gândea că era un loc bun ca să fie luată de cineva, dat fiind că maşinile erau obligate să încetinească şi că şoferii nu puteau să nege că se îndreapta spre Tel Aviv. După hotărârea de a se muta la Ierusalim, încercase să intre la facultate şi se prezentase să susţină testele psiho-aptitudinale. Abia le dăduse şi ştia deja că fusese eliminată, pentru că nu avea nici o şansă să treacă testele care evaluau capacitatea ei în mediul academic, din moment ce, în locul unde crescuse, învăţase numai să fie neselectabilă la orice concurs. Astfel încât nu fusese deloc uimită când, după două luni, primise de la

facultate o scrisoare în care se spunea „ne pare rău să vă comunicăm că nu aţi fost selectată să studiaţi în universitatea noastră".

Oricum, fata de 21 de ani zveltă, cu sâni obraznici şi plini care nu o făceau aptă să se integreze în contextul academic, stătea acolo, la ieşirea dintr-o staţie de benzină care dădea în strada principală spre Tel Aviv, aşteptând să fie luată de cineva, când o maşină cu cinci tipi care păreau derbedei din lumea interlopă israeliană încetini la curbă. Maşina aproape că se opri în dreptul ei şi bărbatul de lângă şofer întinse mâna şi îi prinse cu putere un sân de parcă voia să se aleagă măcar cu ceva din încetinire şi de la fata cu sânii plini de pe marginea drumului. Sângele ei românesc i s-a urcat la cap.

Ar fi vrut să-i ardă o palmă, dar el începuse imediat să ridice geamul de parcă ar fi spus „mi-am făcut pofta şt acum o şterg".

Ar fi vrut să-l lovească, dar îşi dădu imediat seama că mâna ei ar fi putut sa rămână prinsă în fereastră. Într-o fracţiune de secundă, înainte să ridice geamul de tot, cu instinctul cuiva care nu reuşeşte să se stăpânească în faţa unei umilinţe, îl scuipa într-un ochi, un scuipat cu multă salivă şi răzbunare. Pentru că la Wadi Salib nu era nici un pericol ca cineva să te lovească, în afară de părinţii tăi, fară ca tu să nu i-o întorci.

Văzu saliva scurgându-i-se din ochi şi pe prietenii lui care râdeau de el şi o aplaudau pe ea. Şi ei ştiau să recunoască valoarea forţei şi pe aceea a superiorităţii legii ochiului pentru ochi sau, şi mai bine, a scuipatului pentru ochi.

Când Noa împlini unsprezece luni şi cântărea cinci kilograme, veni un medic nou la Secţia de ORL, declarând că e pregătit să-şi asume riscul unei intervenţii. Se întorsese în Israel după cinci ani de specializare în Statele Unite, unde operase, cu succes, cazuri asemănatoare. Doctorul Marshak acceptă să opereze deoarece credea că fetiţa ar fi putut să ia în greutate numai dacă putea sa respire pe nas.

— Care e noutatea tehnicii dumneavoastră? îl întrebară pe doctorul Marshak.

— Eu fac o incizie în cerul gurii, îl cobor şi tai osul din interior. În acest fel, nu există pericolul ca nasul să se închidă din nou. Şi, în aceeaşi operaţie, îi voi coase şi despicătura pe care o are în cavitate, le explică el zâmbitor.

— Şi cât va dura operaţia? îl întrebă bărbatul.

— Cam patru ore. E doar o fetiţa şi, de aceea, e mult mai complicat să o operăm, explică chirurgul expert.

Semnară cu mâinile tremurânde formularul pentru operaţie, ştiind bine că nu ar fi avut nici o explicaţie şi nici o scuză dacă operaţia n-ar fi decurs bine, Doamne fereşte!

Noa intră în sala de operaţii la 8.00 dimineaţa. Când ea se duse la baie să urineze, văzu că vasul era plin de sânge. Urina sânge de frică.

După doua ore, doctorul Marshak ieşi din sala de operaţii şi le spuse părinţilor că operaţia reuşise şi că puteau să se ducă în sala postoperatorie şi să stea cu fata lor.

— Şi gaura din cerul gurii ? îl întrebă bărbatul pe medicul care părea mulţumit.

— A fost o joacă de copiii îi răspunse el bucuros.

O priviră respirând singură, cu faţa senină, fără grimasele de durere de atunci când se lupta pentru fiecare gură de aer. După cinci zile, se întoarseră acasă cu Noa care, într-o lună, a luat un kilogram. Până la doi ani, a completat diferenţa.

Tulburări la Wadi Salib

Sora mea a rămas în casă să recitească *Micile doamne,* iar eu am urcat la vecinii sirieni, să ne jucăm cu mingea.

Nu aveam o minge, aşa că ne jucam cu un pepene verde. Eu m-am aşezat pe o margine a patului şi Roha s-a aşezat în faţa mea, pe cealaltă.

Diferită de camera noastră exagerat de înghesuită, în încăperea celor cinci copii erau numai paturi şi nimic altceva. Nici o masă, nici o maşină de cusut, nici măcar un dulap. Numai paturi şi o podea atât de curată, că se putea mânca pe ea, cum spunea mereu mama mea.

În camera lui Nissim şi a Fortunei nu îndrăzneam să intru. Mi-era frică de Nissim, care-şi bătea copiii pe rând, fără nici o excepţie. Când tata îi explica lui Nissim că bătaia nu e un sistem educativ, Nissim îi răspundea că şi el luase bătăi zdravene de la tatăl lui în copilărie, în Siria, şi nu i se întâmplase nimic. Bătaia nu face decât să te pregătească pentru viaţa dură care te aşteaptă.

Am aruncat pepenele spre Roha, din fundul patului pe care stăteam, şi ea mi l-a aruncat înapoi de pe patul din faţă. L-am aruncat din nou şi ea l-a aruncat înapoi cu mai multă putere. Am aruncat mai tare decât ea, şi ea s-a aşezat în picioare pe pat şi l-a aruncat înapoi cu toată puterea unei fetiţe de şapte ani.

Roha era mai mică decât mine cu un an şi jumătate şi mă enerva:

de unde avea putere copila aia ca să arunce un pepene atât de greu?

M-am pus în picioare pe pat, am aruncat cu toată puterea şi am greşit. Pepenele a căzut pe podeaua atat de curată încât puteai să mănânci pe ea, sfărâmându-se într-o mie de bucăţi roşii care s-au împrăştiat peste tot.

Fortuna a intrat în cameră şi a văzut pepenele zdrobit pe podea. Eram sigură că se va duce să ia cureaua soţului ei ca să mă pedepsească pentru că lăsasem să cadă pepenele mare pe care-l cumpăraseră pentru *shabbat* şi pe care aveau să-l mănânce după ce se întorceau de la mare.

În schimb, Fortuna i-a strigat pe toţi copiii ei să urce imediat în casă şi mi-a spus sa cobor la mine să le iau pe mama şi pe sora mea şi să ma întorc cu ele sus. Mama tocmai pregătea mămăliga, şi eu i-am spus să lase totul şi să urce cu mine sus, altfel Fortuna mă va bate cu cureaua lui Nissim.

Sora mea a acceptat să se despartă de carte pentru câteva minute şi am urcat împreună la etajul al doilea.

Când am intrat în cameră, Fortuna şi copiii ei erau aşezaţi pe jos şi mâncau pepenele împrăştiat prin toată camera. Fortuna ne-a invitat să ne alăturăm, dat fiind că acela era un pepene deosebit de mare, şi noi ne-am aşezat alături de ei şi am participat la festinul pe bază de pepene terciuit, împrăştiat prin toată camera.

Mama avea dreptate. Nu era nici o problemă să mănânci pe podeaua curăţată a Fortunei care, în fiecare zi de la Dumnezeu, se aşeza de-a buşilea ca să spele, orice s-ar fi întâmplat.

Tata o învăţase pe Fortuna să joace rummy şi, uneori, făcea echipă cu ei pentru a cincea mână. De ce numai la a cincea? Ca să nu strice jocul, pentru Dumnezeu! Pentru că, dacă Nissim ajungea acasă pe neaşteptate şi o striga, Fortuna ţâşnea temătoare, lăsând în urmă toate piesele de rummy. Urca imediat în casă, înainte să izbucnească un scandal şi el să-i interzică să mai joace rummy şi „să stea toata ziua cu românii ăia“. Ea se aşeza în faţa lui şi-şi găsea de lucru: îi scotea pantofii şi îi zâmbea ca şi cum ţinea într-adevăr la el.

Ultima oara când au jucat rummy, tata o convinsese pe Fortuna că, dacă Nissim ar fi ridicat din nou mâna la ea, ar fi trebuit să-i spună că nu i se va mai dărui, noaptea. Nu ştiam ce însemna că Fortuna nu i s-ar mai fi dăruit lui Nissim, fapt este că el s-a oprit. N-a mai lovito pe ea şi a continuat să-şi educe copiii pedepsindu-i cu cureaua. N-am înţeles niciodată de ce nu puteau şi ei să-l ameninţe că nu i se vor mai dărui noaptea ca să nu mai mănânce bătaie.

Tatăl meu a inventat feminismul de la sfârşitul anilor ’50, pe strada Stanton, şi a primit în casa noastră orice femeie sau copil care erau bătuţi.

În faţa noastră locuia familia marocană Abbas. O familie cu 12

suflete, în care toţi se băteau între ei. Părinţii îi bateau pe copii, copiii mai mari pe cei mai mici şi cei mai mici pe nou-născuţi. Acolo toţi voiau să crească repede pentru că, astfel, ar fi venit rândul lor să-l bată pe frăţior.

Şi, bineînţeles, toţi copiii, mari şi mici, mâncau bătaie de la părinţi.

Surorii mele îi era frică să meargă la ei şi ne avertiza şi pe noi: să nu ne încumetăm să mergem la baie nici când era imposibil să ne mai ţinem, pentru că puteam să cădem în gaura de la toaletă. În clădirea noastră, pe strada Stanton, aveam toalete cu scaun, în schimb, familia Abbas, care locuia în faţa noastră, avea ca toaletă o gaură în podea. Sora mea ne-a explicat că puteam fi traşi în jos, în gaura neagră, exact când ne făceam nevoile.

Odată, Lisa a întrebat-o pe Sefi unde ducea, după ea, acea gaură neagră şi sora mea, care ştia tot, i-a răspuns: „In mod sigur la Auschwitz“.

Tot la etajul nostru, primul, de partea cealaltă a scării, locuia Yaaqov polonezul. Yaaqov îşi dădea tot părul dintr-o parte în alta, o claie de păr pe care îl muta pe partea cu chelia, unde refuza, categoric, să crească. Yaaqov avea doi copii albinoşi, doi gemeni fără poftă de mâncare. Yaaqov îşi ducea copiii în minunata noastră piaţă, curtea privată pentru jocurile din strada Stanton numărul 40, îi aşeza pe treptele de piatră şi îi lăsa să ne privească cum ne jucam. Ne ruga să facem concursuri cu cine rezistă mai mult stând în mâini şi, în timp ce copilaşii albinoşi ne priveau uimiţi, el le băga în gură o fiertură maro. Nu era de mirare că albinoşii nu o voiau, părea atât de dezgustătoare şi, într-adevăr, albinoşii o dădeau afară. Atunci, Yaaqov sau soţia lui punea din nou în farfurie fiertura tot mai maro pe care copiii o dăduseră afară şi le-o dădea din nou, amestecată cu voma, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Deşi părinţii lor mă îngreţoşau, făceam mereu şpagatul pentru copiii albinoşi când mă rugau, pentru că mi-era milă de ei şi de felul în care erau obligaţi să mănânce. Când terminau de mâncat, ne împrăştiam cu toţii şi fiecare mergea la casa lui pentru că era ora sacră a pauzei de prânz, între 15.00 şi 16.00. Eu şi sora mea aveam ciorba noastră, în timp ce fetele familiei Jamal se făceau invitate, familia Abbas avea acea *mufleta* a lor, albinoşii mâncaseră deja ce vomitaseră şi numai la Marina nu ştiam ce se mânca pentru că nu ne invitase niciodată.

Marina era model. Nu ca profesie, ci ca înfăţişare. Era o blondă înaltă şi foarte frumoasă. Făcea şi pe modelul şi, dacă ar fi cunoscut-o Calvin Klein, ar fi convins-o să semneze un contract pe viaţă, pentru că Marina era slabă, aproape transparentă. Şi cum era o maniacă a curăţeniei, Marina n-o lăsa să se joace cu noi pe fiica ei, Nava. Nava moştenise de la mama ei acel fel de a fi transparent, dar, spre deosebire de ea, care era mereu foarte serioasă, Nava era o fetiţă

foarte veselă, vioaie şi zâmbitoare. Când se întorcea acasă de la şcoală, era băgată imediat în cadă şi frecată ca şi cum ar fi fost un cal după o cursă neînfrânată în galop. Mama ei îndepărta orice urmă de murdărie, pe care fetiţa o căpătase la şcoală, sub unghii şi în spatele urechilor. Când Marina termina cu baia fetiţei, transparentă şi din cauza frecatului des, îi dădea un fruct şi o trimitea la culcare. Nava nu mânca niciodată mâncare caldă acasă, numai la şcoală, pentru că Marina nu voia să murdărească aragazul cu gătitul. Era foarte sensibilă la gaz şi la curăţenie. După odihna de la prânz, Marina o lăsa pe balcon să se uite la noi, copiii din stradă, care ne jucam. Evident că îi era interzis să coboare pentru că s-ar fi murdărit. Nu putea nici măcar să ne invite la ea pentru că se ştie că toţi copiii fac mizerie în casă. Dacă ar fi putut, Marina n-ar fi trimis-o nici la şcoală pe Nava. Dar nu putea din pricina legii educaţiei obligatorii. Legea educaţiei obligatorii era privită cu o teamă sacră la Wadi Salib pentru că majoritatea locuitorilor ei nu studiaseră în ţările de origine şi nu se gândeau să-şi trimită copiii la şcoală nici în Israel. Dar când veneau în casele lor inspectorii şi explicau că pentru *mizzug-galuyyiot,* amestecarea etniilor, şi pentru a învăţa ebraica era obligatoriu să trimită copiii la şcoală, părinţii erau de acord mai mult pentru că la şcoală copiii primeau gustarea de la ora 10.00, ciocolata şi un fruct, şi mâncarea calda de la prânz, aşa că merita. Chiar şi cei mai refractari înţelegeau că, într-o ţară nouă, copiii trebuie să înveţe până la 14 ani, altfel părinţii lor ar fi fost duşi la închisoare.

Şi noi, aşkenazite, eram considerate de Marina nişte ţigănci şi nu conta că eram albe şi nu negre barbare precum ceilalţi. Chestia era că Nava nu avea voie să se joace nici cu noi, romăncele.

Vedeam chipul ei mic apărând printre zăbrelele de la ultimul etaj unde locuia, uitându-se cu invidie la noi, copiii din cartier, care ne jucam pe stradă. Privea spre Pământul Făgăduinţei fără să poată ajunge acolo.

Când l-am rugat pe tata să facă ceva pentru biata fetiţă, tata a ridicat din umeri şi a zis: „Nu se poate face nimic, s-a întors aşa după Shoah“.

Se povestea că Marina era o fetiţă de 16 ani, transparentă şi foarte frumoasă, când fusese închisă într-un lagăr de exterminare, unde devenise târfa lagărului, care trebuia să satisfacă exigenţele oficialilor Gestapo. După război, nu încetase niciodată să se cureţe, încercând inutil să îndepărteze jegul nazist şi să-l îndepărteze şi de pe fetiţă, al cărei tată nu ştia cine era. Nu ştiam cum de Marina nimerise în clădirea noastră, dat fiind că era o clădire special făcută pentru poliţişti, însă ea a fost prima care a plecat.

Într-o seară, tata era trist şi ne-a povestit că poliţiştii trăseseră într-un scandalagiu dintr-o cafenea şi că sigur fuseseră neplăceri.

A doua si dimineaţă, ne-am trezit din cauza ţipetelor şi a balamucului de pe stradă. Am ieşit toţi pe balcon şi am văzut că de pe strada noastră, urca o mulţime de persoane cu steaguri negre şi că, cel mai mare dintre toate, alb-albastru, era murdar de sânge.

Aruncau cu pietre în toate casele unde locuiau aşkenaziţi şi atunci Lucia ne-a spus să intrăm imediat pentru că în scurt timp vor ajunge la casa noastră şi vor arunca şi în noi cu pietre.

Am intrat toţi în casă, în afară de tata care a rămas pe balcon să-i privească pe prietenii lui din cartier care se dezlănţuiau.

Mama a ţipat la el să intre imediat, dar tata a refuzat.

— Chiar vreau să văd dacă aruncă în mine cu pietre, spuse. Eu sunt de-al lor.

Am urmărit de la fereastră şi am văzut mulţimea ajungând până la casa noastră din strada Stanton numărul 40.

Deodată, unul dintre ei a strigat că de casa lui Franku nu se atinge nimeni.

— E de-al nostru, e român.

Şi au continuat toţi să urce pe stradă, în direcţia Hadar ha-Karmel, aruncând cu pietre în tot ce puţea a aşkenaziţi. Casa noastră a fost cruţata.

În orice caz, nu de chibzuială a fost vorba: tata chiar nu era aşkenazit.

— Vreau să ne mutăm, îi spuse soţului ei într-una dintre certurile care, în ultimele luni, deveniseră mai frecvente, după cinci ani de căsnicie. Aici mă simt ruptă de lume. Nu am telefon, pentru că vreau să te întorci devreme seara, nu am maşină, nu am magazine aproape, un bar, nici măcar un supermarket. Sunt ca o prizonieră în această mansardă, părăsită chiar şi de Dumnezeu.

— Dar locuim aici doar de doi ani şi jumătate, obiectă el.

— Sunt totuşi doi ani şi jumătate în plus, răspunse ea, a fost o greşeală, dar am plătit destul pentru ea.

— Hai să dăm acestui loc o şansă. Zona se va dezvolta, spuse, făcând apel la toată răbdarea lui.

— Nu vreau să-i dau acestui loc nici cea mai mică şansă! urlă ca. Vreau un apartament cu puţină viaţă în jur şi un spital aproape. Nu ştii cu ce nelinişte stau când tu pleci cu maşina. Şi Noa? Ce s-ar întâmpla dacă pe neaşteptate s-ar simţi rău?

— La Barcelona m-am mutat o singură dată în toată viaţa mea, spuse el, expunându-i încă o dată teoria lui.

— Se vede că vă simţeaţi bine acolo unde eraţi. Eu vreau să merg să locuiesc aproape de sora mea care, în felul acesta, ar putea să mă ajute să am grijă de Noa. Tu stai toata seara în biroul tău să-ţi faci lucrările şi nu mă ajuţi suficient cu Noa.

— Eu trebuie sa vă întreţin şi mă omor cu toate lucrările acelea stupide ca să putem să ne descurcăm până la sfârşitul lunii. Ştii că pentru mine e important să avansez în carieră, sa-mi deschid biroul meu, altfel m-aş simţi un ratat.

Însă ea era scufundata numai şi numai în boala lui Noa. După operaţie, Noa respira pe nas şi luase şi în greutate. Încerca să recupereze diferenţa unui an, dar avea nevoie fie de medicamente puternice, fie de internări de o zi pentru transfuzii de hemoglobină cu scopul de a-i stabiliza sistemul imunitar. Când se întorceau, după o astfel de zi lungă, ea o spăla pe Noa în cadă, ca să o scape de senzaţia spitalului şi apoi, umplea din nou cada pentru ea şi intra în apă, obosită moartă. Deoarece Noa era tratată în Secţia de oncohematologie, ea cunoscuse, de-a lungul anilor, copii bolnavi de cancer care, la vizita următoare, nu mai erau. Fiecare copil care murea astfel îi provoca o profundă depresie, teamă şi senzaţia de neputinţă absolută. Iar ea îşi descărca toată furia pe mansarda lor fără telefon şi pe oricine era în preajmă.

Cu cât se încăpăţâna mai mult în ideea de a schimba apartamentul, în crizele ei de nervi tot mai frecvente, cu atât el se retrăgea în sine, spunându-i că până nu-i trec nervii nu avea ce discuta cu ea.

Una dintre certuri izbucni în timp ce erau în maşină, în drum spre

plaja Davush, unde trebuiau să se întâlnească cu sora ei şi familia acesteia. Era o dimineaţă de sâmbătă.

— Nu sunt isterică, vreau sa ne mutăm, altfel mă arunc de pe acoperiş cu Noa, îi spuse.

— Nu înţeleg cum ai putut să devii... începu el şi apoi tăcu.

— Cum am devenit? îl întrebă ea surprinsă.

— Ca mama ta, care e preocupată numai de fetele ei. Nu-i pasă de soţul ei, de ea însăşi, de nimic. Numai de fete.

— Îmi spui că nu-mi pasă de tine?

— Şi dacă ţi-ar păsa, nu ai avea timp pentru mine, îi răspunse. Eşti mereu obosită seara şi eu nici măcar nu îndrăznesc să mă apropii de tine.

— E adevărat, în perioada asta chiar nu mă gândesc la sex, spuse ea.

— Perioada asta durează de doi ani, răspunse el.

— De ce te plângi? Îţi gătesc ce-ţi place, te întorci acasă şi totul e în ordine şi curat, chiar şi când am fost prin spital toata ziua. Hainele tale sunt curate şi călcate. Nu trebuie să-i dai fetei tale să mănânce sau să o speli pentru că am făcut eu deja asta. Ce altceva trebuie să fac pentru tine? îl întrebă. Însa când eu te rog să schimbi becul din dormitor, care s-a ars acum o săptămână, îmi spui că nu avem becuri în casă. Atunci cumpără-le şi, fir-ar să fie de treabă, schimbă nenorocitul ăsta de bec care s-a futut de-o săptămână.

— Iar eşti isterică, îi spuse el, în timp ce ea începea din nou să ţipe.

— Daca îţi spun, înainte să înceapă vara, că e nevoie sa reparăm

acoperişul, e nevoie de două luni înainte ca tu, în mărinimia ta, să începi să o faci şi, astfel, am ajuns la sfârşitul verii, după ce eu şi Noa ne-am topit în casă, sub acoperişul fierbinte. Şi chiar şi atunci ai nevoie de două săptămâni. Ba mai mult, sâmbăta, singura zi în care ai putea să faci în aşa fel încât sa iau şi eu o gură de aer.

— Vezi, exact despre asta vorbesc. Te plângi mereu de ceva. Dacă nu fac un lucru, de ce nu-1 fac. Dacă îl fac, de ce îmi trebuie atâta timp, Nu se poate să fii vreodată mulţumită. E un acoperiş mare. E imposibil să-1 termini într-o zi.

— Chiar aşa? urlă la el. Şi atunci de ce vecinii noştri au terminat partea lor în trei ore?

— Ei doar au turnat vopseaua şi au întins-o cu o matură, îi răspunse.

— Şi tu, în schimb, l-ai pictat cu pensula? Ceea ce contează e că mi-ai furat o vară întreagă şi două sâmbete. Şi asta nu se mai poate îndrepta.

— Îmi pare rău dacă nu mă ridic la nivelul aşteptărilor tale. Trebuia să te măriţi cu un tip cum e cumnatul tău. Crezi că eu nu-mi dau seama că ne compari tot ttmpul? Ce vină am eu dacă el e israelian şi vă cunoaşte mentalitatea, iar eu trebuie să-mi iau acasă lucrări stupide ca să putem ajunge până la sfârşitul lunii?

Tăcu dintr-odată.

— Ca să schimbi un bec nu e nevoie să fii israelian. Şi nici ca să te muţi într-un apartament din centru. Ar fi de ajuns să vrei, şi tu, pur şi simplu, nu vrei. Dumnezeule mare, certurile astea îmi amintesic de

cele ale părinţilor mei. Apropo de părinţi, ai tăi n-ar putea să ne ajute puţin? întrebă.

— Nu mai vreau să cer nimic. E prea mult că ne-au cumpărat acest apartament, răspunse el înfuriat.

— Vreau să spun să ne ajute puţin cu fetiţa.

— Ce pretinzi de la ai mei? Ei nu trăiesc aici în Israel, îi răspunse, şi ea se gândi că dacă tatăl ei ar fi fost în viaţă şi mama ei nu ar fi fost bolnavă, s-ar fi mutat la ea, ca să o ajute cu Noa.

Ajunşi la plajă, el, furios, intră imediat în apă, unde flutura un steag negru. Ea rămase pe plajă cu Noa, aşteptându-şi sora. Îl privea de departe, înotând în apele Mediteranei, întrebându-se ce se întâmpla cu ei doi. Dar când sora ei ajunse cu familia, începură să înalţe castele de nisip cu fetitele.

La puţin timp, el ieşi din apa bâjbâind, spunând că un val înalt îi smulsese ochelarii. Ea nu vru să-l întrebe cum unei persoane responsabile îi trecea prin minte să intre în marea agitată cu ochelarii pe nas, aşa că se mărgini să-l întrebe daca îi căutase.

— Bineînţeles că i-am căutat, îi răspunse tot mai nervos, din cauza discuţiei din maşină şi din cauză că-şi pierduse ochelarii. Nu ţi-ai dat seama că sunt în apă de-o oră?

— Nu. Îmi pare rău că n-am făcut caz de asta. Nu trebuie sa mă ţin după tine ca şi cum ai fi un copilaş, îi răspunse şi ea furioasă din cauză că pierduse ochelarii de soare cumpăraţi de curând, la un preţ exorbitant, după părerea ei.

— Unde erai în apă? îl întrebă. Dacă stai tu cu Noa, aş putea să-i caut eu.

— Nu ai nici o şansă să-i găseşti, nu vezi ce valuri sunt?

Îl irita dorinţa ei de a-i căuta ochelarii, pentru că el nu fusese în stare să-i găsească.

— Ce-ţi pasă, oricum am chef să fac o baie, îi spuse, iar el îi arătă ultimul

loc unde văzuse ochelarii.

Ea intră în apă si se scufundă până atinse fundul, iar valurile înalte o amenințau.

De fiecare dată când valul cobora, ea se scufunda din nou cu ochii deschişi până când văzu un obiect strălucind pe fund. L-a luat şi a ieşit la suprafaţă ca să respire. Tot timpul cât fusese scufundată se gândise la Noa, la cum putuse să trăiască un an întreg fără să respire. Numai la gândul acesta i se contractase stomacul. Când deschise mâna, găsi o verighetă groasă. O închise în pumn şi cu cealaltă continuă sa scotocească pe fundul mării, de data asta fără să se scufunde. După puţin timp, apucă altceva. Spera să nu fi prins, din greşeală, o meduză şi, când deschise palma, văzu ochelarii soţului ei. Ieşi din apă arătandu-i verigheta şi întrebându-l dacă nu cumva o pierduse.

— Îţi spusesem că era o pierdere de vreme, îi răspunse el cu un fel de bucurie crudă.

— Atunci poate că ţi-ai pierdut pe ăştia, îi spuse satisfăcută, deschizând şi cealaltă mână cu ochelarii.

Se duse la salvamar căruia îi dădu verigheta, apoi se gândi că poate bărbatul sau femeia care o pierduse formau alt cuplu frustrat şi poate că nu o pierduse de loc, ci o aruncase intenţionat. Când se întoarse să se aşeze la umbră, lângă familia ei, sora ei îi povesti că soţul ei spusese despre ea că oriunde s-ar arunca, fie şi în marea furtunoasă, ea ar găsi mereu modul să se descurce.

— Mai bine aşa, nu?

— Cred că s-a enervat foarte tare pentru că i-ai găsit ochelarii, fu de părere sora ei.

Noaptea, Noa avea 40 de grade temperatură. Se grăbiră spre spital cu teama că se deshidratase din cauza soarelui. Medicii de gardă îi puseră imediat lui Noa o perfuzie şi îşi exprimară bănuiala că era vorba de meningită. Trebuia să-i preleveze lichid spinal ca să verifice dacă era vorba de o formă virală sau — Doamne fereşte! — de una bactcriană.

— Şi care ar fi tratamentul ? întrebă ea.

— De obicei, daca e un virus, nu dăm antibiotice pe cale intravenoasă, dar în cazul lui Noa, din cauza sistemului ei imunitar compromis, îi vom administra oricum.

— Dacă oricum aţi hotărât deja ce

medicamente să-i daţi, de ce să o mai supuneţi unei prelevări de lichid spinal? se încăpăţână ea, şi medicul de gardă de sâmbătă noaptea îi explică, fără răbdare, că trebuiau să ştie în orice caz.

— De ce în orice caz? replică ea. Asta ar schimba tratamentul?

— Nu, îi răspunse, surescitat, medicul de gardă.

— Atunci nu vă dau consimţământul pentru examinare, spuse.

— Aceasta e procedura standard pe care o urmăm la urgenţă când e o suspiciune de meningită, încerca să-i explice medicul de gardă.

— Atunci lasă baltă procedura voastră standard. Eu nu semnez, răcni ea la medic, ştiind că-şi descarcă, în faţa lui, nervii din cauza discuţiei de dimineaţă.

— Cred că ar trebui să ştim, interveni în acel moment soţul ei.

— Nu trebuie să ştim absolut nimic, zbieră ea, şi toată echipa de gardă din acea sâmbătă noapte se apropie să vadă de la cine veneau urletele.

Victimă a unei căderi nervoase totale, ea o luă pe Noa în braţe de parcă o ţinea ostatică şi ţipă ca nimeni să nu se apropie.

El încercă să se apropie, dar ea strigă că era ultima persoană care se putea apropia. Bărbatul se opri la o anumită distanţa şi îi spuse, ostil, să se calmeze.

— Nu vreau să mă calmez! strigă ea.

— Vreau să o chemaţi pe directoarea Secţiei de hematologie care are grijă de Noa, îi spuse medicului de gardă, într-un moment de luciditate.

— Astăzi nu e uşor de găsit şi nu intenţionez să o deranjez la 11.00 noaptea.

— Atunci am să o deranjez eu, răspunse ea. Care e numărul

dumneaei de telefon ?

Medicul de gardă refuză să-i dea numărul, iar ea îi spuse atunci infirmierei de la recepţie că, dacă nu-i va da numărul de telefon, avea s-o ducă pe Noa acasă şi toată responsabilitatea va cădea asupra lor.

Medicul dădu din cap şi infirmiera acceptă să-i dea numărul directoarei de la Hematologie. Ea sună la medicul primar Zaitzov, scuzându-se pentru ora târzie, şi spunându-i că voia să audă părerea ci, pentru că nu considera că e nevoie să o supună pe Noa unei examinări riscante dacă oricum trebuia sa i se administreze intravenos antibiotice. Medicul o ascultă, o întrebă cum începuseră simptomele şi când îi crescuse temperatura, apoi îi spuse că era de acord cu ea şi că nu era cazul să o supună imediat pe fetiţă unei examinări invazive. O rugă să i-1 dea la telefon pe medicul de gardă. Ea îi dădu receptorul, iar el aprobă din cap pe tot parcursul discuţiei şi îşi notă medicamentele care îi erau dictate la telefon. Când închise, îi transmise infirmierei că, din acel moment, când venea la urgenţă un copil de la Secţia de oncohematologie, trebuia să stabilească terapia cu medicul său din acea secţie.

— Acestea sunt noile dispoziţii, explică.

Examinarea fu anulată, ea se îndepărtă şi se prăbuşi în linişte pe un scaun.

Apoi, toata săptămâna până când Noa fu externată la sfârşitul tratamentului cu antibiotice, ea rămase lângă patul fetiţei zi şi noapte, fără să schimbe nici un cuvânt cu soţul ei. Când el îi vorbea, ea nu răspundea şi îi interzicea să stea în locul ei, noaptea, la spital. Voia să-l pedepsească.

Când se întoarseră acasă, îi spuse că dacă nu începeau să caute un apartament, ea avea să se mute la sora ei cu Noa. El îi răspunse că va începe să caute imediat un apartament.

— Păcat că m-a costat doi ani de sănătate, îi replică ea, întorcându-i spatele.

Schimbarea de locuinţă

„Aceasta e în locul meu, aceasta este ispăşirea mea. Această găină va muri, iar eu voi intra şi voi începe să merg spre o viată lungă şi prosperă gi spre pace ."[19]

Sora mea şi eu ţineam găinile noastre pentru ispăşire deasupra capului, invârtindu-le sub privirea vigilentă a mamei, nu cumva să greşim vreun cuvânt al rugăciunii.

— Încă puţin şi găina o să se gainăţeze în capul meu! i-am

strigat mamei.

— Să sperăm! răspunse ea. Aduce noroc.

— Dar eu nu vreau să se găinaţeze nimeni în capul meu. Nici măcar găina ta proastă, m-am înfuriat.

În ziua de Kippur, tata şi mama ţineau post. Nu trişau niciodată. Chiar şi cu cel mai rău *hamsin,* nu beau nici o picătură de apă şi, bineînţeles, nu se spălau nici pe dinţi.

Tata se ducea la sinagoga sefardă şi mama la cea aşkenazită.

În acea zi, tata a spus că se va ruga mai intens pentru că dădusem altă pagină în viaţa noastră. El îşi găsise stabilitatea, în sfârşit, ca portar al firmei Autocars şi hotărâse să plecăm din Wadi Salib. Fusese foarte dezamăgit de cei din partid şi de cum reprimaseră revolta şi voia ca noi, fiicele lui, să schimbăm aerul. Pentru că ştia că cine schimbă locul, schimbă şi norocul. Anul următor am schimbat şi şcoala, dar aia era o întâmplare. Autorităţile, cele care nu ştiuseră să se ocupe cum trebuie de revoltă, deciseseră să mute clasa surorii mele de la şcoala Maalot ha-Neviim la şcoala Amami-Alef. Clasa mea însă, nu fusese mutată şi mama se dusese la autorităţi să le explice că nu era posibil să ne separe, pentru că noi eram mereu împreună, una legată de cealaltă. Autorităţile au refuzat să-şi schimbe decizia şi mama clocotea de furie spunând că dacă lucrurile stăteau aşa, nici cea mare nu se va muta. Amândouă sau nici una. Sau să ne pună în aceeaşi clasă. Numai când i-au explicat că nu e aşa grozav să sari peste o clasă, mama a abandonat argumentul cu clasa comună, dar nu şi pe cel cu şcoala comună. Cei de la şcoală au cedat şi au acceptat, în bloc, aranjamenttul propus de mama, numai datorită surorii mele, eleva cea mai bună. Carnetul ei era plin cu „foarte bine“ şi „excelent".

În acest fel, după Kippur, ne-am mutat în altă parte. Din camera din strada Stanton ne-am mutat, dând un avans, într-un apartament cu trei camere aşezate pe trei direcţii. Calitatea vieţii pentru fete.

Tata a făcut un împrumut, mama a luat jocul de rummy şi ne-am mutat pe strada Deqalim, în partea de jos a oraşului Haifa.

Când mama deschidea ferestrele pe cele trei părţi, intra în casă o duhoare insuportabilă.

Strada Deqalim, în ciuda numelui pompos, se învecina cu canalul de scurgere al pieţei turceşti, situat, de fapt, în curtea interioară a clădirii noastre cu trei etaje. Cu alte cuvinte, mama şi tata cumpăraseră un apartament lângă centrul de colectare a deşeurilor din partea de jos a oraşului Haifa şi, în chip de scuze, ne-au spus că acela era singurul apartament pe care şi-l puteau permite datorită preţului convenabil.

— E adevărat, îşi aminti mama, de fiecare dată când am venit să-l vedem înainte sa ne hotărâm pentru calitatea vieţii fetelor, ferestrele erau mereu închise.

Era strada cea mai murdară şi urât mirositoare din Haifa, iar noi nu mai coboram să ne jucăm. Nu era nici un loc de joacă.

Singurul lucru bun la apartamentul din strada Deqalim era, şi de data aceasta, balconul.

Balconul dădea spre strada principală a oraşului de jos, strada Giaffa, unde se întâmplau de toate. Chiar în faţa balconului pulsa centrul vieţii. Acolo erau cafenele sau, mai bine zis, cârciumi frecventate de toţi trândavii din Haifa, marinari sau curve, care îşi petreceau ziua jucând table, bând *arak* şi luându-se la bătaie. De două ori pe săptămână, până când s-au inventat scaunele de plastic, rupeau toate mesele şi scaunele.

În fiecare zi, pe trotuarul cafenelei, până târziu în noapte sau până când îşi termina marfa, stătea un vânzător bulgar de *burekas.* Era surprinzător de abil când tăia bucăţele de *burekas* în două sau în patru, apoi curăţa oul tare şi cald, adăuga sare şi puţin piper negru şi întindea pachetul de carton clientului mulţumit.

Lângă cafenea, erau mici magazine caie vindeau articole pentru curăţenie, ustensile pentru casă, produse *en gros* şi tarabe cu blugi şi haine din străinătate, pe care marinarii le introduceau ilegal în tară şi le vindeau cu preţ scăzut pe stradă, până la următoarea razie a politiei. Magazine cu *delicatessen,* precum cârnaţi adevăraţi sau brânză bulgărească adevărată şi alte bunătăti diverse, provenind din străinătate, care erau vândute cu preţuri deosebit de convenabile pe strada Giaffa, în faţa balconului nostru. Veneau din tot oraşul Haifa pentru a-şi face cumpărăturile de aici, din Carmel, din Hadar ha-Kaimel, din Ahuza şi din alte cartiere.

Sora mea şi eu stăteam cu orele la măsuţa de pe balcon care era de rezervă şi era lipită de masa mare când aveam oaspeţi să privim persoane necunoscute, imaginându-ne cum era viaţa lor.

După ce ne făceam temele, stăteam în casă, citeam şi sora mea continua cu educaţia mea: să mănânci cu gura închisă. Mergi drept, altfel faci cocoaşă. Pune-ţi o carte pe cap şi îndreaptă gâtul în sus ca şi cum cineva te-ar trage de ciuf. Nu folosi litera „r" ca să nu-şi dea seama ca eşti româncă. Inghite-o.

Nu înjura.

Nu fi obraznică.

Nu scuipa.

Nu da şuturi.

Zâmbeşte politicos cu un zâmbet plin de mister.

Nu privi drept în ochi, chiar dacă mori de dorinţa de a o face, ţine privirea în jos, cu modestie. Încetează să mai priveşti lumea cu aerul ăla sfidător.

Vorbeşte puţin şi învaţă să asculţi, pentru că marea majoritate a persoanelor au de spus mai mult decât ai tu, cel puţin până vei fi mare.

Cele zece porunci ale surorii mele.

Şi, lucrul cel mai important dintre toate, să fii mereu specială. Diferită de ceilalţi. Nimeni din clasă nu trebuia să ştie nimic despre mine, unde locuiam şi unde lucrau părinţii mei.

Pentru toţi ceilalţi, trebuia să fiu un mister.

— Tu n-ai încotro, ţi-e ruşine, îi ziceam eu, dar ea îmi explica că a ales să nu spună.

În anii ‘60, când toţi voiau să fie la fel, să fie egali, şi nu diferiţi şi excepţionali, ca să se constituie o societare israeliană omogenă, Sefi alesese să fie, în mod radical, diferită şi înţelesese că a fi diferit înseamnă a fi special.

Sefi învăţa la liceul ha-Reali, pe cât de prestigios, pe atât de snob. Când cobora la magazin, pentru că era rândul ei, se îmbrăca bine, astfel că, dacă din întâmplare s-ar fi întâlnit cu cineva de la şcoală, ar fi crezut că ea se plimba mereu în felul acela.

Nu cum făceam eu, care coboram cu nişte pantaloni de trening, tricou şi papuci cu bareta între degete. Ea se îmbrăca cu grijă, de parcă ieşea la plimbare. Şi pe Tova şi Malka, prietenele ei din copilărie, le făcuse să jure că nu vor spune nimănui din clasă unde locuia. Toată clasa, cu tot cu profesori, ştiau că Sefi locuia pe strada Deqalim, dar erau convinşi că era o stradă frumoasă cu palmieri[20], în Carmel.

Şi sora mea nu-i corecta.

Când mă întrebau cum se ajunge la mine acasă, răspundeam: „Luaţi-vă după miros. Nu puteţi să daţi greş. " Iar ea zicea atunci că eu puteam să-mi permit să spun ce voiam, pentru că eram frumoasă.

— Păi, şi tu eşti frumoasă, îi spuneam sutorii mele mai mari, care credea că e doar inteligentă.

Mama ştia să profite de înzestrările mele naturale şi, când mergea la piaţă, mă obliga să merg cu ea. Mama spunea că, atunci când vânzătorul de fructe vedea o fetiţă frumoasă, se zăpăcea, astfel că îi dădea marfa cea mai frumoasă şi îi facea reducere. Măcelarul, în schimb, îi dădea mamei mâncare gratis pentru căţeaua noastră: dacă n-aş fi fost eu cu zâmbetul meu neruşinat ar fi dat-o afară fără nimic. Mama nu îndrăznea să o oblige pe Sefi să o însoţească la piaţă, pentru că nu credea că are un zâmbet neruşinat. În afară de asta, era sigură

că Sefi ar fi refuzat pentru că ea stătea mereu să-şi facă lecţiile ca să fie prima din clasă chiar şi la prestigioasa şcoală ha-Reali.

Pentru că arta de a şti să te descurci era cadoul cel mai frumos pe care mi-1 făcuse cartierul Wadi Salib.

Lui Sefi îi dăruise inspiraţia.

Timp de şase ani am locuit pe strada cea mai decăzută şi murdară din Haifa.

Când Sefi s-a săturat de strada Deqalim, unde piaţa turcească ajungea până la port, i-a explicat tatei că, dacă nu ne vom muta cât mai repede, eu voi deveni o femeie de stradă, chiar dacă învăţam în liceul Leo Baeck, dat fiind că o fată de vârsta mea avea nevoie de companie şi singura companie pe care o frecventam era cea a oamenilor răi din oraşul de jos. „Şi are deja o înclinaţie naturală", adăugă sora mea.

Tata s-a simţit presat, aşa că a convins-o pe mama să facă un împrumut şi mai mare, înainte ca eu să devin un om rău. Ne-am mutat aşadar pe strada ha-Poel în Hadar ha-Karmel, în faţa cinematografului Tamar, cel cu paznicul nazist care fusese neomenos cu tata când nu-l lăsase să intre să vadă filmul *Oklahoma.*

Pentru mine şi sora mea acela era paradisul, în sfârşit nu ne mai era ruşine nici de cartierul nostru, nici de originea noastră românească. Chiar dacă nu aveam nici de ce să fim mândre.

Dădură un anunţ în ziar ca să vândă apartamentul, iar ea începu să umble prin Ramat Aviv cu agenţii imobiliari. Ca să treacă de la o mansardă din Rishon le-Tzion la un apartament de patru camere, fără balcon, în Ramat Aviv, trebuia să mai pună 20 de mii de dolari. Ea îi spuse soţului ei că erau de ajuns trei camere, dar el susţinea că are nevoie de un birou pentru lucrările pe care le făcea acasă. Spre marea lui surpriză, părinţii lui acceptară să contribuie cu suma necesară, iar soacra îi spuse la telefon că nu înţelegeau cum de putuseră să trăiască până atunci atât de departe de civilizaţie. În sfârşit, după o aşteptare de doi ani şi jumătate, reuşiseră să aibă telefon, aşa că puteau să răspundă celor care îi contactau pentru apartament. Ea vizită o scerie de apartamente care nu intrau în bugetul lor, până când, într-o zi, intră într-unul foarte ruinat, dar de patru camere, al cărui preţ, după o negociere eficace, îi lăsa în buzunar cinci mii de dolari pentru reparaţii şi trei mii de dolari pentru impozit.

Soţul ei era de acord cu ea când spunea că acel apartament are un potenţial bun, cu o perspectivă frumoasă în fiecare direcţie, dar susţinea că restructurarea va costa mult mai mult.

Ea îl convinse că vor aranja numai lucrurile cele mai urgente şi, astfel, cumpărară apartamentul şi, în acelaşi timp, vândură mansarda unei familii de argentinieni foarte simpatici. Toată povestea nu dură

mai mult de trei luni.

Când se duse să întrebe cât trebuiau să plătească pe impozitul imobiliar, funcţionarul îi spuse că erau complet scutiţi, pentru că soţul era un imigrant nou-venit. Funcţionarul calculă costul apartamentului nou şi îi arătă că ar fi trebuit să plătească trei mii de dolari.

— Şi ce impozit trebuie să plătim pentru apartamentul din Rishon le-Tzion? îl întrebă pe funcţionar.

— Nu trebuie să plătiţi, îi explică din nou funcţionarul, cu răbdare. Sunteţi scutiţi pentru un apartament.

— Totuşi, cât ar fi de plătit pentru apartamentul din Rishon le-Tzion? insistă ea.

Funcţionarul calculă costul apartamentului cumpărat cu trei ani în urmă, deduse, adaugă, calculă dobânda, multiplică cu trei şi ajunse la suma finală de o mie de dolari.

— Aceasta e suma definitivă? întrebă ea.

— O mie de dolari, confirmă el. Aceasta e suma, dar, vă repet, sunteţi scutiţi pentru un apartament.

— Bine, spuse ea, atunci vă plătesc o taxă de o mie de dolari pentru apartamentul din Rishon le-Tzion şi, în schimb, aş vrea să folosesc scutirea care ne revine pentru apartamentul cel nou.

— E dreptul dumneavoastră, îi răspunse funcţionarul amabil, iar ea se întoarse acasă fericită pentru că, în felul acesta, câştigase bucătăria nouă.

Apoi îl sună pe Kushi, care avea o firmă de construcţii, şi îi ceru un deviz estimativ pentru a dărâma zidurile din apartament, dintre bucătarie şi camera de zi, dintre camera de zi şi cealaltă cameră şi pe acela dintre baie şi balcon.

— La Barcelona ai făcut o dramă pentru că era prea mare camera de zi şi acum vrei să o măreşti? îi spuse soţul ei, care se opunea dărâmării pereţilor.

— Chiar aşa, îi spuse ea, nu sunt coerentă. Ce să-i faci, sunt doar o femeie.

— Şi cât vrea Kushi pentru dărâmare? o întrebă.

— Mi-a spus să nu-mi fac griji, răspunse ea.

— Ba mă îngrijorez când mi se spune să nu o fac, îi replică soţul ei, iar ea ar fi fost de acord cu el dacă nu ar fost vorba de Kushi.

Kushi veni din Ierusalim cu trei muncitori care lucrară în apartament o lună întreagă. Ea se învârtea printre ei toată ziua, liberă şi fericită, dat fiind că, pentru prima oară, putea sa o lase pe Noa în grădiniţă, mai puţin în zilele cu spitalul.

Soţul ei, care începuse să lucreze într-un faimos birou de arhitectură, lăsase cu bucurie povestea cu demolarea în responsabilitatea ei exclusivă. Sora ei se ducea să vadă şi îi propunea soluţii arhitecturale pe care ea le adopta imediat, fără să-i spună soţului că erau idei ale surorii ei. I

Kushi avea la el iarbă şi, între un fum şi altul, priveau amândoi rezultatul demolării, prăpădindu-se de râs. Ea simţea că începe din nou să trăiască şi de două ori acceptase până şi să iasă la o plimbare la plajă cu furgoneta, simţind vântul care-i usca lacrimile. Îi plăcea să stea cu Kushi, cu care avea numai o relaţie platonică, pentru că i se părea că întinereşte din nou.

— Cum de ne-am sinucis căsatorindu-ne? îl întrebă într-o zi ploioasă de iarnă, în timp ce priveau valurile.

— Eu nu m-am sinucis, îi spuse el. Fac numai ce-mi place.

— Bravo ţie că îţi poţi permite, răspunse ca înţelegând cu asta că el era un bărbat care câştiga bine ca antreprenor şi, mai ales, care avea, slavă Domnului, două fetiţe sănătoase şi o soţie care le creştea cu dragoste.

Îi mărturisi lui Kushi că a uitat cum era odată.

— Acum, orice fac, mă întreb daca îi va plăcea soţului meu sau nu şi nu-mi place cine sunt. Nici în legătură cu munca nu ştiu ce vreau.

Nu vreau să fac iar desenele alea plicticoase, nu ştiu ce să fac cu

mine.

Kushi, care ca de obicei ştia să-i explice lucruri pe care ea însăşi nu ştia să şi le explice, îi spuse că se dusese să studieze arhitectură la Institutul pentru ingineri constructori numai pentru că sora ei studia arhitectură la Technion.

— N-am înţeles niciodată de ce crezi că eşti mai puţin sigură pe tine decât ea, îi spuse şi apoi adaugă că meseria aceea era potrivită pentru sora ei, nu pentru ea.

Când, după o lună, lucrările se terminară, îi plăcu ce văzu. Apartamentul căpătase aspectul unui mare spaţiu unitar. Rămăseseră alte două camere, a lor şi cea a lui Noa. Baia devenise regatul ei, după ce ea voise să o acopere cu marmură Halila. Avea ceva mediteranean, cu liniile sale clare şi simple.

— Cât îţi datorez? îl întrebă pe Kushi, iar el îi răspunse că acela era cadoul lui pentru Noa.

Când ea se împotrivi, el acceptă să plătească muncitorii şi materiale, sumă care ajungea la cât stabiliseră încă de la început, iar ei, acum, aveau un apartament spaţios şi finisat cu bun gust.

Când îi povesti soţului de cadoul lui Kushi, el îi spuse că era ciudat ca un prieten să facă un astfel de cadou. Ea îi răspunse că tot ce era legat de Kushi nu putea să fie decât ciudat. Îi povesti de vremea când el, la 18 ani, voise să-i crească copilul, ca să nu fie constrânsă să avorteze.

— În ce sens copilul tău? întrebă alarmat soţul.

— Ţi-am povestit că rămăsesem însărcinată cu primul meu prieten, Israel, iar Kushi, care era la cursul de paraşutism, îmi propusese să mă căsătoresc cu el ca să-l pot naşte. Apoi aş fi putut să divorţez când aş fi vrut. Credea că-mi doream acel copil şi, deci, îmi oferise un sprijin economic ca să-l pot crească. Acela era într-adevar un cadou special dacă vrei să ştii, îi spuse soţului ei.

— Şi de ce nu ai acceptat?

— Pentru că atunci Kushi nu avusese dreptate. Eu nu voiam copilul lui Israel. Tu eşti primul bărbat de la

care am vrut un copil.

Soţul ei o îmbrăţişă şi o luă pe sus când intrară în noul lor dormitor. Apoi îi şopti la ureche că renovarea ieşise foarte bine. I-o spuse în spaniolă ca să nu facă greşeli.

Îi plăcea apartamentul acela, chiar dacă nu avea balcon. În împrejurimi, erau parcuri frumoase unde să petreacă dupa-amiezile cu Noa şi, în plus, sora şi mama ei locuiau aproape. Simţea că poate acum, după doi ani şi jumătate, viaţa începea sa-i surâdă din nou.

Se prezentă la un concurs pentru un post la Banca Naţională şi fu acceptată. Voia să lucreze în mijlocul oamenilor, să fie acasă cu Noa, pentru prânz, şi să lucreze şi două după-amiezi pe săptămână. Îl rugă pe soţul ei să stea cu fata în acele după-amiezi, dar când el o lămuri că nu poate să plece ta 15.30 de la locul de muncă unde abia fusese angajat, ea găsi o studentă care o îndrăgi imediat pe No., Aşa, se simţea liniştită în timp ce era la lucru. Directorul băncii cunoştea situaţia lui Noa şi nu-i spunea nimic când lipsea ca să o ducă la spital pentru vizită sau pentru tratament.

La bancă avansă rapid şi, după nici un an, ajunsese la direcţia Titluri. Se gândi că poate Kushi avusese dreptate şi, pe cât se părea, chiar şi ea era în formă.

Unii clienţi obişnuiţi ai băncii voiau ca doar ea să se ocupe de afacerile lor, şi, pe lângă asta, erau unii cari-i făceau înflăcărat curte. Ea îi respingea pe toţi, dar, în sinea ei, trebuia sa admită ca se simţea din nou femeie. Era măgulită de succesul fie de la serviciu, fie ca femeie, dar nu putea să împartă toate acestea cu soţul ei, pentru că el nu avansa după cum se aşteptase când venise în Israel. Ea încercă să-i sugereze, cu delicateţe, că putea să-şi schimbe locul de muncă aşa cum făcuse ea, dar el susţinea vehement că studiase cinci ani pentru acea profesie pe care o iubea şi că nu avea nici o intenţie sa renunţe. Profesia nu e ca apartamentele care se pot schimba, încheiase el discuţia.

Într-o seară, ea îl întrebă daca regreta că se mutase în Israel, pe când la Barcelona, prietenii cu care studiase împreună avansau mult mai repede. El îi spuse că-i plăcea să trăiască în Israel şi că va veni şi momentul lui. Dar ea ştia că pe soţul ei îl apăsa şi faptul că sora ei începuse să se afirme ca arhitect. Când sora ei obţinuse proiectul pentru birourile firmei Kodak, după o prezentare de mare impact, îl văzuse pe soţul ei cum se face mic în faţa ei, în ciuda înălţimii de un metru nouăzeci. În viaţa lor, ca într-un apartament după o renovare nereuşită, fisurile începuseră să se lărgească.

Îi plăcea când socrii veneau în vizita lor anuală, pentru că în acea perioadă soţul ei era mai relaxat. Ea era o gazdă model şi o invita foarte des pe sora lui, cu familia după ea, pentru a mânca împreună.

În timpul uneia dintre vizitele socrilor, când mama lui o întrebă

daca nu se gândea la o altă sarcină, ea o privi consternată şi îi spuse că Noa avea nevoie de tot timpul pe care ea putea sa i-1 dedice. Soacra încercă să-i spună, cu delicateţe, că ar fi fost bine ca ea să se dedice şi altor lucruri.

Numai mama ei o privea trist, apoi o privea pe Noa şi privirea ei spunea: „Sunt alături de tine, fata mea".

„Aşa m-ai crescut", îi răspundea, din ochi, mamei sale.

Se trezea devreme dimineaţa şi pregătea prânzul pentru că voia ca Noa să mănânce în fiecare zi mâncare proaspătă. Spăla, întindea rufele, o spăla pe Noa, o îmbrăca, îi dădea micul dejun, îi pregătea un sendviş, o ducea la grădiniţă şi fugea la serviciu. Între timp, soţul ei se trezea fără prea mult chef de mers la serviciu şi se închidea în frumoasa lor baie cel puţin jumătate de oră. În dimineţile în care voia ca soţul ei să se trezească devreme şi să o pregătească pe Noa pentru grădiniţă, îi era atât de greu să-l trezească, încât ajungea la bancă supărată şi nervoasă. Seara îl ataca, pentru că el se închidea mereu în biroul lui fără să se preocupe de faptul că şi în casă erau o groază de lucruri de făcut şi, mai ales, era o fetiţă care voia poveşti înainte să adoarmă.

— Nu citesc bine în ebraică, se justifica el, ştiind foarte bine că ea se gândea la cumnatul ei care le citea fetelor lui o carte întreagă seara, câte una pentru fiecare, deşi fata cea mai mică avea doar şase luni.

— Atunci spală vasele şi îi citesc eu o poveste, spunea ea, dar când vedea teancul de farfurii în chiuvetă, la ora 11.00 seara şi pe el închis în birou, până la urmă le spăla ea, făcând cât mai mult zgomot posibil ca să-l deranjeze.

El o întreba atunci de ce nu-i lăsase farfuriile să le spele la ora 1.00 noaptea şi ea îi răspundea că astfel nu ar mai fi reuşit să-l dea jos din pat dimineaţa.

— Ce vrei de la mine? Spune-mi doar ce vrei! o întreba el, în cele din urmă, simţindu-se neputincios.

— Nu trebuie să-ţi cer ceva. Trebuie să vezi tu ce e nevoie.

— În fond, ce te rog? Numai să-mi spui ce vrei să fac pentru a te

ajuta, îi repeta el a mia oară.

— Asta: ca tu să te obişnuieşti cu ideea de a mă ajuta, vreau ca tu să împărţi cu mine lucrurile care sunt de făcut şi nu să aştepţi să fiu eu cea care să-ţi dea indicaţii. Mă faci să-mi fie ruşine, îi spuse o dată şi el o întrebă ce voia să însemne că „i se face ruşine" şi, în acel moment, Noa începu să plângă şi ei îi fu teamă că fetiţa credea că e o povară pentru ei.

Ura cel mai mult să-i ceară să se ducă în locul ei la spital, pentru că nici ea nu putea să lipsească atât de des de la serviciu. Era o limită pentru cât putea să tolereze şeful ei! Îi spusese că trebuia să ştie cu o săptămână înainte, şi nici aşa nu era foarte simplu nici pentru el. Dar mai ales nu era simplu pentru Noa, care creştea cu doi părinţi care se certau mereu pentru ce avea de făcut fiecare.

Cel puţin, părinţii ei se certau din cauza mâinii sparte a tatălui care cheltuia zestrea fetelor. Ea se căsătorise cu soţul ei pentru ca-l iubea. Atunci de ce naiba se simţea ca un general care trebuia să-i dea în permanenţă sarcini? De ce nu putea să decidă de unul singur ce era de făcut?

— Poate că ar trebui să divorţăm, îi spuse într-o zi.

— De ce? întrebă el îngrozit.

— Pentru că ceva nu merge între noi.

— E rutina, spuse el. Se spune că fiecare cuplu trece printr-o criză în al şaptelea an de căsnicie.

— Surorii mele nu i s-a întâmplat, spuse ea încet. Pentru noi se înrăutăţeşte cu trecerea timpului.

— Nu înţeleg de ce te plângi mereu. La birou sunt o groază de persoane care-mi spun că sunt un soţ exemplar, izbucni el, lăsând-o cu gura căscată.

— Şi cum ştiu ce fel de soţ eşti ?

— Stau cu ei toata ziua, nu? Văd că te sun în fiecare zi la serviciu ca să ştiu ce faci şi, apoi, în după-amiezile când eşti la birou, o sun pe bonă şi vorbesc mult cu ea ca să

verific că Noa e bine. Iţi aduc flori în fiecare vineri. Câţi soţi cunoşti care le aduc soţiilor flori, după şapte ani de căsnicie? Nu uit niciodată ziua ta de naştere şi nici aniversarea noastră.

— Intr-adevăr, mii de mulţumiri, răspunse ea.

— Vezi? Nu se poate vorbi cu tine. Mă faci să tac imediat cu cinismul tău.

ÎI privi şi simţi că avea chef să-i tragă o palmă, chiar dacă nu i se părea drăguţ, pentru că el îşi amintea, într-adevăr, de zilele ei de naştere, în timp ce ea, în mod regulat, uita de a lui. Îşi amintea chiar şi de zilele de naştere ale surorii ei, cumnatului şi nepoţelelor, în timp ce ea era o catastrofă cu lucrurile astea.

— Nu mai ştiu ce să fac, se descărcă ea mai târziu vorbind cu sora ei şi plângând, e atât de greu cu el. Uneori mă gândesc că e din cauza diferenţei de mentalitate. A educaţiei diferite pe care am primit-o, şi sora ei îi spuse că nu credea că acela era motivul.

— Şi atunci care e? o întrebă pe sora ei care o sfătui să ţină cont, pur şi simplu, de faptul că el nu avea acelaşi ritm cu ea. Tu rezolvi imediat problemele şi, ai prezenţă de spirit, în timp ce el rumegă, rumegă şi asta te scoate din sărite. Îţi aminteşti de vecinul acela, Albert, cel care stătea în oraşul de jos, pe strada Deqalim, cel care te deranja în fiecare zi?

— Sigur că mi-aduc aminte de el. Cum de te-ai gândit la el.

— Aveai doar 12 ani şi el te aştepta în hol toată ziua şi încerca să flirteze cu tine, iar tu, cu prezenţa ta de spirit, în loc să te duci la tata să te plângi, te-ai dus direct la soţia lui şi ai ameninţat-o că dacă soţul ei nu înceta să te deranjeze, te vei

duce la poliţie. El a încetat imediat.

— Păi sigur, izbunci ea în râs. Ştiam că îi era mai frică de soţia lui decât de tata.

— Şi aveai numai 12 ani, îi aminti din nou sora ei. Sunt sigură că şi acum vei găsi calea pentru a rezolva problemele dintre voi.

— E nevoie de doi pentru tango.

Într-o zi observă că el rămase în baie mai mult decât obişnuita jumătate de oră şi că ieşise parfumat tot, fluierând vesel.

— Dat fiind că pentru tine e o problemă că eu lucrez după-amiaza acasă, îi spuse, am hotărât să încep să lucrez într-un alt birou. Mă întorc mai târziu.

— S-a întâmplat ceva frumos? îl întrebă ea şi el o sărută uşor pe obraz, întrebând-o dacă era nevoie de un motiv ca să fie binedispus.

Timp de două săptămâni el continuă să fredoneze, pleca spre serviciu chiar înainte ca ea să o îmbrace pe Noa şi să-i dea micul dejun şi, seara, se întorcea la ora 22.00. Ea îl întrebă dacă avea o amantă.

— Ai înnebunit? izbunci el. Un bărbat nu poate să fie binedispus că imediat e acuzat că are o amantă? îi spuse şi adăugă că se întorcea acasă, în fiecare seară, la ora 22.00, pentru că decisese să-şi dezvolte cealaltă activitate.

A doua zi, ea sună la ora 19.00 la noul birou, el răspunse şi o făcu să se simtă imediat vinovată pentru că soţul ei lucra în plus ca să crească veniturile, iar ea îl bănuia că are o relaţie.

Vineri îi aduse flori, ca de obicei, iar ea îi propuse să facă o călătorie în străinătate, dat fiind că aveau nişte bani strânşi.

— Aş putea să o las pe Noa la sora mea, îi spuse, iar el îi răspunse că tocmai voia să-i propună Clubul Med din Achziv, pentru că toţi colegii lui de serviciu se organizau deja pentru concediu.

Ea acceptă, dar observă, cu suspiciune încă, buna lui dispoziţie care

creştea pe zi ce trecea. Acum imita şi sunetul trompetei în baie când, după o oră, ieşea, în fiecare dimineaţa, spălat şi parfumat.

Se duseră la Achziv în compania unor persoane foarte simpatice printre care era şi Tova, pe care ea o găsea foarte plăcută, poate şi pentru că era românca. Dar Tova venise singură şi, când îi spuse că e divorţată, ea presupuse imediat ca e amanta soţului ei. Asta şi pentru că toată săptămâna soţul ei practic n-o atinsese, deşi erau în sfârşit singuri după mult timp. În toată perioada petrecuta la Achziv, făcură dragoste doar de doua ori şi, chiar şi atunci, simţi că inima soţului ei nu era cu ea. Se gândi şi că îşi imaginase ea totul, până când avu senzaţia că el voia ca vacanţa să se termine.

— Te plângi mereu că nu iau niciodată iniţiativa, şi acum tu nu mă vrei? îl întrebă, dar el, evitându-i privirea, îi spuse că poate îi dispăruse dorinţa.

Se întoarseră din vacanţă, iar ea continuă să fie suspicioasă din cauza bunei lui dispoziţii.

Într-o dimineaţă, îi spuse că nu avea nici o îndoială că avea o amantă, dar el negă ferm şi când îl sună la al doilea serviciu, la ora 20.00, şi cineva de acolo îi spuse că ieşise de jumătate de oră, îl aşteptă, sigură că va ajunge în câteva minute, ca să lămurească povestea o dată pentru totdeauna.

El ajunse la ora 23.00, şi când ea îl întrebă furioasă unde fusese până la ora aia, el înţelese că sunase la serviciu şi îi zise, prompt, că plecase mai devreme, dar că se întâlnise cu un coleg şi că băuseră împreună o bere.

— Ce coleg?

El răspunse că era unul pe care nu-l ştia. Unul nou care începuse să lucreze la ei în acea dimineaţă.

A doua zi, când el ieşi din baie spălat, parfumat şi zâmbitor, ea îi spuse să-i transmită salutările ei amantei. Atunci el urlă că nu exista nici o amantă şi că se saturase de bănuielile ei neîntrerupte.

— Neîntrerupte? întrebă ea, cu candoare. Dar am început să le am numai de două luni.

El ieşi din casă trântind uşa. Noa o privi şi începu să plângă.

Ea o duse pe Noa la grădiniţă şi se hotărî ca după-amiază să meargă la biroul lui să vadă dacă într-adevăr se ducea la al doilea serviciu.

Aşteptă în maşină, în faţa biroului, de la 16.30, ştiind că el termina la 17.00, dar la 16.45 i se facu frică şi plecă. Hotărî că nu era frumos să-ţi spionezi soţul, era umilitor, aşa că se întoarse acasă la fata ei. La ora 22.00, când el se întoarse, ea îl avertiză că voia neapărat sa ştie

dacă avea pe alta, pentru că prefera să înfrunte adevărul decât să trăiască în minciună.

El insistă că nu era un mincinos şi că ea era paranoică. Toată luna următoare îl sună la al doilea serviciu numai o dată pe săptămână, seara, iar el răspunse mereu şi apoi se întoarse acasă, ca de obicei, la ora 23.00. Practic, nu aveau raporturi sexuale, dar el susţinea că era din cauza celor două servicii.

Într-o vineri, sună la al doilea loc de muncă, la 17.00, şi patronii biroului îi spuseră că ieşise la ora 13.00. Ajunse acasă la ora 19.00, cu o jumătate de oră înainte ca mama ei să sosească pentru cină. Ea îi reproşă că sunase la ora 17.00 şi că el nu era la serviciu, atunci el îi spuse că se întâlnise cu Zvika, inginerul, care voia un proiect pentru o lucrare privată.

După cină, îl întrebă dacă voia să meargă să o ducă pe mama ei la casa de odihnă, unde locuia de două luni, dar el îi răspunse că era obosit şi că voia să se culce. Când ea se întoarse acasa, el era la telefon şi închise imediat cum o văzu. Ea se prefăcu că nu a băgat de seamă şi, a doua zi, sâmbătă, îl obligă să o ducă pe Noa la parcul de distracţii fără ea.

— Aş vrea un pic de timp pentru mine, îi spuse, iar el nu îndrăzni să se opună.

O sună pe prietena ei, Dafna, din Ierusalim, una care, de obicei, le ştia pe toate. Dafna se îndrăgostise de un bărbat divorţat, care avea trei fete, rămăsese însărcinată, iar el o părăsise, nedorind să se împovăreze cu alt copil, deşi o iubea. Ajunsă în luna a şaptea, ea îl sunase şi îl minţise spunându-i că din ecografie reieşea că era un băiat. Se căsătoriseră în Cipru, pentru că erau amândoi divorţaţi şi, după doua luni, se născuse prima lor fată. Doi ani mai târziu, se născtea şi a doua.

Ea îi împărtăşi Dafnei bănuielile ei, dar şi că el nega mereu cu fermirate. Dafna o întrebă ce-i spunea când se întorcea acasă. Ea îi dădu exemplul din ziua precedentă, când el susţinuse ca se întâlnise cu Zvika, după serviciu.

— Tu îl cunoşti pe Zvika ăsta?

— Sigur că da, îi răspunse, când am imigrat în Israel şi am cumpărat apartamentul în Rishon le-Tzion, am lucrat la el până când am născut-o pe Noa.

— Şi atunci care e problema? Dă-i un telefon şi verifică, o sfătui prietena ei.

— Păi cum? Aşa, pe neaşteptate, după

patru ani de când nu vorbim, să-l întreb dacă ieri s-a văzut cu soţul meu?

— Găseşte o scuză. Vrei să ştii, nu? insistă Dafna.

— Vreau neapărat sa ştiu, îi răspunse şi, în acel moment, ştiu ce îl va întreba pe Zvika.

Îşi aminti că Zvika era îndrăgostit de Raheli, care lucrase cu ea în birou, dar, dat fiind că era căsătorită şi destul de religioasă, Zvika nu îndrăznea să se apropie de ea. La puţin timp după ce ea plecase şi Raheli se mutase, nu se mai văzuseră. Însă — ce mica e lumea! — cu o lună înainte, în timp ce era la spital cu Noa, se întâlnise cu fosta colegă. Raheli îi spusese că tocmai divorţase şi că se întorsese să locuiască la Rishon le-Tzion, aproape de ai ei. Făcuseră schimb de numere de telefon, promiţându-şi să ţină legătura.

Îl sună pe Zvika sâmbătă dimineaţa, la ora 11.00. El era destul de surprins să o audă.

— Voiam să-ţi transmit salutări de la Raheli, îi spuse ea.

El părea bucuros şi îi ceru numărul ei de telefon. Îi povesti apoi de Raheli, iar el se interesă cum se simţea Noa, cum se simţea ea şi când îi spuse că începuse sa lucreze de mai bine de un an şi jumătate la bancă, la direcţia Titluri, el fu de părere că i se potrivea mult mai bine să lucreze în mijlocul oamenilor.

— Şi ce face soţul tău? o întrebă el.

— Foarte bine, îi răspunse. Dar voi n-aţi ţinut legătura?

— Ştii cât e de când nu l-am văzut? auzi răspunsul. Să fie cel puţin trei ani.

Îşi simţi inima călcată în picioare.

Minciuni

Când mama prepara ciorbă românească, le invita şi pe fetele siriene de la etajul de deasupra, Lisa, Roha şi Linda, pentru că ştia că lor le plăcea mult ciorba. În plus, nu era un fel de mâncare scump, erau numai legume. Lisa era o fetiţă foarte frumoasă, care credea că e urâtă din cauza unor arsuri grave de pe gât, cauzate de un reşou pe care îl aruncaseră peste ca din greşeala sau către care fusese ea aruncată când era bebeluş şi plângea prea mult. Reşoul încins nu calmase plânsul fetiţei, dar, în schimb, îi lasase o cicatrice mare şi cornoasă pe gat. Lisa susţinea că nimeni nu se va căsători cu ea când va fi mare,

din cauza acelei cicatrici de pe gât, iar Yosefa o consola, spunându-i că e o prostie, că ceea ce conta nu era frumuseţea, ci caracterul. Am întrebat-o pe sora mea dacă într-adevăr credea că cineva se va căsători cu Lisa, iar ea a negat.

— Atunci de ce îi spui minciuni? am întrebat-o supărată. Ştii că tata nu suportă să spunem minciuni.

— Nu e o minciună. Nu vreau să fie tristă, îmi răspunse sora mea.

M-am dus să-i spun tatei că Fila o minţea pe Lisa şi îi spunea că sigur se va căsători, deşi ştia că nu era adevărat. Tata mi-a explicat că erau minciuni care se spuneau pentru a face bine oamenilor.

În aceeaşi săptămână, directorul şcolii, Dror, care le ardea palme tuturor copiilor zgomotoşi şi răi chiar dacă nu le meritau, ne-a convocat pe mine şi pe alţi doi elevi în biroul lui: voia să ştie dacă ţinuserăm noi de şase la uşa clasei, în timp ce Itzik făcea pipi în sertarul catedrei. Unul dintre copii, a spus că nu ştia nimic şi a încasat imediat două palme. Al doilea a mărturisit că stătuse la pândă şi a încasat patru palme, iar părinţii lui au fost chemaţi la şcoală. Eu am rămas în picioare, înaintea feţei roşii ca un ardei a directorului nemilos. Ştiam că tata se înfuria teribil când cei mari îi loveau pe cei mici, chiar dacă erau directori sau profesori. Şi, oricum, profesoara meritase ca Itzik să facă pipi în sertarul catedrei pentru că îl necăjea mereu spunându-i: „Voi sunteţi toţi nişte sălbatici şi mâncaţi cu mâinile". Când directorul m-a întrebat dacă eram şi eu la uşă să ţin de şase, i-am spus că mă jucam afară, de-a prinselea, cu Braha, Dafna şi Adina. Am minţit ca să-mi fie bine, cum îmi explicase tata, şi ştiam că Braha, Dafna şi Adina nu m-ar fi trădat, pentru că lor le era mai frică de director decât mie.

— Eşti sigură? mă întrebă directorul Dror.

— Da, i-am răspuns cu voce fermă şi am lăsat privirea în jos aşa cum mă învăţase sora mea care îmi explicase că oamenilor mari nu le place să fie priviţi în ochi de către copii. E un lucru care le clatină siguranţa. Profesorul se poate duce să le întrebe pe ele, am avut grijă sa spun „pe ele" ca să nu încasez o palmă pentru că nu ştiam gramatică. Nu mi-a dat palma. Sigur îl durea mâna după ce dăduse deja şase.

Am alergat acasă şi i-am povestit tatei că îi spusesem o minciună directorului Dror ca să mă apăr şi el m-a sărutat pe obraz şi mi-a spus: „Ce fetiţă curajoasă!"

Când Yosefa s-a dus sâmbătă seara, cu Lisa, la chioşcul cu falafel al lui Baruk, a împărţit cu ea jumătate de porţie de falafel. O bucăţică pentru ea şi una pentru Lisa, una pentru ea, una pentru Lisa până când au ajuns acasă şi atunci ea a minţit-o pe mama, în română, jurând că mâncase singură jumătate de porţie de falafel, fără să dea nimănui nimic.

Dat fiind că tata îmi dăduse permisiunea să mint cu un scop bun, l-am minţit şi pe Shmuel, fratele lui Shoshi, prietena surorii mele. Sora mea avea mulţi prieteni şi mie, fiind sora ei, îmi era de ajuns asta. După ce prietena ei plecase în America cu toate păpuşile ei, după ce ne mutaserăm în oraşul de jos, lângă piaţa turcească, Yosefa se împrietenise cu Shoshi şi se ducea la ea de fiecare dată când nu citea, pentru că acolo o lăsau să coasă portofele.

Mama lui Shoshi era croitoreasă de rochii de mireasă şi, dat fiind că locuiau patru suflete într-un apartament cu o cameră, ea şi sora mea se jucau sub o masă care ocupa jumătate din cameră şi care servea ca planşă de lucru pentru mama lui Shoshi. Luau resturile de stofă albă şi îşi coseau portofele. Sora mea nu mă lăsa să merg cu ea la Shoshi pentru că zicea că nu era loc sub masă dar, ca răsplată, îmi aducea portofelul alb pe care-l făcuse şi eu puneam înăuntru nasturi, pentru că nu aveam bani.

Odată însă, tata şi mama au obligat-o pe sora mea să mă ia şi pe mine la petrecerea clasei şi, pentru că eram mică, şi părinţii lui Shoshi au obligat-o pe Shoshi sa-l ia pe Shmuel, fratele ei mai mare, pentru că era retardat.

Aşa că eu şi Shmuel, la petrecerea unei clase care nu era a noastră, ne-am cocoţat singuri pe gard şi, în timp ce sora mea şi prietenele ei şuşoteau despre băieţi, noi pălăvrăgeam despre viaţă, zugrăvind-o în toate culorile.

— Jura-mi ca nu vei spune nimănui, îmi spuse Shmuel.

— Jur.

Juram mereu pe sora mea, pe mama mea şi pe bunica mea moartă. Numai pe tata refuzam sa jur, pentru că nu eram sigură că nu voi încălca jurământul.

— Ştiu că nu mă vei crede, dar eu vreau să mă căsătoresc când voi fi mare şi să am doi copii, un băiat şi o fată.

— De ce nu te-aş crede? l-am întrebat.

— Pentru că sunt retardat, îmi răspunse Shmuel.

— Nu eşti retardat. Eşti doar puţin greu de cap, i-am zis, pentru că aşa îmi spusese tata despre Shmuel, că era greu de cap.

Tata îmi povestise şi că părinţii lui Shoshi fuseseră într-un lagăr de muncă silnică în România şi că fugiseră, dar nemţii trăseseră rănind-o la picior pe mama lui Shoshi, care era însărcinată cu Shmuel, şi ea căzuse şi se rostogolise în propriul sânge. Soţul ei reuşise să o care de acolo şi, astfel, Shmuel se născuse puţin greu de cap. Când venise momentul pentru Shmuel să meargă la şcoală, tata îmi povestise — şi eu ţineam mereu minte poveştile tatei — că autorităţile le recomandaseră un colegiu religios. Părinţii tui îl iubeau foarte mult pe Shmuel, dar nu la fel de mult şi pe Dumnezeu, aşa că îl trimiseră la o şcoală pentru retardaţi, unde stătea jumătate de zi, iar Shoshi trebuia să aibă grijă de el după-amiaza.

— Tu vrei să te căsătoreşti? mă întrebă Shmuel, iar eu i-am răspuns că eram obligată, pentru că aveam zestre.

— Ce zestre ai? mă întrebă Shmuel, iar eu i-am răspuns că nu ştiam. Poate că prosoape sau aşternuturi. Tova, prietena surorii mele, are deja un frigider ca zestre, am adăugat.

— Şi tu ce vrei să te faci când vei fi mare? adăugă Shmuel.

— Vreau să fiu ca sora mea, i-am spus.

— Ce înseamnă să fii ca sora ta? fu curios Shmuel.

— Inteligentă ca ea.

— Să fii inteligent e o ocupaţie? mă întrebă.

— Sunt multe ocupaţii. Poţi sa alegi, i-am răspuns. Şi tu ce vrei să te faci când vei fi mare?

— Vreau să fiu grădinar, îmi zise Shmuel, iar eu am adăugat că era o activitate foarte frumoasă să ai grijă de pământ.

— Rina, nu da din picioare când eşti

pe gard, îmi strigă sora mea, că apoi cazi şi trebuie să-ţi pună copci pe fund!

— Rina e un nume biblic? mă întrebă Shmuel.

— Sigur. În Tora înseamnă „bucurie", iar în ladină „regină". De aceea, tata mi-a spus Rina. Pentru că eu sunt regina lui.

— Iar eu sunt profetul tău, îmi spuse Shmuel care era greu de cap, însă ştia că numele lui era cel al profetului biblic.

— Sunt sigură că te vei căsători şi vei avea doi copii, l-am minţit pe Shmuel, ca să-l fac să se simtă bine.

Nu eram sigură ca s-ar fi putut căsători, pentru că era greu de cap, dar eram sigură că ar fi putut deveni grădinar. De aceea, nu mi s-a părut că l-aş fi minţit.

Nici nu deschise bine uşa soţul ei, că ea îi trase două palme. El nici nu avu timp să înţeleagă din ce parte vin.

— Sunt pentru minciunile tale, îi spuse. Detest minciunile, adaugă. În afară de asta, îţi transmite multe salutări Zvika. Mi-a spus că nu v-aţi mai văzut de trei ani.

El tăcea.

— Aşa că a venit momentul să-mi spui cu cine ai umblat în fiecare zi, în ultimele trei luni. Dar înainte, dă-i să mănânce fiicei tale şi du-o la culcare. Eu, între timp, mă duc să iau o gură de aer. Te sufoci cu toate minciunile care plutesc în aer aici.

Ieşi din casă trântind uşa şi se întoarse după două ore.

— Vrei o cafea? o întrebă el.

— De la tine nu vreau nimic în afară de adevăr.

— Bine, atunci. Am pe cineva. E o tipa de la birou.

— E Tova?

—

Ce legătură are Tova? E o tipa care a început să lucreze la noi acum şase luni.

— Cum o cheamă?

— Adi.

— Şi de când a început povestea asta?

— De trei luni.

El se aşeză, cu greutate, înaintea ei, cu mâinile tremurânde.

— De ce tremuri? îi zise ea încet. Eu sunt cea care ar trebui să tremure.

Apoi îşi dădu seama că-i tremura tot corpul. Nu numai mâinile.

— Pentru că nu vreau să te pierd, îi spuse el.

Rămaseră aşezaţi unul în faţa celuilalt, la masa lor care dădea spre camera de zi, şi lui îi era teamă de ea, iar ei de ce ar fi putut simţi.

— Deci toate dimineţile în care ieşeai devreme ca să mergi la serviciu...?

— Mergeam la ea acasă, ca s-o duc la birou.

— Şi seara, te duceai sa lucrezi la altă firmă?

În acest moment voia detalii.

— Bineînţeles că mă duceam, îi răspunse.

— Pâna la ce oră?

— De obicei, până la ora 19.00.

— Şi în fiecare zi, în fiecare zi de la Dumnezeu, de la ora 19.00 până la 22.30 te duceai la ea acasă? îl întrebă.

— Da, recunoscu el.

— În fiecare seară? Era hotărâtă să afle tot. Şi nu puteai măcar două seri pe săptămână să stai cu noi?

— O iubeam, îi răspunse, voiam să stau cu ea.

— Deci o iubeşti, urlă. Pentru tine nu era numai sex?

Tăcu.

— O iubeşti?

— Da, îi răspunse şi adăugă imediat că o iubea şi pe ea.

— Eu mă duc cum pot la spital cu Noa şi tu te duci să-ţi iei amanta

dimineaţa, că nu trebuie să ia autobuzul, sărăcuţa.

Voia să-i arate ce nenorocit era.

— Iţi lăsam maşina când trebuia să mergi la spital.

Încercă sa-i arate că, măcar atunci, se gândise la ele două.

— Ce vrei să faci? întrebă el.

— Întâi de toate, vreau să dispari din faţa mea. Nu vreau să te mai văd.

— Vrei să plec? o întrebă cu voce tremurândă.

— Nu vreau să te văd, îi spuse, îl ridică de pe scaun şi trânti uşa în urma lui.

Tremura toata. Îşi aminti de un film pe care-l văzuse, *Zabriskie Point,* în care atunci când poliţia se duce să-i prindă, în oaza deşertului unde se ascunseseră într-un hotel ca din poveşti, fata vede, odată şi încă odată, minunatul hotel prăbuşindu-se.

Şi atunci când bănuise că avea o amanta, nu se gândise niciodată că putea fi vorba de dragoste. În momentul în care îi trântise în faţă că el o iubea pe Adi a lui, ea se simţise umilită şi viaţa ei se făcuse ţăndări.

După doua ore, el o sună întrebând-o dacă se poate întoarce, iar ea îi spuse că nu.

— Vrei să mă întorc în seara asta? o întrebă.

— Nu vrei să te duci la Adi a ta? N-ai zis că o iubeşti?

— Vreau să vin acasă, insistă.

— Vei putea să te întorci acasă numai când îmi vei spune că ai terminat-o cu ea, îi răspunse.

— Atunci pot să mă întorc acum? o rugă.

— Pentru că ai terminat cu ea?

— Da.

— Atunci vino în seara asta, îi spuse.

Seara, când se întorsese, ea îl întrebă ce intenţiona să faca, iar el îi răspunse că nu ştia. Era prea confuz să se gândească la ce era bine pentru el.

— Poate ar trebui să luăm o pauză şi să reflectăm, îi propuse, iar el admise că poate era mai bine.

— Mâine îmi caut un loc unde să

stau, îi spuse.

Toata noaptea se fâţâiră fiecare în patul lui, ea cu umilinţa ei, el cu confuzia lui. Ea se simţea singură pe lume, fără nimeni de partea ei şi, de fiecare dată când închidea ochii, vedea hotelul prăbuşindu-se în mii de fărâme din care nu s-ar mai fi putut refece niciodată.

La prânz, el o sună spunându-i că găsise o cameră la o femeie în vârstă şi că va trece după-amiază să ia nişte lucruri.

După ce închise, era atât de nervoasă, încât sună unde lucra el şi ceru cu Adi.

— Numai o clipă, îi răspunse secretara şi apoi, cineva răspunse la telefon:

— Alo?

— Vorbesc cu Adi?

— Da, răspunse Adi.

— Tu eşti Adi care şi-o trage cu soţul meu? o întrebă.

De partea cealaltă se facu linişte.

— Te întreb ca să ştiu dacă vorbesc cu cine trebuie, spuse. Poate la voi în birou sunt mai multe Adi, adăugă.

— E una singură, răspunse Adi.

— Atunci ia-ţi labele de pe soţul meu, scroafă nenorocită, îi zise şi trânti receptorul.

Seara, când el se duse să-şi ia lucrurile, o întrebă cum ar fi putut să o vadă pe Noa, dar ea nici măcar nu-i răspunse. A doua zi, la serviciu, îi mărturisi lui Kobi, un client de-al ei care-i făcea curte, că nu reuşea să se concentreze la serviciu în ziua aia.

— Vino cu mine, îi propuse el imediat.

— Unde? îl întrebă.

— Trebuie să călătoresc cu avionul pana La Eilat, ca să-i verific pe muncitorii mei care montează pavajul pe un întreg etaj al hotelului Melek. Shlomo, îi spuse. Vii?

— De ce nu? răspunse.

Se duse la şeful ei şi îi spuse că în acea zi nu putea să stea la birou, dat fiind că tocmai aflase că soţul ei avea o relaţie extraconjugală.

— Aţi aflat acum?

— Alaltăieri, răspunse şi ieşi, iar Kobi

se grăbi să o urmeze.

După două ore erau stăpânii unui întreg etaj al unui hotel şi, pentru prima oara în şapte ani, se culcă cu un alt bărbat care ştia cum să-i facă plăcere şi se simţi din nou femeie.

Numai după ce se întoarse acasă de la Eilat, o sună pe sora ei şi îi povesti că soţul ei plecase.

— Cum a îndrăznit să-mi facă asta? o întrebă pe sora ei care îi spuse că poate găsise în altă parte ce-i lipsea acasă.

— Ce mă enervează cel mai tare e că m-a minţit, i se confesa. E atât de umilitor că el mi-a spus minciuni, iar sora ei o întrebă dacă, într-adevăr, asta o făcea să se simtă umilită.

— Da, ce vrei să spui?

— Nu ştiu ce vreau să spun. Iţi spun numai că trebuie să faci un bilanţ sincer cu ce vrei de la tine însăţi. De la viaţa ta.

Se gândi toata noaptea şi ajunse la concluzia că se minţise singură: umilinţa cea mai mare era că el n-o mai iubea. Aşa că se întrebă dacă ea îl iubea într-adevăr.

— Hai să mergem la un psiholog, îi propuse ea, după două săptămâni, când el veni acasă să stea cu Noa.

Îi părea foarte trist şi puţin slăbit, i se strângea inima să-l vadă aşa. Ar fi vrut să-l întrebe dacă mănâncă bine, dar bineînţeles că n-o facu şi îi propuse să facă terapie de cuplu. El acceptă imediat şi, când se aşezară în faţa acelei specialiste, care îi fusese recomandată cu căldură, îi relată toată povestea trădării şi faptul că, în timp ce ea se ducea la spital, el stătea cu amanta lui.

— Nu pot să i-o iert, îi spuse specialistei.

Ea le mărturisi că, de obicei, cuplurile se duceau la ea numai când era deja prea târziu, de aceea, în majoritatea cazurilor, nu se puteau reface fracturi vechi de ani de zile.

Consultantul matrimonial îl întrebă dacă se mai întâlnise cu cealaltă femeie, iar el negă.

Ea interveni spunând că, deşi nu mai erau împreună, se vedeau în fiecare zi la birou şi asta o deranja.

— Nu puteţi pleca de la acest loc de muncă? întrebă femeia.

— Categoric nu. În sfârşit am reuşit să găsesc un loc unde simt că avansez profesional. Nu vreau să plec de acolo.

— Atunci, ai putea să-i spui ei să plece? îi aruncă ea pe un ton ascuţit. E o femeie singură, nu? Nu trebuie să întreţină o familie. Spune-i să plece!

— Nu pot să-i spun aşa ceva, îi răspunse.

De ce? îl întrebă consultanta. Pentru că voi continuaţi să vă vedeţi la serviciu, şi asta e evident un fapt care nu îmbunătăţeşte starea sufletească a soţiei dumneavoastră.

— Înţeleg, spuse el, totuşi, nu pot să-i cer să plece pentru că prezenţa ei o supără pe soţia mea.

— Atunci, dacă nu poţi sa-i spui, pleacă tu de acolo! ţipă ea în faţa consultantei care interveni spunând că ea nu arăta nici o înţelegere pentru soţul ei, fiind prea înverşunată să arate cât de incorect fusese el spre deosebire de ea. Trebuie să încercaţi să înţelegeţi problema fundamentală, spuse specialista, şi ea îi răspunse că problema fundamentală era că el iubea altă femeie.

— Femeia asta mă calcă pe nervi, îi spuse când ieşiră. Nu intenţionez să mai vin.

El refuză să vorbească cu Adi a lui ca să o convingă să plece, iar ea o sună pe cumnata ei ca să-l determine să plece el de acolo. Ea se agăţă de această chestiune de parcă toată căsnicia ei ar fi depins numai de asta: cei doi să nu se mai întâlnească la serviciu. Cumnata ei îi răspunse că nu putea să-i dicteze fratelui ei ce trebuia să facă.

Socrul îi spuse că ea, ca femeie, trebuia să lupte pentru bărbatul ei, iar acele cuvinte o loviră ca un fulger. Ea voia, într-adevăr, să lupte pentru el? În realitate, îşi epuizase forţele luptând pentru viaţa fetiţei. Începuse să-şi imagineze cum ar fi fost viaţa ei fără el şi, deşi vedea încă hotelul prăbuşindu-se, ca în film, se întreba dacă nu era mult mai simplu să construiască un hotel nou, decât să încerce să recupereze molozul din cel vechi, împrăştiate prin tot oraşul.

Trei luni rătăci ca o somnambulă în mijlocul tuturor prietenilor lor, povestind despre despărţire şi sperând că cineva îl va învinovăţi pentru comportamentul lui. Dar majoritatea prietenilor îi spuneau că mereu crezuseră că el era un soţ afectuos atent, că astfel de lucruri se întâmplau, că existau mereu tentaţii la serviciu, că nu te desparţi din cauza unei aventuri şi chiar şi când ea puncta că nu era vorba de o aventură, ci de iubire, ei răspundeau că erau siguri că el o iubea pe ea. Aşa cum demonstra şi faptul că în fiecare vineri îi ducea flori acasă.

Avea impresia că toată lumea e împotriva ei şi, chiar şi atunci când încerca să-i vorbească mamei ei, ca să-şi găsească alinarea, aceasta îi spunea că ar fi o naivă să creadă că va găsi pe cineva mai bun decât el si, cu toate problemele pe care le avea Noa, nu putea nici măcar să-şi permită gândul că ar fi găsit un tată mai bun pentru fiica ei.

— Dar el nu mă iubeşte, încercă să-i spună mamei ei, care abandonă imediat subiectul.

Ea ştia că cele trei luni, timpul stabilit pentru a lua o hotărâre în legătură cu căsnicia lor, se apropiau de sfârşit, şi continua să caute în ceilalţi confirmări despre cât de nenorocit fusese, în timp ce toţi îi spuneau numai că ea trebuia sa-l ierte şi că nu se dă cu piciorul unui soţ, după şapte ani de căsnicie, pentru o escapadă.

Apoi, într-o zi o văzu pe Noa care dansa în camera ei. Era ca şi cum tot sufletul ei începuse să danseze, unduind în aerul închis în ea însăşi, în interiorul unei lumi numai a ei, şi inima îi fu sfâşiată de gândul că viaţa nu-i zâmbea lui Noa şi că, deja la vârsta de patru ani, tacăl ei plecase de acasă, poate pentru totdeauna, în timp ce mama ei umbla ca o armă letală, gata să explodeze în atacuri de mânie necontrolate.

Într-o zi, se îndreptau către centrul pentru dezvoltarea copilului când o maşina ieşi brusc de pe o stradă laterală, fără să-i dea prioritate, şi doar puţin îi lipsi să nu intre în ele. Ea îşi scoase centura, se uită în spate şi o văzu pe Noa stând în siguranţă în scăunelul ei, lăsă maşina în mijlocul străzii, blocând-o pe cealaltă, coborî, se apropie de şoferul care ar fi putut să-i omoare fata şi îi aplică doua palme sonore. Apoi se sui în maşină şi se grăbi să ajungă la destinaţie.

După o săptămână, când soţul ei veni acasă să stea cu Noa, ea ieşi pentru cumpărături. Tocmai parca la centrul comercial din Ramat Aviv, când un *yuppie*[21] dichisit din cap până-n picioare, îi strigă într-o ebraică de invidiat că aproape îi lovise maşina. Ea 1-a întrebat: „De ce aproape?" a dat înapoi şi a intrat în plin, făcându-i lui praf apărătoarea şi ei, salariul pe o lună. Se gândi că nu ar fi aşa de grav dacă ea şi Noa s-ar duce să mănânce în luna aceea la sora ei, care sigur s-ar fi bucurat.

Însa, după incidentul din parc, ea clacă.

Se duseseră în parcul de lângă casă şi, când ea voi să o aşeze pe

Noa în căluşei, lângă un copil de vârsta ei, mama acelui copil, care părea Mister Cartof, se grăbi să-l dea jos de pe căluţ, privind-o pe Noa, umflată din cauza steroizilor care îi reglau hemoglobina.

— Ce are fata dumneavoastră poate fi contagios pentru copilul meu? o întrebă pe un ton de reproş.

— Spuneţi-mi, dumneavoastră credeţi că prostia e contagioasă? Şi răutatea, insensibilitatea şi batjocura? o întrebă la rândul ei.

Imensa barabulă tăcu.

— Răspundeţi-mi! ţipă ea pe neaşteptate.

— Nu, îi răspunse imediat cealaltă.

— Eu, în schimb, chiar cred că da, o uimi ea, de aceea îmi iau fiica de aici, înainte ca răutatea dumneavoastră să o contagieze.

Barabula tăcu jenată şi atunci ea se îndârji întrebând-o daca ştia care era diferenţa dintre prostie şi inteligenţă.

— Nu, răspunse, crezând că se referea la altceva.

— Că inteligenţa are o limită. Vă salut şi la nici o revedere, stupidă doamnă, îi spuse şi o ţinu pe fiica ei în braţe până acasă, ca să o apere de rău.

Umplu cada, puse răţuştele pentru Noa şi o frecă bine de parcă se murdărise în parc, şi când Noa o întrebă de ce plânge, ea îi răspunse că nu plângea, ci că avea ochii umezi de la baie.

Noa o privi şi în ochii ei se citea compasiune, iar ea se gândi că, dacă Dumnezeu dăduse lumii zece unităţi de compasiune, fiica ei primise nouă. Rămăsese doar o unitate pentru toate miliardele de persoane care trăiau pe faţa pământului. Cine putea să spună atunci că viaţa era dreaptă, dacă Noa primise toată compasiunea şi nu mai rămăsese şi pentru ceilalţi?

A doua zi, vineri seară, ziua în care Dumnezeu nu face rabat persoanelor singure, ea era singură acasă — ea şi depresia ei — după ce soţul o luase pe Noa la sora lui, la Ierusalim, pentru sfârşitul de săptămână. Deschise robinetul de la cadă şi o umplu la limită, apoi intră, băgând şi capul în apă. Şi, din nou, ca în săptămâna în care se născuse Noa, îşi controlă capacitatea corpului de a-şi ţine respiraţia şi se pregătea să se afunde în apa eliberatoare când sună telefonul. La început ignoră ţârâitul şi încercă să regăsească acea concentrare de

care are nevoie o persoană ca să moară. Insă telefonul continua să sune încăpăţânat. Când numără al douăzecilea ţârâit, ieşi din apă, promiţându-i că se va întoarce imediat, se înfăşură într-un prosop şi ridică receptorul.

— Unde eşti? o întrebă sora ei.

— In casă, răspunse.

— Nu eşti în casă, îi replică sora ei.

— De ce spui asta? răspunsurile ei erau scurte, căci se gândea la apa călduţă care o aştepta.

— Pentru că toate luminile sunt stinse. Vinerea, la ora 20.00, stai singură în casă şi nu te uiţi nici măcar la *Punct de vedere*.

Ea ştia că-i place să se uite la *Punct de vedere* şi că aşa îşi lua porţia de informaţii săptămânale. Cine avea nevoie de ştiri negative în fiecare zi? De parcă viaţa nu era oricum suficient de dură şi fără ştirile care-ţi invadau sufletul în fiecare oră, cu câte un flash la fiecare jumătate de oră.

— Ce e de văzut? o întrebă pe proasta de soră-sa care o deranja în timp ce ea voia să moară.

— Adevărul, nimic. Unde erai, deci?

— În baie, îi răspunse. Mă spălam.

— Dacă e aşa, erai de prea mult timp, îi reproşă sora ei.

— Dar de unde ştii, mă spionezi? o chestionă ea râzând.

— Da, îi răspunse Yosefa, fără sa mai spună nimic.

— Cum?

— Cu binoclul militar al lui Shlomo, îi răspunse.

— Şi mă spionezi mereu? întrebă terorizată de invadarea intimităţii ei.

Poate că o spiona cu binoclul de când schimbase apartamentul cu doi ani în urmă, mutându-se de pe partea opusă a străzii exact în faţa casei ei?

— Numai de când v-aţi despărţit, îi răspunse sora mai mare.

— De ce mă spionezi? o întrebă pe picior de război.

— Îmi fac griji pentru tine, îi

răspunse sora ei. Sunt foarte îngrijorată. Mi-e teamă că într-o zi ai să cedezi şi o să te arunci de la etajul al optulea.

— Dacă aş vrea să mă arunc, n-ai putea să mă împiedici cu binoclul tău.

— Te-aş suna imediat şi te-aş distrage, îi spuse sora cea deşteaptă care se gândea la tot şi vorbea cu acelaşi spirit practic pe care-l moştenise de la mama lor. Oricum, de ce stai să te speli atâta timp? insistă sora îngrijorată.

— Poate că am conştiinţa murdară.

— Conştiinţa ta n-are nici o pată, vino la mine, stabili ea, îţi gătesc mâncarea ta preferată.

— Care ar fi? o întrebă, gândindu-se încă dacă nu ar fi fost mai bine să se întoarcă la cada cu apa călduţă care sigur se răcise între timp.

— Anghinare cu unt, veni răspunsul.

— Nu vreau cu unt, îi spuse ca şi cum ar mai fi fost copii şi nu tinere mame. Fă-mi cu muştar şi maioneză.

— Dar nu sunt la fel de bune, îi răspunse sora ei.

— Pentru mine sunt mai bune cu muştar şi maioneză, se încăpăţână ea, sătulă ca sora să decidă mereu în locul ei ce era mai bun pentru ea, uitând cu totul că în urmă cu şapte minute voise să se înece.

— Vino odată, prostuţo, o îndemnă sora ei.

Intră în baie, scoase dopul de la cadă şi observă cum, în câteva secunde, apa era absorbită în mare. Nu mai simţea nici nevoia să se spele. Avea conştiinţa curată şi cu ea se îmbracă, şi se duse la sora ei ca să împartă grijile.

Duminică, se duse la spital cu Noa pentru o vizită la ORL şi află că fetiţa îşi pierduse complet auzul la o ureche şi avea nevoie de un

aparat auditiv la cealaltă.

Se prăbuşi. Tot drumul spre casă plânse ca o nebună, şi când sosi bona lui Noa, ea sună la biroul soţului ei şi ceru cu Adi.

— Nu e, îi răspunse secretara.

— Nu mai lucrează la voi? o întrebă pe secretară.

— Ba sigur că lucrează la noi. Mai puţin miercurea.

— Mi-aţi putea da adresa ei de acasă, va rog? întrebă amabil. Sun de la compania de taxi Aviv şi ar trebui să-i predau un pachet.

Secretara amabilă îi dădu adresa şi ea se duse acolo plină de nervii acumulaţi la spital.

Apăsă butonul soneriei şi veni să-i deschidă o tânără grăsuţă. Fu puţin surprinsă când se trezi în faţă cu pitica aceea care îi distrusese familia.

— Adi? o întrebă.

— Adi! strigă pitica. Te caută cineva.

Adi ieşi din cealaltă cameră şi se apropie de colega ei care rămăsese lângă uşă.

Ea strecură, cu fermitate, un picior în prag, Adi se apropie de uşă şi rămase lângă pitica rotunjoară. Era mai înaltă decât ea si părea mai puternică.

— Tu eşti Adi? o întrebă cu piciorul înfipt în prag, ca să elimine orice posibilitate de a i se închide uşa în nas.

— Da, răspunse.

— Tu eşti cea care şi-o trage cu bărbaţii cu care lucrează?

Bineînţeles, nu voia să-i dea importanţă vorbindu-i de dragoste şi, înainte ca Adi să aibă timp să răspundă, îi dădu două palme cu toată forţa. Una cu mâna dreaptă peste obrazul drept şi cealaltă, imediat după, cu mâna stângă peste obrazul stâng.

Adi încercă să închidă uşa, înţelegând evident cine era ea, pentru că nimeni nu se gândeşte să se prezinte când se duce să bata pe cineva, încărcat cu toată furia acumulată în şase luni. Dar ea reuşi să ţină uşa deschisă şi continuă să o plesnească, cu o ploaie de lovituri.

— Hadas! strigă Adi şi pitica rotunjoară încercă să o lovească din dreapta.

- Nu mă atinge, urlă spre colega grăsuţă, tu nu mă interesezi.

Şi continuă să o lovească pe Adi cu toată forţa de care era în stare,

împingând-o cu uşurinţă pe Hadas înapoi, ca să n-o încurce. Însa Hadas continua să-i fluture pumnii în faţă şi, între timp, Adi, revenită din şoc, reuşise să riposteze cu câteva lovituri în plus, drept în faţă, şi chiar să o zgârie pe spate, în timp ce ea încerca să o îndepărteze pe pitică. Pentru că pitica rotunjoară lupta din răsputeri ca să-şi apere prietena corupătoare de bărbaţi, devenea şi mai nervoasă: de ce se amesteca? Atunci ea o prinse de spate şi o împinse în capătul holului cu o forţă pe care nu credea să o aibă.

— Nu te mişca de acolo că altfel te omor, o avertiză, iar grăsuţa se ascunse în capătul holului şi nu se mai arătă. Apoi se roti către Adi.

O bătu aşa cum o învăţaseră când era mică la Wadi Salib. Sora ei, deşi era mai mare ca ea, când se simţea ameninţată de vreun copil, spunea că o cheamă pe sora ei mai mică, iar agresorii încetau imediat să o necăjească.

Adi, evident, rezistă, îi înapoie loviturile, dar cine poate să învingă o femeie care arde de mânia unei mame care tocmai a aflat că fiica ei e surdă?

Se bătură aprig. Acum i se părea, în ciuda a toate, că-şi iubeşte bărbatul şi era ca şi cum, cu acele lovituri pe care le dădea, lupta într-adevăr pentru el.

Când hotărî că o caftise îndeajuns, o prinse pe Adi şi o trânti la pământ, apoi îi arse câteva şuturi în burtă şi în picioare, în timp ce o insulta spunându-i „scroafă" şi tot repertoriul. Ca să-i amintească de unde venea. Apoi se întoarse acasă la fiica ei surdă.

A doua zi de dimineaţă, poliţia sună acasă la ea: fusese denunţată pentru agresiune şi trebuia să se prezinte la secţia de poliţie.

Când ajunse, fu dusă la un agent care o avertiză că era anchetată. Ea nu ştia ce avea să spună, dar când i se arătară documentele denunţului şi un certificat de la spitalul unde o îngrijiseră pe Adi, ea ascultă fiecare cuvânt dând din cap afirmativ. Confirmă totul, cu excepţia unui singur lucru care nu fusese menţionat.

— Ce nu s-a spus? întrebă agentul.

— Că ea e amanta soţului meu şi că m-am dus la ea ca să-i vorbesc. Ca să-i explic în ce situaţie mă aflu, cu o fetiţă bolnavă care şi-a pierdut şi auzul şi, în fine, e dreptul meu să vorbesc cu ea ca să plece de la serviciul unde e colegă cu soţul meu şi să nu-mi distrugă familia.

Bineînţeles că nu a fost o declaraţie exactă.

— Şi apoi ce s-a întâmplat?

— Ştiţi, ne-am încins şi m-am trezit că-i dau o palmă şi ea mi-a dat mie una şi apoi ne-am luat la bătaie. Se întâmplă şi între bărbaţi, nu? Ce-aţi fi făcut în locul meu dacă soţia dumneavoastră avea un amant? Nu v-aţi fi dus la el să-i vorbiţi deschis? spuse ea făcând pe proasta.

El o întrebă, interesat, ce se întâmplase cu fetiţa şi când ea îi povesti adevărul, cum ea şi Noa „se distrau " la spital în timp ce soţul ei se consola în braţele acelei scroafe de amantă, poliţistul se identifică atât de mult cu ea, încât începu s-o urască pe Adi şi, la final, îi spuse că nu înţelegea cum putea fi înşelată o femeie ca ea.

— Şi ce se va întâmpla cu denunţul? îl întrebă pe agentul care se identificase cu ea din toată inima.

Bărbatul făcu ghem documentele şi le aruncă spre coşul de hârtii care era destul de departe de el. Îl nimeri.

— Să încerce numai să pună piciorul în secţia de poliţie, spuse poliţistul. O dau de-a dura pe scări pe scroafa aia, adăugă.

Seara primi un telefon de la soţul ei.

— După ce-ai făcut, nu te mai iubesc, îi spuse.

— De ce, ce-am făcut? întrebă ea.

— E lipsă de educaţie, îi spuse şi părea profund tulburat. După câte se pare, nu te-au crescut cum trebuie.

— După câte se pare, vrei divorţul? întrebă ea.

— Da.

— Şi eu, spuse ea.

— Vino să ne plimbăm puţin, îi spuse lui Noa şi o duse la mare. Se aşezară pe ţărm să privească valurile spărgându-se de stânci.

Marea era agitată. Îşi scoase verigheta şi o aruncă în mare, spunându-i lui Noa că-i înapoia zestrea ei lui Dumnezeu.

Noa o întrebă ce era zestrea.

— E o povară pe care o porţi cu tine din copilărie, îi explică fetiţei de

patru ani şi jumătate.

Când intrară în casă, auzi telefonul, care suna stăruitor. Crezu că nu reuşeşte să ajungă la timp, în schimb, telefonul continuă să sune şi ea ridică receptorul.

— Alo.

— Rina care în Tora înseamnă „bucurie" şi în ladină „regină"? fu întrebată de cealaltă parte.

— Bună, Shmuel, îi răspunse. Ce faci?

— Foarte bine. Soţia mea a născut şi voiam să te invit la *berit milah*.

— Mulţumesc, profetule Shmuel. Felicitări! Voi veni cu plăcere. Unde faceţi petrecerea?

— Acasă, în grădina noastră, îi răspunse Shmuel.

Observații

[←1] Cu sensul de persoană care respectă cu stricteţe regulile unei religii (n.tr.)

[←2]

Funicular care urcă pe Muncele Carmel (n.ed.)

[←3]

Cartier în Haifa deasupra portului (n,ed,)

[←4]

În tradiţia ebraică, înainte de începerea Pesah-ului, trebuie să se cureţe fiecare colţ din casă de orice fărâmătură de aluat dospit (n.ed.)

[←5]

Facerea, 39:6, cu referire la Iosif (n.ed.)

[←6]

Celebru cantautor isratrlian (n.ed.)

[←7]

Ieşirea 16: 3 (n.ed)

[←8]

Ladina este o limbă romantică vorbită în nordul Italiei (n.red.)

[←9]

La smântână, în ebraică, se spune *shammenet* (n.ed.)

[←10]

Principala organizaţie sindicală fondată, în 1920, în Palestina (n.ed)

[←11]

În ebraică, derivat din cuvântul idiş *maideleh,* diminutiv de alint pentru copilă sau fată (n.ed.)

[←12]

În ebraică, cuvintele care înseamnă „lumină" şi „aer" se diferenţiază tocmai prin prezenţa unui yod (n.a.). A zecea literă din alfabetul ebraic; yod sau „degetul lui Dumnezeu" mai desemnează şi o configuraţie astrală (n.tr.)

[←13]

În original, *spinosi sabra.* Termenul *sabra* (*sabar*) indică un evreu născut în Israel, Cuvântul ebraic indică şi fructul de cactus, ales ca imagine de referinţă pentru noul evreu din Israel, pentru că are coaja tare, dar miezul fraged. De aici, jocul de cuvinte *sabra spinosi.* (n.ed.)

[←14]

Psalmi 120:1 (n.ed.)

[←15]

Marcă producătoare de zahăr şi îndulcitori (n.ed.)

[←16]

Sefirah, plural *sefirot*, fiecare dintre cele 10 stadii ale manifestării lui Dumnezeu în Cosmos(G. Busi, *Qabbalah*, Laterza, Bari 1998, p. 145, n.ed.)

[←17]

*Sefer yesirah,*3, traducere italiană („Dieci sefirot senza determinazione: il numero delle dieci dita, cinque contro cinque e il patto di unicita fondato nel centro: nella circoncisione di lingua e in quella di pelle“) sub îngrijirea lui G. Busi şi E. Loewenthal, în *Mistica ebraica,* Einaudi, Torino 1995, p. 35 (n.ed.)

[←18]

Cartier populat de evrei ultraortodocşi, în împrejurimile oraşului Tel Aviv (n.ed.)

[←19]

Obicei vechi de a omorî un cocoş sau o găină, în ajunul zilei de Kippur, ca ispîşire. Păcatele persoanei sunt, în mod simbolic, transferate animalului, un cocoş pentru bărbat şi o găină pentru femeie. Persoana în cauză învârte animalul de trei ori deasupra capului, in timp ce spune această rugăciune, şi apoi omoară animalul. (n.ed.)

[←20]

Deqel/deqalim in ebraică înseamnă palmier. (n.ed.)

[←21]

Yuppie - prescurtare de la *young urban professional* (n.tr.)